

Др. Зенон Кузеля

СЛОВНИК ЧУЖИХ СЛІВ

Др. Зенон Кузеля

СЛОВНИК ЧУЖИХ СЛІВ

Зенон Кузеля

ВНІВ-ЛЯЙЦІГ

Українська Накладня

КОЛОМІЯ

WINNIPEG MAN

Львівська Накладня

Ukrainian Publishing

Ш 141.4-423

**ЗВІРКА
ДЕРКАЧІВ**

ЛНБ ім. В. Стефаника

Літ. Укр. Книжн.

Дер 1067

Друкарня Шарфого у Вецлярі.

Передмова.

Отсей підручник словничок, зладжений далеко від Рідного Краю осінню 1918. року, це не друге видання вичерпаного вже „Словаря чужих слів“, що вийшов у 1910-у році у Чернівцях, а пізніше передруком у Америці, а цілком нова праця, викликана новими потребами.

В порівнанні із „Словарем чужих слів“ тут зібрано тільки що найважливіші й більш уживані вислови, а за те пропущено не тільки додаток („Чужі слова й звороти, що пишуться у нас латинськими буквами“), але також слова, які вживається або дуже рідко, або тільки в Галичині, або в карпатських діалектах. Хто хоче шукати таких слів, цей мусить звернутися таки до черновецького „Словаря“ або до нового розширеного видання, яке в рукописі вже готове й при сприяючих обставинах появиться друком.

Отсей новий слівничок пристосований до практичних потреб Наддніпрянської України. Він має через те значне число термінів або форм, уживаних виключно на Великій Україні, яких немає в черновецькому „Словарі.“ У слівничку використано далі найновіші новотвори та воєнну термінологію. До природписної термінології ужито крім відомих слівників Гайзого, Келера, Чудінова, Майданова і н. також українських підручників Гіряка, Левицького, Калитовського, Савицького й Хомика.

Слівничок чужих слів має чисто практичне завдання й обмежується до короткого пояснення що найважливіших термінів. Щоб на малому місці підручної книжечки змістити як найбільше матеріялу, випущено її дрібним шрифтом і заведено великі речеві та технічні заощадження. І так, щоби не повторюватися, наведено в засаді тільки одну, звичайно іменникову форму слів, а інші форми тільки в доконче потрібних випадках. Задля цього ж подавано тільки найосновніші значіння слів.

Щоб як найменше затрачувати місця на повторювання відмінних форм слів, ужито всюди гранчастих скобок [ ], нпр., авіз[о], ак-

сіом[а], ваканс[ія] на знак, що обі форми вживаються. Слова в круглих скобках ( ) наводяться для прикладу. Для заощадження місця ужито теж багато скорочень, яких спис надрукований при кінці книжечки.

Для кращої наглядности всі ці скорочення, замітки про походження слів, відси- лачі і т. д. складено курсивою.

Порядок слів у слівничку поазбучний, але зроблений так, щоби по змозі слова од- ного пня були разом. Пояснення впорядко- вані так, що наперед ідуть найважливіші зна- чіння слів, та що поодинокі значіння відді- лені середниками, або зазначені арабськими числами, як що ці значіння значно відбіга- ють від себе.

При деяких словах, що часто пишуться і латинськими буквами (як нпр. *express*, *depôt* і т. д.), зазначувано і їх форми в чужій мові, по змозі роблено це при назвах рости, зві- рят то що.

При всіх словах зазначувано наголос або наголоси, коли яке слово має більше як один наголос. Значено теж усюди походження слів, а нераз і дорогу, котрою слово дісталося до нас, наприклад, бранжа *фр.* через *нім.* Де

походження можна віднести до двох мов, там
вказано обі мови нпр. *лат.-іт.*, *лат.-гр.*
При орієнтальних мовах уживано звичайно
загальних означень *ор. і монс.*

При деяких словах подавано теж тери-
торію їх уживання, нпр., *гал.* (у Галичині),
сун. (на Гуцульщині) і т. д.

А.

- а перша буква азбуки; *торг.* по (20 шагів); в грецьких словах зложених означає заперечення (апатія).
- абá *тур. див. габа.*
- абажу́р *фр.* дашок на лампу, умбра; *жалозії.*
- абáхта *нім. через мос.* головна сторожа.
- абба́т *гебр. через лат.* настоятель римо-католицького монастиря; аббаті́са ігуменя.
- абди́кація *лат.* зречення, уступлення (з престолу).
- абдо́міна́льний *лат.* черевний (тиф).
- абера́ція *лат.* збочення (з прямої дороги).
- абза́ц *нім.* уступ з нової стрічки.
- абіту́рієнт *лат.* учень, що кінчать середню школу, або приступає до іспиту зрілості.
- абля́тів *лат. грам.* шостий відмінок.
- аболі́ція *лат.* помилування.
- абонаме́нт *фр.* передплата, підписка; абоне́нт передплатник, підписчик; абонувати передплачувати (часопись), підписуватися (на місце в театрі).
- аборі́єни *лат.* тубільці, туземці, автохтони.
- або́рт *лат.* невчасний порід.
- абракада́бра чародійне слово, яке колись уживали проти недуг.
- абревіа́ту́ра *лат.* скорочення слів на письмі.
- абре́к *кавк.* кавказький опришок.

- абрікос *див. апрікоза*.
- абсентуватися *лат.* не явитися, не приходити.
- абсінт *фр. з гр.* полинівка, лікер з полину.
- абсолют *лат.* безумовна правда; абсолютизм самодержавність, необмежена власть; абсолютний скінчений, необмежений, безумовний, чистий, самовладний; абсолюторія прийняття звідомлення, звільнення із вложеного обов'язку; абсолюція розгрішення; абсольвувати скінчити (школу), залагодити.
- абсорбувати *лат.* втягати в себе, поглинути, забирати (час).
- абстіненція *лат.* поздержливість (од алкоголічних напитків).
- абстракт[ний] *лат.* відірваний, подуманий; а. поняття таке поняття, якому не відповідає ніякий дійсний предмет; абстракція подумане поняття.
- абсурд *лат.* нісенітниця, дурниця, бредня; абсурдний недорічний, недоладний.
- абсцес *лат.* чиряк, боляк.
- абсціса *лат. геом.* відтинок.
- абшит *нім.* відставка (з війська).
- абшніт *нім.* відтинок (укріплення).
- авангард[а] *фр.* передня сторожа, передовики.
- аваніобст *фр.* передове військо, авангард.
- аванс *гал.* аванз *фр.* завдаток; посунення до вищої кляси; зближення.
- авантаж *фр.* користь, перевага.
- авантюра *гал.* авантура *фр.* пригода (любовна), чудасія, в дальшому значінні небезпечна справа; авантюрист, авантюрник очайдуха, пройдисвіт.

аварія *фр.* ушкодження корабля підчас дороги.
 аввакумовщина *моск.* розкольницька секта,
 онуфрієвщина.

Авгієву стайню вимести виконати велику й
 тяжку працю, на зразок праці Геркула у
 грецького короля Авгія.

авг'ур *лат.* віщун у римлян, ворожбит.

авг'уст *лат.* серпень; августинець монах ор-
 дену св. Августина.

авдієнція *лат.* послухання; авдітор урядовець
 військового суду; авдіторіят військовий суд;
 авдіторія місце, де прислухуються, слухачі.

авені *фр.* вулиця.

авéрс *іт., лат.* передна сторона образу або
 гроша.

аві́з[о] *іт.* повідомлення (на поchtі); легкий і
 скорий корабель; авізувати повідомляти.

авія́тика *лат.* летництво; авія́тор летун.

авкціо́н, авкці́я *лат.* публична продаж, лі-
 цитація.

авля́ *лат.* у старинних Римлян подвірря; міс-
 це відчитів і зборів (на університетах).

авре́бл[я] *лат.* саяво, вінець.

Аврора́ *лат.* світова зоря, зірниця.

авскульта́нт *лат.* молодший судовий урядо-
 вець без права голосу; авскульта́ція ви-
 слухування недуги в хорого.

австе́рія *поль. з есп.* гостинниця.

автенті́чний *гр.* правдивий, певний, достовір-
 ний; автенті́чність достовірність.

авто- у зложеннях само-

автобіо́графія *гр.* опис власного життя.

- автограф *гр.* рукопись самого автора; автограф[ія] прилад до відбивання письма у більшому числі примірників.
- автодафэ *порт.* кара смерти на костирі в огні, на яку колись засуджували еретиків.
- автодидакт *гр.* самоук.
- автокефальний *гр.* незалежний (церква).
- автокрят *гр.* самодержець, самовладник.
- автомат *гр.* прилад, що виконує якусь працю сам з себе при помочі окремої машинерії; автоматичний сам з себе, мимовільний.
- автомобіль *лат.* самохід.
- автономний *гр.* самоуправний; автономія самоуправа.
- автопсія *гр.* оглядання власними очима; лікарські оглядини мерця.
- автор *лат.* письменник; авторизація уповноваження; авторизований уповноважений, за дозволом автора; авторитет загально призначане значіння чого небудь, повага.
- автотінія *гр.* спосіб роблення клішів до друку при помочі світла.
- автохтѳн *гр.* тубилець, туземець.
- ага *тур.* начальник, турецький урядовець.
- агава *гр.* довговічна рослина в Америці.
- агани *гр.* спільні релігійні вечери в перших часах християнства.
- агат, ахат *гр.* рід дорогого каменя.
- агенда *лат.* приділене заняття; агент посередник, заступник (в заграничній службі), справник (поліційний); а. провакатор підмовлений чи підплачений чоловік до викликання непорозумінь чи розрухів; агент-

ство, аґентура, аґенція б'юро посередництва, заступництво.

аґітатор *лат.* людина, що поширює яку гадку, підмовляє, підбурює; аґітація ширення думок, намова.

аґлютинація *лат.* зліпка, причіпка (приставок до кореня слів).

аґльомерат *лат.* сполука кількох тіл.

аґноскувати *лат.* пізнавати, признавати.

аґонія *гр.* передсмертні муки, конання.

аґрамант *фр.* плетені прикраси.

аґрарій *лат.* заступник земельних інтересів; аґрарний земельний.

аґраф[ка] *фр.* спинка, застібка.

аґреґат *гр.* сполука випадкових частин в одну цілість.

аґресивний *лат.* зачіпний, напасний, ворожий.

аґрікультура *лат.* рілляництво; аґронóm знавець сільського господарства; аґрономічний господарський, хліборобський; аґронómія наука сільського господарства.

ад *гр.* пекло; адський пекельний.

ада[д]жіо *іт. муз.* поволі.

адамант *гр.* діамант.

адамашок *іт.* квітиста шовкова матерія з Дамаску.

адаштувати *лат.* приладжувати, пристосовувати, переробляти.

адвент *лат.* Пилипівка у латинників.

адвокат *лат.* правний оборонець, повірений; адвокатура заняття адвоката.

адгерент *лат.* приклонник, прихильник.

- адэ́пт *лат.* втасмнячений в яку науку або штуку, новик.
- ади́намія *гр.* безсильність.
- ади́е *фр.* бувайте здорові.
- адля́тус *лат.* прибічник, помічник, посол (папський).
- адміні́стративний *лат.* приналежний до адміністрації, цеб то заряду (державою) або управи (заводу); адміні́стратор управитель.
- адміра́л *ар.* через *нім.* начальник фльоти.
- адміра́тор, адо́ра́тор *лат.* поклонник.
- адмоні́ція *лат.* упімнення, осторога.
- адо́ніс *гр.* дуже гарний молодець; *бот.* горіцвіт, тирлик; адо́нічний вірш у давній грецькій і латинській поезії вірш, зложенний із дактиля і спондея.
- адо́птувати *лат.* приймати дитину за свою.
- адре́с[а] *фр.* напис на листі або посилці з поданням місця, куди йде посилка; писемна привітна заява; адре́са́т відбирач листа або посилки.
- адуля́р *мін.* безбарвний і кристальний ортокляз.
- аду́т *фр.* козир.
- ад'ю́нкт *лат.* молодший урядовець, молодша вчительська сила у вищих школах.
- ад'юта́нт *лат.* прибічний офіцер, осавул; ад'ю́тор помічник; ад'ю́тум запомога.
- аеро́літ *гр.* камінь, що упав з неба, метеор; аеро́ме́тер прилад до міряння повітря; аеро́на́вт воздухопловець, летун; аеро́на́втика летництво; аеро́плян літак; аеро́ста́т

воздушний корабель; аеростатика наука про рівновагу повітря.

ажіо *іт.* доплата ріжниці при мінянні грошей; ажіотаж спекуляційна гра на біржі. ажур[ний] *фр.* діркований; прозориста, рідко ткани матерія.

азарт *див. газард.*

азбука від першої букви церковно-славянського письма аз: альфавит; букварь, граматка; азбуківник рід енциклопедичного словаря в старо-українському письменстві.

азіль *гр.* пристановище, прибіжище.

азімут *ар.* кут, який замикає полуденник якоїсь звізди з полудневим колом даного місця.

азот *гр.* хемічний первень, газ, що становить складову частину повітря.

азур *ар.* блакит, лязур; азурит *мін.* синь гірна.

айва *тур.* рід яблінки.

Аід *гр. вид. Гадес.*

аіст *ор.* бузько, черногуз.

академік *гр.* член академії; *гал.* студент вищої школи; академічний строго научний; чисто теоретичний; студентський; академія найвище наукове товариство; вища школа (військова, мистецтва тощо).

акант *гр.* рослинний орнамент.

акафіст *гр.* церковна відправа в честь Богородиці або св'ятих.

акація *гр.* рід дерева, горохівник.

аква *лат.* вода; аквадукт водопровід; аква-рель образ мальований водними красками; акварія збірник води для плекання водних

ростин і звірят; аквафорта гравірування на міді.

акліматизація *лат.* пристосовання до нового клімату; акліматизуватися при звичаювати[ся] до чужого клімату, привикати.

аклямація *лат.* одноголосне прийняття або вибір; аклямувати оплескувати.

акомодация *лат.* приспособлення.

аккомпані[я]мент *фр.* музичний супровід до співу або до сольової гри на іншому інструменті, пригравка.

акорд *іт. муз.* милозвучність кількох тонів; гуртова робота.

акр *англ.* міра поверхні, морг.

акредитівний *фр.* уповноважений; акредитувати уповноважнювати (посла).

акробат *гр.* ливоскокочок.

акростіх *гр.* поезія, якої вірші зачинаються від букв, що, прочитані по черзі з гори на долину або на відворот, дають яке небудь слово, ім'я або речення.

аксельбант *нім.* золоті срібні й інші шнури, що носяться як відзнаки.

аксесуар[и] *фр.* додатки, причандали; аксиденція побічний дохід, дрібна друкарська робота.

аксіом[а] *гр.* певна правда, якої не треба доказувати, певник.

акт *лат.* справа, подія; урядове письмо; обряд; дія; актив[а] чинний стан маєтку (поле, дом, крам, готівка); активісти назва деяких політичних партій; активний діяльний (виступ), дійсний; актовий опертий на

- актах; **актор**, **актьор** артист, що виступає на сцені в театрі; **актуальний** на часі.
- акузатів** *лат. грам.* четвертий відмінок.
- акула** *ісл.* рід морської риби.
- аккумулятор** *лат.* прилад для збирання електричного току; **аккумуляція** скуплення.
- акуратність** *лат.* докладність, старанність.
- акустика** *гр.* наука про голос; **акустична** зала, **зала**, в якій добре чути.
- акутний** *лат.* гострий.
- акusher** *фр.* положничий лікар; **акusherія** наука про поміч при злогах; **акusherка** сповитуха, баба.
- акцент** *лат.* наголос; **значок** над словом на знак, що треба його вимовити з притиском; **вимова**, в якій відбиваються звукові прикмети чужої мови; **акцентувати** наголосувати, **вимовляти** з притиском; **звертати увагу**.
- акцент** *лат.* прийняття сплати з'обов'язання (векся); **акцентант** приймаючий з'обов'язання заплати; **акцентувати** приймати (вексель), **признавати**.
- акцесіст** *лат.* вижидач (на посаду).
- акцидентція** *лат.* побічний дохід.
- акциз[а]** *фр.* оплата від припасів поживи, нап'итків, тютюну і т. д.
- акціонер** *лат.* член товариства на паях, власник акції, **пайщик**; **акція** подія, справа, діяльність; **посвідка на пай** в акційному товаристві.
- алембик** *фр.* прилад до дистиляції.
- алегат** *лат.* додаток, прилога.

- алегоричний *гр.* образвий; алегорія образове представлення, причта.
- алегро [allegro] *ит. муз.* скоро, живо.
- алея *фр.* дорога обсаджена по обох боках деревами.
- алі *ар.* турецький титул.
- алібі [alibi] *лат.* неприсутність на місці, де що небудь сталося (злочин).
- алігатор *есп.* американський крокодил[ь].
- алімент *лат.* гроші на удержання (дітей).
- алітерація *лат.* повторювання цього самого звука (букви) на початку кількох слів в однім віршовім складі (тяжко й тужно).
- аліяж *фр.* стоплення різних металів, сплав.
- аліанс *фр.* союз, спілка.
- алла[х] *ар.* назва Бога у Магомедан.
- алмаз *ар.* дорогоцінний камінь, брилянт.
- алой *гр. бот.* *Aloe socotrina*, рід тропічної рослини з пахучими листками.
- алтін[ник] *тат.* гривня, шостак, колішній російський гріш вартости трьох копійок.
- алювій *лат. геол.* нанесена, напливов земля.
- алюзія *лат.* притик, натяк.
- алюміній *лат.* легкий білий метал, глинець.
- алюми *лат.* семінарист.
- альябастер *гр.* рід гіпсу дуже білої краски.
- алярм *фр.* тревога, поклик до зброї; алярміст крикливий боягуз.
- алян *анг.* од ім. міста А. кминківка.
- альба *лат.* спідня богослужебна одіж у латинських св'ящеників.
- альбатрос *гол. зоол.* буревісник.

альбіно[с] *есп.* чоловік з неприродно білим волоссям і білою шкіурою.

Альбіон *кел.* стара назва Англії.

альб'ом *лат.* пам'яткова книжка, в яку вписуються на спомин вірші і т. и.; збірка фотографій, рисунків, марок і т. и.

альбумін *лат.* білковина, білок.

альгебра *ар.* частина математики, що займається розв'язкою зрівнань, числення буквами; альгорітм рахунок.

Альдебаран *ар.* звізда в групі бика.

альдегід *лат.* тіло, яке повстало з алькоголю, через окиснення, при чім виділялося 2 атоми водня.

альдермен *анс.* старшина, радник.

альджама *тур.* дім молитви.

алькалічний *ар.* з лугом.

алькір, алькова *ар.* заглиблення в кімнаті на ліжку, валькир, нижа.

алькоголізм *ар.* хворобливий стан наслідком уживання алькоголю; альког'олик п'яниця; альког'оль спирт, оковита; альког'ольом'етер спиртомір.

алькоран *див.* коран.

альма матер *лат.* [alma mater] титул, який дається вищим школам.

альманах *ар.* літературна збірка.

альбод *нім.* власна пошесть.

альокуція *лат.* промова (папи).

альопатія *гр.* лічення при помочі ліків, що протиділяють якійсь хворобі.

альпака *ан.* 1. перуанська вовна й виріб з її вовни; 2. нове срібло.

В. Стефанік
 Деп 1064

- альпа́рі *іт.* виплата грошей за вартісний папір у повній його вартості.
- альт *іт.* жіночий голос низчий від сопрана.
- альта́на *іт.* бесідка, повітка.
- альтемба́с *тур.* золота парча.
- альте́рація *лат.* подразнення, гризота.
- альте́рнатіва *лат.* вибір одного з двох.
- альтіме́трія *лат. геом.* мірювання висоти.
- альтруї́зм *лат.* любов ближнього.
- а́льфа *гр.* перша буква грецької азбуки; а. і оме́га початок і кінець; альфа́віт або альфа́бет азбука.
- альфре́ско *іт. див. фрески.*
- альхе́мія *ар.* середовічна наука, що мала на меті винайти тайну робити золото.
- амавро́з[а] *гр.* більмо.
- амазо́нка *гр.* по грецьким віруванням воївничка жінка; *взагалі* відважна жінка; жіноча одіж до їзди верхом.
- амальга́м[а] *гр.* сполука живого срібла з иншим металем, сплав.
- амант *фр.* любовник; роля любовника.
- амануе́нт *лат.* урядовець бібліотеки.
- амара́нт *гр.* щиріця, васильки; амарантова краска червоножовта краска.
- амато́р *лат.* любитель, ласун.
- амба́р *ар.* шпихлір.
- амба́ра́с *фр.* трудне положення.
- амба́рто *есп.* задержання корабля або товарів у пристані (підчас війни).
- амбаса́да *фр.* посольство; амбаса́дор посол.
- амбі́тний *лат.* шаволюбний, пишний, гонор-

- ний; амбіція почуття власного достоїнства, самолюбство, пиха.
- амбо *лат.* виграна на два числа (в лотерію).
- амбра *ар.* пахуча живиця, пахощі.
- амброзія *гр.* страва грецьких і рим. богів.
- амбулянс *фр.* з *лат.* польовий військовий лазарет; амбуляторія лікарня для хорих, що самі приходять по пораду.
- амбон, амбон[а] *гр.* підвищення серед церкви або перед вівтарем. проповідниця.
- аметіст *гр.* дорогоцінний камінь фіолетної краски.
- амінь *гебр.* справді; в дальшому значінні кінець.
- амне[и]стія *гр.* даровання кари, помилування.
- амон[і]як *гр.* гострий газ — хемічна сполука азоту з водородом.
- амори від *лат.* *Амор* бог любови любощі, залицяння.
- амортизація *фр.* часткове сплачування довгу; признання неважним (згубленого цінного паперу).
- аморфізм *гр.* неправильність форм (мінералів).
- ампёр *фр.* одиниця сили електричного току.
- амплітуда *лат.* віддаль, фіз. розмах.
- ампліфікація *лат.* оповідання із лишніми подробицями, пересада.
- амплуа *фр.* рід ролів якогось актора.
- аму́лка *лат.* посуда; висяча лампа.
- амнутація *лат.* відрізання частини тіла (руки).
- амулет *лат.* охоронна річ проти чарів, недуг і т. д., талісман.
- амуніція *лат.* військова одіж і оружжя, порох і кулі.

- амфібія** *гр.* звірина, що може жити на суші і в воді, земноводник.
- амфіболь** *гр. мін.* лучевик, незгорець, *асбест*;
амфіболія двозначність.
- амфібрах** *гр.* віршова стопа, зложена з короткого (або ненаголошеного), довгого (або наголошеного) і другого короткого (або ненаголошеного) складу [о_л_о].
- амфітеат[е]р** *гр.* у старинних будинок, збудований півокругло або кругло із що раз вищими місцями здовж стін для глядачів.
- амфора** *гр.* двошний збанок.
- анабаптист** *гр.* второхрещенець.
- анаграм[а]** *гр.* переставка букв або складів одного слова так, щоби повстало нове слово відмінного значіння (дар-рад).
- аналекти** *гр.* збірка виїмків ріжних авторів.
- аналіз[а]** *гр.* розкладання на складові частини, розбір (граматичний); частина вищої математики; аналітика наука про складові елементи й умови думання; аналітик уживаючий аналітичної методи.
- аналой** *гр.* невеликий столик у церкві.
- анальогія** *гр.* подібність, схожість.
- анальфабет** *гр.* неграмотний, неписьменний.
- ананас** *мал.* південно-американська рослина *Ananassa sativa* і її овоч.
- ананест** *гр.* трискладова віршова стопа, зложена з двох коротких складів і останнього довгого [о_л_о].
- анархіст** *гр.* прихильник анархізму, що змагає до повалення всякої державної власти і забезпечення прав одиниці; а.-ко-

- муніст а., що признає тільки власність громади; ана́рхія нелад, безладдя, безправство, безголовв'я.
- анато́мія *гр.* наука про будову (людського) тіла.
- ана́фора *гр.* повторювання того самого слова на початку кількох наступаючих по собі речень.
- анакхо́ре́з *гр.* пустельник, відлюдок.
- анакхро́нізм *гр.* похибка в означенню часу подій, річ не на часі.
- ана́[х]тема *гр.* прокляття.
- анга́жувати *фр.* запрошувати (артиста на сцену), просити до танцю.
- ангі́на *гр.* запалення горла.
- англі́з *фр.* 1. старий французький танець; 2. мужеський чорний одяг.
- англі́йська недуга кривуха; англі́канська віра протестантська віра в Англії; англі́оманія уподобання в усім, що англійське; англі́цизм форма або зворот з англійської мови.
- анданте́ *іт. муз.* поволі.
- андрогі́нія *гр.* двополовість; андроманія *нім-фрманія*; андрофа́г' людоїд.
- аневри́зм *гр.* розширення серця.
- анекдо́т[а] *гр.* коротке й дотепне оповідання, вигадка, побрехенька.
- анексі́я *лат.* прилучення; анектувати прилучити; загорнути.
- ане́мія *гр.* малокровність, блідниця.
- анемо́граф *гр.* прилад до записування напряму й сили вітру; анемоме́тер прилад до мірювання сили вітру, вітромір.

- анемона *лат. бот.* сон-трава, сон-зілля.
- анероїд *гр.* пружинний металевий барометер.
- анестезія *гр.* нечулисть.
- аніс, аніж *лат.* *Pimpinella anisum* бодян, ганус.
- аніліна *гр.* клії, уживаний до вироблювання красок.
- анімалізм *лат.* звіринна природа.
- анімізм *лат.* наука про ділання душі, філософічна система, що приймає душу як принцип всякої діяльності тіла.
- анімо́зія *лат.* завзяте упередження.
- анімуватися *лат.* запалюватися до чого.
- анкер *нім.* 1. складова частина годинника; 2. міра течій; 3. *алькир*.
- анкета *фр.* збір знавців для прояснення або порішення якоїсь справи.
- анналі *лат.* літопись.
- анод[а] *гр.* додатний бігун гальванічного току.
- аномалія *гр.* неправильність, недостача.
- анонім *гр.* безіменний, лист без підпису; аноні́мний непідписаний, невідомий.
- анонс *фр.* оповістка в часописах.
- анорганічний *гр.* неживий, мертвий (природа).
- анормальний *лат.* неправильний.
- ансамбль *фр.* згідність подробиць з цілістю, дібрана гра (в театрі).
- антагонізм *гр.* суперництво; антагоніст суперник, противник.
- антал[ок] *мад.* бочілка, що містить 74 літрів вина.
- антант[а] *фр.* порозуміння; *перв.* англійсько-французька згода проти Німеччини, в даль-

шому зн. всі держави, що вели світову війну 1914—19 з осередніми державами.

антарктичний *гр.* полудневий (бігун).

антенат *лат.* предок.

антецедент *фр.* подія, що служить основою для дальших виводів

анти- або **анті-** *гр.* [приставка, якої вживається в чужих словах грецького походження на означення протилежності] проти-

антидот *гр.* спосіб проти (слабости), проти-отруя.

антик *лат.* старинний, старий пам'ятник, старовина; **антиква** старе письмо, латинка; **антиквар[ий]** замилуваний знавець старини; торговець старими річами, з окрема книжками, **антикваріят**.

антикрітика *гр.* відповідь на критику.

антильона *гр.* порода азійських і африканських оленів, дика коза, сайгак, *сазеля*.

антиміне *гр.* посв'ячений богослужебний обрус на престолі.

антимон *гр.* рід металю.

антипапа *гр.* другий папа з часів, коли було кілька претендентів на папський престол.

антипатичний *гр.* противний; **антипатія** відраза, нехіть.

антипіріна *гр.* лік проти горячки.

антипод *гр.* чоловік, що живе з противного боку землі наче під нашими ногами.

антисемітизм *гр.* вороже відношення до Жидів.

антисептичний *гр.* спиняючий гниття.

антистрѳа *гр.* частина хору в гр. драмі.

антитеза *гр.* протиставлення.

- антифон *гр.* спів св'ященника і вірних або двох хорів на переміну; один вірш із псалмів.
- антихрист *гр.* противник Христа.
- античний *лат.* стародавній.
- антольо́гія *гр.* збірка вибраних творів.
- антра́кт *фр.* перерва між діями (в театрі).
- а́нтрацит *гр.* відміна камінного вугля.
- антре́ *фр.* вхід, вступ.
- антрепрене́р *фр.* театральний підприємець;
антрепрі́за похоронне підприємство.
- антресо́ль *фр.* кімнати між партером і першим поверхом.
- антропоге́нія *гр.* наука про початок чоловіка;
антропологи́я наука про чоловіка взагалі;
антропоме́трія наука про поміри на людському тілі; антропоморфі́зм представлення Бога в людській постаті; антропофа́г людоїд.
- анулювати *лат.* знести, уневажнити.
- ан фа́с *фр.* [en face] з переду, цілим лицем
- анчо́ус *фр.* рід сардель, хамса.
- аорі́ст *гр. грам.* минувший доконаний час.
- аор́та *гр.* головна артерія (б'ючка) в людському тілі.
- апанаж[і] *фр.* державні маєтки пануючих, платня членів пануючого дому.
- апарáт *лат.* прилад; збірка приладів і знарядів, потрібних до виконання якоїсь чинности.
- апартаме́нт *фр.* світлиця, тереми.
- апатичний *гр.* байдужий до всього, млявий;
апа́тія брак чуття, рівнодушність, байдужість.

- апатит *гр.* ваповий фосфоран, мінерал уживаний до штучних навозів.
- апелювати *лат.* робити відклик, звертатися до когось з чимось; апеляція відклик проти засуду до вищого суду; апель *фр.* поклик, заклик збиратися.
- апельсін *порт.* померанець.
- апенсія *гр.* ослаблення травлення.
- апериція *лат.* спостереження.
- апетит *лат.* хіть до їди, смак; апетитний смачний.
- аплікант *лат.* практикант; аплікація спосіб пристосовання; пильність; прикраси (при одязі).
- аплявдувати *лат.* аплюдувати *фр.* оплескувати; аплівз, аплодісменти оплески, похвали.
- апломб *фр.* певність себе.
- апогей *гр.* положення, в яким місяць найдалше від землі, найвища ступень чого небудь (слави).
- аподиктичний *гр.* неоспоримий, певний, рішучий.
- апозиція *лат. грам.* придаток.
- апокаліпса *гр.* откровення св. Івана; апокаліптичний в дальшому знач. загадковий, таємний.
- апокрифічний *гр.* підроблений, підложений.
- апокріфи церковні твори, яких церков не признає; підроблені твори.
- апольог *гр.* поучна байка; апольогет учений, що займається апольогетикою, цебто наукою, що збиває закиди, звернені проти

християнської віри; апольо́гія оборона словом або на письмі.

апоплéксія *гр.* (мозковий) удар, поразення; апоплéктичний склінний до апоплексії.

апортувати *лат.* принести.

апостáзія *гр.* відступство від віри; апостáт еретик.

апостеріо́рний *лат.* [a posteriori] збудований на основі досвіду.

апóстол *гр.* ученик Христа.

апострóф *гр.* значок ' на означення, що там випав якийсь звук або що звуки, відділені апострофом, треба читати окремо (від'їзд);

апострóфа *рет.* зворот бесідника до якоїсь особи або річі.

апотеóз[а] *ор.* обожання; живий образ.

апофте́іма *гр.* приповідка, причта.

áпракос *гр.* недільне євангеліє або апостол.

апрету́ра *фр.* приладження, відновлення (матерії).

апріко́за *фр.* бресква, мореля.

апрі́ль *лат.* квітень.

апріо́рний *лат.* [a priori] з гори, з розумових причин.

апроба́та, апроба́ція *лат.* признання, прийняття; дозвіл друкувати з боку церковних властей.

апроксіма́тивно *лат.* приблизно.

а про́б *фр.* між иньшим, до речі, в саму пору.

апрóші *фр.* підкопи.

апсі́да *гр.* 1. зворотна точка в дорозі планет;
2. півкулясте склепіння над вітварем.

апті́ка *гр.* склад з ліками, лікарня.

- ар *фр.* одиниця міри поверхні = 100 квадратним метрам.
- арабеска *фр.* прикраси в малярстві, різьбі й будівництві на взір арабських форм.
- араїоніт *гр. мін.* гороховик, жерелинець.
- араб *ар.* горівка з рижу.
- аранжувати *фр.* улаштувати, укладати, вести (танці); *муз.* переробляти композицію на який небудь музичний інструмент.
- арахнологія *гр.* наука про павуки.
- араші, ариш *тур.* дишель араби, воза на двох колесах.
- арбітер *лат.* мировий суддя; арбітраж 1. вирок мирового суду; 2. спекуляція на різниці цін і курсів цінних паперів.
- аргентит *лат. мін.* руда срібла.
- арго *фр.* злодійська мова.
- аргонавт *гр.* у грецьких переказах учасник морської виправи до Кольхиди по золоте руно, *звідси* хто шукає чогось надзвичайного.
- аргумент *лат.* доказ; аргументація доведення.
- аргус *гр.* від мітологічного стоого сторожа *Аргуса* бачний сторож.
- ареал *лат.* простір, площа.
- арена *лат.* місце бою або змагань, биевище.
- аренда, орєнда *пол. з лат.* наєм, держава; чинш; арендарь державець; коршмарь.
- ареометер *гр.* прилад до означення питомого тягару тіл.
- ареопаг *гр.* найвищий суд в Атенах; *звідси* збір поважних і достойних осіб для рішення якоїсь справи.

- арешт *фр.* з *лат.* ув'язнення, тюрма; конфіскація; арештант в'язень.
- аристократ *гр.* член або прихильник аристократії, цебто пановання найвищих верств у державі, великого панства: аристократичний прихильний аристократії, гордий із свого походження, великопанський.
- аритметика, арихметика *гр.* наука про звичайні числа, щотниця.
- арієргард *фр.* задня сторожа (війська).
- арія *іт.* порядок тонів в якійсь пісні, пісня, спів.
- арка *лат.* скринка, ковчег; склепіння; аркада *фр.* луково склеплений хідник, галерія.
- аркан *тат.* мотузок з петлею на кінці до ловлення коней; назва танцю у покутських і буковинських українців.
- аркана *лат.* тайні способи або ліки.
- аркебуз *фр.* див. гарнебуз.
- арктичний *гр.* північний (океан).
- аркуш *лат.* лист або складка паперу.
- арлекін *іт.* сміхунець, штукарь, комедіант.
- арлекінада смішна історія, комедія, вигадки.
- армата *лат.* гармата; арматура оружжя, озброєння корабля; якор магнету; армія *фр.* військо як цілість, значна частина війська, що має свободу рухів.
- арнаутка *тур.* рід ярої пшениці, білотурка.
- арніка *лат.* *Arnica montana* рід лічничої рослини.
- арогантний *лат.* зарозумілий, бутний; ароганція бундючність, пиха.

- аро́ма[т] *гр.* запашний корінь, пахощі; аро-
матичний пахучий.
- арпе́джіо *іт.* [arpeggio] ломаний акорд, в якія
відзиваються не всі тони нараз, тільки один
по другім.
- арродісма́н *фр.* повіт, округ у Франції.
- а́рса 1. *гр.* частина стопи, виголошена з біль-
шим натиском; 2. *монг.* кумис.
- арсе́н *гр.* рід металю.
- арсеня́л *фр.* будинок, де переховується вій-
ськова зброя, пушкарня.
- арсе́нік, також арше́нік *гр.* окис арсену, ду-
же сильна отрутка.
- арте́рія *лат.* велика жила, б'ючка.
- артефа́кт *лат.* штучний виріб, мистецька ро-
бота.
- арти́зм *лат.* умлість, мистецтво, зручність.
- артибу́л *лат.* розділ, параграф; розвідка,
стаття; рід товарів; артикуля́ція виразна
вимова.
- артиле́ріст *фр.* пушкар, гармаш; артиле́рія
гармати з обслугою і муніцією, пушкарі;
наука про гармати.
- арти́ст *лат.* мистець, художник, актор; ар-
тистичний мистецький, гарно виконаний.
- арті́ль *іт.* спілка для зарібку, ватага (у чу-
маків).
- артишо́к *фр.* карчох.
- а́ртос *гр.* обрядовий великодний хліб, дарник.
- артрі́тіс *гр.* гостець.
- а́рфа *гр.* музичний трикутний інструмент з
металевими струнами.
- архаї́зм *гр.* перестаріле слово, в штуці на-

- слідування старини; архаїчний застарілий, старосвітський.
- архалук *тат.* короткий домашній кафтан.
- археографія *гр.* наука про старинну штуку; археологі́ дослідник або знавець старини, особливо грецької та римської; археологі́я наука про старовину.
- архи- або архі- *гр.* в зложеннях на означення старшинства або вищости.
- архів, архів *гр.* збірка грамот і актів, місце їх переховування; архива́рь завідатель архіву.
- архидієцезія *гр.* архиепископство; архиепископ найстарший між єпископами владика; архієре́й єпископ; архимандрі́т старший начальник монастиря.
- архипеля́гі *гр.* громада островів, положених недалеко себе; Єгейське море.
- архистраті́г *гр.* начальний вожд (арх. Михаїл).
- архіте́кт *гр.* будівничий; архітектоні́ка, архітекту́ра наука про будівництво, штука будовання.
- архітра́в *гр.* бальок, положений на стовпах, що двигає дах.
- архо́нт *гр.* найвищий достойник в атенській державі.
- арци- в зложеннях тесаме що архі-.
- арча́к *тат.* сідло.
- аршин *тур.* міра довжини, $\frac{1}{2}$ сяжня.
- аршинник *див.* арсенік.
- ас *лат.* 1. староримський хунт, мідяна монета вартости около 20 копійок; 2. карта з одним значком у середині.

асанація *лат.* уздоровлення.

асбест *гр.* мінерал, з якого роблять огнетревалі предмети.

асекурація *лат.* забезпечення (від огню, випадку і т. д.).

асентерувати *фр.* відбирати до війська; асентерунок бранка.

асесор *лат.* засідатель.

асигната, асигнація *лат.* переказ (на гроші), паперові гроші; асигнувати призначити виплату грошей

асимілюватися *лат. грам.* уподібнюватися; винародовлюватися; асиміліція *грам.* приподіблення; приноровлення (до оточення), винародовлення.

асистент *лат.* помічник; асистенція товариство, супровід, свита, поміч; асистувати товаришити, супроводжати, помагати.

асимптота *гр.* пряма лінія, до якої стало приближається крива лінія, але ніколи з нею не сходиться.

аскеза *гр.* (духова) вправа в повздержности, повздержливий спосіб життя; аскет приклонник аскези; людина, що здержує похоти свого тіла; аскетика наука про аскезу.

аскер *тур.* вояк.

асмодей *халд.* сатана, злий дух (нечистоти).

асонанца *лат.* привук, коли ті самі головівки повторяються в кількох сусідніх словах.

асортимент *фр. див. сортимент.*

асоціяція *фр. з лат.* спілка (людей), артіль,

гуртування; сполука гадок, коли одна гадка накликає другу.

аспéкт *лат.* вигляд.

аспер *гр.* найменший турецький гріш.

áспід *див. гаспед.*

аспіра́нт *лат.* кандидат (на посаду); аспіра́ція *грам.* придих (вогонь, гострий); віддих; змагання до назначеної мети.

ас[с]афéт *лат.* [Asa foetida] ствердлий сок коріня одної рослини, вживається в лічництві.

астéнія *зр.* ослаблення.

астері́ск *гр.* зізвездочка *, вживана в книжках як відсилач; астерої́ди громада дрібних зізвезд між Марсом і Юпітером.

астигма́тизм *гр.* ненормальність взору, недуга очей.

áстма *гр.* дихавиця, задуха.

áстра *лат.* [Aster] городовий цвіт, зізвездник.

астрага́л *гр.* 1. кістка (до гри); 2. *буд.* обруч; 3. *бот.* рід рослини [Astragalus].

астра́льний *гр.* зізвездяний; астрольо́гія вороження будуччини із зізвезд; астронóм учений, що займається астронóмією, цебто наукою про зізвезд; астрофі́зика наука про фізикальні прикмети зізвезд.

асфа́льт *гр.* чорна смола.

асфі́кція *гр.* найвища степенъ зомління.

атаві́зм *гр.* ділчність тілесних і духових прикмет, хороб і т. и. в дальших поколіннях.

ата́к[а] *фр.* удар, напад; атакувати нападати, кидатися на кого.

атама́н *нім.* начальник козаків, ватажок, гетьман.

- аташе́ *фр.* урядовець посольства.
- атеїзм *гр.* безбожність, безвірря; атеїст людина, що непризнає Бога, безбожник, недовірок, невіра.
- ателі́є *фр.* робітня (малярів, різьбарів, фотографів).
- атеней *фр.* від храму богині Атени в Атенах публична вища школа або наукове товариство.
- атентат *лат.* злочинний напад.
- атенція́ *фр.* уважливість, звичайність.
- атест[а́т] *лат.* посвідка, свідоцтво, уповноваження.
- атиненція́ *лат.* присілок.
- атлас *гр.* від міт. божка Атласа, що буцім держав цілий світ на свому карку 1. перший хребтовий круг на карку; 2. збірка географічних карт; 3. *ар.* рід гладкої шовкової матерії, саета.
- атлет *гр.* силач; атлетика борбництво, дужання; атлетичний сильний, мускулярний.
- атланти́ *гр.* стовпи в виді людей, для піддержки гімсів або бальконів.
- атмоме́тер *гр.* прилад до міряння, кілько випарувало води; атмосфе́ра повітря, що окружає землю; міра тиснення повітря; середовище, серед якого хто живе.
- ато́м *гр.* найменша, неподільна частина матерії; атомі́зм наука про повстання світа й життя з атомів; атомі́стика наука про атоми.
- атобі́я *гр.* ослаблення, в'ялість.
- атра́кція́ *лат.* притягання.

- атра́мент *лат.* чорнило; атраментовий камінь зелений вітріоль або сірчан заліза.
- атра́па *фр.* лапка, зручно підроблена річ (для задурення).
- атрибу́т *лат.* додаток, прикмета, знам'я.
- а́тріум *лат.* передсінок римського дому або св'ятині.
- атропі́н[а] *гр.* отруйна матерія в рослині *Atropa belladonna*.
- атрофі́я *гр.* повільне знесилення частей тіла.
- атто́рней *анс.* адвокат в Англії; генеральний а. державний прокуратор скарбу.
- ау́л *тат.* шатро; село у татар, башкирів, киргізів; ау́ла товпа.
- афа́зія *гр.* оніміння (зі страху), хоробливий стан, коли чоловік не може вимовити деяких слів.
- афе́кт *лат.* сильне почування або зворушення, пристрасть, порив; афекта́ція пересадне висказування почувань і гадок, маніжність.
- афе́лій *гр.* найдалше віддалення якоїсь планети від сонця.
- афе́ра *фр.* справа, приключка, історія; інтерес.
- а́фінні *мад. бот.* чорниці.
- афірма́ція *лат.* потвердження, запевнення.
- афі́н[а] *фр.* вивіска, повідомлення (про виставки); афішуватися умисне звертати на себе увагу.
- афо́нія *гр.* утрата мови.
- афорі́зм *гр.* коротке речення, що висказує якусь загальну гадку.
- афріка́ндер *гол.* уроджений в Афріці європець.

афронт *фр.* зневага.

Ахіллева п'ята *гр.* слаба сторона, звідси. що грецького героя Ахілля можна було зранити тільки в п'яту.

ахроматичний *гр.* безбарвний.

ахтердек *нім.* задня частина горішнього покладу корабля; ахтерштевен підводна частина корабля.

ацетилén *лат.* горючий газ, витворений з угледодня [C₂H₂].

Б.

баба *тур.* почетний титул духовних осіб на Сході (Алі-баба).

бабак *тур.* рід звірини *Agromis bobae*.

бавовна *нім.* хлопок, вата.

багадур *перс.* кіргізький наїздник; богатир.

багаж *фр.* клунки (в дорозі), в'юки, клажа.

багателізувати *фр.* маловажити; багателя дрібниця.

багер *нім.* малий корабель з машиною до чищення дна ріки, пристаней.

багнет *фр.* штик.

бадіян *перс. бот.* ломиніс, китайський аниж.

бадняк *серб.* дубова колода, яку у Сербів кладуть у вогонь на Св'ятий вечер.

бажант *гр.* фазан.

база, базіс *гр.* основа, підвалина, (хемічна) сполука; операційна, вихідна точка.

базальт *лат.* стовповик, мінерал темно-синьої краски.

- базар *перс.* торг[овиця], ринок; крамниця.
- Базедова недуга *від імені лікаря Б.* хвороба, що об'являється нервовим биттям серця, водем і вишуленням очей.
- базиліка *гр.* у Греків і Римлян величезні судові залі; на взір цього будовані церкви, переділені в середині 2 або 4 рядами стовпів.
- бай *фр.* залив.
- байбак *тур.* див. бабак.
- байдак *ор.* більший човен.
- байка *фр.* грубе, мняке й волохате сукно.
- байонські гроші *від міста Bayonne* великі гроші.
- байрам *тур.* велике магомеданське св'ято.
- байронізм напрям у літературі, впроваджений англійським поетом Байроном.
- байцувати *нім.* заправляти м'ясо.
- бак *анс.* частина горішньої палуби корабля.
- бакалія *тур.* всілякі предмети поживи, особливо заморські овочі.
- бакаляврейт *лат.* в Англії найнища університетська степень, доцент; бакаляр учень; вчитель дітей; бакалярство вчителювання.
- бакан *тур.* рід краски, кармін.
- бакара *фр.* рід газардової гри.
- бакборт *анс.* лівий бік корабля.
- бакен *гол.* деревляні знаки на морі на означення небезпечних місць.
- бакенбарди, бакомпарт *нім.* бакирі, бурці, бочки.
- баклага, бакло, баклаг [*лат.?*] посуда.
- баклажан *ор.* бот. помідор.

- бактеріоло́гія *гр.* наука про бакте́рії т. є. незвичайно дрібненькі організми, що викликають і розносять усякі недуги.
- бакун *тур.* сильний тютюн, махорка.
- ба́кфіш *нім.* підросток.
- бакхана́лії *лат.* бенкети в честь бога вина Бакха, звідси п'ятика, гульня; бакха́нти й бакханткі учасники цих бенкетів; розпусники й розпусниці.
- бакці́ль *лат.* бакте́рія.
- бакша́ *перс.* баштан.
- бакші́ш *перс.* дарунок, базаринка.
- бал *фр.* голос, жереб; одмітка, нота.
- балала́йка *тат.* рід бандури.
- балага́н *тат.* буда (для театральних вистав).
- балагу́ла *жид.* жидівський віз з накриттям.
- баламу́т *тат.* 1. говорун, крутій; знахарь; 2. кримський оселедець.
- балахо́н *перс.* халат, кафтан.
- бала́нс *фр.* див. білянс.
- бале́т *фр.* драматична штука, виставлена при помочі танців і музики, танці на сцені; балетма́йстер провідник або вчитель балету; балетни́к, балетни́ця члени балету, танечник.
- бали́стика *гр.* наука про рухи тіл, кинених у простір.
- ба́лка *тат.* яр, степовий провал.
- ба́лта, ба́лда *тур.* топір, сокира.
- бали́страда *фр.* поручча на стовпцях.
- баля́да, балла́да *іт.* поезія, оперта на народнім переказі, що оспівує сумні пригоди життя.

- бальянс, бальянс *фр.* вага, рівновага; *білянс*;
бальянсувати вдержувати рівновагу, хитатися; марно тратити час.
- бальяси *фр.* 1. прикраси, поручча; 2. також бальяндраси вигадки, жарту.
- бальяст *анг.* тягар до обтяження корабля, вантаж; непотрібний тягар.
- баль *фр.* забава з танцями, бенкет, вечериці.
- бальдахін *ар.* небо над престолом, накряття на стовпцях, намет.
- бальзам або бальсам *ар.* пахучий олійок; бальзаміна, бальзамник *бот.* розрив, нерушмене; бальзамічний запашний; бальзамувати напускати тіло мерця бальзамом, щоби не гнило.
- балькбн *фр.* поміст з поруччем, прибудований коло дверей на поверхах каменниць.
- бальнеографія *гр.* описування купелевих і лічничих заведень.
- бальбн *фр.* шар, м'яч; воздушний корабель, аеростат, велика скляна посуда.
- бальотування, бальотировка *фр.* через моск. голосування при помочі *балів*; льосування.
- бамбук або бамбус *мал.* [Bambusa arundinacea] індійська цукрова троща.
- бан *серб.* намісник (Хорватії); банат край під управою бана.
- банальний *фр.* дуже звичайний, оклепаний.
- банан *есп.* полудневе дерево Musa paradisiaca в їдомими овочами.
- банда *ит.-фр.* ватага, шайка; орхестра, військова музика.
- бандаж *фр.* перев'язка при заосмотренню ран.

бандэра *фр.* хоругов; бандэрія почетна сторожа на конях; бандероль опаска на посылці на знак, що зложено оплату (за пошту).

бандіт *іт.* розбійник, харциз, опришок.

бандура *іт.* музичний струнний інструмент.

баніта, баніт *іт.* з *лат.* вигнанець з краю.

банк *іт.* з *лат.* публичне заведення для грошового обороту та обміну гроша; банкир власник банку, купець, що займається виною грошей; банкіот паперовий гріш; банкрот, банкрут невикладний (купець); банкрутувати стати невикладним.

ба́ня *лат.* 1. взагалі округла річ (посуда); склепіння; 2. купальня, парня; 3. *мад.* саліни; ба́н[ь]ка (півокругла) посудина з шийкою, міхур.

баптісти *лат.* протестантська секта, що признає хрещення тільки дорослих осіб.

бар *анс.* шинок.

барак[а] *фр.* легкий будинок (для вояків), буда.

барбарізм *див.* варваризм.

ба́рва *нім.* краска, цвіт.

барвена, барбун, барбуля *лат.* *Mullus barbatus* порода риби.

бард *кел.* народній співак у давніх Кельтів, кобзарь, взагалі поет минувшини народу.

ба́рда, бардіна *нім.* топір, сокира.

барелёф *фр.* горорізьба.

барёт *фр.* кругла або острокінчаста шапка без крис.

ба́ржа *анс.* невеликий грузовий корабель.

- барика́да *фр.* оборонна застава із всіляких предметів, каміння, возів, і т. п.
- барі́т *гр.* сіркан металю барій, уживаний до виробу білої краски.
- барі́ш *тат.* зарібок, могорич; бариш[ів]ник посередник, фактор, торговець кіньми.
- барі́єра *фр.* поруче, переділка; застава.
- барі́тон *іт.* середній голос між тенором і басом.
- ба́рка *іт.-фр.* малий корабель, човен без покладу; баркаро́ля гарний прогульковий човен; спів венецьких *сондолієрів*; барка́с *єсп.* великий човен.
- баро́граф *гр.* прилад, що механічно записує зміни воадуху.
- баро́к *іт.* стиль у будівництві, що виріжняється нерівними лініями й великим числом прикрас, *звідси* бароко́вий дивовижний.
- бароме́тер *гр.* прилад до міряння тиснення воздуха, а тим самим до вгадування погоди.
- баро́н *фр. перв.* пан вільного походження; дворянський титул нище графського; баронеса жінка або донька барона; баронія посілість барона.
- бароско́п *гр.* прилад до міряння вохкості повітря.
- баррі́ *тур.* морська міра = 577 м.
- барха́н *ар.* бумазея, рід бавовняної матерії; барха́т, барша́н оксаміт.
- бас *іт.* найнизчий чоловічий голос; рід музичного інструменту.
- басаман *тур.* 1. взірець на льнянім сукні;

2. знаки на тілі від биття; басан, басма обшивка, хустинка на шию.
- бассе́[й]н *фр.* збірник на воду; *геог.* сточище (ріки або моря).
- басе́тля *ит.* музичний інструмент, віолончеля.
- баска́к *тат.* урядовець, збирач податків.
- ба́ста *ит.* годі, буде, кінець!
- баста́рд *ит.* дитина неправого ложа, безбатченко; *зоол. і бот.* мішанець.
- басті́лія *фр.* парижський замок, збудований під час революції 1789. р.; *взагалі* замок, в'язниця, тюрма; бастіо́н башта, наріжник, висунена частина твердині.
- бастона́да *ит.* биття кіями (в п'яти) за кару.
- бастувати *ит.* кінчити (роботу), шабашити; *страйкувати.*
- басурма́н *див.* бісурман.
- бата́ліон *фр.* відділ піхоти, що обіймає 3. або 4. частину полку (600—1000 душ); бата́лія бійка, битва.
- бата́рда *фр.* легка гармата; легкий візок.
- бата́т[а] *ам.* корінці американської рослини, *convolvulus batatas*, що пригадують картоплі.
- бате́рія, бата́рея *фр.* 1. відділ артилерії, зложений з 4—8 пушок; 2. кілька гальванічних елементів разом.
- бати́ст *фр.* дуже тоненька льняна матерія.
- батма́н *тат.* одиниця ваги на Кавказі, в Персії і Туреччині від 8 до 27 нім. фунтів, *безмін.*
- бато́мeтeр *гр.* прилад до міряння глибини.

батута *ит. муз.* такт, лісочка, якою провідник співу або музики дає такт.

бахмат *тат.* низький, присадкуватий кінь.

бахрама *тур.* рід шовкової матерії; обрубок, торочки, бинда.

бахур *жид.* жидівська дитина, бабій.

баціль *див. бактерія.*

баша *тур.* турецький достойник; башибожук нестале військо в Туреччині; башка голова; башлік накриття на голову.

башмак *тат.* ходак.

башня, башта *ром.* оборонна вежа, стражниця, *бастіон.*

баштан *перс.* земля, засаджена кавунами, мильонами, огірками й іншою городиною.

баядера *порт.* східноіндійська танечниця й співачка.

беатифікація *лат.* зачислення до блаженних.

бебі *анс.* дитина.

бегемот *євр.* річний кінь, гіпопотам.

безконфесійний *лат.* людина, що не належить до жадної церкви.

безмін *тат.* вага.

безпартійний *лат.* неприналежний до жадної партії.

бей, беї *тур.* вищий достойник, намісник.

бейрам *див. байрам.*

бекет *фр.* передня сторожа, *див. пікета.*

бекеша *мад.* рід довгої шуби.

белемніт[и] *гр.* чортів палець, скаменілости вимерлих скоруп'яків.

белетристика *фр.* гарне письменство (вірші, оповідання, драми).

- беллядо́на *іт. бот.* *Atropa belladonna* вовча ягода.
- бе́ля *нім.* міра паперу.
- бельведéр *іт.* будинок з гарним видом.
- бельета́ж *фр.* середній поверх дому.
- бе́льфeр *жид.* помічник учителя у Жидів.
- бемо́л *іт. муз.* значок *b*, що знижує кожний тон, перед яким стоїть, о половину тону.
- бен *євр. і ар. в злож.* син.
- бенга́льські вогні штучні, різнобарвні вогні.
- беневоле́нція *лат.* прихильність.
- бене́дікція *лат.* благословення.
- бенефі́с *фр. з лат.* дохід з вистави в користь автора; бенефі́ція церковні маєтки і дохід з них.
- бензі́на *ор. через ром.* легко запальний плин, що отримується як бічний продукт з земної ропи при виробі світляної нафти; бензо́ль водень угля.
- бенке́т, банкéт *фр.* велике прийяття, пир.
- берат *тур.* грамота султана.
- бергамо́т *тур. через іт.* рід груші.
- бе́рдіш *лат. через поль.* широкий топір на довгім держаку, келеп, галябарда.
- бе́рдо *нім.* ткацький гребінь.
- бері́ль *гр.* зелений дорогоцінний камінь з родини смарагдів.
- бе́ржут *тат.* відміна орла.
- берлі́н від *нім.* міста *Берліна* повіз, карита; берлі́на малий річний човен.
- берля́чі *нім.* зимові черевики з сукна, снігівці.
- берсалі́єрі *іт.* стрільці в іт. війську.

- берсез *фр.* колицанка.
 бес *фр.* [baisse] спадок курсу паперу.
 бесага *рум.* сакви.
 бестія *лат.* дикий звір, скотина; бестіялізм
 здичіння.
 бетель *мал.* Piper betle L. східноіндійська ро-
 стина, її листи жують.
 бетон *фр.* дуже тверда мішанина піску, дріб-
 них камінців та цементу.
 бефель *нім.* розказ.
 бецірк *нім.* повіт, повітовий уряд.
 бешамель *фр.* рід густого сосу.
 бешлік *тур.* турецький срібний гріш.
 бешмет *тур.* кафтан, верхня одіж.
 біба *лат.* п'ятка.
 бібліограф *гр.* учений, що займається біб-
 ліографією, ц. т. описом книжок, наукою
 про книжки; бібліоманія збирання книжок
 без розбору; бібліотека місце або будинок,
 де переховуються книжки; бібліотекарь уря-
 довець бібліотеки; бібліофіл запалений зби-
 рач книжок, книжник; біблія Св'яте письмо.
 бібула *лат.* грубий папір, що втягає в себе
 вогкість (чорнило), промакальний папір.
 бівак *фр.* польовий табор під голим небом.
 бігамія *гр.* двоженство.
 біга[р], беґар *нім.* мотика.
 біґос *нім.* страва з всіляких куснів м'яса.
 біґотерія, біґотизм *фр.* св'ятенництво, пере-
 садна побожність.
 біжутерія *фр.* вироби з дорогих металів і
 камінів, дорогоцінності.
 бізон *лат.* дикий віл, зубр.

- білет *фр.* карточка, квиток, посвідка; білетер той, що продає або розділює карти вступу.
- біліон *фр.* мільон мільонів.
- білянс *ит.* (місячне або річне) зіставлення доходів і розходів, замкнення рахунків.
- білярд *фр.* стіл до грання деревляними або кістяними кулями.
- біль *анс.* проект закона, внесений в англійському парламенті.
- біметалізм *лат.* подвійна, золота й срібна валюта.
- бінокль *фр.* рід далековиду для обох очей.
- бінт *мос. з нім.* перев'язка.
- біографія *гр.* опис життя, життєпис; біологія наука про життя взагалі; біоскоп апарат, що виводить фотографії в руху.
- біплан *лат.* двупластовий літак.
- біржа *лат. через нім.* місце, де збираються купці в торговельних справах.
- біс *лат.* вдруге (повторити).
- бісер *гр.* металеві нашивки й прикраси, перли.
- біскуп *лат.-пол., бішоф лат.-нім.* католицький єпископ.
- бісурман[ин] *ар.* магомеданин, згідливо поганець.
- біфуркація *лат.* розділення, розгалуження (гір, рік).
- біфштик, біфштекс *анс.* [beefsteak] добре налита й скоро припарена воловина.
- біцикль *анс.* [bicycle чит. байсейкль] прилад до їзди на двох колесах, ровер, велосипед.
- бішкокк, бісвіт *фр.* тісточко з муки, цукру і яєць.

блам, блан, бланя *нім.* кожух.

блэйвас *нім.* олов'яне білило.

блин *б.-рус.* млинець.

бліндаж *фр.* рід укріплення.

бліх *нім.* білення, білярня; бліхтр зверхня поволока, мана.

блюдо *ц. слав.* дорогоцінна миска, таріль.

блюза *фр.* верхній одяг, сюртук.

блюститель *ц.-слав.* доглядач.

блюф або блеф *анс.* обман.

бляга *фр.* брехня, видумка.

блямаж *фр.* невдача, ганьба; блямуватися осмішитися, осоромитися.

блянкет, бланок *фр.* лист паперу з рубриками для виповнення письмом; бланко *іт.* невыповнений вексель з підписом виставляючого; блянш *фр.* білило на лице.

блясфемія *гр.* богохульство.

блят *нім.* плита, покривка (на піч).

бляха *нім.* металева пластинка.

бл[ь]ок *фр.* 1. рухомий кружок, воротило; 2. складка паперу до віддирання; 3. хвилева спілка кількох партій; ब्लюкада облога; ब्लюкаве *нім.* дерев'яне укріплення.

блондін *фр.* білявий, русявий чоловік.

боа *ам.* 1. [Boa constrictor] великанський вуждушитель; 2. довгий футряний ковнір.

бобсле *анс.* подвійні саночки.

бовван *ор.* щось велике, неозначене; божок.

бовля *анс.* окремо приладжене вино.

богдихан *монс.* титул китайського царя.

богема *нім.-фр.* бездомний народ.

бодян *перс. див. бадіян.*

- бойкóт *анс.* зірвання всяких зносин як спосіб боротьби.
- бока́л *фр.* через *моск.* чарка, пугар.
- бокс *анс.* кулачки; боксе́р дужанник; залізне ручне оружжя з гострими кінцями.
- болéро *есп.* 1. народній еспанський танець з *кастаніетами*; 2. рід жіночого станика.
- болéта *ит.* посвідка.
- болюс *лат.* глина вживана в лічництві.
- бо́мба *фр.* з *гр.* залізна куля, наповнена вибуховою матерією; бомба́рда старинна гарматка; бомбарді́р старший артилерист; бомбарде́н велика труба.
- бомба́ст *анс.* з *гр.* напушеність; бомбасті́чний напушений, налутий, пересадний.
- бои *анс.* уповажнення до виплати, банкнот.
- бо́на *лат.* вчителька дітей.
- бонбо́н *фр.* цукорок.
- бо́нза *яп.* китайський і японський св'ященник.
- боніфіка́ція *лат.* відшкодовання.
- бонмо́ *фр.* дотепний жарт; бонто́н добрий тон.
- бо́ра, бо́рва, борві́й *гр.* сильна буря, північний вітер на Адрійському й Чорному морі.
- бора́кс *перс.* сполука бороваго квасу з натроном, уживається в лічництві.
- бо́ргіс *фр.* друк більший як петіт, а менший від корпуса.
- борд, бо́рт *фр.* край корабля.
- бордо́ *фр.* 1. темно-червона краска; 2. рід червоного вина.
- бордю́р[а], бо́рта *фр.* обрубок, прикраси на краю одежі, беріжок.

- бостон** *од міста Бостон* 1. гра в карти; 2. рід танця.
- бот[ик]**, **ботоб** *фр.* черевик.
- ботаніка** *гр.* наука про рослини; **ботанізувати** збирати рослини.
- бош** *фр.* лайлива назва Німців у Французів.
- боя** *див. бажєн.*
- браво** *іт.* славно; **бравура** відвага; *муз.* незвичайна вправа.
- брага** *нім.* 1. осід при виробі горівки; 2. напйток із солоду й хмелю.
- бразолія** *від назви держави Бразілія* *Santalum album* дерево, з якого роблять краску.
- брактеат** *лат.* бляшаний гріш, битий з одного боку.
- бракувати** *нім.* вибирати по ґатункам, сортувати.
- браман**, **брамін** *санс.* св'ященик індійського бога Брами; **браманізм** індійська релігія.
- брандер** *нім.* корабель призначений до підпалу ворожих кораблів; **брандмавер** мур між двома будинками; **брандмайстер** *або* -майор начальник огневої сторожі.
- бранжа** *фр.* *через нім* відділ, звання (аптекарьська); начальство.
- браслєт**, **брансолєта** *фр.* прикраса на руку, наручник.
- брахікефал** *гр.* короткоголовець, чоловік з круглою головою; **брахільоґія** *грам.* стягнення речень.
- брєве** *іт.* з *лат.* папський лист; **брєвіяр** служебник католицьких св'ящеників.

- брезент *гол.* парусина, якою прикривають палубу корабля.
- брельо́к *фр.* дармовіс при ланцюшку від годинника.
- бреш *фр.* вилім у мурі, пролом, вирва.
- бретна́ль або бритна́ль *нім.* [Brettnagel] більший цв'ях. *браткал*
- брига́да *фр.* відділ війська, зложений з двох полків; бригаді[е]р командант бригади.
- бриг[анті́на] *іт.* невеликий двомаштовий корабель.
- бри́ка, бри́чка *іт.* через пол. легкий, підокритий візок.
- бри́кель, бри́кля *нім.* листовка при шнурівках.
- брилювати *фр.* виріжнюватися; брилянт гладжений діамант; брилянти́на 1. рід блискучої матерії; 2. масть на волосся.
- бріндзя *рум.* сир з овечого молока.
- брике́т[а] *фр.* цеголка з вугля або торфу.
- бро́вар *нім.* пивоварня.
- бро́внінг' *анг.* рід пістолі.
- брока́т *фр.* тяжка шовкова матерія в цвіті.
- бром *гр.* хемічна матерія, уживана в лічництві.
- бро́нз[а] *іт.* сплав міді й олова або цини; бронзова епоха доба після камінної, коли всіякі предмети робилися з бронзи.
- бронхі́т[іс] *гр.* запалення бронхіїв ц. б. зявів, що лучать дихавку з легкими; бронхотомія вставлення штучної дихавки до горла.
- бро́ш[ка] *фр.* спинка до придержування одягу під шиєю.

брошу́ра *фр.* невелика книжечка, метелик;
брошурувати зшивати книжку аркуш до аркуша.

бру́дершафт *нім.* побратимство.

брук *нім.* поміст, вимощення (дороги).

бруліо́н *фр.* зшиток до писання на брудно, чорновик.

бруне́т[ка] *фр.* чорнява, смаглява людина.

бру́ствер *нім.* насип стрілецького рову.

брута́льний *лат.* грубий, дикий, неотеса.

бру́тто *іт.* вага товару разом з опаккуванням.

бугі́р *тур.* горбок; сильний вітер.

бу́да *нім.* накриття (воза), колиба, дімок.

буд[д]аї́зм або **будді́зм** *санс.* релігія, основана Буддою, поширена сьогодні в Індіях, Сіямі, Тибеті, Китаю й Японії.

будже́т *анг.* зіставлення доходів і розходів.

будуа́р *фр.* гарно прибрана жіноча кімната.

буза́ *тат.* напшток із вівсяної і просяної муки; сіль.

бузди́ган *тур.* булава, відзнака.

бузу́р *тат.* нечищена сіль.

бу́йвіл *лат.* *Bos bubalus* відміна вола.

бу́кель *див.* пукель.

буке́т *фр.* в'язанка цвітів, китиця.

букіні́ст *фр.* торговець старими книжками.

буко́ліка *гр.* вірш з пастушого життя.

буксі́р *гол.* причал.

бу́кш[а] *нім.* насада, окуття.

букшпа́н *лат.* *через нім.* *Buxus sempervirens* рід городової рослини.

булава́ *тур.* гетьманська відзнака.

- булат *тур.* широка турецька або перська шабля, сталь.
- буліон *фр.* м'ясний вивар, росіл.
- бул[л]я *лат.* папська грамота.
- буль *анс.* бик; спекулянт на біржі.
- бульвар *фр.* [boulevard] широка вулиця, обсаджена з обох боків деревами.
- бульдог' *анс.* англ. порода псів, британ.
- бумазея *фр.* легка бавовняна матерія, бархан.
- бумеранг' австралійська закривлена палка до кидання.
- бунд *нім.* союз.
- бунда *мад.* довга опанча.
- бункер *анс.* [чит. бенкер] місце під вугілля на кораблях.
- бунт *нім.* 1. в'язка, вінок; 2. повстання.
- бунчук *тур.* визолочене деревце, закінчене кінським хвостом, відзнака вищого турецького достойника, на Україні відзнака гетьмана.
- бурґ *нім.* замок; бур[го]містр посадник міста, городський голова, староста.
- бурда 1. *фр.* сварка; 2. *тур.* мутний напиток.
- бурдэль *ит.* публичний дім, бордак, бандур.
- буржуа *фр.* заможний (французький) горожанин середнього стану; буржуазія [bourgeoisie] міщанство, посідаючі верстви в протистивенстві до робітників.
- бурлеска *фр.* жарт зі співами й танцями.
- бурнус *ар.* через *фр.* рід плаща.
- бурса *лат.* заведення, де живуть семінаристи або загалом учні.

- бурунду́к *тур.* ливва при парусі.
- бурш *нім.* член товариства німецьких студентів, буршеншафту.
- бурштін *нім.* янтарь, скаменіла живиця.
- бусбля *фр. див. компас.*
- бутафóр *ит.* театральний художник, що підготовляє всі речі, потрібні до вистави.
- бутелька, б́утля *фр.* пляшка, бутилка.
- буто́нёрка *фр.* дірка від гузика при сурдуті.
- бу́фер *анс.* подушка на пружинах, тарелі на пружинах між вагонами.
- буфёт *фр.* [buffet] стіл або кімната для переховання закусок і напитків, гостинниця.
- бу́фи *фр.* рукав жіночого одягу, розширений в горі або в долині, відповідно до моди.
- буфо́нада *фр.* комічна вистава; зарозумілість.
- бухга́льтер *нім.* книговод; бухгалтері́я книговодство, наука про ведення рахункових книг.
- бу́хта *нім.* залив, затока.
- буш *нім. сеос.* чагарник.
- бушель *анс.* англійська міра, корець.
- б'юджéт *див. бюджет.*
- б'юлеті́н *фр.* [bulletin] коротке звітлення (про стан здоровля недужого).
- б'юро́ *фр.* [bureau] стіл до писання, б'ю́рко; контора, уряд; б'юрокра́т урядовець, що надто гостро придержується порядків і принципів урядових; б'юрокра́тія, б'юрокра́тизм урядництво, надмірний вплив урядничої верстви на ведення держави.
- б'юст *ит.* погруддя, горішня частина тіла, груди.

В.

- вабанк *фр.* гра о цілий банк, ризикозна гра.
 вавилонська вежа *сир. від м. Вавилону обр.*
 помішання, мішанина (мов).
 вагабунд[а] *лат.* волокита; вагант середно-
 вічний вандрівний студент.
 вагон *анс.* залізничий віз.
 вадія *лат.* застав, гроші, які складається при
 угоді для певности додержання умови.
 ваза *лат.* посуда; вазон[ок] посудина на
 цвіти.
 вазелін *див. вазеліна.*
 ваканс[ія], ваканція *лат.-фр.* вільне необ-
 саджене місце (в уряді); вакантний неза-
 нятий, вільний; ваканція час вільний від
 занять, *фериї*; вакуум порожнє місце.
 вакса *нім.* смавило, масть до обуви.
 вакуф *тур.* нерухомий маєток магомедан-
 ських церков *и* шкіл.
 вакханалія *див. бакханалія.*
 вакцинація *лат.* піплення віспи на корові,
 добування коров'янка.
 валах *од імені солох* кастратор; очищений
 кінь; валашати зчищувати.
 валеріана *лат.* [Valeriana off.] оверьян, чор-
 тове ребро, вживається в лічництві.
 валет *фр.* хлопець у картах, нижник.
 валі *тур.* турецький намісник.
 валіз[е]а *фр.* ручна скринка.
 валюта *іт.* вартість векселя, курсова вартість
 грошових знаків, монетарна стопа; валь-
 вадія *фр.* оцінка, означення вартости.

- валь[д]шнеп *нім.* через лос. бекас, слонка.
 Валькирії *нім.* богині війни, що відпроваджували вбитих героїв до неба, Вальгалі.
 вальбори *лат.* цінні папери.
 вальс, *гал.* валець *фр.-нім.* скорший кручений танець і музика до нього.
 вальторніст *нім.* музикант, що грає на вальторні ц. т. мисливській трубі.
 вальцувати *нім.* притискати тяжким валком (вальцем), пропускати (залізо) через вальці.
 вампір *іт.* 1. лилик; 2. упир; 3. лихварь.
 вандалізм *од серм. племені Вандалів, що зруйнували в 455. р. н. Хр. цілий Рим* дикість, наклін до нищення, варварство.
 ванілія *єсп.* [Vanilla aromatica] пахучий корінь з південно-американської рослини.
 ванна *нім.* велика подовгувата посуда на воду до купання, купіль.
 вапоризація *лат.* паровання.
 варвар *гр. перв.* чужинець; лютий, кровожадний чоловік; дикун; варваризм помилка проти духа мови, зворот перенятій з чужої мови; варварство нелюдськість, кровожадність.
 варіант *лат.* більша або меньша відміна того самого твору (рукописи); варіяція переміна, відміна; *муз.* инше виконання тої самої теми; божевілля.
 варнак *сиб.* біглець з сибірських тюрем.
 варрант *анг.* гарантія, посвідка за зложений крам, яка управнює до затягнення позички.
 варстат *нім.* робітня, знаряд.
 варцаби *чес.-нім.* гра на варцабниці, таблиці з 64ма полями як при шахах.

- Варяги *серм.* норманське плем'я знане з старої історії Руси.
- васаль *кел. ленник*, голдівник; васальний ленний, підвладний.
- васелін[а] *фр.* товщ, який одержується при чищенню нафтової ропи.
- василіск *лат.* змії, ящурка.
- вата *нім.* чесана вовна.
- ватеркльозет *анс.* виходок зроблений так, що вода забирає всю нечистість.
- Ватикан *лат.* папська палата на ватиканській горі, папський двір, папство.
- вафеннас *нім.* дозвіл носити оружжя; вафенрок салдатська блюза.
- вафлі *нім.* тонке, сухе печиво в виді табличок.
- вахляр *нім.* холодильник, вієр.
- вахмайстер, вахмістр *нім.* підофіцер.
- веба *нім.* найтонше льняне полотно.
- вегетаріанець *лат.* той, що не їсть м'яса; вегетаріанізм поздержливість од м'яса; вегетация ростинність; вегетувати животіти.
- ведета *фр.* чати, передова сторожа.
- везерунок *нім.* образ, портрет.
- везир *ар.* турецький міністер.
- везікаторія *лат.* майка, рід хруща; еспанський плястер.
- вексель *нім.* письменно зобов'язання в правно приписаній формі до заплачення означеної суми в означенім місці і часі на річ згаданої там особи; взір, на якому пишеться вексель.

- вєлін[обвий] *фр.* тонкий і гладкий папір, подібний до пергаміну.
- вєліур *фр.* рід оксаміту.
- вєльвєт *анс.* бавовняний оксаміт.
- вєльон *фр.* жіноча заслона на лице, серпанок.
- вєльосіпєд, вєльоціпєд *фр.* самохід, колесо до їзди, ровер; вєльосіпєдїст наколесник.
- вєна *лат.* жила.
- вєндєтта *іт.* кровава пімста у Корсиканців.
- вєнерічний *від імені лат. богині любови Венери* половий недуг, пранцюватий.
- вєнта *фр.* продаж на добродійні цілі; *єсп.* го-стинниця.
- вєнтиліатор *лат.* прилад для відсвіження воздуха; вєнтиліція провітрювання воздуха; вєнтіль накривка, кляпа.
- вєранда *єсп.* прибудований присінок, звичайно отворений з переду, ганок, рундук.
- вєрбальний *лат.* словний, дослівний; вєрбальна нота нота передана устно.
- вєрбувати *нім.* затягати до війська, намовляти; вєрбунок бранка, затяг.
- вєрва *фр.* запал, огонь, одушевлення.
- вєрдїкт *анс.* присуд суддів (присяжних).
- вєрїфікація *лат.* справдження (виборів).
- вєрв *нім.* складові частина машини (годинника); окремі части укріплень.
- вєрмут *нім.* вино на полині.
- вєрнікс *фр.* живичний плин, уживаний до забезпечення предметів перед зіпсуттям, цокост.

- вероніка *лат.* [Veronica off.] *бот.* безвершки, розходник.
- версифікація *лат.* віршування; версія, версія оповідання якої небудь події, відміна в передачі події.
- верстати *гол.* укладати черенки в стовпці або сторінки.
- вертикальний *лат.* прямовий, прямовісний.
- верф *гол.* місце, де будується й направляється пароплави.
- Весталька *лат.* дівчина, що стояла на службі богині Вести й берегла її св'ятого вогню; *взагалі* скромна, чиста дівчина.
- вестібул *лат.* передсінок, сіни.
- ветеран *лат.* вислужений салдат; *взагалі* чоловік досвідний і заслужений у своїм заводі.
- ветеринар *лат.* лікарь од звірят; ветеринарія школа для ветеринарів, наука про лікування звірят.
- вето *лат.* заборона, заказ.
- віжел *мад.* порода пса.
- високбсний *ц. слав. з гр.* переступний (рік).
- вітрих *нім.* гачок до отвирання замків без ключа.
- вібрація *лат.* дрожання.
- віват *лат.* хай живе!
- вівісекція *лат. мед.* краяння живих звірят для розслідів.
- віде *лат.* диви; віді бачив.
- вігвам *ам.* шатро півн. *ам.* Індіян.
- вігн *анг.* англійське поступове сторонництво.
- вігіляція *лат.* надзір, стороження.

- віза *лат.* посвідка посольства або консуляту на паспорті; візаві [vis à vis] *фр.* проти себе.
- візантинізм *лат.* од назви м. Візантія лицемірство, бюрократизм.
- візіт[а] *лат.-фр.* відвідини, гостина; візітація оглядини (школи); візит[ів]ка карточка з іменем і назвищем.
- візір *фр.* 1. дротяна заслона при шоломі; 2. мушка на стрільбі.
- візія *лат.* привид; візувати стверджувати (паспорт).
- вікар[ій] *лат.* заступник (єпископа), сотруди-ник; апостольський в. духовний повновла-сник папи.
- вікінгі *ск.* середновічні скандинавські мор-ські розбійники-удальці.
- віконт *фр.* дворянський титул в Англії і Фран-ції, посередній між графським і баронським.
- вієт *лат.* харч; вієтуали харчі, припаси поживи.
- вієторія *лат.* перемога.
- віла *срб.* русалка у сербів.
- вілегіятура або віледжіятура *іт.* літний від-починок, побут на селі.
- вілія *лат.* навечеря (Різдва)
- віл[ля] *іт.* дімок на літній побут, дача.
- віляєт *тур.* назва турецької області.
- вінда *нім.* прилад до підношення в горі тя-гарів або людей.
- віндікація *лат.* домагання звороту власности.
- він[і]єт[к]а *фр.* рисунок для прикраси книжки або окладинки, стрійна напесь.

- Вінкель *нім.* столярський знаряд до міряння прямих кутів.
- Вінт *нім.* 1. *див.* свінт; 2. рід ігри в карти.
- Віоліна *іт.* скрипка; віоля рід скрипки, більшою як звичайна, а меншою як чельо; віольончеля малий бас.
- Віра *ст.-рус.* з *серм.* грошева кара за вбивство й інші провини в давній Русі.
- Віриліст *лат.* посол, що входить до сойму або до парламенту на основі особистого права.
- Віртуоз *іт.* мистець (музика).
- Віскі *анс.* [whisky] в Англії і Америці горівка з жита.
- Вісмут *лат.* крихлий металъ червоново-сірої краски.
- Віст *анс.* рід ігри в карти на чотирі особи.
- Віта танець *лат.* падавка; віталізм живучість, життєва сила; вітальний життєвий.
- Вітраж *фр.* вікно, на яким розмальовано образи св'ятих; вітрїна виставове вікно, шафка за склом, де виставляються предмети до оглядання.
- Вітрібель *фр.* сіркова сіль; в. заліза сіркан заліза, купервас; вітретїнія фотографія на склі.
- Віц *нім.* дотеп, сміховинка.
- Віце- *лат.* перед другими словами тільки що заступник віцедиректор, (віцекороль Єгипту), другий з ряду.
- Віядукт *лат.* міст понад долинами, багнами, вулицями то що.
- Воаль *фр.* рід легкої матерії; воаль[ка] *див.* веллон.

- водевіль** *фр.* [vaudeville] комедія легкого змісту зі співами.
- воєвода** *ц.-слав.* начальник військ; назва молдавських та волоських князів.
- вокабули** *лат.* чужомовні слова з перекладом на рідну мову; **вокальний** голосовий, співний; **вокалізація** *грам.* переміна шелестівок у голосівки.
- воєз'їл** *мос. з анс.* двірць залізниці, станція.
- волхв** *ц.-слав.* мудрець із Сходу, маг.
- волюм[ен]** *лат.* том, частина; об'єм; **волют** слимакувата прикраса на головці стовпа.
- волянт** *фр.* пилка до підбивання; легкий візок.
- волянцік** [волапюк] *анс.* міжнародня штучна мова, уложена в 1880. р. Шляєром.
- вольонтёр** *фр.* доброволець; безплатний помічник.
- вольт[а]** *фр.* 1. одиниця електричної сили; 2. зручний оборот; **вольтамітер** прилад до мірвання сили електричних токів; **вольтижер** ливвоскок, зручний гімнастик.
- вольтеріянець** *від імені фр. філософа Вольтера* вільнодумець.
- во́мбат** *анс.* [Phascolumys w.] звіря з родини торбунів.
- во́тант** *лат.* член судового трибуналу з правом голосу; **во́тум** голос, постанова (зборів), гадка; обіцянка.
- воєж** *фр.* подорож; **воєжер** подорожник.
- врак** *анс.* розбитий корабель.
- вульгáрний** *лат.* простий, простакуватий.
- вулькán** *од імені лат. бога огня Вулькана* гора, що викидає з себе вогонь; **вулька-**

нізм наука про повставання й діляння вульканів.

в'юк *тур.* клунок.

Г.

габа *ар.* грубе, біле сукно, плахта.

габілітація *лат.* університетський іспит на доцента.

габіт *фр.* ряса.

гавана *від м.* Гавана на Кубі рід цигар.

гавань *гол.* пристань.

гаварія *див.* аварія.

гавбіця *чес.* коротка скорострільна гармата.

гавельок *анс.* мужеська нагортка.

гавитбух *нім.* *торг.* головна книга; гавитваха головна сторожа.

гагіографія *гр.* описи життя св'ятих; гагіольогія наука про св'яті річі й життєписи св'ятих; гагіомах противник почитання св'ятих.

Гадес *гр.* у Греків бог підземного світа, звідси підземний світ, пекло, *ад.*

газарт, азарт *фр.* пробовання щастя, небезпечна, ризикозна гра, відвага, запал.

гайдамака *тур.* український повстанець проти поляків у XVIII. ст.

гайдук *тур.* угорський піхотинець, служебний при дворі; рід танцю.

гакборд *анс.* горішний край керми корабля.

галювати *нім.* тягнути судно проти води.

галюцінація *лат.* змислова улуда, омана, привид.

- галя *нім.* велика зала, передсінок.
 галябарда *нім.* стара зброя, рід списи із то-
 пірцем, келеп.
 гальба *нім.* кварта, пів літра.
 гальт *нім.* стій, стань.
 гальштук, галстук *нім.* хустина на шию, на-
 шийник.
 гамак *фр.* всячий лежак, який прив'язується
 між двома деревами.
 гамалія *тур.* невільник, робітник.
 гангар *фр.* шопа (на літаки), возівня.
 гандель *нім.* торгова.
 ганиж, ганус *див.* анис.
 гарас, гарус *від. м.* Арра у Франції рід тка-
 нини, волічка.
 гарач *тур.* дань, податок.
 гарем *ар.* у магомедан будинок, де прожива-
 ють жінки.
 гаркебюз *нім.* гаківниця, самопал.
 гармонізувати *гр.-лат.* добирати тонів, годи-
 ти; гармоніка наука про згідність тонів; рід
 музичного інструменту; гармонічний згід-
 ний, звучний; гармонія лад, згода; згід-
 ність тонів.
 Гарпагон *гр.* від імені героя в комедії Мольєра
 скупий, скнара.
 Гарпії *гр.* жіночі потвори з кігтями, звідси
 лихі жінки.
 гарпун *анс.* гак на мотузку, який кидається
 при ловлі великих морських риб.
 гаруснекс *лат.* ворожбит, що ворожить з
 кендюха офірних звірят.
 гарцап *нім.* коса, яку колись носили мушкетири.

- гаспед, гаспид *гр.* їдовитий змії; чорт.
гафт, гафт *нім.* вишивка; гафтка спинка.
гацієнда *єсп.* земельна посілість, хутір.
гаше *фр.* сікане м'ясо.
гашіш *ар.* усипляюче средство з індійських
конопель.
гебан *гр.* [*Diospyrus ebenum*] дерево темної
краски.
гебраїка *євр.* через *гр.* наука про євр. народ.
геврістика *гр.* штука винаходів, метод наука
при помочі питань.
геґемонія *гр.* верховодство, перевага одної
держави над другою.
геджра *ар.* утеча Магомеда із Мекки до Ме-
дини в 6 2. р. по Хр., початок магомедан-
ської ери.
гедонізм *гр.* філософічний погляд, що най-
вище добро на землі, це розкіш, і тому
треба її уживати.
геїнна *гебр.* через *гр.* і *ц.-слав.* пекло.
гей-лейф *анг.* [high-life] великопанський світ.
гекатомба *гр.* жертва із 100 волів, масове
убійство.
гексамет[е]р *гр.* рід вірша, що складається із
шести стіп [складів].
гектар *гр.* міра поверхні = 100 арів; гекто-
сто, *при мірах* сто разів більший; гекто-
граф прилад, що дає більше відбиток пись-
ма або рисунку; гектолїтер 100 літрів.
геленізм *гр.* усе, що дотикає греків
гелер *нім.* сотик, $\frac{1}{100}$ корони.
гелікон *од гр.* гори Гелікон, де проживали
Музи велика труба на п'ять октав.

геліограф *од гр. бога сонця Геліоса* прилад, що записує довготу й степе́нь ясности сонця; прилад до фотографовання сонця; **геліографія** наука про сонце; *див. фототі́пія*; **геліоме́тер** прилад до міряння проміру сонця; **геліоско́п** сонішний далекогляд; **геліостат** прилад, що звертає сонішні проміння в одно місце; **геліотро́п** 1. сонішне зеркало; 2. зеленкуватий мінерал з роду хальцедона; 3. фіолетна краска від краски цвіту *Heliotropium peruvianum*.

гель *лат.* дуже легкий газ.

гельмі́нти *гр.* глисти.

гельо́ти *гр.* невільники в Спарті; *взагалі* невільники, раби.

гематі́н *гр.* кровні тільця; **гематі́т** окись заліза, руда заліза; **гематоло́гія** наука про кров.

гемі- *гр. нів-* (гемісфера).

гемо́глобі́н *гр.* білковина; **геморо́й**, **геморо́їди** почечуй, вплив крові із жил коло відходо́вої кишки.

гендіке́н *анс.* рід кінських перегонів.

гента́о́н *гр.* семикутник; **гентаме́тер** вірш із сімох стіп; **гентахо́рд** семиструнна ліра; скаля з семи тонів.

Геракль *гр.*, **Ге́ркулес** *лат.* грецький народній герой, символ мужеської сили, силач.

геральдика *н. лат.* наука про герби; **геральдичний** гербовий; **герб** відзнаки дворян, міст, країв і держав; **герба́рь** зільник; **гербаризувати** збирати рослини для гербаря; **гербо́вник** книжка з описом і списом дворянських гербів.

герба́та *лат.-кит.* чай.

герезі́я, гере́тик *див. єресь*; бешкет.

ге́рма *гр.* стовп з погруддям богів.

Германда́да *єсп.* брацтво; св'ята Г. церковна поліція з часів інквізиції.

гермафроді́т *гр.* од імені *гр.* богів Гермеса й Афродити людина з прикметами обох полів, двоснастий.

гермелі́н *лат.* через *нім.* горностай.

герменевти́ка *гр.* пояснення св'ятого письма.

герметі́чний од імені *гр.* бога купецтва Гермеса щільний, добре зачинений.

геро́й *гр.* грецький півбог; людина, що визначилася великими подвигами; головна особа в романі, поемі, драмі і т. д.; лицарь; герої́зм, герої́ство відвага, сміле діло.

геро́льд *нім.* з *лат.* вістун, оповісник, середновічний двірський урядовець, що оголошував публично монаршу волю (війну); знавець дворянських гербів.

Геростра́т ефезький Грек, що в 356. р. п. Хр. спалив славному св'ятиню Діяни, щоби зробитися славним; звідси Геростратова слава слава добута зрадою або шкодою на власнім народі.

ге́рцоґ *нім.* князь.

гете́ра *гр.* грецька повія, розпусниця; гетері́зм невпорядковані полові зносини.

гетерогені́я *гр.* відмінність, відрубність.

гетьма́н *нім.* начальник козацького війська; полководець у польському війську.

гігіє́на *гр.* наука про береження здоровля; ги-

гієнічний відповідаючий вимогам гігієни, здоровий.

гідра *гр. міт.* потвора, в якій на місце відрубаної голови виростали дві, *звідси* всяке лихо, яке не можна знищити; водний вуж.

гимн *гр.* славословна пісня.

гідрольогія *гр.* наука про вогкість воздуха; гігрометр, гігроскоп прилад, що виказує її вимірює вогкість у воздуху.

гідальго *есп.* дворянин.

гідравліка *гр.* наука про рухи течій; водне будівництво; гідрánt прилад до вибврання води з водопроводів (для сикавок); гідрát сполука водня з окиссю металу; гідрографія наука про моря, озера й ріки; гідродинаміка наука про рухи, тиснення та рівновагу течій; гідрольогія наука про склад вод; гідромантія вороження з води; гідрометр прилад, що означає тягар, густоту, скорість та силу течій; гідронат лікарь, що лічить водою; гідростатика наука про рівновагу й тягар течій; гідротерапія водолічицтво; гідрофобія *мед.* водобоязнь, скажина.

гієна *гр.* рід хижого звіряти.

гієрарх *гр.* голова духовенства; гієрархія загаль церковних чинів і титулів.

гієрогліф *гр.* образове письмо старих Єгиптян.

гільза *нім.* бляшанка на набій (рушниці); паперова трубка на цигара.

Гіменей *гр.* у Греків бог подружжя, *звідси* подружжя.

- гіперболя *гр.* прибiльшення; *мат.* рiд кривої лiнii.
- гіперборейці *гр.* казочнi народи, що мали жити на далекiй пiвночi.
- гіпер- *гр.* понад; гіперемія надмiрний вплив кровi; гіперпродукція вирiб понад заповтребовання; гіпертрофія незвичайний розвиток якогось органу в тiлi.
- гіпноз[а] *гр.* штучний сон, спроваджений магнетичним впливом одної особи на другу; гіпнотизер людина, що вмiє гіпнотизувати, усипляти; гіпнотiзм об'яви гіпнози, наука про гіпнозу.
- гіподром *гр.* місце для кінських перегонiв, бiговисько, циркова арена.
- гіпокрізія *гр.* нещирiсть; гіпобрiт нещирий, лукавий.
- гіпонотам *гр.* зоол. рiчний кiнь.
- гіпотеза *гр.* заложення, здогад.
- гіпотєка *гр.* правна iнституція, що забезпечує права власника або иньших осiб до недвiжимостi; грошi забезпеченi на недвiжимостi; закладна.
- гіпотенуза *гр.* *мат.* протипрямка, найдовший бiк прямокутного трикутника.
- гіпотетичний *гр.* щось, про що можна тiльки здогадуватися; непевний.
- гіпохондрик *гр.* склiнний до гіпохондрiї; хорий на селезiнку.
- гісометрія *гр.* мiряння висоти.
- гістерія *гр.* нервова недуга у жiнок.
- гістольогія *гр.* наука про тканки i клiтинки в тiлi.

- гіяліт *гр.* мінерал з родини опалів; гіялюргія виріб скла.
- гіятус *лат.* роззів, коли зійдуться в мові дві голосівки; недостача.
- гіяцінт, гіякінт *гр. бот.* рід цвіта.
- глаго́лиця *ц.-слав.* найстарше слав'янське писмо.
- глейт *див. слейт.*
- гоббй *фр.* деревляний духовий інструмент.
- го́кус-по́кус [*лат. ?*] чарівні знаки й штуки.
- голд *нім.* через поль. чолобитня.
- гомар *фр.* морський рак.
- гомеопа́тія *гр.* система лічення недуг ліками, які у здорових викликали б таку саму недугу.
- гомері́чний *від імені Гомера обр.* загальний і голосний (сміх).
- гомі́лєтика *гр.* наука духовного проповідництва; гомі́лія проповідь, пояснення біблійного тексту.
- гомоні́м *гр.* слово, що має різне значіння.
- гомру́ль *анс.* самоуправа, якої добиваються Ірляндці.
- гомстед *анс.* в північній Америці частина маєтку, якої не вільно нікому відібрати.
- гомункулюс *лат.* у Фавсті Гетого штучно створений чоловік, чоловічок.
- гонве́ди *мад.* угорська краєва оборона.
- гоно́р *лат.* честь, достоїнство, добре ім'я, почесність; гонора́р винагорода за (умову) працю.
- гоплі́т *гр.* тяжко узброєний вояк у старинних Греків.
- гор[е]н *нім.* пальовисько (в кузні), піч (у гуті).

- горизонт *гр.* виднокруг, овид; світогляд; горизонтальний поземий.
- горніст *нім.* трубач, сурмач.
- гороскоп *гр.* віщовання долі чоловіка по положенню зізд підчас його уродин.
- горсет *див.* корсет.
- гортензія *лат.* японське деревце *Hydrangea hortensis* і цвіт його.
- гос *фр.* [hausse] звшка курсу паперів.
- госпіталь *див.* шпиталь.
- госпітант *лат.* слухач університетських лекцій як гість; госпітувати відвідувати; робити візитацію.
- гостія *лат.* у католиків: хліб, яким причащаються.
- готель *фр.* гостинниця, заїзний дім.
- гоф *нім.* двір, в злож. надворний (гофмайстер).
- граматика *гр.* наука про мову; грамота [урядове] письмо.
- граф, графа *див.* сграф, сграфя.
- грезет *фр.* рід тканини.
- грецизм зворот, запозичений з грецької мови.
- григоріянський календарь уживаний сьогодні календарь, зреформований папою Григорієм XIII у 16-ім столітті.
- губернія *фр.* *див.* губернія.
- Гуґеноти приклонники релігії Кальвіна у Франції.
- гуманізм *лат.* напрям у літературі, що вважає старинну грецьку та римську літературу, штуку та науку за найкращий предмет для розвою й образования нашого духа; відродження в зах. Європі в XIV—XVI. в.;

гуманіст приклонник гуманізму; людина об-
разована на старинних взірцях; гуманітар-
ний, гуманний прихильний до людей, лю-
дяний, чоловіколюбний.

гумбуг *анг.* брехня, мантийство.

гумор *лат.* настрої, вдача; веселість, дотеп;
гумореска коротке смішне оповідання; гу-
мористичний смішний, веселий, дотепний.

гумус *лат.* плодюча земля.

гураган *нар.* страшна буря з вітром.

Гурія *перс.* прислуга в раю Магомеда; звідси
гарна дівчина.

гурра *нім.* наперед, славно.

гусар, гузар, гусарин *мад.* легко озброєний
військовий їздець.

Гусити приклонники чеського реформатора
Гуса, якого як еретика спалили на кострі
1415. р.

гута *нім.* фабрика скла або металів.

Г.

габінет *фр. див. набінет.*

габльот[ка] *фр.* вітрина.

гавот *фр.* рід танця.

гаврош *фр.* уличник.

гагат *гр.* чорний, блискучий камінний вуголь,
з якого роблять прикраси, *джет.*

гажа *фр.* платня, пенсія.

газ *фр.* воздушне світляне тіло; світляний газ.

газ[а] *ит.* тонка прозорча матерія зі шовку.

газда *мад.* хазяїн, господарь.

- газеля *ар.* 1. рід антилюпи; 2. форма арабських ліричних віршів.
- газета *фр.* часопис, щоденник.
- газометр *фр.* газомір, прилад до міряння, кілько газу висвітилося.
- газон *фр.* травник, мурава.
- галеніт *гр.* руда олова.
- галера *фр.* в середовічних часах весловий корабель, каторга; галерія хідник при будинках; ряд кімнат, в яких переховується образи й статуї; в театрі місця над льюжами.
- галета *фр.* морський сухар.
- галіканський від назви старинної Франції Галія католицький костел у Франції; галіцизм зворот з французької мови; гал[ь]оман пристрастний прихильник французчини.
- гали *есп.* св'яточний стрій.
- галактометер, галактоскоп *гр.* прилад до міряння скількості води в молоці.
- галія *фр.* любовник; галіантерійні товари виробу для прекраси з металів, кости, скла і т. д.; галіантерія ввічливість у поведінню (з жінками); галіантний надзвичайно ввічливий супроти жінок.
- галіарета *лат.* через нім. студенець (з м'яса, риб, овочів).
- гальванізм од імені проф. Гальвані електричність, що повстає через зіткнення двох різнородних металів (цинку й міді); гальванізувати електризувати при помочі гальванічного току; гальванометер прилад до

міряння сили й напряду гальв. току; гальваноп'ястика докладне відтворювання металів при помочі гальванічного току.

Гальман *гр. мін.* цинкова руда.

Гальбон, галбон 1. *фр.* золоте або срібне обшиття; 2. *анс.* англійська міра = $4\frac{1}{2}$ л.

Гальбон *фр.* найскорший біг коня; гальбонада побіг; гальбон[ка] дуже скорий танець у такті $\frac{2}{4}$.

Гамма *гр.* безпереривний ряд тонів октави.

Гамаші *фр. див. камаші.*

Ганглія *гр.* нервовий вузол, осередок, з якого розходяться нерви.

Ганг'рена *гр.* розклад тканок тіла; рана.

Ганок *нім.* присінок, рундук, веранда.

Гарантія *фр.* порука, забезпечення

Гардероба *фр.* кімната для перебирання й przechовання одержі; одіж.

Гардіна *нім. з іт.* занавіса на вікно.

Гармонд *фр.* корпус, рід друкарських черенок.

Гарнізон *фр.* залога, військо; гарнірувати прибирати (одіж), прикрашувати; гарнітур добір однородних форм річей (меблів, столового накриття, убрання).

Гарота *есп.* кара смерти через удушення залізним обручем.

Гарсон *фр.* [garçon] хлопець до обслуги (в гостинницях).

Гастрічний *гр.* жолудковий, черевний; гастрітіс нестравність; гастрономія штука приладжувати смачні страви.

Гастроль *фр.-нім.* гостинний виступ (в театрі).

Гатунок *нім.* рід, відміна.

ГВАРДІЯ, ГАРДА *фр.* [garde] прибічна сторожа володарів, добірне військо; ГВАРДІЯН сторож; настоятель монастиря.

ГВЕР *нім.* рушниця.

ГВИНТ *нім.* скрут на шрубі, шруба.

ГЕЙЗЕР *ісл.* джерело гарячої води, що б'є в гору.

ГЕЙША *яп.* японська танечниця.

ГЕММА *гр.* дорогоцінний камінь, самоцвіт; *камса.*

ГЕНЕАЛЬОГІЯ *гр.* родовід; наука про походження родів; ГЕНЕЗА, ГЕНЕЗИС повстання, початок, походження.

ГЕНЕРАЛ *лат.* високий військовий титул; начальник деяких монаших орденів; Г.-АВДІТОР найвищий військовий суддя; Г.-ГУБЕРНАТОР начальник одної або більше губерній; Г. ІНФАНТЕРІЇ, КАВАЛЕРІЇ, АРТИЛЕРІЇ начальник корпусу; Г.-ЛЬОЙТНАНТ дивізіонер; Г.-МАЙОР начальник бригади; ГЕНЕРАЛІЗУВАТИ узагальнювати; ГЕНЕРАЛІССІМУС головнокомандуючий; ГЕНЕРАЛІЦІЯ всі генерали; ГЕНЕРАЛІЯ загальні питання (в суді) або справи; ГЕНЕРАЛЬНИЙ загальний, провідний, начальний (штаб).

ГЕНЕРАТОР *лат.* прилад, в якому витворюється газ або електричність; ГЕНЕРАЦІЯ покоління, рід, ровесники.

ГЕНЕТИЧНИЙ *гр.* родовий, дотикаючий початку або способу повстання.

ГЕНЕТІВ *лат. грам.* другий відмінок.

ГЕНІЙ *лат.* опікунчий дух, обдарований творчим даром, геніяльна людина; геніяльність високий талан, творча сила духа.

геоге́нія, геоге́нія *гр.* наука про повстання землі; геоге́зія наука про склад і будову земної кори; геоге́рафія наука про зверхний вигляд землі, землепись; геоде́зія мірництво; геоде́т землемір; геоло́гія наука про будову землі; геоме́трія наука про відносини й прикмети ліній, поверхні та об'єму; геоста́тика наука про рівновагу сталих тіл; геофі́зика наука про сили, що діляють у нутрі землі; геоце́нтрична теорія погляд, що вважає землю осередком цілого світа.

герда́н *рум. з тур.* сплянка, драбинка.

герэ́нт *фр.* провідник, начальник (громади).

германіза́ція *нім.* німчення; германі́зм зворот перенятій з німецького; германі́ст знавець німецької мови й літератури; Герма́нія Німеччина; германофі́л прихильник усього німецького; германофо́б ворог усього, що німецьке.

ге́ронт *гр.* у Греків член найвищої ради, ге́рузії.

гест *див. жест.*

ге́то *іт.* [ghetto] жидівська частина міста.

геше́фт *нім.* добрий інтерес; нечиста справа.

гзімс *нім.* виступ у мурі, окраєць.

гіб[б]о́н *ор.* відміна довгоруких малп.

гіг *анс.* легкий однокінний візок на двох колесах.

гіга́нт *гр.* великан, велетень.

гі́льдія *нім.* товариство ремісників або купців, цех, компанія.

- гільтина *фр.* французський прилад з топором, яким відтинають голову засудженому на смерть.
- гімназія *гр.* у Греків місце до гімнастики; середня школа, де учать м. и. латинської і грецької мови; гімназіяст, гімназіст учень гімназії; гімнастика тілесні вправи, руханка.
- гінекей *гр.* жіноча частина грецького дому; гінекольбі лікарь жіночих недуг.
- гінея *анг.* від назви африканського краю англійська золота монета вартости 21 шилінгів.
- гіне *гр.* вапковий сіркан, злучений з кристальною водою.
- гіп'юра *фр.* рід кружева.
- гірлянда *фр.* довга в'язанка, сплетена з листя і квітів.
- гіроскоп *гр. фіз.* прилад для механічної орієнтації.
- гітара *ром.* з *гр.* шестиструнний музичний інструмент.
- гіявр *див. джаср.*
- глейт, глейт *нім.* перепустка; залізний лист.
- глетчер *нім.* ледівець.
- глікоза *гр.* рід цукру, що не кристалізується.
- гліптика *гр.* штука різати образи на камені.
- гліцеріна *гр.* солодкава товста теч, яку дістається із товців.
- глявберська сіль *мін.* сірчан соду.
- глявбома *гр.* зелене більмо.
- гладіятор *лат.* у стар. Римлян борець на публичних видовищах.
- глязура *нім.* полива, поволока зі скла, покіст.

- глянц *нім.* полиск, блеск, лиск.
 глясе́ *фр.* гладкий; гляціяльний ледовий.
 гльоб *лат.* штучний шар, представляючий землю або звiздяне небо.
 гльоріета́ *фр.* гарний дімок на високім місці, звідки гарний вид; гльоріфікувати́ *лат.* величати, робити славним; гльорія́ слава.
 гльос[с]а́ *гр.* пояснення або переклад якогось незрозумілого слова в тексті; примітка; гльос[с]ар спис з поясненнями, словарь.
 гнайс *нім. мін.* відміна граніту.
 гнбзіс *гр.* пізнання; глибше вглянення в ество христiянства, гностицизм, як його проповідували гностики в перших віках христiянства.
 гном *гр.* дух землі; гном[а] приповідка; гномон сонішний годинник.
 гну *гот.* рід африканської антильопи.
 гобелін *фр.* килим з вишитими образами.
 гої *євр.* не-Жид.
 голіят *євр.* од бібл. імені Голіяфа великан, силач.
 гольф *іт.* морський залив; гольфштрем морська тепла струя, що обливає побережжя західної Європи й впливає на її клімат.
 гоні́ *кит.* металічний інструмент, по якому б'ють деревляним товчком.
 гондол[і]єр *іт.* венецький весляр; гондол[і]єра пісня гондолієрів; гондо́ля довгий а вузький венецький човен; кіш, який прив'язується до бальонів.
 гоніометер *гр.* прилад до міряння кутів.

- гоноко́ки *гр.* бактерії різачки; гоно́рре рі-
зачка, збур, трипер.
- го́нт[а] *пол. з лат.* драничка; го́нта́ль залі-
зний цв'ях до прибивання гонт.
- го́р'я́н *рум.* вершок, шпиль гори.
- го́рдійський узол нерозривний узол, розтятий
Олександром Великим; загадка, яку тяжко
розв'язати, трудна справа.
- го́риль, го́рілла *лат.* найбільша африканська
малпа.
- го́рсёт *фр. див. корсет.*
- го́тик *од нім. племені Готів* будівля в готиць-
кому стилі; (готицьке) німецьке острокін-
часте письмо в противенстві до круглого,
латинського; го́тицький стиль будовання,
що визначається острокінчастими формами
(луками й вежами).
- го́раве́р *фр.* ритівник, різьбар; го́рав[і́р]увати ви-
різувати на дереві, камені або металі.
- го́равіта́ція *лат.* загальне тяготіння.
- го́рав'ю́ра *фр.* вигравірований образ, відтиск.
- го́рада́ція *лат.* степенювання; го́раді́р чищення,
паровання (соли); го́раду́с степе́нь; ступі́нь,
підвищення.
- го́райзле́р *нім.* крамарь.
- го́рам *гр.* одиниця ваги децимальної або мет-
ричної системи.
- го́рамофо́н *гр.* прилад, що записує й віддає
звуки людського голосу або музики.
- го́ран *лат.* маленька аптикарська вага (0,073
гр.), рівна $\frac{1}{10}$ рос. золотника; го́ранат 1.
[*Silex granatus*] дорогоцінний камінь; темно-
синя краска; 2. полудневе дерево *Rupica*

- granatum з овочами, подібними до яблук;
 Ґраната артилерійний розривний знаряд.
- Ґранд 1. *фр.* великий, величавий; 2. *есп.* вищий дворянський титул в Іспанії; Ґрандіозний *іт.* величавий, на великі розміри.
- Ґраніт *іт. мін.* камінь зложений із кварцу, лосняка й ортоклязу.
- Ґрануляція *лат.* перерібка (металю) на зеренця; *мед.* міхурчики на ранах.
- Ґрасувати *фр.* ширитися; топтати.
- Ґрата *нім.* залізна решітка; клітинка.
- Ґратифікація *лат.* додаткова заплата за роботу; Ґратіс безплатно, даремно.
- Ґратуляція *лат.* бажання, желання.
- Ґраф *нім.* титул визче баронського і низчий княжого.
- Ґрафа́ *гр.* стовпець таблиці, відділений від другого лініями, рубрика, поле.
- Ґрафін *іт.* карафна.
- Ґрафіти *гр.* лінювати; Ґрафіка штука писання й ржсовання; образове або рисункове представлення несталих появ (неграмотности, смертности); Ґрафіт кристалічний вуголь, якого вживається до олівців; Ґрафічний представлений на письмі, рисунковий, образований; Ґрафоло́гія пізнавання вдачі чоловіка з його письма; Ґрафома́н писака.
- Ґрація від імені *лат.* богині принади принадность; Ґраціозний принадний, приємний, зручний.
- Ґрімія *лат.* збір, загал осіб якогось фаху (купців); Ґріміяльно разом, укупі.

- Гренадієр *фр.* добірний вояк; Гренадіна півшовкова матерія.
- Гризетка *фр.* молода швачка або модистка.
- Гримас *фр.* скривлення лица умисне, чи мимовільне; примха; Гримувати в театрі *характеризувати*.
- Грін[а] *фр.* інфлюєнца.
- Грис *нім.* осипка, крупки.
- Гриф *нім.* 1. казковий звір з дзюбом і крилами; 2. назва гербу; 3. *нім.* ручка, держало.
- Гриффіт *гр.* рід скаменілих мушлів.
- Гріндер *нім.* спекулянт.
- Гріншпан, Гріншпан *нім.* зелений, трійливий осід на мідяних посудах.
- Гроґ *анс.* напиток з гарячої води, руму й цукру, *пунч*.
- Гродетур *фр.* тяжка шовкова матерія.
- Гро *фр.* велика маса, більшість; Грос тузин тузинів; Гросіст гуртівник.
- Грота *іт.* печера; Гротеска дивоглядні викрутаси; Гротесковий дивоглядний, чудний, пересадний.
- Грум *анс.* [groom] хлопець до послуги при їзді конем.
- Грунт *нім.* земля; місце; підстава, дно; причина; Грунто́вний основний, докладний; Грунтувати доставати дна; *маляр.* надавати основу, тло.
- Група *нім.* гурт, збірка, партія (політична).
- Гуано *есп.* гній деяких морських птиць.
- Губернатор *фр.* намісник, начальник губернії; Губернантка вихователька або вчителька

дітей; гуверне́р виховник, домашній вчитель.

гуля́рдо́ва вода *мед.* олов'яна вода.

гу́ляш *мад.* страва із м'яса, приправленого паприкою й корінням.

гу́льден *нім.* золотий; гріш у Голяндії, давніше теж в Австрії.

гу́ма, гу́мі *лат.* липкий сок з мімоз і акації; арабська г. вживається до ліплення; еластична г., гу́мілі́стика стирка, резинка; гу́мігу́та *мед.* жовта краска сх.-інд. дерева *Garcinia Camlogia*.

гу́рка *інд.* англ. кольоніяльні війська з Непалу.

гу́ст *лат.* смак, розуміння краси.

гу́тапе́рха *мал.* висушений сок з східноіндійського дерева, *Ironandra gutta*, подібний до кавчука.

гу́тура́льний *лат.* гортанний (звук).

гу́фрувати *фр.* [coiffier] чесати, запікати волосся.

Д.

дагероті́пія *гр.* відбивання образів на металю при помочі світла.

Да́жбог *слав.* бог сонця.

да кажо́ *ит. муз.* ще раз.

дакти́ль *гр.* 1. овоч дактилевої пальми; 2. віршова стопа, зложена з одного довгого складу і двох коротких або одного наголошеного й двох ненаголошених ($\underline{\text{—}} \cup \cup$); дактильо́графі́ка штука вирізувати на камені; дактильольо́гія штука говорити на міги;

дактильотека збірка старинних перстенів і різаних камінів.

далай-лама *монг.* найвищий зверхник будистів у Тибеті.

дальматик[а] *лат.* византійська царська одіж; стихарь латинських св'ящеників.

дальтонізм *од ім. Дальтона* слабість очей, при якій не можна відрізнити деяких красок.

дама *фр.* пані, замужня жінка вищих верстов; *в партах* королева, вишник.

дамас[цєн]ка *від м. Дамаску* шабля з жилкованої сталі.

дамки *фр.* гра в шахи.

Дамоклів меч безнастанна небезпека так, як завішений над Дамоклем у Сиракузах меч на волосіни.

данайський дар *гр.* дар, за яким криється підступ, зрадливий дарунок.

дантіст *див. дентист.*

дарвінізм наука *анг.* природника *Дарвіна* про походження вищих звіринних і рослинних форм з низчих при помочі дідичности й природного добору, що є наслідком боротьби за існування; дарвініст приклонник поглядів Дарвіна.

дата *лат.* зазначення (на письмі) дня; час; датів *грам.* третій відмінок; датовати по-давати час і місце.

дебаркадєр *фр.* пристань, (підвищене) місце, куди підїзджають поїзди.

дебата *фр.* обрада, розправа, дискусія.

- де́бет *лат.* винен, стан довгів; дебі́т продаж, збут; дебі́тор, дебе́нт довжник.
 дебуші́рити *фр.* 1. бешкетувати; 2. слідити.
 деб'ю́т *фр.* перший виступ (на сцені).
 девальва́ція *лат.* обниження, зруйновання.
 деві́з[а] *фр.* гасло; правило, провідна гадка; напис на книжках, орденах і т. д.; рід векся.
 деві́яція *лат.* збочення (магнетної голки) з дороги.
 девонський період *геол.* один з найстарших періодів палеозойського віку розвою землі.
 девоті́я *лат.* побожність, пересадне виконання релігійних обрядів.
 де́генерація *лат.* звиродження, упадок.
 де́градація *лат.* пониження рангі за кару.
 де́густувати *лат.* знеохочувати, бридити.
 дедика́ція *лат.* присв'ята (книжки).
 деду́кція *лат.* вивід, висновок.
 де́жене́ *фр.* [dejeuner] снідання.
 дежу́р[ний] *фр.* людина, на яку припадає черга сповнити сталий обов'язок, черговий.
 дезавува́ти *фр.* заперечити, не признати.
 дезерти́р *фр.* збіглий (вояк), утікач.
 дезинфе́кція *лат.* нищення бактерій (після недуги).
 дезіде́ра́т *лат.* бажана річ, потреба, прога-лина (в науці); дезіде́ра́та бажання, вимоги.
 дезінтересма́н *фр.* заява не мішатися в якусь політичну чи господарську справу.
 дезорга́нізація *лат.* розлад, нелад, розстрій.
 деї́зм *лат.* признавання Бога на підставі розумових доказів; деї́ст віруючий в необ'явленого Бога.

дек *нім.* поклад на пароплаві; дѣба килим.
дѣба- *гр.* десять; в *мірах і вагах* збільшення
в десятиро, *див. також деці-*; деба́бр грудень;
декагра́м 10 грамів; деба́да десятка, протяг
10 літ.

декаде́нт *фр.* приклонник літературного й
мистецького напрямку, званого декаденті́з-
мом, що полягає на обробленню нових тем
у нових формах.

декальо́г *гр.* десять заповідей Божих.

дѣбан *лат.* настоятель факультету в вищій
школі; у католиків старший св'ященик, що
завідує церковною округою, деканатом.

декліна́ція *лат. грам.* відміна імен; збочення
з прямої лінії; декліна́тор прилад, що мі-
рить збочення магнетної стрілки.

декляма́ція *лат.* відповідне виголошування,
особливо з пам'яти; удаване говорення.

декляра́ція *лат.* заява; з'обов'язання; *торг.*
накладна, виказ товарів до оплати ціла.

деклясувати *фр.* усунути із вищої класи су-
спільности до низчої.

деко́кт *лат.* відвар, вивар.

деко́льте́ *фр.* викровна жіноча одіж, так щоб
було видно шию і частину грудей та плечей.

декомплетува́ти *лат.* зменьшувати приписане
число учасників через опущення місця
зборів.

декора́тор *лат.* маляр, що прикрашає та при-
строює кімнати, залі або е́сцени; декора́ція
прикраса; в театрі в́редставлення на сце-
ні місця, де відбувається акція; відзнака,
ордер; деко́рум приличність, для ока.

декрет *лат.* постанова, розпорядок, наказ.
декресендо *іт.* [*decrecendo*] *муз.* що раз тихше.

декстри́н[а] *лат.* крохмаль.

делегі́ат *лат.* відпоручник, посол; делегі́ація посольство, заступництво, рада представників.

делектуватися *лат.* любитися.

делібера́ція *лат.* нарада, міркування, розвага.
деліка́теси *фр.* ласощі, присмаки; деліка́тний ніжний, ввічливий, м'який, тонкий.

делі́кт *лат.* проступок, провина; делі[и]кв́ент обжалований, злочинець.

делі́ріюм *лат.* божевілля, дур (з пиття).

де́льта *гр.* грецька буква д (δ, Δ); гирло ріки, поділене на кілька рамен, у виді відверненої букви Δ.

дельфі́н *гр.* 1. морське звіря з родини китів; 2. [*dauphin*] *фр.* назва престолонаслідника в давній Франції.

демаго́г *гр.* провідник народу; людина, що леститься до народу, щоби при його помочі дійти до впливу й значіння; приклонник демаго́гії ц. т. підлещування нищим верстам народу.

демарка́ція *лат.* відграничення, назначення границі; демаркаці́йний [по]граничний.

демаскувати *лат.* здирати маску, розкрити.

деме́нті *фр.* заперечення неправдивої вісти, відкликування; демештува́ти заперечувати.

демобіліза́ція *лат.* розпущення змобілізованого війська.

демографія *гр.* статистика народів; демократ прихильник народу, приклонник демократії т. є. пановання народу або такого державного устрою, де всі горожане мають рівні права й однаковий вплив на виконання власти; демократичний народній.

демолювати *фр.* нищити, руйнувати, валити. дѣмон *гр.* злий дух; демонізм віра в злі духи; чортівська вдача у людей; демонічний страшний, пекельний, надприродний; демонологія наука про духи і їх зносини з людьми.

демонстрація *лат.* показування дослідів на прикладах; обстоювання гадки або бажання публичними маніфестаціями.

демонтувати *фр.* розбирати машину; ушкоджувати гармату так, щоби не була придатна до вжитку.

деморалізація *лат.* зісуття (суспільности), розпуста, упадок моральности.

денар *лат.* старо-римська монета.

денат *лат.* самовбийник.

денатурувати *лат.* змінити прикмети якогось тіла через домішки, зробити непридатним до пиття (спирт).

денаціоналізація *лат.* винародовлення.

дѣнді *анс. теж через пол.* дандис паничик, джигун.

дендріти *гр.* відтиски дерев, цвітів то що на камінях та мінералах; дендроліт скаменіле дерево; дендрологія наука про дерева; дендрометрія міряння дерев.

денервація *лат.* розстрії; денервувати дражнити, дратувати, розстроювати.

дентальний *лат.* зубний; дентіст лікарь до зубів, зубар; дентистица наука про недуги й лічення зубів.

денудація *лат. seogr.* обнижування скал.

денунціант *лат.* донощик; денунціяція донос.

департамент *фр.* округа у Франції; відділ, секція якогось уряду.

депендент *лат. досл.* залежний, *гал.* практикант у адвоката або нотаря.

депеша *фр.* лист умисним післанцем, телеграма.

депё *фр.* [depôt] склад, магазин; депозит річ віддана на переховання (до банку); депонувати складати до переховання.

депортація *лат.* заслання.

депрвація *лат.* зіснуття, зледащілість.

депресія *лат.* заглиблення; низький стан барометру; пригноблення.

депутат *лат.* 1. посол; 2. додаток до платні в формі вугілля, дров, млива то що; депутация посольство.

дербі *анг.* кінські перегони.

дёрвіш *перс.* магомеданський монах.

дерівація *лат.* відхил; *мат.* виведення; *грам.* походження.

дерматологія *гр.* наука про шкірні недуги.

дерута *фр.* спад курсу.

деса́нт *фр.* висадка (військ).

десе́нь *фр.* рисунок, взірець, начерк.

десёр[т] *фр.* овочі й солодоці після обіду.

десигнація *лат.* означення; призначення, іменовання.

десмольогія *гр.* наука про жили й в'язи в людському тілі; десмургія наука про перев'язування ран.

десне́жт *лат.* зневага, образа.

деспера́ція *лат.* розпука, [зневіра, безнадійність.

деспо́т *гр.* чоловік, що хоче, щоби всі сповняли його волю, самовільний, самовладний пан або монарх; деспотизм необмежена самоволя, гніт.

дестиля́ція *лат.* відчищування течії (горівки) з домішок, перегін, фільтр.

деструкти́вний *фр.* розкладовий, руйнуючий.

дета́[й]ль *фр.* подробиця, поодинокі признака; дета́[й]льний [по]дрібний.

детекти́в *анг.* тайний поліціант, асент.

детерміна́ція *лат.* означення, постанова; детермінізм філософічний напрям, що відкидає вільну волю.

детона́ція *лат.* страшний гук; спущення з тону у співі; детонувати співати фальшиво.

детроніза́ція *лат.* усунення з престолу.

де́тто *ит.* тесаме, як вище.

де факто́ *лат.* дійсности, в самій річі.

дефе́кт *лат.* хибка, недостача; дефе́кт[ов]ний неповний (книжка).

дефензи́ва *лат.* оборона, відпорність.

дефігура́ція *лат.* зміна форми, опоганення.

дефіле́й *фр.* тіщина, вузина.

дефілювати *фр.* переходити парадним маршем; дефіляда парадний похід.

дефінітивний *лат.* кінцевий, остаточний, певний; дефініція докладне пояснення поняття, означення.

дефіцит *лат.* недобір, втрата; сума, о яку розходи перевищують доходи.

деформація *лат.* зміна або зіпсовання форми.

дефравдація *лат.* крадіж грошей.

децембер *лат.* грудень; децемвіри десять римських горожан, яких вибрано 451 перед Хр. для вироблення законів.

деценієм *лат.* десятиліття.

децентралізація *лат.* розширення влади країв і областей на некористь центральної влади.

децерне́нт *лат.* фаховий референт, радник.

децидувати *фр.* рішати; децизія рішення, постанова.

деці- *лат.* десять; в мірах і вагах у злож. десята частина ваги; деціграм $\frac{1}{10}$ грама; децілітер $\frac{1}{10}$ літра; децимальний десяточний, десятковий (вага, система); дециметр $\frac{1}{10}$ метра; децимувати десяткувати, нищити, губити (зараза).

дешифрувати *фр.* відчитувати тайне письмо.

де юре *лат.* по закону, правно.

джавр *тур.* невірний, не-Магомеданин.

дженгельмен *фр.* добре вихований і чесний чоловік; джентрі *анс.* англійська інтелігенція.

джет *анс.* чорний бурштин або гладжений камінний вуголь.

джигіт *ор.* кавказький наїздник; джигітובה герець.

- джін 1. *анс.* горівка з ялівця; 2. *ор.* злий дух.
Джон-Буль *анс.* Іван Бик, глумливе прізвище на Англійців.
джонка *кит.* легкий човен.
джунґлі *інд.* через *анс.* високі рости́нні чагарники в Індіях.
джу́ра *ор.* *див.* чура, паж.
дзіґлік *нім.* столець, крісло.
діван *тур.* 1. найвища турецька рада; 2. рі́д килима, канапа.
дида́ктика *гр.* спосіб на́учування, наука про те, як треба вчити в школі.
дизенте́рія *гр. мед.* бігунка, черві́нка.
дикасте́рія *гр.* високий (духовний) суд; урядовці одного відділу (судовики).
дикта́т, дикту́ра, дикто́вка *лат.* проказування з голосу; дикта́тор необмежений пан, найвища особа з необмеженою властю; диктату́ра уряд і вла́сть диктатора, час його урядовання; диктувати говорити до писання, проказувати, наказувати.
дікція *лат.* спосіб мови, вимова
дилета́нт *іт.* людина, що займається чим небудь (наукою, штукою) тільки для приємності без докладного знання, не-спеціаліст.
диліжа́нс *фр.* поспішний віз пошто́вий, карета.
димі́сія *нім.* одставка, увільнення.
дина́міка *гр.* наука про закони руху тіл; динамі́т сильно вибухова матерія; динамогра́ф, динамоме́тер прилад до міряння сили машин.
дина́стія *гр.* пануючий дім.
дипльо́м *гр.-фр.* грамота на якийсь титул або уряд, свідоцтво; диплома́т людина, що за-

лагоджує й веде справи в інших державами, зручний чоловік; дипломатика наука про старі грамоти, акти й рукописі; дипломатичний зручний, хитрий; дипломатія наука про форму і спосіб зносин між державами; загал дипломатів; зручність у поступованню.

директива *лат.* вказівки, провідна засада; директор начальник, шеф; директорія[т] назва фр. правління з часів першої революції 1795. р.; дирекція начальний уряд, провід; напрям.

дирігент *лат.* провідник хору або музики.

дирімувати *лат.* рішати при рівному числі голосів.

дисгармонія *гр.* незгода тонів; незгода.

дисертація *лат.* научна праця, внесена на університеті для осягнення титулу доктора.

дисидент *лат.* людина іншої думки (в релігії або політиці); не приналежний до державної церкви, протестант (в давній Польщі).

дисонт *іт.* процент при плаченню вексля; дисонтувати потручувати, продавати векслі за оплатою проценту перед терміном платності.

диск[ос] *гр.* 1. кружок до кидання; 2. церковна тарілка, якою накривається чаша.

дискредитувати або декредитувати *лат.* позбавити кредиту, доброго імені.

дискретний *лат.* обережний, додержуючий тайну; дискреція обережність в мові, за-

мовчущання цього, чого не можна або не годяться казати, оглядність.

дискусія *лат.* розмова, наради над якоюсь справою, взаїмна виміна гадок.

дислокація *лат.* переміна, перенесення, розложення війська.

дисонанс *фр.* з *лат.* незгідність тонів, дисгармонія.

диспаратність *лат.* неоднородність.

диспенза *лат.* відпущення гріхів; звільнення вищою властю від деяких релігійних приписів.

диспенсія *гр. мед.* нестравність.

диспозиція *лат.* начерк, уклад, поділ, припис; наклін; диспозований приготований, добре настроєний.

диспропорція *лат.* нерівномірне відношення.

диспут[а] *лат.* усна розправа між двома вченими.

диссоціація *лат.* розклад на часті, розділ.

дистанція *фр.* віддалення.

дистингований *лат.* ознакомлений з добрими товарицькими формами, елегантний.

дістих *гр.* двовірш.

дистрибуція *лат.* поділ, розділювання.

дистрикт *фр.* повіт, округа.

дисципліна *лат.* карність, порядок; монастирські приписи; область науки.

дитіра́мб *гр.* у ст. Греків і Римлян гимн у честь бога Бакха; *взагалі* похвальна пісня в чюю честь.

диференціювати[ся] *лат.* різничкувати[ся], розпадатися на різні часті; диференція

ріжниця; диференціяція розклад цілоти на части.

дифра́кція *лат. фіз.* угинання (світла).

дифте́ріт, дифте́рія *гр. мед.* обклад[ки], завалки, блонія.

дифто́ні *гр. грам.* двозвук.

дифу́зія *лат. фіз.* проникання.

дишкáнт *лат.* найвищий голос у хорі.

ді́ва *іт. досл.* божеська; улюблена співачка.

діверге́нція *лат.* незгідність, розбіжність.

діве́рзія *лат.* несподіваний рух війська, щоби відвернути увагу ворога від приготовлюваної акції на иньшому місці.

діверті́смент *фр.* балет, вистава із співами й танцями.

дівіде́нд *лат. мат.* ділимок; дівіде́нд[а] користь із вложених у підприємство паїв;

дівізі́я дві або три бригади (1000—10000 війська); дівізо́р *мат.* подільник.

діге́сти *лат.* друга частина правничої збірки Юстиніяна, *пандекти.*

дігіта́ліс *лат. бот.* волів язик, уживається в медицині.

діе́та 1. *гр.* обмежений спосіб життя з лікарського доручення; 2. *лат.* добові гроші; діе́тар урядовець, що побирає платню від дня; діе́тетика наука про гігієнічне в дживлювання.

діеце́зія *гр.* округа під зарядом єпископа.

діксіоне́р *фр.* словарь, слівник.

діле́м[м]а *гр.* вибір між двома противними гадками.

- ділювій *лат.* потоп; напливова верства землі; ділювійальний передпотопний.
- дімэнзія *лат.* вимір, розмір (довжина, ширина, висота).
- дімінуéндо *іт. декрешендо.*
- діморфізм *гр.* прикмета тіл кристалізуватися в двох одмінних формах.
- діна́р *див. денар.*
- діне́ *фр.* [diner] обід.
- дінозаври *гр.* передісторичні ящірки великанських розмірів.
- діоптрика *гр.* наука про заломлювання світла.
- діоріт *ор. мін.* камінь темно-зеленої краски.
- Діоску́ри *гр.* близнюки Кастор і Поллюкс, що вславилися великою дружбою, звідси нерозлучні товариші.
- діпте́ри *гр.* насікомці, що мають по два крила.
- діса́жію *іт.* квота, яка подає, оскільки низче від курсу стоїть монета.
- дію́рна *лат.* денна писарка.
- діябе́т[ес] *гр. мед.* цукровиця.
- діяво́л *гр.* чорт, дідько.
- діягнóз[а] *гр.* пізнання недуги; діягнóстиче́ка наука про розпізнавання недуг.
- діяго́нальний *гр.* скісний; діяго́наль переку́тня, пряма лінія, що веде від одного кута в багатокутнику до протилежного.
- діягра́м[а] *гр.* начерк; рисунок для наглядного представлення залежності явищ.
- діядéм *гр.* корона; жіноча прикраса голови.
- діяко́н *гр.* помічний св'ященик; діяко́ніса церковна прислуга, сестра милосердя.

- діялѣкт *гр.* відміна мови, наріччя, говір; діялѣктика зручність у веденню розмови й розумованню; діялѣктольобіія наука про діялекти.
- діяльобі *гр.* розмова двох осіб на переміну, публичний спір двох осіб (в релігійній справі).
- діямант *гр.* 1. алмаз, дорогоцінний камінь, найтвердший із усіх тіл на землі; 2. найдрібніший тип черенок.
- діямѣтер *гр.* промір, прогін, проліт.
- діяпазон *гр.* октава, об'єм голосу або інструменту.
- діянозитів *гр.* фотографія з *негативу* на склі, вживається при *скіоптиконах*.
- діярій *лат.* дневник, хроніка, пам'ятник.
- діяррѣ *гр. мед.* бігунка, розвільнення.
- діяспора *гр.* розсипка, Жиди поза границями своєї вітчизни, Юдеї.
- діястаза *гр.* фермент у рослинах.
- діятонічна ґама або скаля *гр.* музична скаля, зложена з 7 тонів, 5 цілих і 2 півтонів.
- діяфраґма *гр.* болоня між грудьми й жолудком; переділка, стіна.
- дімі-монд *фр.* [demi monde] пів світ, розпусне жіноче товариство.
- доаєн *фр.* [doyen] провідник дипломатичного тіла, найстарший дипломат при якимсь дворі; декан факультету.
- доґ[а] *анґ.* рід сильного й лютого пса, британ.
- доґарѣса *іт.* жінка дожі.
- доґма або доґмат *гр.* основне правило науки,

- твердження; правило віри; догматика наука про правди віри.
- додекагон *гр.* правильний дванацятикутник; додекаедер правильний дванацятистінник.
- дбжа *іт.* титул колишніх начальників Венеції.
- дбза *фр.* міра, вимірена скількість (лікарства) на один раз.
- док *анг.* варстат, де будуються й направляються пароплави.
- доксольбіія *гр.* славословіє.
- дбктор *лат.* найвищий учений титул; лікар; докторат достоїнство доктора; доктрина наука теорія, наука; доктринер упертий прихильник якоїсь теорії, теоретик.
- документ *лат.* урядове письмо, грамота, писемне уповноваження, свідоцтво; документальний опертий на документах.
- доліхокефал *гр.* довгоголовець.
- дбляр *анг.* американський срібний гріш вартості двох карб.
- дбльман або доломан *мад.* гусарський плащ, накидка.
- дбльмен *кел.* ряд великих камінів з передісторичних часів.
- дольоміт *гр.* мін. рід мінералу.
- домєни *фр.* державні добра.
- домінанта *лат. муз.* п'ятий тон од підставного тону.
- домініюм *лат.* більша земельна посілість.
- дбміно *іт.* масковий довгий плащ, гра в кістка з очками.
- домінувати *лат.* опановувати; визначатися.
- дом *есп.* пан.

донація *лат.* дарунок.

Дон-Жуан *есп.* герой еспанських переказів, відомий із любовних пригод; *звідси* зальотник, звідник.

Дон-Кішот або Кіхот *есп.* ім'я героя роману Сервантеса, яке прикладається до людей, що виступають в обороні видуманих чи там уродних гадок; дивак, чудака.

до́нна *есп.* титул жінок зпоміж аристократії, пані.

доробанци румунська міліція.

доруа́р *фр.* спільна спальня учнів.

досіе́ *фр.* збірка актів до якоїсь справи.

дота́ція *лат.* обдаровання добрими або грошми.

дофі́н *див.* дельфін.

доце́нт *лат.* учитель при університеті; доценту́ра посада доцента.

др. [dr.] *скор.* з доктор.

драб[ант], траба́нт *ит.* середньовічна прибічна сторожа, чоловік великого росту.

драгома́н *тур.* перекладчик при посольстві.

драгу́н, драго́н *фр.* легкий військовий їздець;

драго́нія наємна кінниця в давній Польщі.

драдеда́м *фр.* рід тканини.

драко́н *гр.* рід ящірки; *також* драк казочний змії; драко́нські постанови дуже гострі закони на взір постанов грецького законодавця Дракона.

дра́ма *гр.* рід літературного твору, призначеного для театральних вистав; *взагалі* страшна подія; драматичний приналежний до драми; зворушливий, театральний; драма-

- ту́ргі знавець або автор драм; драмату́ргія приписи, як писати і виставляти драми.
- драп *фр.* груба й тепла тканина; драпе́рія, драпі́ровка виріб з сукна на завіси й за-слони; одіж або завіса, уложена в гарні форми; драпувати прикрашувати занавісами.
- драсти́чний *гр.* сильно ділаючий; дражли́вий, я́ркий.
- дра́хма *гр.* старогр. срібна монета; аптика́рська вага = $\frac{1}{8}$ унції.
- дредно́вт *анс.* [dreadnought] великий військовий корабель.
- дрезі́на *нім.* самохідний візок до їзди на залізничних шинах.
- дрейф *анс.* збочення корабля з приписаної дороги; таке уставлення корабля, щоби навіть при сильнім вітрі стояв непорушно.
- дрелі́х *нім.* просте, грубе полотно.
- дрен[а] *фр.* глиняна труба, яку кладуть під ріллю, щоб її осушити; дрена́ж, дрена́ння осушування при помочі дренів.
- дресувати *фр.* виучувати звірята ріжних штук, вправляти.
- Дрія́ди *міт.* у старинних Греків лісові німфи.
- дроге́рія *фр.* торгівля аптечних і хемічних товарів.
- дромеда́р *гр.* одногорбий верблюду.
- друї́д *кельт.* старокельтійський жрець.
- дру́к *нім.* черенки, шриф́т, печатання; друка́рня печатня.
- друшлі́к *нім.* металічне ситко.
- дуалі́зм *лат.* філософічна теорія, що приймає істновання двох сил, н. пр. добра й зла,

духа й матерії; державний устрій, де дві самоправні держави мають спільного монарха; дуаліс *грам.* двійня.

дубельтівка *нім.* з *лат.* рушниця з двома люфами; дубельтовий *подвійний.*

дублёт *фр.* другий примірник тої самої книжки, монети і т. д; дубльон *есп.* і *іт.* золотий дукат.

дуель *лат.* двобій, поєдинок.

дуёт, також дуо *іт.* спів на два голоси, музика на два інструменти.

дукат *лат.* золотий гріш, червінець.

Дульцінея *есп.* любка Дон-Кішота; *ірон.* любка.

дум-дум *яп.* розривчасті пулі.

дуодец *лат.* формат аркуша з 12 листами; дуодецимальна система що впливає з поділу одиниці на 12 частей.

ду́пліка *лат.* відповідь на відповідь; дуплікат другий примірник або відпис якого небудь документу, дублет.

дур *лат.* *муз.* весела музична скаля.

дуумвірат *лат.* пановання двох.

духан, дуган *ор.* шинок.

душман *тур.-перс.* самовладець, ворог.

дюйм *гол.* міра довжини, цаль.

дяк *гр.* в старій Русі і Московщині урядовець, писарь.

Е.

ебоніт *фр.* чорний, твердий кавчук.

евакуація *лат.* випорожнення, усунення (війська).

- евдаїмонізм *гр.* наука про щастя.
евентуальність *лат.* можливість.
евіденція *лат.* певність, наглядність, виказ.
евкалінт *лат.* австралійське дерево великанських розмірів.
евнух *гр.* скопець; сторож гарему.
еволюційна теорія *лат.* теорія розвою, дарвінізм; еволюція рух; поступенний розвиток (форма), переміна.
евразіят *гр.* мішанець європейця з азійткою; європеїзація, заведення європейської культури.
евфемізм *гр.* лагідне слово, вжите на місце гострого; евфонія милозвучність.
евхарістія *гр.* Св'ята вечеря, причастя; евхольогій, евхольогіон молитвослов.
егалітє *фр.* рівність.
егіда *гр.* охоронний щит Зевеса, звідси охорона, опіка.
егіоїзм *лат.* самолюбність; егіоїст самолюб.
едда *ск.* збірник скандинавських переказів про богів і лицарів.
едєм, едєн *євр.* рай.
едікт *лат.* розпорядок, приказ (влади); едіція видання (книжки).
еділь *лат.* римський урядовець, що мав догляд над публичними будівлями й порядком у місті.
едукація *лат.* виховання, образование.
еекція *лат.* блюваки.
езот[ер]ічний *гр.* тайний, не всім знаний.
екватор *лат. seosr.* рівник.

еквівалéнт *лат.* рівний що до вартости; пайка.

еквілібрíст *лат.* ливоскок.

еквіно́кції *лат.* порівнання дня з ніччю.

ек[в]іпа́ж *фр.* повіз.

екза́ктний *лат.* точний, докладний, стислий.

екза́льтація *лат.* надзвичайний запал, буїна уява; прибільшена оцінка.

екза́мен *лат.* [і]спит.

екза́нтéм *гр. мед.* скірна висипка.

екза́рх *гр.* старший єпископ над кількома єпархіями одної області; екзарха́т область екзарха.

екзе́ге́за *лат.* виклад св. Письма; екзе́ге́тика пояснення св. Письма.

екзе́квії *лат.* похоронний обряд у католиків.

екзеку́тіва *лат.* начальна виконуюча власть; екзеку́тор виконавець; екзеку́ція виконання засуду; примусове стягнення скарбових або судових належитостей.

екземпляр *лат.* примірник, взір, оказ.

екзе[р]ці́рка *нім. з лат.* муштра, вправи; екзерці́ції вправи (в гранню).

екзистéнція *лат.* істновання, буття, життя.

екзога́мія *гр.* звичай брати жінку з чужого племені.

екзо́рта *гр.* релігійні вправи.

екзорці́зм *гр.* сила вигнати чортів.

екзоті́чний *гр.* чужий, зіпід иньшого підсоння, зі сходу або з гарячих країв.

еківо́к *фр.* двозначник.

екіпа́ж *фр. див. еквіпаж.*

- ек[к]лезія *гр.* церква; еклезіярх завідатель церкви; еклезіяст духовник, проповідник; книга Е. Соломонові проповіді.
- еклектицизм *гр.* вибирання з різних філософічних системів, звідси в *д.* знач. еклéтик несамотійний письменник.
- екліптика *гр.* дорога сонця, дорога землі на протязі року.
- екльóга *гр.* хутірна поезія, іділя.
- еконóм *гр.* доглядач у хазяйстві; еконóмити щадити; економіст людина, що займається економією ц. то суспільним господарством; еконómія скарб; ощадність; більша сільсько-хазяйська маєтність; політична е. наука про головні підстави суспільної господарки; економічний приналежний до господарства або до маєткових справ; ощадний.
- екран *фр.* завіса (в рямці).
- екс- *лат.* в злож. ви-, про-, бувший, колишній (ексміністер).
- ексгібіт *лат.* доказ, документ, приналежний до якоїсь справи.
- ексгумáція *лат.* викопання мерця з гробу.
- ексклюзія *лат.* прогнання (зі школи).
- екскоммуна́ція *лат.* відлучення від церкви.
- екску́рзія *лат.* подорож (у наукових цілях); екску́рс уступ у науковій розвідці, який відбігає від головної теми.
- екс-лібріс *лат.* [ex-libris] книжні знаки з гербами або підписами властителя.
- експáнзія *лат.* розширення, наклін до ширення.

експедитор, **експедієнт** *лат.* особа, що займається висилкою (товарів); урядовець (почти), що наглядає над розсилкою, **експедитур**а уряд або б'юро, звідки висилають; **експедіція** висилка посилок; **посилковий** уряд; **військова** або **научна** виправа.

експерімент *лат.* досвід, проба; **експеріментальний** опертий на досвіді; **експерт** знавець; **експертиза** осуд знавців.

експіація *лат.* покута.

експлікація *лат.* пояснення, виклад.

експльоататор *фр. з лат.* визискувач, глитай; **експльоатація** використання (землі), виснаження, визиск.

експльозія *лат.* вибух, взрив.

експозе *фр.* урядове пояснення справи, звідомлення; **експозитур**а *лат.* заступництво якогось уряду, філія; **експозиція** виставлення, пояснення; **експонат** предмет, виставлений на показ; **експонент** виставник; *лат.* виложник; **експонувати** виставляти (на ділання); **наражати**.

експорт *лат.* вивіз (за границю).

експрес *фр.* [express] окремий післанець; **пошпінний** поїзд; **експресія** ясність і виразність вислову.

експромпт *лат.* вірш або промова, виголошені без приготування.

експропріація *лат.* примусове вивласнення.

екстаза *гр.* найвищий степеь захоплення.

екстемпорале *лат.* переклад під диктовку.

екстензивний *лат.* розширений, свобідний, звичайний.

- екстериторіяльний *лат.* поза місцевим законами (посол).
- екстеріе *фр.* зверхній вигляд
- екстермінація *лат.* винищення.
- екстерніст *лат.* вільний слухач.
- екстірпатор *лат.* рід плуга, драпак.
- екстра- *лат.* в злож. надзвичайний, окремий; екстравагантний дивачний, чудний; екстракт вивар, витяг (з рости); екстраординарний надзвичайний (професор).
- екстрем *лат.* крайність, край, остаточність.
- екстренний *лат.* спішний, окремий.
- ексудат *лат.* рана.
- ексцеленція *лат.* титул найвищих урядовців (міністрів).
- ексцентрик *лат.* чудака; ексцентричний без спільного осередка; чудацький; ексцентричність віддаль огнища еліпси від осередка; дивачність.
- ексцёрит *лат.* виїмок, витяг, зміст.
- ексцёс *лат.* (публичний) вибрик.
- ектіма *гр. мед.* скірна висипка.
- екуменічний *гр.* загальний, всесвітній.
- елев *фр.* вихованець, учень; практикант; елеватор *лат.* прилад до підношення тягарів; магазин на муку; елевація *лат.* піднесення.
- елегант[ний] *фр.* гарно викінчений, чепурний.
- елегія *гр.* жалібний вірш, скорбна дума.
- елексір *див. еліксір.*
- електор *лат.* виборець, курфірст.

електризувати *гр.* переводити через яке небудь тіло електричний ток; побуджувати, стрясати; електричність прикмета деяких тіл, які потерті, огріті або зближені до себе притягають легенькі предмети, видають іскри і т. д.; електродинаміка наука про електричні сили; електроби бігуни в гальванічних елементах, де збирається електричність; електроліз[а] хемічний розклад тіл при помочі гальванічного току; електромагнетизм магнетизм, викликаний електричним током; електрометер, електроскоп прилад до міряння скількості електричності; електротехніка наука про практичне пристосовання електричних сил; електрохемія наука про хемічне ділання гальванічного току.

елекція *лат.* вибір (на короля).

елемент *лат.* складова частина якогось тіла; тіло, яке дальше не можна вже розложити на части, первень; середовище; *мн.* основи; елементар букварь; елементарний початковий, основний.

елієн *мад.* хай живе!

елізей або елізейські поля місце побуту грецьких героїв по смерті, рай.

елізія *гр. грам.* випад голосівки перед другою голосівкою.

еліксір *лат. мед.* рстинний вивар на спирті; живолік, напиток з чудесними прикметами.

елімінація *лат.* усунення, виключення.

еліпса *гр. грам.* пропущення слова в реченню; *геом.* крива лінія, подібна до яйця.

- еліта *фр.* вибір, добірне товариство.
еляборат *лат.* писемна вправа, виріб.
елястичність *лат.* пружинуватість, гнучкість.
Ельдорадо *есп.* рай для неробів.
ельзевіри славні голяндські видавці книжок
у XVI. і XVII. ст. і їх видання; дрібний
та читкий друк.
ельоквенція *лат.* краснорічність.
ельокубрація *лат.* нездарна промова або
праця.
ельонґація *лат. фіз.* відклон.
Ельфи *анс.* старогерманські духи живої при-
роди.
емаль, емалія *фр.* скляна поволока, полива,
склиця, мальовання в огні.
еманація *лат.* вплив[ання].
емансипація *лат.* усамовільнення, знесення
всякої залежності.
ембарґо *есп.* арештовання корабля.
емблём[а] *гр.* відзнака, знак, символ.
ембріо *гр.* людський або звіриний зародок
перед уродженням; ембріольогія наука про
розвій живини з яйця; ембріональний зар-
одковий.
емеритура *лат.* платня після вислуження
приписаних літ служби, вислуженина.
емігрант *лат.* переселенець, виходець; емі-
ґрація переселення, вихід за границю, ви-
вандрування.
еміненція *лат.* визначність (у науці); титул
найвищих церковних достойників.
емір *ар.* князь.

емісар[іі] *лат.* посол у тайній політичній справі; емісія висилка, видача нових цінних паперів.

емоція *лат.* зворушення, подразнення.

емпір *гр.* небесний вогонь, рай; емпіризм теорія, що вважає досвід одним засобом пізнання; емпірія досвід; емпіричний опертий на досвіді, не-теоретичний.

емпорія *лат.* важне торговельне місце.

емуляція *лат.* суперництво.

емфаза *гр.* пересада, напушеність.

ендемічний *гр.* місцевий; ендемія недуга, що проявляється тільки в деяких околицях; ендогамія подружжя між членами одного племені; ендосмоз[а] переливання течії о ріжних густотах через болони в ростинних або звіринних тілах.

Енеїда поема лат. поета Вергіля, в якій описані пригоди героя Троянської війни, Енея.

енема *гр.* промивка відходової кишки, клістир.

енергічний *гр.* жвавий, беркий, охочий до праці; енергія запас сили; сила; охота до праці, жвавість, завзяття.

енкавістика *гр.* випалювання рисунків на порцеляні.

енклітика *гр. грам.* слово, що перекидає наголос на попереднє слово.

енклява *фр.* територія, окружена чужими землями, остров.

ентозої *гр.* галапаси; жолудкові-хробаки.

ентомольогія *гр.* наука про комахи.

- ентузіязм *гр.* одушевлення, запал; ентузіяст людина, що легко запалюється й одушевляється.
- енунціяція *лат.* заява.
- енцікліка *гр.* пастирський лист; енциклопедичний обіймаючий усі науки, всесторонній; енциклопедія видання, в якому зібрано відомости з усіх обсягів знання.
- еолéва гарфа *від імені гр. бога вітру Еоля муз.* гарфа, що грає при подуві вітру.
- еоцён *гр.* найстарші верстви землі т. зв. третичної епохи кенозойського віку.
- епакти *гр.* різниця між сонішним а місячним роком.
- епархія *гр.* область під управою єпископа.
- епентéза *гр.* всунення складу або букви між склади або букви якогось слова.
- епігón *гр.* нащадок, потомок, наслідник.
- епіграм *гр.* короткий, дотепний вірш, напись; епіграф *напись*; епіграфіка наука про написи.
- епідемія *гр.* заразлива хвороба, зараза, пошість.
- епідерма *гр.* наскірник, личко.
- епізод *гр.* вставлене оповідання, що тільки вчасти в'яжеться з головною темою; осібна подія серед иньших подій.
- епізoї *гр.* галапаси; епізобітія загальна зараза на худобу, падь, падіж.
- епіка або епічна поезія *гр.* поезія, в якій оповідається про важні події, особливо з життя героїв.

- Епікурéєць** *гр.* приклонник грецького філософа Епікура, що ставив за ціль життя уживання світа та розкоші; **епікурéйський** вигідний, змисловий, розпусний.
- епілéпсія** *гр.* падачка, падалиця, падуча.
- епільо́г** *гр.* закінчення, останній розділ якої небудь мови, драми або оповідання, де оповідається про дальшу долю дієвих осіб.
- епістола** *лат.* лист, особливо віршований, послання; **епістольо́графія** штука писати листи.
- епіталя́міюм**, **епіталя́ми** *гр.* пісня в честь молодих, весільна пісня.
- епіта́фія** *гр.* напись на гробі.
- епітет** *гр.* придаток, який додається якомусь слову на означення якоїсь його прикмети (сине небо), прізвище.
- епіті́мія** *гр.* духовна кара за проступок проти церковних постанов, покута.
- епітрахі́ль** *гр.* довгий богослужебний нагрудник.
- епітроп** *гр.* завідуючий церковними приходами і розходами.
- епóда** *гр.* кінцева пісня.
- еполéти** *фр.* наплечники.
- епопéя** або **éпос** *гр.* лицарська пісня, що оспівує події, що обходять цілий народ, поема з життя героїв, дума.
- епóха** *гр.* означена доба в історії, важна хвиля (в розвою); **епохáльний** важний, пам'ятний.
- епсоніт** гірка сіль, магновий вітріоль.

- ера *лат.* числення часу; християнська е. числення років од Різдва Христового; магомеданська е. *див.* Геджра.
- ера́р *лат.* скарб, державна каса, казна.
- ера́тичні скали *лат.* нанесені скали.
- ерго́тин *фр.* отруя із спориша.
- ере́кція *лат.* 1. випростовання; 2. фундація.
- еремі́т *гр.* пустельник, відлюдник.
- ерль *анс.* [earl] граф.
- ерміта́ж *фр.* з *гр.* пустельня, захисток; багатий музей у Петербурзі.
- еро́зія *лат.* виполікування землі під впливом ділання води.
- ероті́зм *од імені гр. бога любови Ероса* половий наклін; літературний напрям, що бере теми з полової любови; еротичний любовний; еротоманія любовний шал.
- еруді́ція *лат.* всестороннє знання, вишколення, ученість.
- еру́пція *лат.* вибух з землі.
- ерцге́рцоґ *нім.* великий князь.
- есе́нція *лат.* зміст, основа; вивар; етеричний олій.
- еска́дра *фр.* відділ воєнних кораблів; ескадрон[а] відділ кінниці.
- ескамотува́ти *фр.* зручно спрятати.
- ескі́з *фр.* нарис, начерк, шкіц.
- ескон́т *див.* дисконт.
- ескор́та *фр.* дружина, сторожа.
- еску́да *есп.* есп. та порт. монета в золоті, сріблі або міді.
- ескуля́п *од ім. лат. бога лікарської штуки* лікарь.

- есперанто *фр.* штучна мова для міжнародніх зносин, уложена др. Заменгофом.
- есплянада *фр.* штучна площа (перед твердинею).
- еспрі́ *фр.* розум—дотеп.
- еста́мп *фр.* мідорит, грав'юра.
- еста́нція *есп.* обгороджене пасовисько.
- естафё́та, штафё́та *фр.* окремий післанець з пильною вісткою.
- есте́тика *гр.* наука про красу й мистецтво; естетичний що відповідає вимогам краси, гарний.
- естра́да *фр.* підвищене місце для вистав, музики, промовців то що.
- есхато́льбі́я *гр.* наука про останні річі, смерть, страшний суд і позагробове життя.
- етаблюва́тися *фр.* уряджуватися (в хаті).
- ета́ж *фр.* поверх; етажёрка полички на книжки й дрібнички.
- ета́п *фр.* місце з припасами для війська; віддалення стації від стації, понас (для арештантів).
- ета́т *фр.* штат, стан, платня урядовців; спис доходів і розходів, бюджет; етато́вий втягнений в урядовий спис, сталий.
- е́тер *гр.* воздух; рідесенька матерія, що виповняє цілий світ; плин, що дуже легко запалюється і скоро парує; етеричний воздушний, дуже делікатний, війний.
- е́тика *гр.* наука про обичайність.
- етикéт[а] *фр.* правила й форми поведення в товаристві, церемонії; карточка з написом на річах.

- етимольогія *гр. грам.* наука про походження слів і творення пнів.
- етичний *гр.* що відповідає вимогам етики, моральній.
- етиольогія *гр. мед.* наука про причини недуг.
- етнографія *гр.* опис життя-буття всіляких народів; етиольогія наука про походження і розвій народів.
- етюд *фр. [etude] муз., мал.* начерк.
- ефез *нім.* ручка (меча).
- ефэкт *лат.* вражіння, наслідок; ефэкти цінні паперц; ефэктівний дійсний, існуючий; ефэкт[ов]ний такий, що викликає вражіння.
- ефемэри *гр.* однодневні звірята; ефемэр[ич]ний однодневний, скоро проминаючий; ефемэріди щоденні часописі; астрономічні записки, що подають з дня на день положення сонця і звiзд.
- ефіяльт *гр.* зрадник.
- ефóр *гр.* у Спартанців достойник, що зважав на поведення й моральність королів та урядовців; старший єпископ.
- еф[ф]éнді *тур.* титул вищих тур. урядовців.
- éхо *гр.* відгомін, луна; ехомéтер прилад до міряння звуків.
- [e]шафóт *фр.* поміст, на якому виконують за-суд смерти.

Є.

éвангéлик *гр. протестант;* éвангеліст апостол; Éвангеліє чотири книги нового завіта, де представлено життя й муки Христа.

Єврей *гр.* Жид.

Єгова *євр.* Бог.

єгиптольо́гія *гр.* наука про єгипетські старинности.

є́гер *нім.* стрілець; є́герме́йстер надворний титул.

єдва́б *єрм.* шовк.

Єзуїт член Христового ордену; фальшивий, лукавий, підступний чоловік.

єктенія *гр.* рід молитви при Службі Божій.

єле́й *гр.* оливкове масло.

єн *яп.* яп. срібна монета.

єпіско́п *гр.* вищий духовий стан, архієрей.

єра́рхія *див. гієрархія.*

єре́й *гр.* св'ященик, піп.

єреміа́да *від ім. Єремія* скарги, нарікання, жалі.

єресь *гр.* відступлення від якоїсь віри й непризнавання деяких її догм; єрети́к приклонник якоїсь ересі, недовірок.

єро́гліфи *див. гієрогліфи.*

єромона́х *гр.* св'ященик-монах.

єфре́йтор *нім.* найнищий чин у війську.

єхіда *гр.* люта змія; лиха людина.

Ж.

жабо́[т] *фр.* збиране кружево, краватка.

жак *фр.* школяр; дяк.

жакéт *фр.* короткий сюртук, жіноча верхня одіж.

жалю́зі[ї] *фр.* віконні занавіси із деревляних дощочок.

- жандармерія** *фр.* окрема, поліційна власть для вдержування ладу й безпеченства в державі.
- жанр** *фр.* рід; *мал.* малюнок із побутового й домашнього життя.
- жантільом** *фр.* [gentilhomme] *див.* джентельмен.
- жарг'он** *фр.* зіпсута, мішана мова.
- жардіне́ра** *фр.* підставка на квіти.
- жасмін** *лат.* з *ор.* кущ *Jasminum* з пахучим цвітом.
- желé** *фр.* студенець, овочі, студжені в цукрі; **желя́тин[а]** *риб'ячий* клей.
- жемчу́г** *ор.* дорогоцінний камінь, перла.
- женáда** *фр.* несмілість, соромливість.
- женти́ця** *рум.* сирватка з овечого молока.
- жерміна́ль** *фр.* семий місяць *фр.* республіканського календаря (21. березня—19. квітня).
- жест** *фр.* [géste] рух тіла, передусім рук, для пояснення й виріжнення якоїсь гадки; **жестікуля́ція** уживання рухів підчас говорення.
- жетон** *фр.* бляшана відзнака, значок, медаль, дукач.
- жилéт[ка]** *фр.* спідня мужеська одіж без рукавів під сюртук, лейбик, камізелька.
- жира́фа** *ар.* звірина *Camelopardalis* з дуже довгою шиею.
- жівіо** *срб.* хай живе!
- жірандо́ль** *фр.* світильник, великий підсвічник.
- жірі́, жіюрі** *фр.* [jury] суд у справах літератури й мистецтва для розділу нагород.

жіро́ *іт.* передача векся иньшій особі, порука, звідси жірант ручитель.

Жірондісти в часі фр. революції партія, що стояла в обороні бідних верстов.

жовіільний *фр.* веселий, добродушний.

жокéй також джокéй *анс.* [joskei] уїзжачий; хлопець до коней.

жолдák *нім.* наемник вояк.

жонілер *фр.* зручний штукарь, що вміє підкидати й ловити руками всілякі предмети.

жонкіль *фр.* рід нарциза *Narcissus vonquilla.*

жоржіна *лат.* американська цвітка *Dahlia,* *гал.* георгінія.

жуáви *ар.* фр. вояки в Африці зпоміж місцевої людности.

жуна́н *лат.* 1. верхня одіж; 2. начальник краю (на Угорщині) або племені (у Сербів).

журна́л *фр.* дневник до вписування переписки; видання, що виходить що деякий час; журналіст дневникарь, газетярь; журналістика дневникарство, преса.

жур-фікс *фр.* сталий день, коли приймається гостей.

З.

заасекурований *фр.* обезпечений.

зааферований *фр.* захоплений, занятий.

забалотувати *фр.* не вибрати.

забарикадувати *фр.* замкнути барикадою.

забастовка *іт.* страйк, див. бастувати.

за́га *ск.* скандинавський переказ.

задрўга *срб.* велика родина.

- зайдель *нім.* мірка, склянка.
заінтересувати *лат.* зацікавити.
закулісний *фр.* тайний.
зали *див. сальва.*
залья *нім.* більша кімната на збори, вистави то що.
зámна *нім.* м'ягко виправлена шкурка з оленя або лося.
зáнтія *тур.* поліцай.
захрїстія, закрїстія *лат.* кімната за вівтарем, де св'ященик убирається до богослуження; захрїстія паламарь.
заштáтний *нім.* необнятий б'юджетом або списом.
зблизóваний *фр.* зужитий.
здебушóваний *фр.* знищений розпустою.
здеклярóваний *фр.* рішений; заявлений (пай).
зэбра *есп.* африканське звіря з родини конів; зэбу віл з горбом, що живе у Африці й Азії.
Зев[é]с *гр.* найвищий бог у стар. Греків.
зельóт[-ка] *гр.* загорілець; навернений до чо-го (до нової віри).
зенд *перс.* староперська мова, якою написана Зенд-Авеста т. є. св'яте письмо Персів, у яким виложено науку Зороáстра, що при-знавала істновання двох духів, доброго і злого.
зеніт *ар.* точка на небі прямо над нашими головами, *звідси* найвища точка, вершок (слави).
зеро *фр.* 0, нуля.
зефір *гр.* 1. лагідний вітер; 2. легка матерія з мушлина.

зецер *нім.* складач.

зикза́к *нім.* закрути, викрутаси, кривульки.

зі́гтя *лат.* початкові букви слів замість цілого слова або кількох слів (ЛНВ = Літературно-науковий Вістник).

зодіа́к *гр.* так званий небесний звіринець із 12-ма групами зізд здовж небесного рівника.

зо́л[ь] *од ім. гр.* критика злобний критик, ущипливий чоловік.

зо́на *нім.* полоса землі, пояс, *стрефа*.

зо́нд[а] *фр.* прилад до міряння глибини; лікарський прилад для ран і фістул; зондувати мірити глибінь, розвідувати.

зо́нтик *нім.* парасоль.

зоо́графія *гр.* опис звірят; зооля́трія віддання звірятам божої чести; зоолю́гія наука про звірята; зоома́гнетизм звіринний магнетизм; зооморфі́чний похожий на звіря; зоотера́пія лічення звірят; зоотомі́я анатомія (краяння) звірят.

зреалізувати *лат.* здійснити.

зубр *лат.* відміна дикого бика.

зунд *нім.* пролив, морська вузина.

зу́на *фр. гал. суп.*

Й.

йовіа́льний *див. жовіа́льний.*

йо́гурт *ор.* рід кислого молока; окрема страва на молоці.

йод[ина] *гр.* хемічний первень; йодофо́рм препарат йоду.

Йом-Кіпур *жид.* судний день у Жидів.

йонський стиль *од ім. гр. племені Йонців* спосіб будування, що визначався легкістю стовпів і пишністю прикрас; й. вірш складається з двох довгих і двох коротких складів, — — ∪ ∪.

йор *ц. слав.* знак ъ; йорі знак ы.

Йордан *од ріки и.* обряд св'ячення води 6. січня.

йота *гр.* буква і, в *пер. знач.* незначна величина.

I.

іберменш *нім.* надчоловік, після погляду філософа Ніцше вищий духом і таланом чоловік.

ібіс *єг. через гр.* єгипетська птиця з породи бузьків *Tantalus ibis.*

ібн *ар.* син.

ігумен *гр.* настоятель монастиря.

ігнорант *лат.* неук, незнайко; ігноранція не-
уцтво; ігнорувати легковажити, не при-
знавати.

ідеал *гр.* подуманий образ досконалости чого
небудь; взір, праобраз; ідеалізм філосо-
фічний світогляд, після якого існує поза
нами ідеальний світ, а наш світ, це тільки
відблиск тамтого; безкористовна праця для
добра загалу; ідеалізувати уявляти собі
щось ідеально, гарніше, ніж у дійсности;
ідеальний подуманий, видуманий, найдоско-
наліщий.

- ідентифікувати *лат.* вважати два предмети за однакові; ідентичний однаковий, рівнозначний, такий сам.
- ідеоло́гія *гр.* наука про ідеї; світогляд; іде́я думка, поняття, провідна гадка, помисл.
- і́ди *лат.* день 15. березня, травня, липня й жовтня та 13-е інших місяців у римському календарі.
- іди́лічний *гр.* погідний, простий; іди́л[і]я образок з сільського життя, хутірна поезія.
- іди́ом *гр.* нарічча, діалект; іди́осинкра́зія нервова слабкість, що проявляється як відраза до деяких зміслових подразнень; іди́от дурнуватий; іди́отизм дурниця, дурнуватість; ідо́л божок, бовван; ідо́лопоклони́к поганин; ідо́ля́трія ідо́лопоклонство.
- ізма́ра́д *див. смарагд.*
- ізо- *у злож.* рівний; ізоба́ри лінії рівного тиснення; ізо́бни лінії однакового збочення магнетичної голки; ізогра́фія вірне наслідування підпису; ізо́динами лінії рівної магнетичної сили.
- ізолюва́ти *лат.* відділяти; усувати всі провідники електричності; ізоля́тор лихий провідник електричності.
- ізоте́рми *гр.* лінії однакової пересічної річної температури; ізохіме́ни лінії однакової теплоти в зимі.
- ізу́мру́д *перс. смарагд.*
- ікозае́дер *гр.* двацятистінник.
- іко́на *гр.* образ Христа, Матері Божої або Св'ятих; іконогра́фія наука про старинні ікони; іконокля́сти або іконобо́рці партія

у Візантії в 8. і 9. ст., що не признавала образів у церкві; іконоста́с стіна із образами, що відділяє вівтар од решти церкви. **ікос** *гр.* пісня в акафісті, яку співається на перемену з кондаками.

ікс *лат.* буква X.

іллеґальний *лат.* незаконний.

ілюзія *лат.* злуда, омана, пуста надія.

ілюміна́ти *лат.* секта, якої члени приписували собі силу бачити злих духів; **ілюміна́ція** св'яточне освітлення (домів, міста).

ілюстра́ція *лат.* рисунок у тексті для пояснення, пояснення.

імаґіна́ція *лат.* видумування, уява, мрія, привид.

іма́м *ор.* св'ященик у магомедан.

іма́трикуля́ція *лат.* вписання до метрики [показчика, спису] студентів вищої школи; урочисте проголошення впису.

імба́йр, імба́йр *лат.-нім.* корінь рослини *Amomum zingiber*.

імігра́ція *лат.* переселення з иньшого краю; вплив чужої людности.

іміта́ція *лат.* наслідування, підроблена річ.

і́м[и]ане́нтний *лат.* внутрішній; трівкий.

і́м[и]мате́ріяльний *лат.* не-тілесний.

і́м[и]унізува́ти *лат.* забезпечити від недуги, освободити (skonфісковані друки).

і́мператі́в *лат.* приказовий спосіб *грам.*; *філ.* загальне правило; і́мперато́р володарь, царь; і́мпе́рія держава, царство; і́мпе́ріял червінець, російський золотий гріш, вартости 10 карб.; і́мпе́ріялі́зм змагання дер-

жави або народу поширити межі своєї держави коштом других держав і народів, стремління панувати над світом.

імпертіненція *лат.* образливість, зухвальство.

імперф́ект *лат. грам.* минувший час недоконаний.

імпроза́нтний *лат.* величавий; імпронувати викликувати подив або поважання, робити вражіння.

імпорт *лат.* привіз, ввіз товарів з заграниці.

імпотен́ція *лат.* (полова) неміч, безсильність.

імпрегна́ція *лат.* наповнювання, насищування якою течію.

імпресаріо *іт.* підприємець театральний, концертний, цирковий і т. д.

імпресіоні́зм *лат.* напрям у письменстві й мистецтві, що кладе велику вагу на способи, що викликають вражіння; імпресія вражіння, вплив.

імпровіза́ція *іт.* поезія або музичний твір, виголошені або відіграні без приготування.

імпу́льс *лат.* почин, привід; імпульсивність вражливність.

імпутувати *лат.* вмавляти, посуджувати.

інавгура́ція *лат.* урочисте отворення (шкільного року), посв'ячення; інавгураці́йна праця розвідка на осягнення титулу доктора.

інва́зія *лат.* напад, наїзд.

інвалі́д *лат.* вояк, непридатний до служби.

інвента́р *лат.* спис майна; інвентаризувати списувати в інвентар; інвенту́ра спис усього, що в даній хвилі мається на складі.

- інвѳрзія *лат. грам.* переставка слів.
- інвеститўра *лат.* власть середновічних володарів назначувати св'ящеників і наділювати їх землями; інвестиція вложення грошей в підприємство, публичні роботи.
- інгаляція *лат.* вдихування водної пари з сіллю.
- інтеренція *лат.* вплив, право контролі.
- інгредієнція *лат.* складова частина, домішка.
- індагація *лат.* слідство.
- індекс *гр.* поазбучний спис, показчик.
- індемнізація *лат.* сплата, відшкодування.
- індетермінізм *гр.* наука про безграничну свободу людської волі.
- індікт *лат.* протяг 15-и літ.
- індивідуалізація *лат.* узгляднення прикмет кожної одиниці; індивідуалізм виріжнювання власної особи, почуття відрубности від иньших; індивідуальний властивий одній людині, особистий, окремішний, сам для себе; індивідуальність загал усіх прикмет, що властиві одній одиниці, признака, особистість; індивід[уум] особа, {одиниця, особняк.
- індігенат *лат.* право приналежности, горожанство.
- індикатор *лат.* прилад при паровій машині, що показує силу пари; індикатів *грам.* означений спосіб.
- індиферентізм *лат.* рівнодушність, байдужість (в релігійних справах).
- індіго *ест.* сinya краска з рослини *Indigofera argentea*, кам'я.

індоленція *лат.* нездарність, лінивість.

індосамент *іт.* жіро.

індукція *лат.* досліджування від подробиць до цілоти, розумовання на підставі до-свідів.

індульгенція *лат.* відпущення гріхів; індульт церковний дозвіл на подружжя, усуваючий церковні перешкоди.

індустрія *лат.* промисл; індустріялізм перевага промислу.

інерція *лат.* в'ялість, недіяльність, нездатність.

інекція *лат.* вприскування.

інженер *також гал. інжінер фр.* технік, що зужитковує практично фізику, механіку та хемію, будівничий.

ініціал *лат.* перші великі букви в книжках і рукописах, прикрашені рисунками, *взагалі* перші букви імені або назви; ініціатива перший крок, привід, почин.

інкарнація *лат.* втілення.

інкасувати *іт.* стягати гроші до каси.

інквізітор *лат.* член інквізиції; гострий суддя; інквізиція тайний духовний суд, що займався слідженням еретиків, слідство.

інклинація *лат.* нахил (магнетної голки); прихильність.

інклюз *лат. вір.* гріш, що все вертає до властителя.

інкогініто *іт.* під прибраним назвищем, неофіційно, потаємне.

інкомпетенція *лат.* брак даних або управління, щоб рішати що небудь.

- інкорпорація *лат.* прилучення в склад держави.
- інкримінований *лат.* обжалований.
- інкрустація *лат.* викладання деревляних або металевих виробів иньшим матеріялом.
- інкубатор *лат.* прилад до вигрівання яець;
- інкубація час од зараження до перших проявів недуги; інкубус *вір.* перелесник.
- інкунабула *лат.* перводруки до половини 16. століття.
- іновіція *лат.* новість, новина.
- інок *ц.-слав.* монах, чернець.
- інсект *лат.* комаха, насікомець.
- інсерат *лат.* оповістка в часописях, анонс.
- інсіґнії *лат.* відзнаки влади або уряду, знам'я.
- інсинуація *лат.* брехлива вістка, обмова.
- інскрипція *лат.* впис[ання] (до книг); напись.
- інсольвент *лат.* банкрот.
- інспект *лат.* парник; інспектор наглядач, контрольор; інспекція догляд, надзір, контролю, оглядини.
- інспірація *лат.* піддавання гадки, натхнення.
- інсталяція *лат.* впровадження (в урядовання); урядження (школи).
- інстанція *лат. досл.* прохання; вища власть у процесовому поступованню.
- інстинкт *лат.* природний, несвідомий нахил;
- інстинктів[и]й несвідомий, мимовільний.
- інститут *лат.* заведення; вища школа; установа; інституція заведення; фундація.
- інструктор *лат.* учитель, справник; інструкція пояснення, пригляд, наказ.

- інструмент *лат.* прилад (музичний), знаряд, варстат; інструментувати укладати музичний твір для інструментальної музики.
- інсубординація *лат.* непослух, упір.
- інсультація *лат.* зневага, обида.
- інсурґент *лат.* повстанець, ворохобник.
- інсценізація *лат.* приладження штуки до виставки на сцені.
- інтабуляція *лат.* запис набутої нерухомої власности в гіпотечні книги.
- інтегральний *лат.* цілий, нероздільний; і. рахунок, інтеграл вишукування первісної функції з її диференціалів.
- інтеле́кт *лат.* розум; інтелектуалізм філософічний напрям, що все випроваджує тільки з розуму; інтелектуальний умовий, духовий, розумний; інтелі́гентний умоворозвитий, розумний; інтелі́генція умова розвитку; усі інтелі́гентні люде разом.
- інтенда́нт *фр.* завідатель, доставець; інтенданту́ра заряд військовими доставами.
- інтензі́вний *фр.* напружений, витревалий.
- інте́нція *лат.* замір, охота, гадка.
- інтерва́л *лат.* відступ, перерва, прогалина; *муз.* віддаль між двома тонами.
- інтерве́нція *лат.* вмішання, посередництво.
- інтерв'ю́ *анс.* [interview] розмова дневникаря з визначною особою (політиком) для оголошення в часописі.
- інтерді́кт *лат.* заборона (відправляти богослуження); анатема.
- інте́рес *лат.-фр.* справа, користь; увага; підприємство; інтересний цікавий, займаючий.

інтерім *лат. досл.* тимчасом; хвилевий стан, тимчасовий заряд.

інтерлінійний *лат.* писаний між рядками.

інтерлюдія *лат. муз.* пригравка.

інтермедія *лат.* смішна вставка, яку давніше давали між актами поважних штук;

інтермедцо *іт.* інтермедія; короткий музичний твір; приключка, *епізод.*

інтернат *лат.* заведення для школярів, бурса.

інтернаціонал *лат.* міжнародня робітничча партія, заснована 1864. р. Марксом і Лясалем; інтернаціональний міжнародній.

інтерний внутрішній; інтерніст лікарь внутрішніх недуг; інтернувати притримати.

інтерпеляція *лат.* публичний запит (у парламенті).

інтерполяція *лат.* вставка (в рукописі).

інтерпретація *лат.* вияснення, толкування.

інтерпункція *лат.* грам. знаки перепинання.

інтеррегнум *лат.* безкоролів'я, міжкоролівство.

інтерція *лат.* передшлюбна умова.

інтимний *фр.* дуже близький до когось, довірочний, сердешний.

інтонація *лат.* початок співу, чистість тону; звукові відтінки в мові або читанню.

інтратний *лат.* корисний.

інтрига *лат.* зав'язка в драмі, хитра підмова, підступ; інтригувати викликувати непорозуміння, підмовляти, зацікавлювати.

інтродукція *лат.* вступ, заспів, прелюдія.

інтролігатор *лат.* переплетчик (книжок).

інтронізація *лат.* посадження на престол.

- інтруз *фр.* непрошений, влізливий.
- інтуїція *лат.* поглядовість, прочуття, відгадка, натхнення, щаслива гадка.
- інфамія *лат.* неслава, ганьба, сором.
- інфант, інфантка *есп.* назва князів і княгинь *есп.* і порт. королівського дому.
- інфантерія *фр.* піхота, піхотинці.
- інфекція *лат.* зараження.
- інфіма *лат.* друга кляса духовних семінарій.
- інфінітів *лат. грам.* дієменик (писати).
- інфірмерія *фр.* невеликий лазарет.
- інфлюєнца *іт.* заразлива недуга віддихових проводів; інфлюєнція *лат.* вплив.
- інформація *лат.* пояснення, звістка.
- інфузорії *лат.* зоол. вимочки.
- інфула *лат.* єпископська мітра; інфулат церковний достойник, пралат, що має право носити єпископські відзнаки.
- інцидент *лат.* випадок, приключка.
- іподіякон *гр.* молодший діякон.
- іпотека *гр. див. гіпотека.*
- іпохондрія *гр.^д див. гіпохондрія.*
- іраде *тур.* розказ турецького султана.
- іритація *лат.* подразнення.
- іригація *лат.* штучне наводнення, скроплювання.
- іріс *од ім. гр. богині дуга; чоловічок в оці; рід рослини.*
- ірмолій *гр.* збірка церковних пісень, ірмосів.
- іронічний *лат.* насмішливий, глузливий; іронія насмішка, скритий глум.

іраціональний *лат.* нерозумний, невідповідний; *мат.* невимірний.

ір[р]едента *іт. перв.* італійська партія, що змагає злучити всі землі, залюднені Італійцями; *звідси* змагання до незалежності або до зєдинення.

ірха *лат.* через *нім.* *замша*.

іслям *ар.* магомеданська віра.

іссоб *гр.* сильно пахучий корінь.

істерія *див.* *гістерія*.

істмос *гр.* вузький пас землі між двома морями.

історіографія *лат.* історичні джерела, загал істориків; **історіософія** наука про закони, що кермують історичними подіями, філософія історії; **історія** подія, опис подій; наука про минуле.

ісхіяс *гр.* гостець.

ітінерар *лат.* опис подорожі або походу.

іхневмон *гр.* єгипетська миш.

іхтіозавр *гр.* передпотопова ящірка великих розмірів; **іхтіольогія** наука про риби.

іюль *гр.* через *ц.-слав.* липень.

іюнь *гр.* через *ц.-слав.* червень.

К.

кабак *тур.* 1. шинок, корчма; 2. диня, гарбуз.

кабала *фр.* (кріпацька) неволя, податок.

кабала *євр.* єврейська тайна наука; вороження з карт; **кабаліст** знавець кабалістики, ворожбит.

- кабарга́** або **каба́рда** *тат.* рід оленя *Moschus*.
- кабарé[т]** *фр.* гостинниця або каварня, де даються веселі виставки, співи та танці.
- ка́бат** *лат.* верхня одіж, кафтан, куртка.
- ка́бель** *гол.* підморські телеграфічні проводи.
- кабі́на** *анс.* окрема будка до купелі, кімната на кораблі; **кабінéт** також **га́бінéт** *фр.* мала кімната для занять; рада міністрів; збірка всіляких оказів (мінералів).
- кабо́таж** *фр.* прибережна мореплавба або торгівля.
- кабрио́лет** *фр.* легкий візок на двох колесах.
- ка́ва** *ар. див. кофе.*
- кава́ле́р** *іт.* лицарь (ордену); парубок, мущина в товаристві дам; **кавале́рія** кінне військо; **кавалькада** товариство на конях.
- кава́рня** *див. кофейня.*
- ка́вас** *тур.* турецький поліцай або жандарм.
- кава́тіна** *іт. муз.* невелика пісня.
- кавза́льний** *лат.* причиновий.
- ка́встика** *лат.* штука випалювати.
- ка́вція** *лат.* порука, гроші, зложені як обезпечення, що додержиться умови.
- кавчу́ж** *ам.* стверднілий; сок південно-американського дерева.
- кава́йр** *тат.* солена ікра осетрини.
- кага́л** *євр.* управа жидівської віроісповідної громади; *кліка.*
- када́нс** *фр.* **каде́нца** *іт. муз.* закінчення тону; стопа в віршу, розмір; **каде́нція** час тревання (суду), період.
- када́стр** *див. катастр.*

- кадѣт *фр.* 1. ученьк військової школи, кадетського корпусу; 2. член рос. конституційно-демократичної [к. д.] партії.
- каді[й] *ар.* турецький суддя.
- кадм *гр. мін.* мінерал, подібний до олова.
- кадра *фр.* основа війська, зложена із офіцерів, підофіцерів і рядових.
- кадріль *фр.* груповий танець.
- кадук *лат.* чорт; рід хвороби.
- казан *тур.* великий котел.
- казарма *іт.* буданок для вояків.
- казеїн *лат.* білко в молоці.
- каземата *есп.* склеплені пивниці і в'язниці в твердинях; тяжка тюрма.
- казмір, кашмір *фр.* делікатна й тонка вовняна матерія з вовни кашмірських кіз.
- казна *тур.* каса, скарб.
- казуяр *мал.* відміна струся.
- казуїстика *лат.* наука про релігійну обичайність; сумлінне рішення трудних правничих питань; казус випадок, пригода.
- кайзер *нім.* німецький цісарь.
- кайма *тур.* крайка, рубець.
- каймакам *тур.* намісник турецької провінції.
- каймаан *ам. алігатор.*
- кайстра *див. тайстра.*
- каїніт *гр.* сіль, якої вживають як штучний навіз.
- какадú *мал.* *Sittacus cristatus* рід папуги.
- какао *мек.* американське дерево, з якого оwoчів роблять шоколаду.
- какофонія *гр.* незгідність тонів.

ка́ктус *гр.* тропікальна рослина з колючками.
каламбур *фр.* гра слів, вигадка; зударення.
каламáйка *анс. з с.-лат.* рід вовняної тка-
 нини.

калган *тур.* рослина *Maranta galanga*.

калевáла *фін.* збірка фінських дум.

калейдоскоп *гр.* скляний прилад з різнобар-
 вними камінчиками, які легко змінюються
 і прибирають усякі форми наслідком від-
 бивання у зеркальцях.

календи *лат.* перший день місяця; *звідси* ка-
 лендарь спис днів звичайних і св'ят, поділ
 року на місяці й дні.

калим *тат.* викуп, що його складає моло-
 дий родичам молодой.

калі *ар.* луг, поташ.

каліб[е]р *фр.* модель, міра; розмір отвору при
 стрільничих оружжях; сорт.

каліграфія *гр.* краснопись.

каліко, каленкор *фр.* перкалеве полотно.

каліф також халіф *ар.* наслідник Магомеда;
каліфат уряд каліфа, намісництво.

калію́нія *лат.* клевета, омова, наклеп.

каляре́на *іт.* рід огородової капусти.

каляфактор або каліфактор *лат.* шкільний
 сторож.

каляфонія *гр.* живиця, якою натирається
 смик.

Кальварія *лат.* Голгофта.

кальвіні́зм *од ім. Кальвіна* протестантська
 секта.

ка́лька *фр.* папір або полотно до відбивання
 письма або рисунку; копія.

калькуляція *лат.* оцінка товару по вчисленню розходів за доставки, оплати і т. д.

кальма *есп. seos.* тишина.

кальмус *гр.* рослина *Calamus aromaticus*, уживається в лічництві і як коріння.

кальомель *гр.* сполука ртуті з хльором.

кальориметер *лат.* тепломір; кальорифери огрівання гарячим повітрям; кальорія скількість тепла, потрібна до огріття 1 фунта (або кг.) о один степенъ Цельзья.

кальота *фр.* шапка; чаша при кулі; череп.

кальош[а] *фр.* гумові накриття на черевики.

кальсони, калісони *фр.* підштаники, гачі.

кальцит *лат.* вапняк; кальцій хемічна основа ванна.

камаріля *есп.* надворні дорадники в злім значінню, навблище окруженні монарха.

камаші *фр.* теплі пончохи по коліна.

камбала *санс.* морська риба *Pleuronectes*.

камбію *іт.* вексель.

камбрійська формація найдавніщий поклад землі палеозойського віку.

камбуз, камбіза *фр.* кухня на кораблі.

камелеон *див. хамелеон.*

камелія *фр.* яп. рослина з гарним цвітом.

камера *лат.* кімната; *гал.* цісарські добра; к. обскура прилад до фотографовання; камеральний державний, краєвий; камергер *нім.* почетний титул, шамбелян; камердїнер прислужник, лякей; камерний кімнатний; камертон строеві вилки; камерюнкер почетний надворний титул.

камоя *фр. див. гемма.*

камила́вка *н.-гр.* фіолетне накриття на голову у св'ящеників, піджапок у черців.

камізе́лька, камзо́л[я] *фр.* через *нім.* спідній одяг під сюртук, *жилетка*.

ка́мка *перс.* рід шовкової матерії.

камльо́т *фр.* рід вовняної матерії з доброї ангорійської вовни, камга́рн.

кампа́нія *фр.* похід, війна.

камра́т *нім.* товариш.

камфо́ра *ар.* через *лат.* живиця з камфорового дерева, *Laugus camphora* L.

кана́вс *тат.* шовкова матерія.

кана́л *лат.-фр.* рів[чак], штучне сполучення між двома ріками або озерами; морський пролив; провід; каналіза́ція заведення каналів.

кана́лія *фр.* голота, ледащо, поганець.

кана́на *фр.* рід м'якої лавки для кількох осіб, диван.

кана́р[е́й]ка, кана́рок *од Канарійських островів* пташка *Fringilla canarica*; кана́рок рід вівса.

канва́ *фр.* сіткована тканина до вишивання й гантовання; підклад.

ка́нгар, ка́мгарн *ар. і нім.* див. камльот.

ка́нгур *авс.* звіря в родини торбовців.

канделя́бр *фр.* свічник з кількома раменами.

кандида́т *лат.* людина, що старається о якесь місце або має до цього управлення;

кандидату́ра старання о місце.

кандизувати *фр.* смажити в цукрі.

каниба́лізм *од Канибалів з Караїбських островів* людоўдство.

- канікули *лат.* гарячі дні, вакації, фєрїї.
каніон *есп.* [сапон] вузька долина з стрімкими берегами.
ваніфас *фр.* канва, димка.
ваніфоль *гр.-нім.* каляфонія.
ванкан *фр.* досл. г лас; неприличний танець.
ванон *гр.* правило; розпорядок церковного собору; рід більших черенок; *фуса*.
ванона *фр.* гармата, пушка; канонада стріляння з пушок.
канонізація *гр.* у римо-католиків признання й проголошення св'ятим; канонік старший св'ященик, крилошанин; каноніст знавець канонічного, цебто церковного права.
кант 1. *нім.* край, ріг, берег; 2. *лат.* похвальна пісня.
кантаріда *есп.* есп. муха, з якої роблять лікарство, майка.
кантата *іт.* муз. (релігійна) пісня похвальна.
кантилена *іт.* пісня.
кантина *фр.* гостиниця при казармі.
кантичка *лат.-пол.* книжечка з церковними піснями.
кантон *фр.* округа, повіт, союзний край у Швайцарїї і Сполучених Державах.
кантор *лат.* (жидівський) співак.
канцеліст *лат.* писарь, канцелярист; канцелярія місце, де урядуеться, осідок уряду;
канцлер *лат.-нім.* високий міністерський уряд, перший міністер; високий титул духовний.
канціонал *іт.* церковний співанок; канціона рід вірша, пісня.

каолін *кит. мін.* гончарська глина.

кап *фр. geos.* кінчина, ріг.

капа *лат.* частина одіжи лат. св'ященика, покривало.

капама *тур.* рід тісточок.

капар *гр.* пупляшки деревця *Sarragis sriposa*. вживані як кухонна приправа.

капацітёт *лат.* людина незвичайно здібна в своїм фаху, повага.

капеля *ит.* оркестра; каплиця; капелян військовий або приватний св'ященик у латиників; капельмаїстер провідник музики.

капер *гол.* корабель, що ловить неприятельські судна.

капзля, капсель *нім.* металева накривка.

капітал *лат.* більша грошева сума, гроші на процент, *взагалі* майно, що приносить користь; капіталізація означення вартости майна або капіталу відповідно до доходу, який вони приносять; капіталізм такий економічний устрій, що будується на приватній власности меньшости капіталу й средств продукції, в використанням праці більшости; капіталізувати згрошевити, перемінити в гроші; капіталіст власник великого капіталу; капітальний що належить до капіталу, цінний, основний, головний.

капітан, каптен *фр.* [capitaine] сотник, начальник корабля.

капітель *лат.* голова, горішня частина стовпа; капітуля рада крилошан при соборній церкві; капітулювати здаватися ворогові

на підставі уложеної умови, уступати ко-
му; капітулянт вислужений вояк, що слу-
жить дальше.

капішон *фр.* очіпок, каптур.

капкан *тур.* лапка, самолов, пастка.

капота *фр.* довгий плащ.

капрал[ь] *нім. з фр.* молодший підофіцер.

капріз *фр.* забаганка, примха, вередування.

капсуля, *гал.* кабзулка *лат.* міхурець з же-
лятини на ліки.

каптувати *лат.* зеднувати.

каптур *лат.* клобук, капішон, очіпок.

капуза *іт.* каптур.

капут *лат.* до нічого, по всім, кінець.

Капуцін *лат.* монах ордену св. Францішка;
є. рід малпч.

карабеля *ар.* крива шабля.

карабін *фр.* військова рушниця; карабінери
легка кінниця, озброєна в рушниці; в Іта-
лії жандарми.

караван *нім.* похоронний віз.

каравана *ар.* товариство подорожних купців
або паломників, валка; караван-серай за-
їздний дім для подорожних.

каразія *анг.-нім.* просте грубе сукно.

Караїми *свр.* жидівська секта, що не признає
талмуду.

каракули *тур.* вівці з Азії з над каракуль-
ського озера й кожух з них.

карамболь *фр.* гра в білярд, зударення.

карамель *фр.* цукрова маса, рід цукорків,
кармелъби.

- карантін**, **кварантана** *фр.* сорокднівне, тепер коротше задержання подорожних, щоби не занесли пошести.
- карат** *фр.* вага для золота, діамантів і перлів; 24 каратове золото = чисте золото, 16 к. з. = що має 16 частин чистого золота.
- караул** *тур.* сторожа, варта.
- караф[к]а** *фр.* збанок з гладженого скла.
- карболь** *лат.* хемічна матерія; **карбон** одна з молодших верстов найстаршої ери землі; **карбоніт** вибуховий матеріял з нітробензолу, салигри й целюльози.
- карбункул** *лат.* 1. червоний рубін або гранат; 2. чвряк. боляк.
- карвасар** *див. караван-серай.*
- кардинал** *лат.* високий духовник, що йде зараз після папи; **кардинальний** головний, дуже значний.
- кардон** *фр. див. картон.*
- кареси** *фр.* пестоші.
- карикатура** *іт.* смішне, пересадне або одностороннє представлення або змальовання; **дивогляд.**
- каріта**, **каріта** *іт.* рід критого повоза.
- карієра** *фр.* біг коня; добре становище.
- карієс** *лат.* гниль, порошно (в зубі).
- каріоля** *іт.* легкий візок на двох колесах.
- каріятіди** *гр.* жіночі постатті замість стовпів до піддержування балконів або гзимсів.
- кармазин** *нім.* темно-червона краска й одіж тієїж краски; шляхтич старого роду.
- кармін** *фр.* червона краска, яку роблять з кошенілі.

- карнавал *іт.* запусти, пущання, м'ясиці.
карнеоль *фр.* мін. відміна *хальцедона*.
карнет *фр.* записник з порядком танців.
карніз, карніш *фр.* листва для прикраси над вікнами й дверми.
карó *фр. карт.* дзвінка, скісний квадратик червоної краски; карé чотирокутник; окрема фігура при танци.
карта *лат.* лист, листок з намальованими значками до гри; мапа; спис страв.
картэль *фр.* змова між державами або фабрикантами для взаїмної допомоги.
картéch, картáч *іт.* гарматня пуля, наповнена малими пулями, кусниками заліза то що.
картографія *гр.* наука про рисовання й виконування мап; картон лист грубого паперу; картонáж вироб з картону; карто-нувати опрацювати в картон; картотéка збірка карт.
картúз *фр.* 1. мішок на порох; 2. плоска шапка з дашком.
карузель[а] *фр.* крутілка, їзда довкола на деревляних конях.
карún *нім.* рід матерії; карúнка обшивка, карниз.
карцер *лат.* арешт (у школі).
каса *іт.* скарб, скарбниця, скриня на гроші, стан грошей.
касандра від ім. доньки Пріама, що проповіла кінець Трої людина, що ворожить щось злого.
касарня *нім.* казарма.
касація *лат.* знесення вищою властю.

касєт[к]а *фр.* скриночка.

касіно *іт.* місце товариських сходин, клуб.

касітеріт *гр.* мін. руда цини.

касі[є]р *іт.* скарбник.

ка́ска, каск[єт], кашкєт *фр.* металеве або шкіряне накриття голови (у вояків), шолом.

каска́да *фр.* штучний водопад.

ка́ста *єсп.* різко відділена верства людности, цех; *звідси* кастовий дух напрям відокремлюватися від других і добиватися окремих прав.

кастанє́ти *єсп.* деревляні калаталка, якими вибивають такт єспанські танечниці, брязкітки, брязкало.

кастє́льн *лат.* начальник замку; високий уряд у давній Польщі; кастє́льнія уряд кастєляна; кастє́ль замок, твердиня.

кастє́т *фр.* залізний наручник з гострими кінцями.

Касті́ци *єсп.* діти Європейців і Мєстіців.

кастря́т *лат.* обрізаний, скопєць, валах.

кастру́ля *нім.* кухонна посуда із міді, рондель.

касувати 1. *лат.* усувати, зносити, уневажнювати; 2. *іт.* приймати гроші до каси.

катава́сія *гр.* спів ірмосів на два хори.

катадіоптрі́чний *гр. фіз.* позірно побільшений або зменьшений.

катаклі́зм *гр.* потоп; переворот, зударення.

катако́мби *гр.* підземні хідники або печери для хоронення померлих.

каталє́ктічний вірш *лат.* неповний вірш без одного або двох складів.

каталє́псія *гр.* параліж.

- катальо́б *гр.* спис книжок, реєстр.
- ката́нка *мад.* суконна куртка; вояцька уніформа.
- катапля́зма *гр. мед.* розмягчуюче́й оклад.
- катапу́льта *лат.* метавка.
- ката́р *гр.* запалення слизово́ї болони, нежить.
- катара́кт *гр.* водопад; катара́кта бі́льмо на оці, полуда.
- ката́стер *ит.* спис і оцінка маєтку враз з можливи́м доходом задля наложення податку; наро́дній к. спис лю́дности по націона́льности.
- катастро́фа *гр.* нещасливи́й випадок, нещастя; зворотна точка в драмі, криза.
- катафа́ль[о]к *фр.* мари.
- кате́горі́чний *гр.* певни́й, рішучи́й; кате́горія відді́л, рід, кляса, фах.
- ка́тедра *гр.* столик у школі для вчителя; посада професора у вищій школі; єпископська церков.
- ка́тер *гол.* більши́й веслови́й човен, байдак.
- кату́рні́к *нім.* ручни́й прилад до грання.
- ка́те́та *гр.* припря́мка, оба коротші боки прямоку́тного трику́тника.
- ка́те́тер *гр. мед.* прилад, що ви́пускає моч з міхура.
- катехі́за *гр.* наука хри́стіянської віри; катехі́т учитель релі́гії; катехі́зис, катехі́зм підру́чник до науки релі́гії, з питаннями й відпові́дями.
- ка́то́да *гр. фіз.* віде́мний бі́гун при електри́чних батері́ях.

- като́лик** *гр.* член римської церкви; католицизм римсько-католицька віра; като́лікос вірменський архієпископ.
- като́нський** *від ім. римського сенатора Катона* обичайний, непідкупний.
- като́птика** *гр. фіз.* вібриття світла.
- ка́торга** *гр.* галера; тяжкі роботи.
- катра́га, катри́га** *тур.* шатро, намет.
- ка́фар** *нім.* прилад до вбивання палів. баба.
- ка́фель, ка́хля** *нім.* плита з паленої глини.
- ка́фір** *ар.* невірний, не-Магомеданин.
- ка́фта́н, кашта́н** *ар.* верхня одіж, жупан.
- ка́дик** *ам.* начальник індіанського племені; самовладний пан.
- качу́ча** *есп.* тачець.
- кашкёт** *див. каск.*
- кашмі́р** *див. казімір.*
- ка́шта** *нім.* скринка на черенки в друкарні, каса.
- кашта́н** *од м. Кастана в Азії* дерево *Fagus castanea* з їдомими овочами.
- каштеля́н** *див. каштелян.*
- каю́к** *тур.* човен.
- каю́та** *гол.* кімната на кораблі.
- ква́дранс** *лат.* чверть години; ква́дра́нт чверть частина обводу кола; ква́дра́т чоти́року́тник; число, помножене через себе, піднесене до квадрату; ква́драту́ра пере́міна в чоти́року́тник; ква́дріє́нію́м протяг 4-ох літ.
- ква́зі** *лат.* буцім, ніби.
- Ква́кри** *анс.* протестантська секта в Англії й Америці.

квалітативний *лат.* що відноситься до якості; кваліфікація означення якості, оцінка; уздібнення; кваліфікуватися надаватися.

квантітативний *лат.* що відноситься до кількості.

кварантанна *див. карантин.*

кварт *лат.* формат паперу, в чверть великого аркуша; **кв́арта** пів літри; *муз.* четверта струна; **квартал** чверть року; частина міста від вулиці до вулиці; **квартет** спів або музика на чотири голоси або інструменти.

ква[р]тіра *фр.* хата до винайму, військовий постій, кіш, шибя в вікні.

кварц *нім. мін.* рід кременя.

кварціане військо *лат. поль.* у старій Польщі військо, що вдержувалося з четвертої частини доходів королівських маєтків.

кватерно *іт.* на льотерії виграння чотирьох номерів.

квєста *лат.* збирання милостині; **квєстія** збір питань, що відносяться до одної справи; **квєстор** урядовець скарбу в давнім Римі; університетський скарбник; **квєстúra** каса (на університеті, в парламенті).

квєстізм *лат.* відданість Богу, байдужість.

квінквєнія *лат.* протяг п'яти літ; п'ятилітній додаток до платні; **квінта** *муз.* п'ятий тон; **квінтєрно** виграння усіх 5-и чисел на льотерії; **квінтєсєнція** найліпша сила, екстракт, суть річі; **квінтєт** спів або музика на 5 голосів або інструментів.

Квіринал колись папська, сьогодні королівська палата на горі цього ж імені в Римі.

- квіт[анція] *лат.* посвідка, розписка; квітувати розплатитися, зложити (уряд).
- квóрум *лат.* комплет.
- квóта *лат.* грошева сума; квoціéнт число, яке одержуємо при діленню двох чисел через себе.
- кедр[іна] *гр.* дерево *Pinus cedrus*.
- кeдaр'я, кeл'ярь *гр.* завідуючий монастирським майном, ключник.
- кeлeп, кeлeф *нім.* молот, топір; черепаха.
- кeлiх, кeлiшок *нім.* церковна чаша, чарка.
- кeлiя *гр.* мала кімната (для монахів).
- кeльнep *нім.* послугач у гостинниці або кофейні.
- кeльнiя *нім.* мулярський черпак.
- кeн'гypу *див. кангур.*
- кeнкeт *фр.* сильна лампа з дзеркалом для відбивання світла.
- кeнoзoйcькa eпoxa *гр. геол.* новий вік землі.
- кeнтaвр *гр. мiт.* кiнь з людською головою; звізда в громаді лучника.
- кeнi *ар.* вояцька шапка з дашком *фр.* крою.
- кep *фр.* червінь, карта з червоним серцем.
- кepaмiкa *гр.* гончарство.
- кepaт *нім.* зубате коло, яке обертають коні, щоби вправити машину в рух.
- кepaтiт *гр. мiн.* відміна кварцу, роговик.
- кepбep *лат.-гр. мiт.* триголовий пес, що стояв при вході до підземного світа.
- кepвeль *нім.* рослина *Scandix cerefolium L.*
- тpeмбyл'я, тpeмбyлкa.
- кepociн *гр.* земний олії, гас.
- кeсap *гр.* царь.

- кефала́ *гр.* рід риби, лобин, лобань.
 ке́фір *кав.* лічничче молоко.
 ківвер *тур. або рум.* рід шапки, чако.
 киво́т *гр.* ковчег, скринка, на який поставлені образи св'ятих, божник.
 кили́м *тур.* диван, ковер.
 кипари́с *гр.* *Cupressus sempervirens.*
 китáр, кептар *рум.* короткий півкожушок без рукавів.
 кире́я *нім.* довгий плащ.
 кири́лиця *від св. Кирила* церковне письмо.
 кири́ч *тур.* цегла.
 кит *гр.* морське звіря *Balaena.*
 кита́йка *від назви краю Китай* рід шовкової матерії.
 кібі́тка *ар.* легкий критий візок; шатро.
 кікс *нім.* схиблена нота в співі; схиблений удар при грі у білярд; рід гри в карти.
 кіль *гол.* спідний бальок в кораблі; кільва́тер слід, що лишається за пливучим кораблем.
 кі́льо *гр. в злож.* = тисяча; кі́льогра́м = 1000 грамів; кі́льогра́моме́тер одиниця праці, потрібна до піднесення кі́льограма до висоти 1 метра; кі́льоме́тер = 1000 метрів.
 кі́нгі *анс.* король.
 кін[д]жа́л *тур.* довгий обосічний ніж.
 кінемато́граф *гр.* прилад, що показує світляні живі образи; кінéтика, кінемáтика *фіз.* наука про рух.
 кінбе́т *див. кенкет.*
 кіно́вар *н.-гр.* метал, з якого роблять сивю краску, цинобра.

- кіновія *гр.* братський монастир.
- кіоск *тур.* хатка в городі; будка для продажі всіляких річей (часописей).
- кіот *гр. див. кивот.*
- кір *тур.* чорна матерія на знак жалоби.
- кірас *фр.* нагрудник з заліза, панцир; кірасі|є]р кінний вояк.
- кірха *нім.* протестантська церков.
- кіслар-ага *тур.* начальник гарему.
- кісмет *ар.* доля.
- кіт *нім.* липка маса до ліплення.
- кітель *нім.* полотнянка.
- кланан *див. кляпа.*
- клейнод *нім.* дорогоцінність, ознаки власти.
- клейстер, клійстер *нім.* клії з крохмалю або муки, піспа.
- кленсідра *гр.* в старовині водний годинник.
- клентоманія *гр.* хоробливий наклін до крадіжи.
- клер, клир *гр.* духовенство; клерик духовник; у римо-кат. студент духовної академії; клерикал приклонник пановання церкви.
- клерк *анс.* писарь.
- клієнт *лат.* під чужою опікою; той що віддав свою справу адвокатові; сталий покупень.
- кліка *фр.* громада людей, що працює для власної користи.
- клімакс *гр. рет.* степенювання; клімактеричні роки семиліття людського розвою; у жінок час, коли вже не повпляється місячне.

клімат *гр.* підсоння; кліматична стація місце з лагідним кліматом для недужих; кліматологія наука про підсоння.

клінґа *нім.* вістря.

клініка *гр.* лязарет при університеті, де лічення недуг викладається при постелі хворих.

клірінґовий оборот *анс.* чековий оборот.

клістір *гр.* промивка відходової кишки, енема.

клітор *гр. анат.* семен, качка.

кліш[а], кліше́ *фр.* металева плита з відбитим образом до друкування.

клобу́к *тур.* чернеча намітка, каптур.

клю́ *фр.* найцікавіща річ (виставки).

клуб, клуб *анс.* товариство (для забави) і місце його сходин.

кля́вза *лат.* затамований збірник води в горах; кля́взуля застереження, примітка; кля́взу́ра замкнене життя (монахів), завдання під гострим доглядом *гал.*

кля́віко́рд *лат.* старомодний фортеп'ян; кля́віш кістяні плитки, яких удар видобуває звуки на фортеп'яні; кля́вія́тура всі клявіші разом.

кля́к *фр.* складаний капелюх; кля́ка замовлені оплески [кляке́рів] для акторів.

кля́мра *нім.* спинка, скоба.

кля́н *шк.* рід, плем'я у Шкотів.

кля́па, кля́пан *нім.* накривка, затичка.

кля́рне́т *іт.* рід духового інструменту.

кля́рувати *лат.* чистити, цідити; вияснювати.

кля́са, кля́с *лат.* відділ (у школі), стан (робітнича к.), ранга; кля́сик взірцевий пиль-

менник що до форми й змісту; письменник, що наслідує старинні зразки; клясифікація поділ по прикметам, оцінка; клясицизм напрям у літературі, що полягає на наслідуванні старинних, гр. і лат. взірців; досконалість форми й змісту; клясицистичний зразковий; клясовий приналежний до кляси.

кляштор *нім.* католицький монастир.

кльоакка *фр.* канал, канава.

кльовн *анс.* блазень.

кльозет *анс.* виходок.

кльомб *анс.* грядка цвітів, цвітник, травник.

кльот *анс.* лискуча матерія (на підшевку).

кльош *фр.* скляна накривка в формі дзвона.

кнастер *нім.* бакун.

кнебель *нім.* затичка рота.

кнопка *нім.* цв'яшок з великою головою.

кнут *шв.* канчук, нагайка.

коадітор *лат.* помічник єпископа.

коаліція *фр.* союз, спілка кількох держав,
антант.

кобальт *нім.* синяво-сірий, дуже крихкий метал; кобольд *міт.* гірський дух, домовик.

кобра *порт.* ідовита змія в Індіях і Бразилії.

ковдра *нім.* накривало, рядно.

ковчег *ц.-слав.* корабель (Ноїв).

ковёрта *фр.* див. конверт.

коґезія *лат.* спійність.

коґорта *лат.* у Римлян відділ піхоти, складався з 3 маніпулів і 6 центурій і мав 360 людей.

коґнат *лат.* свояк з боку жінки; коґномен прізвище, у Римлян родинне ім'я.

- код *фр.* збірка умовлених скорочень, особливо для телеграфовання.
- кода *лат. муз.* кінцева частина твору, фінале.
- кодекс *лат.* рукопись; книжка; збірка законів; кодифікація зібрання законів в одну цілість.
- коедукація *лат.* спільне виховання хлопців і дівчат у школах.
- коєфіцієнт *лат. мат.* сочинник, величина, якою треба помножити другу величину.
- козетка *фр.* мала канапка.
- козір *тур.* світна карта, адут; картуз.
- коїнцидєнція *лат.* вплив обставин.
- коїтус *лат.* полові зносини.
- кокаїна *ам.* лікарство з листя рослини кока.
- кокарда *фр.* відзнака (при капелюсі), зв'язана бинда.
- кокетєрія *фр.* залищанка, маніжність; кокетка жінка, що хоче подобатися, маніжниця.
- коклюш *фр.* епідемічний кашель у дітей.
- коко́н *фр.* почварка шовкового мотила, гніздо.
- коко́с *порт.* рід пальми й її горіх.
- коко́т[к]а *фр.* жінка легкого поведєння, повія.
- кокс *анс.* [soaks] пражений камінний вуголь.
- колеґа *лат.* товариш; колеґія збір; товариство, зібране для якоїсь мети; уряд; вища школа; всі профєсори факультету на університеті; колеґіяльний товариський, спільний; колеґ *фр.* [collège] школа, товариство, колеґія; колеґський (асесор) титул урядовців у Росії.

колекта *лат.* збірка, складка; **колектанеа** збірка виїмків і заміток; **колективізм** наука про рівність і спільність людських прав і маєтків; **колективний** гуртовий, спільний; **колектюра** місце, де продаються білети на лотерію; **колекція** збірка предметів одного роду.

колет *фр.* рід ковніра.

колі *фр.* [coli] скриня (з товаром, з посылкою).

колібри *есп.* рід малої птачки Trochilus.

колігація *лат.* споріднення.

коліе *фр.* [collier] дорогоцінний нашійник.

колізеї *лат.* великий будинок на ігрища в Римі.

колізія *лат.* суперечність, сутичка, зударення.

ковпак, ковпак *див. клобук.*

колтун, ковтун *лит.* слабість волосся.

колчан *тур.* сагайдак.

колюмна *лат.* *див. кольона.*

коляса *фр.* повіз, екіпаж.

колятор *лат.* опікун церкви, що має право вибирати священика *гал.*

коляціонування *лат.* порівнювання відпису з оригіналом.

кольба *нім.* приклад рушниці.

кольодій *лат.* стрільна бавовна, розпущена в сірчаному етері; **кольоди** *фіз.* тіла, що не кристалізуються.

кольокація *лат.* спис вірителів у порядку платності; село, поділене між кількох власників.

кольоквія *лат.* [colloquium] релігійний спір; устий іспит на університеті.

- кольонада** *фр.* ряд стовпів; **кольона** стовп; рядок письма або друку; спосіб уставилення війська в ряд.
- кольонізація** *лат.* заселювання, осадництво; **кольоніст** переселенець, осадчий в чужім краю; **кольонія** рільнича оселя поза границями рідного краю; **кольоніальний** товар спроваджений з чужих країв.
- кольор** *лат.* краска; **кольоратура** прикраса в виконанню пісні; **кольоріст** маляр, що вмів добре підбирати краски; **кольоріт** добре зіставлені краски образу; **кольорувати** рисуюнок покривати красками.
- кольос** *гр.* статуя великих розмірів, великан; **кольосальний** великанський.
- кольосей** *див. колізей.*
- кольпортаж**[а] *фр.* розношення й продаж книжок по вулицях і домах; **кольпортёр** рознощик книжок, похатник.
- кома** *гр.* запинка [,].
- команда** *фр.* приказ у війську; начальство; малий відділ; **командант** провідник, начальник; **командітове товариство** торговельна спілка, в якій складають гроші члени, але господарить инший, тиха спілка; **командор** власник найвищої степені якогось ордену; **командувати** давати прикази, проводити.
- комасація** *лат.* сполука розкинутих ґрунтів і такий їх політ, щоб ґрунт кожного власителя був разом.
- комбінація** *лат.* зіставлення, сполука різних річей або понять, обчислювання.

- комедія *гр.* весела театральна штука; удавання; комедіянт людина, що грає комедію або в комедії; лукавий.
- комендант *фр.* командант.
- коментар *лат.* пояснення, примітка; коментувати пояснити.
- комерс *фр. перв.* комерція торгівля, торг, далі св'яточні сходи при їді; комерційний, комерчеський торгов[ельн]ий.
- комета *гр.* звізда з світляним хвостом, мітла.
- комі *фр.* [commis] торговельний помічник; комівоаяжер торговельний агент.
- комізм *фр.* відтінок смішного в чім небудь.
- коміс *лат. і фр.* поручення залагодити якусь справу; дати в коміс дати в розпродаж; комісарь урядовець для деяких доручених справ; комісаріят назва уряду; комісіонер служачий комісового дому, посередництва для всіляких справ; комісія рада, зложена з урядовців для завідування справами або для розсліду поодиноких справ.
- комітат *лат.* повіт, округа на Угорщині.
- комітаджи провідник балканських повстанців.
- комітет *фр.* [comité] рада, вибрані особи, що мають рішити або виконати що небудь.
- коміції *лат.* виборчі збори у Римлян.
- комічний *фр.* смішний, кумедний.
- комод[а] *фр.* скриня з полицями й шуфлядами.
- компактний *лат.* сильний, густий, суцільний, щільний, стислий.
- компанієць *фр.* козак легко кінного війська в XVIII. в.; компаніон, компаніст сіль-

- ник; компанія гурт, товариство; торговельна спілка; відділ війська.
- бoмпaс *фр.* сонішний годинник; прилад з магнетом, що показує сторони світа.
- бoмпaтpіoт *фр.* земляк.
- бoмпeндія *лат.* підручник.
- бoмпeтeнт[ний] *лат.* приналежний; знавець рішати якусь справу; бoмпeтeнція приналежність, уповноваження, обсяг ділання.
- бoмпіляція *лат.* праця, зложена з чужих праць.
- бoмплeкс[ія] *лат.* цілість; будова (тіла), статура; бoмплe[к]т число осіб, потрібне до залагодження справи, кворум; повна збірка чого небудь; бoмплe[к]тний цілий, повний; бoмплe[к]тувати доповнювати.
- бoмплікація *лат.* замотання (справи), утруднення.
- бoмплімeнт *лат.* підлесне слово.
- бoмпльoт *фр.* змова.
- бoмпoзіція *лат.* уложення, уклад (образу); музичний твір; мішанина металю; підроблений камінь; бoмпoніст або бoмпoзітop укладчик музичного твору.
- бoмпoст *лат.* гноївка із штучних навозів.
- бoмпoт *фр.* овочі, варені з цукром, узвар.
- бoмпpес *фр.* змочене полотно, яке прикладається на боляче місце; бoмпpесop прилад до стискання; бoмпpімувати стискати.
- бoмпpоміс *фр.* з *лат.* взаїмна умова між двома сторонами дорогою уступок; пристосування до обставин; бoмпpомітація вмішання в погану справу, осмішення.

комтур *с.-лат.* вища степе́нь в лицарському ордені Хрестоносців.

кому́на *лат.* (міська) громада; революційне правительство у Парижі 1792 і 1871 р.; **комуна́льний** громадський, спільний; **кому́нізм** політична наука про зрівняння усіх станів і спільне уживання власности; **кому́ніка́т** [communication] звідомле́ня на письмі, заява; **кому́ніка́ція** взаїмні зносини, дороги, пошти, телефони; **кому́ніст** прихильник комунізму; **кому́нія** причастя.

комфо́рт *анс.* гарне й коштовне уладження дому або життя.

ко́нак *тур.* палата (сербського короля).

конве́кція *лат., фіз.* переносення.

конвеніє́нція *лат.* згідність, відповідність; **конве́нт** збори; *фр.* нарочня рада з 10. серпня 1792 р.; **конвентіка́ль** тайні збори; **конвенціо́нальний** умовлений (монета) звичайний; **конве́нція** міжнародня умова.

конверза́ційний лексіко́н *лат.* поазбучна збірка відомостей про всі річі й справи; **конверза́ція** розмова.

конве́рсія *лат.* переміна (довгу); **конверті́[с]т** новонавернений.

конве́рт *фр.* паперова обгортка для листів і паперів.

конві́кт *лат.* спільний стіл для учнів і учениць.

конво́й *фр.* доставка під охороною війська, вартя.

конвока́ція *лат.* скликання.

- конву́льсія** *лат.* корчі, перелогі,
конге́стія *лат.* наплив крові.
конгльомерат *лат. мін.* зліпка, мішанина
 куснів каміння.
конгрега́ція *лат.* збори (св'ящеників), виділ
 кардиналів у Римі.
конгрэ́с *лат.* з'їзд володарів або представни-
 ків для рішення політичних справ; *взагалі*
 з'їзд; державна рада (в Америці).
бонгруа *лат.* найнищий дохід св'ященника;
конгруе́нція згідність.
бонда́к *гр.* коротка церковна пісня в честь
 якогось празника.
конденза́тор *лат.* прилад до згущування (па-
 ри); **конденза́ція** згущення.
конді́ція *лат.* умова, услів'я.
конді́тор *фр.* цукорник, пекар; **конді́торська**
 цукорня.
кондолє́нція *лат.* заява співчуття.
кондомі́нія *лат.* спільне володіння.
кондоті́єри *іт.* начальники наємних військ
 в Італії в 14-16 ст.
конду́їт[а] *фр.* поведення.
конду́ктор *лат.* провідник; залізничий слу-
 жачий; *фіз.* прилад до громадження елек-
 тричності.
конекту́ра *лат.* міркування, оперте на прав-
 доподібности.
бонзуль *див.* консул.
коніфе́ри *лат.* шпилькові дерева.
кові́чний *гр.* стіжкуватий, шпичастий.
конклюдія *лат.* заключення, вислід, висно-
 вок.

конкля́ве або **конкля́в** *лат.* збори кардиналів для вибору папи.

конкорда́нція *лат.* поазбучний показчик слів і біблійних зворотів; **конкорда́т** умова між світською й духовною властю що до спільного поступовання.

конкрéтний *лат.* наочний, певний.

конкубіна́т *лат.* дике подружжя, життя на віру

конкуре́нт *лат.* суперник; сватач; **конкуре́нція** суперництво; **конку́рс** заходи кількох людей о якесь місце; оголошення вільних місць або нагороди; судове оголошення претенсії вірителів до довжявка.

кон[н]е́кція *лат.* сполука; добрі зв'язки.

консеквéнтний *лат.* послідовний, відповідний; **консеквéнція** наслідок даної причини, згода в думках і діланню.

консекра́ція *лат.* висв'ячення.

консерваті́ст *лат.* приклонник старого ладу та ворог нових порядків; **консерва́тор** опікун старинних пам'ятників і збірок старини; **консерва́торія** вища школа музична; **консерва́ція** заховування перед знищенням; **консе́рви** м'ясо, ярини або овочі, приладжені й сховані так, щоби не псувалися.

консі́гнація *лат.* спис, товарів; військово поготівля.

консі́лія, **консі́ліюм** *лат.* [consilium] нарада лікарів над ліченням тяжко хворого; **консіля́р** дорадник, лікарь.

консісте́нти *лат.* польські війська, що стояли на Україні.

- консistorія *лат.* церковна рада.
- конскрипція *лат.* вписання (до війська), перерахування переписі людности.
- консолідація *лат.* сполука, союз, зміцнення.
- консоль *фр.* підставка (під цвiти, статуї), столик з лзеркалом.
- консоліяція *лат.* потішення; угощення.
- консонанта *лат. грам.* шелестівка; консонанца згоча звуків.
- консорція *лат.* спілка.
- конспект *лат.* короткий зміст (книжки або промови).
- конспірація *лат.* змова, таємні змовини.
- констабль *анс.* суддя, поліцай.
- констатувати *лат.* підтверджувати, доказувати, признавати.
- констеляція *лат.* взаїмне положення звiзд; уклад обставин.
- констернація *лат.* збентеження, переполох.
- конституанта *лат.* збори першої фр. республики 1^о. IX. 1791, далі всякі установчі збори для вироблення конституції або її змін; конститу[у]ватися ділити між себе власть або заняття; конституційний опертивий на конституції; конституція державний закон, що допускає перші верстви народу до правління через виборних послів; устрій.
- конструкція *лат.* будова, склад, устрій, спосіб упорядкування слів у реченню.
- консулент *лат.* дорадник; консулят титул правительства за часів першої фр. респу-

блики; б'юро консуля; **консул[ь]** найвищий урядовець у Римлян за часів республіки і у Франції між рр. 1800 і 1805 за проводу Наполеона; представник чужої держави для опіки над торговельними справами своїх земляків; **консульта** в Іспанії державна рада; **консультація** порада (лікарська).

консумент *лат.* споживник; **консумпційний** споживний; **консумпція** споживання.

контакт *лат.* зіткнення, зв'язь.

контамінація *лат.* сполука всіляких частин.

контекст *лат.* зв'язок, зіставлення.

контемпляція *лат.* роздумування (над релігійними справами).

контенанс *фр.* смілість, певність.

контент[ний] *фр.* вдоволений.

контєрфєкт *фр.* портрет.

контінгент *лат.* скількість (війська).

контінент *лат.* стала земля, суходіл; **контінентальний** приналежний до континенту, суходутній.

континуація *лат.* продовження.

контто *іт.* рахунок; на **контто** [à conto] на рахунок; **конттора** (купецька) канцелярія; **контторіст** служачий в конторі.

контрабанда *фр.* тайний ввіз товарів, пачкування; **контрабандіст** пачкар.

контрабас *іт.* великий бас, в оркестрі; **октава**, басистий.

контрагент *лат.* людина, що робить умову.

контрадікція *лат.* суперечність.

контрадмірал *фр.* генерал воєнної фльоти.

- контра́кт** *лат.* угода, умова на письмі; **контра́кти** великі ярмарки, на яких полагоджуються всілякі справи.
- контра́ль** *іт. муз.* дуже низький жіночий голос.
- контрамáрка** *фр.* контрольний білет, *ретурка*.
- контрапúнк** *лат.* наука поправного компоновання музичних творів.
- контрасигнувати** *лат.* дати підпись на ствердження другого підпису.
- контра́ст** *фр.* протилежність.
- контратон** *іт.* дуже низький тон, низче басового С.
- контр[е]да́нс** *фр.* танець двох пар на переміну.
- контрафа́кція** *лат.* недозволений передрук.
- контрибу́ція** *лат.* податок наложений на підбиту людність, воєнне відшкодовання, окуп.
- контрміна** *фр.* підкопи обложених для знищення мін, поставлених ворогом.
- контровéрсія** *лат.* спір, суперечка, спротив.
- контро́ля, контро́ль** *фр.* з *лат.* перевірка, догляд; **контрольо́р** провірник.
- контрреволю́ція** *лат.* революція проти революції.
- конту́зія** *лат.* стовчення.
- контума́ція** *лат.* карантин.
- конту́р** *фр.* начерк, рисунок у головних лініях, профіль.
- контуш** *тур.* старопольський стрій.
- кóнус** *лат. квом.* стіжок.

конфедерація *лат.* союз держав; у давній Польщі змова шляхти.

конф[е]кти, конф[е]т *іт.* смажені овочі в цукрі, цукорки.

конф[е]кція *лат.* виріб на продаж, готова одіж, склад одіння.

конф[е]ренція *лат.* нарада.

конф[е]сіонал *лат.* сповідальниця; конф[е]сія віросповідання, віра; конф[е]сіоналізм згідність із пануючою релігією.

конф[е]тті *іт.* різнобарвні паперці, якими обкидаються при забаві.

конф[і]гурація *лат.* уложення частей в одну цілість.

конф[і]дент[ний] *фр. з лат.* довірений чоловік.

конф[і]рмація *лат.* ствердження; у протестантів миропомазання.

конф[і]скувати *лат.* забирати в користь державної каси; заборонити друкувати.

конф[і]тури *фр.* ягоди або овочі, смажені в цукрі.

конфлікт *лат.* спір, противенство.

конфронтація *лат.* доочне переслухання для справдження зізнань.

конф[у]зитися *фр.* збентежитися, соромитися; конф[у]зія замішення, засоромлення.

к[о]нха *лат.* черепаха.

концедувати *лат.* йти на руку, дозволяти.

концентрація *лат.* збирання в одну, осередну точку, згущення; сполучування сил; концентрічний о спільнім осередку.

- концепіст *лат.* титул молодшого урядовця;
концепт, концепція помисл, начерк; дотеп.
концерт *лат.* музична виставка; концертó-
вий *муз.* гарний.
концесія *лат.* призвіл державних властей
на отворення підприємства.
конципувати *лат.* обдумувати, укладати; кон-
ципієнт *гал.* адвокатський практикант.
конціль *лат.* збори; церковний собор.
коншахти *нім.* тайні переговори й умови.
кон'югація *лат. грам.* відміна дієслова.
кон'юнктура *лат.* оборот обставин, вигляди;
кон'юнкція *грам.* злучник; стріча двох зізд
або планет під одним знаком.
кон'як *фр.* горівка з вина.
кооператор *лат.* помічник; людина, що ши-
рять гадки про спільництво; кооперація
спільництво, закладання товариських спі-
лок, спільна праця.
кооптація *лат.* доповнення, покликання в
члени.
координація *лат.* підпорядкування.
копервас *нім.* вітриль.
копія *лат.* відпис, вірно відмальований об-
раз; піка; списа.
кобула *лат.* баня; копуляція щеплення.
коралі *гр.* скаменілі дімки дрібних морських
сотворинь; прикраси із цього; кораліти ска-
менілі коралеві звірята.
Коран *ар.* св'яте письмо Магомедан.
корвет[а] *фр.* невеликий, скорий воєнний ко-
рабель.

корд[еляс] *ит.* мисливський ніж.

кордобан, кордован *од есп. м.* Кордова кіз-лова шкура, *сафіян.*

кордон *фр.* ряд військових сторожеї, роз-ставлених в одній лінії близько себе; гра-ниця держави.

коректа, коректура *лат.* справлювання дру-карських помилок; коректний поправний, без закиду; коректор справляючий друкар-ські помилки коректувати справляти по-милки.

корелятивний *лат.* зглядний, залежний від другого.

корепетитор *лат.* домашній вчитель.

кореспондент *лат.* той, що веде переписку, писарь; дописувач до газет; кореспондент-ка *гал.* поштова переписна карточка; ко-респонденція переписка, допись.

корзо *ит.* гарна й людна вулиця (в Італії); весняна гулянка по вулицях.

коридор, коритар *фр.* хідник, сіни.

корифей *гр.* в гр. хорі провідник співу; *вза-галі* провідник, голова (паргії).

кормчая книга *ц.-слав.* *номоканон.*

корнет *фр.* 1. хорунжий, найнижчий офіцер-ський титул у кавалерії; 2. монаший чепець; 3. мача труба.

корнішон *фр.* огірочок, мочений в оцті.

корок *лат.* затичка із коркового дерева.

корона *лат.* вінець, який вбирають володарі при вступленню на престіл, цебто при ко-ронації; назва монет у різних краях; ча-стина цвіту; вершок дерева й зуба.

- корпорація *лат.* стоваришення, об'єднане спільною ціллю, цех.
- корпулентний *лат.* грубий, товстий; ко́рпус тіло; загал; відділ війська, зложений із кількох дивізії; військова школа; рід друкарських черенок.
- кор[р]еферент *лат.* другий референт тої самої справи.
- корса́ж, корсе́т, го́рсет *фр.* жіночий станик, шнурівка.
- борса́р *ит.* морський розбійник, ушкал.
- кортéдж *фр.* свита, почот, дружина.
- кортéзи *есп.* збори станів в Еспанії і Португалії.
- кору́нд *лат.* з *інд.* дорогий мінерал, найтвердший після діаманта, окис алюмінію.
- кору́пція *лат.* підкупство, зіснуття.
- ко́сінус *лат. мат.* сінус доповняючого кута в тригонометрії.
- косме́тика *гр.* штука піддержувати красу людського тіла.
- космі́чний *гр.* світовий; космо́гонія наука про повстання світа; космо́логія наука про світ; космополі́т людина, що вважає цілий світ своєю вітчизною, рівнодушний в національних справах; космо́с світ; космофі́зика наука про права всесвіта.
- костéл *пол. з лат.* римо-католицька церков.
- костіо́м *фр.* одіж, стрій (народній), убрання.
- кот *фр.* *геос.* міра висоти, гора.
- котара́ *там.* завіса з тяжкої матерії над дверми, вікнами або ліжком, юрта.

- котедж** *анс.* [cottage] сільський дімок, віля.
котерія *фр.* кліка.
котиліон *фр.* танець з всілякими фігурами.
котірувати *фр.* офіційально означати біржеву вартість процентних паперів.
котлёт *фр.* жарене м'ясо.
котурни *гр.* чоботи на високих зап'ятках, яких уживали грецькі актори підчас виставки; високий стиль.
кофе *ар.* напйток із палених і змелених зерен кавового дерева [Coffea arabica]; **кофейня** дім, куди сходяться люде пити кофе й читати часописі; **кофеїн**[а] шкідливий сок, що міститься в зернятах і листю кофейного дерева.
кофта *шв.* юшка.
коц *нім.* дека.
коч *мад.* рід коляси.
кошеніля *фр.* комаха Coccus, з якої роблять червону краску, червець.
кошерний *євр.* дозволений релігійними приписами до їди, чистий.
крааль *гол.* готентотське село в Африці.
кран *анс.* морський рак.
краватка *фр. гал.* галстук.
кранцар *нім.* старий австрійський гріш вартости 2 сотиків.
кранбола *ц.-слав.* змова, зрада, бунт.
кранплювати *нім.* вигладжувати, чесати вовну.
кран *нім.* підвага, журавель; **кран**[т] *чін.*

краніологія *гр.* наука про людський череп;
краніометрія наука про поміри людського черена.

кран *нім.* марена; червона краска з коріня маруни (*Rubia tinctorum* L.).

крас *нім.* [Karst] вапнові гори.

крати *нім.* *див.* *спата*.

кратер *гр.* гирло вулькана.

крах *нім.* велика знижка курсу цінних паперів.

креатура *лат.* *досл.* сотворіння; людина, що вислугується другим; **креація** витвір людської уяви й думки.

креденс *фр.* стіл або шафа, де переховується накраття й деякі річі й напикки, буфет.

кредіт *лат.* дов рря до довжника, що запла- тить довг; позичка, борг; **кредитів** повно- власна грамота посла; **кредитова** каса по- зичкова каса; **кредітор** віритель; **кредиту- вати** позичати, боргувати.

кредо *лат.* символ віри; політичні й релі- гійні переконання.

Крез *гр.* багатий король Лідії, звідси дуже багатий чоловік.

крейда *нім.* вапнюк, опока; білиця.

крейсер *нім.* военний корабель, кружляк.

крем 1. *лат.* *хем.* первень з групи метальюїдів;
2. *фр.* їда із сметани, яець, цукру й коріння;
рід горівки; масть на тіло.

крематорія *лат.* піч для палення трупів.

креозот *гр.* складова частина диму, дегтю і т. д., вживається в лічництні.

- Бреблі** *есп.* діти Європейців, уроджені в *есп.* і порт. краях Америки; мішанці.
- крéп[а], крeпóн** *фр.* легка шовкова прозора частина матерія.
- кретін** *фр.* дурнуватий; **кретинізм** умова недуга, тупоумність.
- креувати** *лат.* творити.
- крешéндо** *іт. муз.* чим раз сильніше.
- кріло́с** *гр.* місце хору в церкві.
- криміна́л** *лат.* тюрма, арешт; **криміналіст** знавець кримінального цебто карного права; **криміналістика** наука про карний закон, карні справи.
- крин** *лат. бот.* рослина *Cipripit* з родини лілій.
- криноліна** *фр.* широка спідниця на обручах.
- кріпта** *гр.* підземна кімната в церкві; **крипто́гами** рослини з невиразними половими знарядками; **крипто́графія** тайне письмо; **крипто́н** газ, що входить у склад атмосфери; **крипто́нім** автор, підписаний першими букнами.
- криста́л[ь], кришта́ль** *гр.* твердий мінерал, обмежений рівними й правильними площинами; **кристалізувати** укладатися в кристали; **кристальо́графія** наука про кристали.
- критéрія** *гр.* підстава, міра для якоїсь думки; **критик** знавець, що оцінює твори письменства й мистецтва; **критика** осуд, научна оцінка, розбір; **погові́р**; **критичний** безсторонній; **язикатий**; **непевний, тяжкий.**

- кріда *лат. див. конкурс.*
кріза, крізіс *гр. рішення, переломова хвиля, лиха година, перелом.*
крік'ет, крок'ет *анс. рід забави в пилку.*
крокіс, крокіш *гр. бот. рослина Carthamus tinctorius, шафран.*
крокодїл[ь] *гр. зоол. рід великої ящірки, покритої грубою лускою.*
кротон *гр. рослина Croton, з якої листя й сімени роблять олій, уживаний як краска й лікарство.*
кружг'анок *нім. галерія.*
крузада *порт. порт. та бр. золота й срібна монета вартости 1 карб.*
крустац'ї *лат. зоол. скоруп'яки.*
круцифікс *лат. образ Христа на хресті.*
Ксантина *гр. жінка Сократа, що мала бути дуже сварлива; звідси лиха жінка, язя.*
ксильографія *гр. друкування деревляними буквами, дереворит.*
ктїтор *гр. основник, фондатор; титар.*
куафюра *фр. фризюра.*
куб *лат. шестистінник; третя степень даної величини; indiso.*
куба *від острова Куба відміна шкуряних цигар.*
кубан *рум. взятка, хабар.*
кубатюра *лат. обчислювання об'єму тіла.*
кубеба *есп. лікарська рослина Siper cubeba.*
кубічний *лат. шестистінний.*
кубр'ак *нім. одяг, сюртук; бідняга.*
кув'єр[т] *фр. накриття або харч на одну особу.*

- кугляр *нім.* штукар, мантий.
 кугуар *бр.* американський лев.
 кўзин, кузён *фр.* сестрінок, братанок.
 кўкла *тур.* лялька; почварка, подушка.
 кулінарний *фр.* приналежний до кухарської
 штуки.
 кулі *інд.* китайський зарібник.
 куліси *фр.* бічні стіни театральної сцени, де-
 корациї.
 кулянтний *фр.* гладкий.
 кульмінація *лат.* найвища точка, вершок.
 кульоари *фр.* [couloir] коридори попри залю
 засідань парламенту або соїму.
 культ *лат.* віддавання чести; віроісповідні
 справи; культивувати управляти, годувати,
 плекати; культура управа, годівля; побут,
 стан просвіти; культурний дотикаючий
 культури; просвічений; культу́ртреґер *ірон.*
 сівач культури.
 кумір *ц.-слав.* ідол, вівтар.
 куміс *монс.* напйток з кобилячого молока.
 кумуляція *лат.* громадження в одно місце.
 кунероль рoстинне масло.
 кунктатор *лат.* нерішучий, повільний, обе-
 режний.
 кунштик *нім.* рисунок, малюнок.
 купе́ *фр.* [coupé] переділка в залізниці.
 Купідо *лат.* бог любови.
 куплёт *фр.* [couplet] строфа; весела пісня з
 тим самим закінченням.
 купон *фр.* [coupon] відтинок; посвідка поси-
 дання акції; відтинок при цінних паперах.

купор *анс.* тірбушон.

куприт *лат.* мін. окисок міді.

курáж *фр.* відвага.

курáнт *фр.* оборотовий гріш; пісня годинника, що грає.

курáра *ам.* рід отруї.

курат *лат.* (військової) св'ященник; куратéля правна опіка над хворою або марнотратною людиною; курáтор правний опікун; шкільний інспектор; куратóрія опіка; опікунча власть.

курáція *лат.* лікування, лічення.

курéнца *лат.* обіжник.

куріёр *фр.* скорий післанець; скорий поїзд.

куріóз *фр.* щось невидане, надзвичайне, дивовижа.

кúрія *лат.* поділ римського люду на класи; місце, де збиралися курії; в римській церкві уряд, що рішає про всі справи церкви; виборчий поділ людности на класи.

курóрт *нім.* води, купелі.

курс *лат.* біг, хіт; дорога, напрям дороги; обігова ціна гроша або цінного паперу; піврічна наука по школах; піврічний виклад предмету; кúрси сталі виклади; курсів[я] похилий друк, схожий на письмо; курсівний похило писаний або друкований; курсіст слухач курсів; кúрсор післанець; курсувати бути в обігу; відбувати дорогу.

куртаж *фр.* плата посередникові при довершенню торговельної умови, факторне.

- куртиза́на *фр.* легка жінка.
 курти́на *фр.* театральна завіса.
 курту́азія *фр.* надзвичайна ввічливість.
 ку́рфірст *нім.* електор.
 ку́стос *лат.* зарядчик научних збірок, урядо-
 довець бібліотеки.
 ку́тас *тур.* китиця.
 ку́тер *анг.* скорий човен.
 куту́хта *монг.* духовний голова Монголів.
 ку́фа *нім.* велика бочка; ку́фер скриня (на
 річі).
 кухмі́стр *нім.* кухарь; ку́хта послугач при
 кухні.
 ку́чер *мос. з нім.* візник.
 куше́тка *фр.* малий диван до лежання.

Л.

- лавр *лат.* деревце *Laurus nobilis*.
 ла́вра *гр.* першорядний монастир.
 лауреа́т *лат.* увінчаний, нагороджений від-
 знакою; ла́ври слава.
 лада́н *гр.* рід кадила.
 лазу́р *ар.* блакит, синя краска (неба).
 лаке́й, льокай *фр.* послугач.
 лампа́дка *гр.* світильник.
 ла́тіна *лат.* латинська мова; латині́зм зво-
 рот або слово з лат. мови; латинізувати
 латин[щ]ити; латині́ст знавець лат. мови й
 письменства; латиннік [римо]католик ла-
 тинського обряду.
 ла́тер, ла́тра *нім. гол.* сяжень, сяг.

- левенець *тур.* парубок, козак.
левко́бя *гр.* рослина *Matthiolla incana*.
леґінь *мад. гуц.* парубок.
леґі́бик *нім.* камізелька.
лейстро́вий *див. реєстровий*.
ле́лія *гр.* рослина *Lilium candidum*, крин.
ле́нник *нім.* власник землі на леннім праві, васаль; ле́нно політичний середновічний устрій, по якому володар надавав лицарям землю й вимагав за те передусім воєнних послуг.
ле́нта *лат. через моск.* бинда, стяжка.
ле́пта *гр.* старогрецький гріш; даток.
ле́ва *фр.* забитка, взятка.
Лева́нта *іт.* Схід, Мала Азія; леванті́на гладка шовкова матерія.
левати́ва *лат. див. енема*.
левече́ гарячий вітер в Еспанії.
левіра́т *євр.* жидівський звичай, що з вдовою по браті мусів женитися молодший брат.
Леві́т *євр.* потомок покоління Леві, що мало повнити службу в церкві; одна з Мойсеєвих книг.
левія́тан *євр.* казочна риба, про яку згадується в книзі Йова.
левкоца́тія, левкоцито́за, левке́мія *гр.* блідниця; левкоці́т білковина, білі тільця в крові; левці́т *мін.* білий гранат.
леґалізува́ти *лат.* справджувати правдивість підпису або перекладу; леґа́льний правний, законний; леґа́т завіщання, посол; папський уцовноважений; леґа́то *муз.* сполу-

чуючи один тон з другим; легіація посольство.

легенда *лат.* релігійне оповідання з життя св'ятих, переказ про чудесну подію; легендарний казочний.

легіон *лат.* римський полк; неозначене число; легіонар або легіоніст вояк легіону; член фр. легії, властитель такого ж ордену; член війська з добровольців.

легіслятор *лат.* праводавець; легіслятура власть, що має право видавати закони.

легітиміація *лат.* доказ тожсамости, повновасть; легітимізм право ділчнення володарів по старшині; легітиміст прихлонник законної династії (Бурбонів у Франції)

легумін *лат.* білковина; легуміна мучні страви, що подаються при кінці обіду.

легуан *ф.и.* рід ящірки.

леді *анг.* [lady] пані, жінка з вищих верстов в Англії.

леї *рум.* лев. румунська монета.

лексикографія *гр.* словарство; лексикольгіа наука про походження й значіння слів; лексикон словарь; енциклопедія.

лэктика *лат.* ноші з накряттям, крісло до ношення.

лэктор *лат.* читач; учитель новіших мов на університеті; лектура читання; книжка до чита ня; лэція виклад, наука, завдання.

лемури *лат. зоол.* малпівки.

лэнте *іт. муз.* звільна, поволі.

ленч *анг.* [lunch] друге сніданя.

леона́рд *лат.* звіря в родини котів.

ле́пра *гр. мед.* проказа.

лес *нім.* суглинок.

лесбі́йська любов *гр.* непрвродна любов між двома жінками.

Ле́та *гр.* ріка в підземнім світі, від якої води забувалося все земське, звідси забуття.

летарі́ *гр.* хоробливий сон, позірна смерть; бездільність.

лима́н *тур.* болотнисте й широке устя ріки

лі́ства *нім.* лата, рубець.

лі́ткуп *нім.* могорич.

лі́ *кит.* мідяна монета й міра довжини [около $\frac{1}{2}$ клм.].

ліба́ція *лат.* у старинних Римлян виливання вина в жертву богам; п'ятка.

лібе́ля *лат.* водна вага; *зоол.* русалка.

ліберал[ьний] *лат.* вільнодумний, поступовий; лібералі́зм вільнодумство, змагання до свободи й зрівняння станів.

лібе́рія, лівр́ея *фр.* окрема одіж для служби.

ліберті́я *лат.* у Римлян освободжений невільник; *фр.* розпусник.

лібра *лат.* аптекарська вага; 24 листів паперу.

лібра́ція *лат.* відхилювання (місяця).

лібрéтто *іт.* слова до опери або оперетки.

лівар *лат.* прилад до підношення тягарів або до переливання течій.

ліверант *нім.* доставець.

лі́га *фр.* товариство, союз, ешілка.

- лігату́ра *лат. мед.* перев'язка для затамовання крові; *хем.* домішка міді до золота і срібла; *муз.* злука нот; подвійна буква.
- лі́гніт *лат.* відміна брунатного вугілля.
- лі́дер *анс.* [leader] провідник партії.
- лі́діт *лат. мін.* пробний камінь, чорна відміна кварцу.
- лі́до *іт.* морське побережжя.
- лі́золь *гр.* дезинфекційна теч.
- лі́квіда́ція *лат.* останні рахунки перед розв'язанням підприємства.
- лі́ке́р *фр.* солодка горівка.
- лі́ктори *лат.* судова служба в старім Римі.
- лі́ліпу́ти карлики казочної землі з оповідання Свіфта „Подорож Гулівера“; *взагалі* малі люде.
- лі́лія *див. лелія.*
- лі́ля *есп.* ясносиня краска.
- лі́мб *лат.* у мірничих приладах обвід кола, поділений на степені.
- лі́мба *нім.* рід ялиці.
- лі́мона́д[а] *іт.* холодачий напиток з води, цитринового соку й цукру; лі́мбни рід цитрин.
- лі́моні́т *гр. мін.* руда заліза, залізовець, мочаринець.
- лі́мфа *лат.* кров без червоних тілець; па́сока.
- лі́нґві́стика *лат.* наука про мови, порівняне язикознавство.
- лі́неа́л *лат.* прилад до значення простих ліній; лінійний уставлений в один ряд; л.

військо стало військо; лініювати тягнути лінії; лінія однорозмірний геометричний твір, що не має ні ширини, ні грубости, тільки довжину; черта; $\frac{1}{12}$ цаля; лінеал; ряд; покоління, рід.

лінолей *лат.* [linoleum] груба матерія з юти, покрита мішаниною покосту, кавчуку й споршкованого корку.

лінувати *анс.* покарати на місці, не чекаючи на судовий засуд.

ліра 1. *іт.* іт. срібна монета, вартости 1 франка; 2. *гр.* старогрецький музичний інструмент зі струнами; лірик ліричний поет; лірика рід поезії, в якій поет оспівує власні почування й думки; ліричний співний, чутливий; лірник кобзарь.

ліста *іт.* спис, виказ.

літаври *ар. муз.* кітли, таламбаси.

літанія *гр.* покутна молитва в римській церкві, літія; *обр.* довгий спис або нудне оповідання.

літера *лат.* буква; літерат письменник; література письменство.

літія *гр.* молитва підчас всеночного.

літографія *гр.* друкування на кам'яній плиті; заведення, в котрим роблять образи або друки при помочі літографії; літосфера *геол.* простір зайнятий сушею.

літра *фр.* міра об'єму, тисячна частина об'єму кубічного метра.

літургіка *гр.* наука про церковні обряди; літургія Служба Божа.

ліф *гол.* стам в одежі, станок.

ліфт *анг.* вінда.

ліцей *гр.* вище наукове заведення; *гал.* рід жін чої гімназії.

ліценція *лат.* дозвіл; ліценціят академічний титул низче докторського.

ліцитація *лат.* публична примусова продаж.

ліяни *есп.* довгі пнучі рослини в теплих краях; ліянос південно-американський степ.

ліяс *анг.* долішні верства землі т. зв. юрайської формації.

лбш[ин]а *тур.* рід страв.

лот або лут *нім.* одна 30. або 32. частина фунта; 2. *лат.* грузило, поземомір.

лоцман *нім.* провідник кораблів у пристані.

луг *нім.* вода з розпущеною сіллю.

лудан *нім.* рід блжскучої матерії.

любисток *лат.* рослина *Lubisticum*.

любрика *лат.* відміна гематиту, червона крейда.

люзувати *нім.* змінити, заступати.

люідор *фр.* стара золота монета у Франції вартости 24 франків.

люба *нім.* отвір, прогалина.

люкер *фр.* поливка з вареного цукру.

люкративний *лат.* зисковий.

люкретія *лат.* рід рослини з солодким корінем.

люксус *лат.* виставність.

люмп *нім.* ледащо, обірванець; люмпенпролетаріят гелета.

- люна́тик *лат.* сновида, людина, що терпить на люнатизм, т. е. ходить у сні „до місяця“.
- люне́та *фр.* далековид
- люна *фр.* побільшаюче скло.
- люці́н *лат. бот.* рослина *Lupinus hirsutus*, верни-сонце.
- лю́нус *лат.* рід недуги, вовк.
- лю́стра *фр.* великий свічник, павук, паникадило.
- люстра́ція *лат.* оглядини, ревізія.
- люстри́на *фр.* блискуча матерія в чесаної вовни й бавовни; лю́стро зеркало.
- люте́ра́нство *нім.* протестантська віра, основана Лютр м у XVI. ст.
- лютрува́ти *нім.* перечищувати (горівку).
- лютува́ти *нім.* споювати розтопленням металем.
- лю́фа *нім.* дуло, цівка рушниці.
- люце́рна *лат.* рід конюшини.
- Люці́нер *лат.* 1. рання зоря; 2. найстарший чорт.
- ляберда́н *гол.* солена морська риба каблію.
- лябі́рінт *гр.* будинок, з якого тяжко вийти; середня частина ока й уха.
- лябія́льний *лат. грам.* плавний (шелестівки *л і р*).
- лябора́нт *лат.* зайнятий в лабораторії, ц. т. в хемічній роботні; старший помічник в аптиці.
- лябрадо́р *од півострова Л. мін.* рід сірого каменя.
- ля́ва *іт.* розтоплена маса, яку викидають вулькани.

- ляванда *лат.* рослина *Lavendudula spica*.
- лявіна *нім.* овал снігу й леду, що котиться з гір.
- лявірувати *гол.* плисти проти вітру то в один, то в другий бік; осторожно виминати небезпеку.
- ляви-тенніс *анс.* [lawn-tennis] забава в пилку.
- лявфер *нім.* бігун (шахи).
- лягер *нім.* склад; вистояле пиво; табор, обоз.
- лягуна *іт.* озеро, лиман.
- ляда *нім.* сгін у крамниці; частина ткацького станка.
- лязарет *іт.* шпиталь, лікарня.
- лязароні, ляцароні *іт. іт.* волоцюга.
- ляйбгвардія *нім.* прибічна сторожа володаря.
- ляйтмотив *нім.* провідна мелодія або гадка.
- ляйтнант *фр.* підпоручик піхоти; у фльоті чин рівний капітанському в піхоті.
- ляік *лит.* особа не-духовна, світська; невчений.
- ляк *перс.* мішанна живиці з терпентиною, вживана до печатання листів; назва цвгта;
- лякер фарба з живиці в терпентини, покост;
- ляк[ер]ована шкура; лякмус *через нім.* синя краска з ростяна *Cosella tinctoria*.
- ляконізм *гр.* зв'язкий спосіб говорення; ляконічний короткий і зв'язкий.
- ляктеїн[а] *гр.* складова частина молока; ляктометер *див. гальктометер.*
- ляма 1. *тиб.* тиб. монах буддійської віри; 2. *фр.*

- золотом або сріблом ткани матерія, обшив-
ка; *З. есп.* рід перуанських овець.
- лямпа *лат.* через *нім.* прилад до свічення;
л. Давія гірничя лампа, забезпечена від
газів.
- лямпарт *див.* леопард.
- лямпас *фр.* випуски, нашивка з боку (шта-
нів), пасма.
- лямпіон *фр.* лампка з паперовою обслоною,
уживана до ілюмінування.
- лямувати *фр.* обшивати краї матерії.
- ляндара, ляндѳ *нім.* рід повозу до подоро-
жі.
- ляндвѳера *нім.* краєва оборона в Австрії й
Німеччині.
- ляндіграф *нім.* титул декотрих давніщих кня-
зів у Німеччині; ляндрат повітовий началь-
ник у Німеччині; ляндскнехт наємний ні-
мецький солдат у давніщих часах.
- лянд[с]тіні *дан.* державна рада в Данії.
- ляндтаґ *нім.* сейм; ляндшафт краєвид, образ
з краєвидом; ляндштурм загальне опол-
чення.
- лянолін *лат.* масть із товщу овечої вовни.
- ляисада *фр.* викругас; ляисіє[r] танець на
чотири пари; ляица сниса; ляицет лікар-
ський ніжик, пушадло.
- ляпідарний *лат.* камінний; зв'язкий (стиль);
ляисе т. зв. синій камінь, азотан срібла,
яким вицалюють рани то що.
- ляисус *лат.* помилка.
- лярва *лат.* машкара; переходова форма в

розветку насікомих з яйця.

ляр[етт]о *іт.* муз. звільна.

ляри *лат. міт.* домовики; забрати л. й пенати випровадитися з усім.

лярінгітіс *гр.* запалення гортанки; лярінгольоґія наука про недуги гортанки й віддихових проводів; лярінґоскоп зеркальце, при помочі якого вглядається до горла; лярінґотомія розривання гортанки.

лярі-фарі *нім.* небилці.

ляссо *есп.* аркан.

ляґентний *лат.* скритий.

лятеральний *лат.* бічний.

лятифундія *лат.* велика земельна посілість.

ляфета *фр.* станок, підстава, на якій спочиває гармата.

л[ь]овелас *анґ.* зальотник, джигун.

льоґ *анґ.* прилад, що означає скорість плавби корабля.

льоґаритми *гр.* степеневі валоженки, до яких треба підносити дане число, основу, щоби дістати даний результат, степеня.

льоґіка *гр.* наука про форми думання; льоґічний згідний з льоґікою; льоґічність стислість думання й розумовання; льоґоґраф літописець; льоґоґриф загадка, де ходить о слова або букви; льоґос слово.

льоден *нім.* густа вовняна матерія.

льоджія *іт.* галерія.

ложка *фр.* перегородка в театрі для кількох осіб; масонська л. організація вільномулярів і місце їх сходни.

льозунг *нім.* гасло.

льойд *анс.* товариство обезпечень кораблів.

льокавт *анс.* змова підприємців.

льокай *фр. див. лакей.*

льокалізувати *лат.* здержувати в якімсь місці, не дати дальше поширитися; льокаль місце, хата; льокальний місцевий; льокатор мешканець, наемець хати; льокація поміщення, вложення грошей до каси; льокомобіля парова машина, що порушує другі машини; льокомотіва паровіз.

льоксодромія *гр.* лінія, протинаюча всі полуденники під однаковим кутом.

льомбард *іт.* заставничий дім.

льора *анс.* отворений залізничий віз.

льорд *анс.* титул вищого англ. дворянства й достойників.

льорнета *фр.* далекогляд.

льос *нім.* картка з числом до гри в гроші або інші предмети, квіток на льото, льотерію.

льотос *гр. бот.* водна рослина.

льойльний *фр.* чесний, вірний (державі).

М.

мавзолей *гр.* великий надгробний будинок.

мавританський стиль *лат.* принесений до Європи берберійським півн.-африканським племенем Маврами в 7. і 8. ст. по Хр. визначається великим числом луків і колюми.

магараджа *санс.* князь; вищий титул в Індії.

магдисти *ар.* приклонники віри в Магді, зокрема в Єгиптянина Магомеда Ахмета, що збунтувався був з кінцем 19. ст. проти Англії.

магомеданійн *ар.* приклонник магомеданської віри, яку оснував Магомед у 7. ст. по Хр. магонь *ам.* рід дерева.

маґ, маґік *перс.* через *гр.* мудрець; чорнокнижник, ворожбит, звідочот; дурисвіт.

маґазин *ар.* через *іт.* склад, шпихлір; велика крамниця.

маґдебурське право *від м. Masdeburys* середнове ічне німецьке право.

маґель *нім.* прилад до гладження біля, рубель.

маґістер *лат.* науковий, університетський титул, низчий від докторату; маґістрат міська рада; маґістратура уряднича гідність.

маґічний *гр.* чарівн[ицьк]ий; маґія наука про чари, чорнокнижство.

маґма *гр. геоср.* плинна матерія.

маґнат *лат.* великий пан, дука, вельможа.

маґн *гр.* мінеральна основа маґнезії, що вживається до освітлювання [маґнезійове світло], а як порошок у лічництві.

маґнет, маґніт *гр.* рід заліза, котре має цю прикмету, що притягає до себе метали; маґнетизер людина, що вмів викликувати у других магнетизм, *див. гіпнотизер*; маґнетизм притягаюча магнетна сила; у людей *гіпноза*; маґнетит залізна руда, що сама є маґнетом; маґнетна голка рухома

- голка, що одним кінцем звертається на північ і тому вживається до показування сторін світа.
- магніфіценція *лат.* титул університетського ректора.
- маг'от *фр.* зоол. рід малпи.
- мад'ам *фр.* пані; модистка, повитуха.
- мад'ера *есп.* вино з острова Мадери.
- Мадонна *ит.* Богородиця.
- мадриг'ал *ит.* короткий дотепний вірш, звичайно в чиюсь честь
- мадяризувати *од ит.* *Мадяри* перетягати на малярське; мадяр'он перекінчик, ренегат.
- маєст'ат *лат.* величність, блиск; титул царів і королів; маєстатичний величний, достойний, поважний.
- мажорд'ом *фр.* див. майорд'ом.
- мажорний *фр.* муз. в дуровім тоні.
- маздеїзм *перс.* обожання огня.
- мазур *од пол.* племені *Мазурів* рід танця; мазурка танець у такті $\frac{3}{4}$.
- майд'ан *тур.* площа.
- май'оліка *ит.* гончарські вироби з різнобарвними прикрасами.
- майонез *фр.* піна з битої оливи.
- май'ор *лат.* офіцер вище капітана; майор'ат право, по якому спадщина переходить тільки на найстаршого сина; майорд'ом найстарший надвоєний урядовець в давній Франції; майоризувати переголосувати, використовувати перевагу.

майран, майоран *лат.* рослина *Origassum maioana*, якої коріня уживається за приправу до страв.

ма́йстер *нім.* мистець; ремісник; майстерзін-гери середновічні нім. поети й співаки міщанького роду.

мака́к[а] *порт.* рід малпи.

ма́као *фр.* рід гри в карти.

макара́н з *іт.* макарони тісто, кручене в рурки; макаронізм уживання чужих слів у суміш з рідними.

мака́та *ар.* шовкова матерія з вишиваними золотом і сріблом візрцями.

макіявелі́зм *іт.* хитре й підступне поступовання без огляду на способи.

ма́клер *нім.* посередник, фактор.

мабрéля *фр.* морська риба *Scomber scombrus*.

макробіо́тика *гр.* наука про те, що треба робити, щоби довго жити; макробіос[ос] все-світ.

максималі́сти *лат.* крайні ліві рос. соц.-революційної партії; максимáльний найбільший, найвищий; ма́ксимум найбільша величина чи вартість, до якої може що небудь дійти.

макуляту́ра *лат.* зіпсутий або з'ужетий папір, літературна праця без вартости.

маляйська раса *мал.* смугла раса, що замешкує задні Індії й острови індійського океану.

- малігна *лат.* сильна гарячка.
- малмазія *іт.* вино з островів Середземного Моря.
- маліґа *есп.* солодке есп. вино; рід родзинків.
- малірія *іт.* багонна пропасниця.
- маляхіт *гр.* руда міді, темнозеленої краски.
- малъва *лат.* рослина Malwa.
- мальверзіція *лат.* кадіж грошей при помочі підроблених рахунків
- мальконтент *лат.* невдоволений.
- мальтанський кавалер *од острова Мальти* член лицарського ордену св. Івана Єрусалимського.
- мальтоза *анг.* солодкий цукор, що витворюється при робленню пива й горівки із збіжжа й картопель.
- мальтретувати *фр.* знущатися, зневажати.
- мальтузіанізм *анг.* теорія анг. економіста Мальтуса про кінечність штучного обмеження приросту людей.
- чамеліок *ар.* християнський невільник, вихований в ісламі і вжитий до придвірної султанської сторожі; звідси приклонник кожного правительства, зрадник.
- мамона *від гр. божка багатства М.* гроші, багатство, розкоші.
- іамонт, мамут *тат.* великий, передпотоповий слонь.
- манастыр *гр.* місце, де проживають монахи, черці.

манган *лат. мін.* рід металю.

мандарин *санс.* високий кит. урядовець; мандаринка рід малої помаранчі.

мандат *лат.* поручення, повновасть; мандатор *гал.* давніше поліційно-судовий урядовець.

мандель *нім.* чверть копи, 15 штук.

мандоліна *іт.* музичний інструмент з чотирма металевими струнами.

мандрагора *гр. бот.* переступень.

маневр *фр.* зворот, підступ, хитрощі; маневри військові вправи.

манеж *фр.* уїжджальня.

манекін *фр.* деревляна лялька для ужитку кравців і малярів; людина без власної волі.

манера *фр.* спосіб виконувати якусь роботу, взір; форми поведення з людьми, звичай; штучність.

манішка *іт.* нагрудник.

маніжний *фр.* удаваний, пересадний, штучний.

манікур *фр.* плекання рук.

маніок *бр.* рослина, з якої коріня роблять муку.

маніпула *лат.* відділ римського війська; маніпуляція ручна робота, переведення якоїсь справи.

маніфест *лат.* публична відозва до народу; маніфестація публичний обхід або протест.

маніхейці прихильники Маніхея в 3. стол. по Хр., що признавав істновання двох богів,

- добротоу й злого.
- манія *лат.* [mānium] киновар, червець, кармазин.
- манія *лат.* хороблива пристрасть до чогось одного.
- манкети *див.* маншети.
- манко *ит.* брак, недобір.
- манна *євр.* біблійна пожива Жидів на пустині; солодкий сок деяких ясеневатих дерев.
- манометер *єр.* прилад до міряння тиснення повітря, газу або пари.
- мансарда *єр.* кімнатка на піддашшу.
- манта, мантля *нім.* плащ; мантиля *єсп.* манти *єр.* жіноча накидка; мантия архиерейський плащ, керей.
- мануальний *лат.* ручний; ману пропрія власноручно.
- манускрипт *лат.* рукопись; мануфактура ручна робота, промисел; фабрика сукна, полотна й інших тканин.
- маншети, манжети *єр.* штивна обшивка коло рукавів сорочки, рукавички, брижжі.
- мана *лат.* рисунок землі або її частин, географічна карта.
- марабу *єр.* 1. зоол. аєр. бусел; 2. магомеданський пустельник.
- маразм *лат.* висилення наслідком старости.
- мараскін *ит.* горівка з дальматинських вишень.
- маргарина *єр.* штучний товщ із звіряного лую.

ма́ргель *нім. мін.* рід землі, мішанина гіпсу з глиною. опока.

маргіне́с *лат.* незаписаний або незадрукований край рукописи або книжки.

марéма *іт.* приморське bagno.

марéна *нім.* рослина *Rubria tinctorum*, з якої роблять краску; *також* марі́на риба *Barbus fluviatilis*.

марина́рка *фр. фльота*; *гал.* короткий мужеский сютук; маринувати заправляти коріннями й оцтом для довшого переховання.

маріонéтка *фр.* рухома кукла; маріонетковий театр вертеп. шопка.

маріяві́ти релігійна секта у Польщі. що м. и. не признає папи і деяких католицьких обрядів.

марі́анш *фр.* гра в карти на дві особи.

ма́рка *нім.* поштовий значок; знак; *нім.* гріш, вартости пів карб.

марка́нтний *фр.* остро означений, ясний.

мар[к]гра́ф *нім.* намісник мархії; дворянський титул по середині між графським і княжим.

марке́р *фр.* прислужник при грі (в білярд).

маркетáнка *іт.* перекупка в військовому таборі.

маркі́з *фр.* дворянський титул у Франції, *маркграф*; маркі́за 1. жінка або донька маркі́за; 2. рухомий дашок над вікнами або дверми

марксіст приклонник нім. теоретика соціалізму Карла Маркса (1818—83), автора „Капіталу“.

маркувати нім. значити (гру), відзначувати.

маркшайден нім. гірничий геометер.

мармел'яд[а] фр. варені овочі на цукрі.

мармор лат. мін. ваповий углян, зернистий вапняк.

марод фр. хворий; мародер вояк, що лишається підчас війни позаду війська для грабовання.

марокін фр. виправлена овеча шкура, сафіян.

марон іт. їдомий каштан.

Марс лат. 1. бог війни; 2. планета; 3. кіш на машині.

марсел'еза фр. від м. Марсель у Франції фр. революційна пісня з 1792. р., народний гимн Французів.

март лат. березень, марець.

мартирольогія лат. муки.

мархія нім. пограничні краї давної німецької держави.

марципан лат. солодкі присмаки, смажені м'якдали з цукром.

марціяльний лат. воевничий.

марш фр. похід (війська); музика до походу; маршал[ок] високий надворний і військовий уряд; зарядчик; провідник дворянства. сойму; маршрут[а] визначена дорога у війську.

- ма́са *лат.* тіло; велика скількість якоїсь матерії; мішанина.
- маса́ж *фр.* давлення й натирання тіла для оживлення обігу крові; масажіст той, що виконує масаж, масує.
- маса́кра *фр.* бійка до крові, розбій, різня.
- масі́вний *фр.* зроблений з повної матерії, міцний, тяжкий.
- ма́ска *іт.* покрива на лице, личина, машкара; відтиск ливця у гіпсі; людина в масці; маскара́д[а] забава, на яку приходять люде в масках; маскуватися заслонюватися маскою, удавати.
- масо́н *фр.* вільномуляр; масо́нство організація людей без огляду на стан, народність і віру, що змагає до улiпшення людства, а з окрема до вироблення характеру.
- масохі́зм *од ім. Захера Масоха* бичовання задля половой пристрасти.
- маста́к, ма́стер *нім. див. майстер.*
- масти́ка, ма́стикс *гр.* живиця з півд.-європейського мастикового дерева, товщ.
- масто́дoн[т] *гр.* передпотоновий слон.
- ма[с]шта́б *нім.* мір ло, лінія з поділкою для означення, оскільки рисунок збільшено або зменшено.
- мат 1. *іт.* програна при грі в шахи; безсильний; 2. *гол.* підофіцер у флоті.
- ма́та *іт.* плетінка, рогіжка.
- матадор *есп.* побідник у боротьбі з биками; велика, знатна особа.
- ма́те *есп.* рід чаю в півд. Америці.

математика *лат.* наука про числа, ділиться на *альгебру* й *геометрію*.

мат[е]рац *фр.* вишханий травою або волосінням сінник на ліжко.

матерія *лат.* все, що існує й дається пізнати нашим зміслам; зміст, предмет; ропа з ран; тканина; матеріял знадоби, річ, з якої що небудь має бути зроблене; матеріялізація воплочення ідеї в конкретних формах; матеріялізм напрям у філософії, який учить, що крім матерії нема нічого на світі; користолюбність; матеріяліст приклонник матеріялізму; чоловік, що дбає тільки про свої вигоди; матеріяльний зроблений з матерії, дійсний, дотикаючий маєткових справ.

матінга *фр.* ранній жіночий кафтаник.

матовий *нім.* ясний без полиску.

матрікула *лат.* книжка, в яку вписують студентів університету, (дворянська метрика).

матрица *нім.* вилета форма (черенок).

матримоніяльний *лат.* подружній; матріярхат такій устрій, в якому жінки мають провід у родині; матріона поважна й шанована жінка.

матрос *нім.* моряк, корабельник.

матура *лат. гал.* іспит зрілости в середніх школах.

мафія *іт.* тайне сицилійське товариство.

махер, махляр *нім.* мантий, брехун, фактор.

маца *свр.* жидівське печиво на Пасху.

мач *анс.* заклад о виграну між двома грачми.

- мáчта або машт *нім.* високий стовп на кораблі для прикріплення вітрил.
- машіна або махіна *гр.* знаряд, прилад до улекшення роботи; машинально мимохіть; машинерія кілька машин, злучених разом для якоїсь цілі; машиніст механік, що обслугує машину.
- машталір *нім.* стаєнний.
- маюскли *лат.* великі букви.
- меандер *гр.* від ріки у *Фрусії* прикраси із скручених ліній; короткі вірші з рефреном.
- мебель, *мн.* меблі *фр.* хатні знаряди (столи, ліжка).
- меґаліт *гр.* великий камінь; меґальоманія манія великості.
- меґера від ім. *гр.* богині шалу лиха жінка.
- меґаль *фр.* відзнака з металю з відповідним написом або образом; нагорода за заслугу; медал[і]он дукач.
- меделян од м. *Медіолян* порода псів.
- меджіджіє *тур.* тур. ордер; тур. золота монета; меджліс парламент у Персії.
- медикамент *лат.* лік.
- медитація *лат.* розважання, роздумування.
- медвціна *лат.* лічництво.
- медіум *лат.* у спіритистів посередник між живими й духами; медіюмізм віра в викликування духів.
- медуза од ім. *ст.-гр.* богині *М.*, що поглядом перемінювала людей в камінь рід морських звіряток.

- мезаліянс *фр.* подружжя з особою низчого стану.
- мезанін *іт.* кімната між партером і першим поверхом.
- мезозойська епоха *гр. геол.* друга епоха в розвитку землі.
- мезокефалія *гр.* середноголовість.
- мелініт *гр.* рід вибухової матерії.
- меліорація *лат.* поліпшення, поправа ріллі.
- мелісса *гр. бот.* медунка.
- мелянж *фр. досл.* мшанина; кофе з молоком.
- меляніт *гр. мін.* рід мінералу; мелянтеріт вітріоль заліза.
- мелянхолійний *гр.* сумний, вдумчивий; мелянхолія хороблива задума, тяжкий сум.
- меліса *фр.* темнава теч, що лишається при виробі цукру.
- мельдувати *нім.* доносити.
- мельодійний *гр.* милозвучний, співний; мельодія ряд звуків, що викликають разом приємне вражіння, спів; мельодрама рід чутливої драми з музикою; мельоманія пристрасне замилювання до музики.
- мельон *лат.* рід гарбуза.
- Мельпомена *гр.* муза трагічної поезії.
- мембрана *лат.* болонка, плівка.
- меморандум або меморіал *лат.* пропам'ятне письмо вручене для пояснення якоїсь справи; мемуари спомини, згадки.
- менаж *фр.* домашнє господарство; спільний харч; ощадність; менажерія звіранець.

- мѐнгір *кел.* великий і високий камінь з передісторичних часів.
 менѐр *фр.* провідник.
 мѐнза *лат.* стіл, харч.
 мензѐра *лат.* віддалення між борцями; аптекарська посуда з поділкою до міряння течій; мензуральний спів середновічний спів з докладним відданням тонів і такту.
 мѐне-тѐкель-фѐрес *халд. зн.* почислено, зважено й розділено: осторога перед поганим кінцем.
 мені *фр.* [menu] спис страв.
 меніліт *фр. мін.* відміна опалю.
 менінгітіс *лат.* запалення болони мозку.
 меноніт приклонник секти Менона Сімона з 16. стол., що не признає м. и. присяги, хресту дітей і військової служби.
 менструація *лат.* місячне.
 ментальний *лат.* духовий.
 ментоль *лат.* олій з м'яти.
 мѐнтор *лат.* вчитель, накинений опікун.
 менуѐт *фр.* старо-французький танець і музика до нього.
 мер *фр.* [maire] начальник громади, посажник, бурмістр.
 мѐргель *див. марсель.*
 мериторічний *лат.* дотикаючий самої річі або змісту справи, річевий.
 мерідіян *лат.* лінія, що перетинає землю з півдня на північ, південник.
 меріноси *есп.* вівці з тонкою вовною.
 мѐрітум *лат.* основа (справи).

меркантилізм *лат.* господарська система, що підпирає вивозову торгівлю і обмежує ввіз товарів; меркантильний торговельний, купецький.

меркѹр *од ім. лат. бога М.* 1. планета найблизча від сонця; 2. живе срібло.

месаліна *від ім. жінки римського кесаря Клавдія М.* розпусниця.

месмерізм *од ім. д-ра Месмера* звіриний магнетизм.

мес[с]ія *євр.* очиданий пророк, Христос; **мес[с]іянізм** віра в прихід Месії.

местіци *єсп.* діти Європейців і Індіян в єсп. частині Америки.

место̀во *іт. муз.* велично, повагом.

метаболя *гр.* переставка слів або звуків.

металь *гр.* хемічно поодиноке, тяжке й непрозоре тіло, що має своєрідний блиск і є добрим провідником тепла й електричності; руда, криця; **метальоїд** хемічно просте тіло, що не є металем; **металюргія** топлення металів, гамарство.

метаморфізм *гр. геол.* переміна первісного складу скель; **метаморфоза** переміна.

метамсихоза *гр.* наука про вандрівку душ.

метатеза *гр.* переставка (складів у мові).

метафізика *гр.* частина філософії, що займається надприродними речами; **метафізичний** надприродний.

метафора *гр.* слово вжите в образів значінню.

метеор *гр.* падуца зізда; **метеорит** останки

упавшої звізди на землі; метеорольо́гія наука про явища у воздуху (погоду та дощ). мет[е]р *гр.* міра довжини, десяти міліонова частина земського полуденника.

меті́ль *гр.* зложене хемічне тіло, яке в складовою частиною деяких газів.

меті́с *есп.* див. *местіци*.

мето́д[а] *гр.* означений спосіб (науки); методика наука про методи; методісти релігійна англ. секта, заложена в 18. ст.; методічний уложений в означений спосіб, правильний, поступенний.

метоні́мія *гр. рет.* заміна імені.

метранжа́ж *фр.* складач, що приладжує уложені рядки до друку й надає їм потрібну величину та форму.

метреса́ *фр.* любовниця.

ме́трика *гр.* 1. наука про розмір складів або звуків; 2. свідоцтво хресту; метричний опертий на десятичним поділі; метрльо́гія наука про міри й ваги.

метропо́лія див. *митрополія*.

Мефісто[фель] *гр.* чорт, злий дух у переказі про Фавста.

механі́зм *гр.* устрій, внутрішня будова машини; механі́к знавець або будівничий машин; механі́ка наука про рівновагу та рух тіл; наука про машини; механі́чний машиновий; без гадки (робота).

меценáт *лат.* опікун науки і штуки, що не жалує на це видатків.

меццо-со́пран *іт.* жіночий голос трохи нижчий від сопрана.

- мечет[ь] *тур.* магомеданська св'ятиня.
- менш *тур.* легкий черевик без холявок.
- міро *гр.* пахучий олій; ладан.
- мітра *гр.* єпископська корона; митрополіт начальний архієпископ; митрополія рідина земля колоністів; столиця митрополита.
- міграція *лат.* вандрівка.
- мігрена *фр.* сильний біль голови.
- мізантропія *гр.* ненависть до людей.
- мізер[ка] *лат.* гра без взятки; мізерний бідний, слабкий, нужденний.
- мікадо *яп.* титул японського володаря.
- мікдаль, мигдаль *гр.* дерево *Amygdalus* із їдомим овочем.
- мікро- *гр.* в злож. малий; мікроби *див. бактерії*; мікробсм[ос] малий світ, чоловік; мікрометер прилад до міряння дуже малих величин; мікрон [μ] одна тисячна міліметра; мікроскоп побільшаюче скло; мікроскопійний дуже малий; мікрофон прилад при телефоні, що змінює пересилані звуки.
- мікстура *лат.* лік змішаний з кількох ліків.
- мілі- *лат.* при мірах (міліграм, міліметр) означає їх тисячну частину; міліон тисяча тисяч; міліонер багач, якого майно лічиться на міліони.
- мілітаризм *лат.* військова система, перевага війська в державі; мілітарний військовий; міліція ополчення, краєва оборона.
- міліярд *лат.* тисяча міліонів.
- мільрейс *нор.* португальський гріш — тисячна частина рейса.

- міміка *гр.* вираз лица, висказування почувань і думок рухами лица; мімікрі приновлення звірят або рослин до оточення, прибирання барви й форми оточення.
- мімоза *лат.* рослина, що корчить листки, коли їх діткнуться; *звідси* дуже ніжна людина.
- міна *лат.-фр.* 1. вираз лица, вигляд; 2. підкоп, тайник.
- мінарет *тур.* вежа мошеї.
- мінерал *гр.* всі складники землі, копалина; мінеральний привалежний до мінералів, із мінеральними складниками (вода); мінеральобіія наука про мінерали.
- мінєя *гр.* церковна книжка з молитвами й піснями на кожний день місяця.
- мінімальний *лат.* найменший; мінімум найменша вартість чи частина чогось.
- міністр *лат.* найвищий державний урядовець, що завідує одним відділом управи держави, міністерством.
- мінія *лат.* рід металю; червона фарба; мініятура маленький образець на пергамені, слоневій кости або металю; мініятурний маленький, дрібненький.
- мін[и]езенгери *нім.* середновічні нім. поети й співаки любови.
- мінор[овий] *фр.* сумний, плачливий (тон).
- мінотавр *гр. мит.* у гр. переказах на пів чоловік, на пів бик.
- мінус *лат. мат.* знак відіймання [—]; недодача, хиба; мінускель мала буква.
- мінстрель *анг.* середновічний вандрівний співак.

- мінута *лат.* шістьдесята частина години або степеня, хвилина, хвиля.
- міольогія *гр.* наука про м'ясні.
- міопія *гр.* короткозорість.
- міоцен *гр.* третя з черги верства землі третичної епохи кенозойської ери.
- мірабіліт *лат. мін. слявберська* сіль.
- міраж *фр.* привид, марево.
- міріяда *гр.* десять тисяч; дуже велика скількість; міріяметр 10 клм.
- мірт *гр.* деревце *Myrtus communis*.
- міс *анс.* [miss] панна.
- місіонар *лат.* проповідник християнства між невірними; місія посольство, завдання; висилка св'ящеників задля повертання невірних на християнство.
- містер *анс.* пан.
- містерія *лат.* у Греків і Римлян тайні релігійні обходи; давні релігійні представлення мук і смерти Христа; містика наука про надприродні річі; містифікація обдурення для жарту.
- містріс *анс.* пані.
- місцелянеа *лат.* [miscellanea] збірка статей всілякого змісту, всячина.
- міт *гр.* переказ про старопоганських богів і героїв, вигадка.
- мітель *нім.* рід більшого друку на 14 пунктів.
- мітичний *гр.* казочний, вигаданий.
- мітінг *анс.* [meeting] публичні збори, віче.
- міткаль *перс. перналь.*

- мітольоґія *гр.* перекази про старинних богів і героїв; наука про народні вірування в надприродні сили.
- мітра[й]лѐза *фр.* гарматка для картечів.
- мічман *анс.* перший офіцерський чин у флоті.
- мізма *гр.* заразливі випари.
- мнемоніка *гр.* наука про поліпшення пам'яті.
- моб *анс.* товпа, чернь; мобілізація *лат.* покликання усіх нечинних вояків до воєнної служби.
- могіканець останній від ім. вимираючого інд. племені в Америці останній свого роду.
- мода *лат.-фр.* прийнятий звичай, поведінка; модель зразок, (живий) взір.
- модерато *іт. муз.* умірковано, мірно; модератор *лат.* прилад, що управильное рух машини; модерація умірковання.
- модернізм *лат.* напрям у літературі й мистецтві, що розвиває нові гадки й форми; модерний що відповідає хвилевому смакові й сучасним вимогам, в новім стилі, новітний; модістка купчиха предметів моди, дамська швачка.
- модифікація *лат.* зміна, злагодження.
- модул *лат.* міра; модуляція лагідний перехід з одної тонації до другої, змінювання голосу в мові відповідно до змісту; різнородність; модус спосіб.
- мозаїзм від ім. Мойсея жидівська реліґія.
- мозаїка *гр.* образ зложений з малих камінців різної краски.
- моздір *нім.* ступка; прилад до стріляння.
- мобка *ар.* араб. кофе.

- мол** *іт.* камінна гребля при вході до пристані.
молекул *фр.* дробина, дуже мала частина (тіла).
мобла *тур.* магомеданський св'ященик і суддя.
мблех *євр.* у сирійських племен бог сонця, якому приносили людські жертви.
молюски *лат.* зоол. м'якуни.
моль *іт.* муз. сумний, міноровий тон.
мобльберт *нім.* малярський станок для образів.
момент *лат.* хвиля.
монада *гр.* одиниця; зоол. дрібне звірятко топас.
монарх *гр.* пануючий володар держави; **монархіст** прихильник монархічного способу правління; **монархія** держава, в якій начальну власть має монарх.
монах *гр.* чернець.
монета *лат.* гріш.
монізм *гр.* філософічний світогляд, що приймає одну підставу буття в противенстві до дуалізму.
монітор *лат.* військовий пароплав.
моно- *гр.* в злож. одно-; **моногамія** одностаттєвість; **монограм** перші букви імені й назвища, зложені разом; **монографія** наукова розвідка на одну тему; **монокль** *фр.* скло для одного ока; **моноліт** *гр.* предмет з одного каменя; **монольої** розмова з самим собою, сцена або штука, в якій виступає тільки одна особа; **монополь** виключне право

(на торгівлю); монотеїзм віра в одного Бога; монотонний одноставний, нудний; монофізити еретики з 5. ст., що признавали в Христі тільки Божу природу.

монро[е] від ім. ам. Джемса Монро принцип „Америка для Американців“.

монсеньор фр. [monseigneur] титул високих урядовців і духовників у Франції; Ваша Високість.

монстранція лат. посуда для переховання Євхаристії.

монструальний лат. потворний, невиданий.

монсун есп. див. мусон.

монтер фр. механік, що монтує, цеб то уставляє та пускає в рух машину.

монумент лат. пам'ятник великих розмірів.

мопе анс. зооль. порода псів.

мбра, моарé фр. шовкова матерія з хвилястим узором; рід італійської забави.

моралізувати лат. проповідувати моральність, цеб то обичайність; мораль наука про добрі обичаї й поведення.

морганатичне подружжя нім. подружжя члена панучої родини з особою низчого стану, що не дає ані жінці, ані дітям права до титулу й майна чоловіка.

мореля фр. рід великих вишень.

морéна фр. камінні насипи й вали, нанесені спадаючим ледівцем.

моріони ам. релігійна секта, що признає м. н. многоженство.

мортіра фр. рід гармати, моздір.

- Морфей** *лат.* бог сну; сон; морфін[а] отруйна складова частина опіюм; морфініст людина, що пристрасно й стало вживає морфіни; морфольогія наука про будову й уклад органічних тіл, *у грам.* слів.
- москіти** *есп. зоол.* їдкі півд.-афр. комарі.
- мосяж** *нім.* металъ, сплав міді й цинку.
- мотів** *лат.* причина, основна думка; тема, мелодія.
- мотор** *лат.* прилад, що порушує що небудь.
- мóтто** *іт.* напись, провідна гадка.
- моціон** *фр.* рух.
- мошея** *ар.* магомеданська св'ятиня.
- мрамор** *див. мрамор.*
- муеццін** *ар.* магомеданин, що скликує з'вежі мошей на молитву.
- музей** *гр.* місце, присв'ячене Мúзам, богиням красних штук: співу, поезії, малярства, драматичної штуки, астрономії, вимови, історії, танців і музики; збірник творів мистецтва або природи; мúзика штука складати мелодії з поодиноких звуків, тонів.
- мул** *лат.* мішанець осла й коня.
- муляти** *есп.* діти білих і Негрів.
- мультиплікатор** *лат.* прилад до копіювання; прилад до міряння сили електричного току.
- мúмія** *перс.* забальсамований труп старинних Єгиптян.
- мундánt** *лат.* писарь.
- мундір, мундур** *фр.* одностайна одіж для служачих, урядовців, вояків і т. д.

- мундштук *нім.* кінець цигарниці або інструменту, що береться до уст; узда.
- муніфіценція *лат.* щедрість, добродійність.
- муніципалізація *лат.* уділення громаді самоуправства; муніципальний городський; муніципія місто з власною управою.
- муніція *лат.* вояцькі причандали; амуніція.
- мурза *перс.* татарський князь; пан.
- Мурин *лат.* чоловік чорної раси, Негр.
- мускатель *фр.* рід французького вина.
- мускул *лат.* м'ясець, м'яз.
- мускус *лат.* пахнulo із мішочків мишки, пажмо.
- муслем, мослем, мусульманин *ар.* правовірний магомеданин.
- муслія, мушлін *інд.* через *фр.* легка тканина.
- мусон *фр.* перемінний вітер у південній Азії.
- муссак, мусат *тур.* прилад до гострення.
- мусувати *фр.* півитися, буркотіти.
- мутація *лат.* переміна голосу у підростків.
- мутра *нім.* порожній валець із вгнутою шрубовою лінією.
- муфта *нім.* зарукавчик.
- муфті *ар.* мировий суддя.
- мушкет *фр.* самопал, тяжка рушниця *фр.* мушкетерів у 17. і 18. ст.
- мушля *нім.* черепаха, скойка.
- муштарда *іт.* приправа з оливи й гірчиці.
- муштра *нім.* військові вправи.

Н.

- набалдашник *тат.* ручка ціпка.
- набоб *ар.* намісник в Індії; великий багач.
- нава *лат.* склепіння, середуца частина костела.
- навігація *лат.* або навітика *гр.* наука про мореплавбу; навітична академія де вчать на моряків.
- надір *ар.* місце, на яким стоїмо, положене прямо під зенітом.
- найтничанка *нім.* бричка з найтічайнської фабрики.
- наївний *фр.* простодушний, дурненький.
- нанка, нанкін *кит.* гладка тканина жовтавої краски.
- наполеондёр *фр.* золотий гріш з часів Наполеона I, вартости 20 франків.
- наркóза *гр.* стан одуру; наркóтик отуманюючий лік (опіум, алькоголь).
- нарти *фін.* лещети; санки; четверня собак, що їх запрягають у такі санчата.
- нарцїз *лат.* рослина і цвіт *Narcissus*.
- настурція *лат.* огородовий цвіт *Nasturtium indicum*.
- нативїзм *лат.* у Сполучених Державах півн. Америки оборона інтересів місцевих людей від емігрантів.
- натрій *лат.* металь, складова частина соли, соди; натр[он] сода.
- нату́ра *лат.* природа, вдача, прикмети тіла або вдачі, істота; натуралїзм напрямок у

письменстві, мистецтві й науці представляти все як найбільше природно; натуралізуватися приймати чуже горожанство; натураліст природознавець; прихильник натуралізму; натуральний природний, щирий; натурщик модель.

нафта *гр.* земна теч, що служить до свічення; кип'ячка, ропа; нафталін[а] запальне тіло, що витворюється при виробі світляного газу.

націоналізація *лат.* перехід майна на власність держави; націоналізм змагання заховати свою народність; націонал[іст] національно свідомо людина, що обстоює права свого народу; національність народність, окремі прикмети народу враз з його мовою й історією; національний народній (література, економія); нація народ, народність.

нашатір *ор.* сіль амоняка, вживана в промислі й лічництві, сальміяк.

невральгія *гр.* біль нервів; неврастенія ослаблення нервів; неврит[іс] запалення нервів; невроза взагалі нервова недуга; невробогія наука про нерви; невронатія нервівка.

неутралізація *лат.* усунення наслідків якої будь річі або праці; умова, що забезпечує неутральність якій небудь державі (нпр. Швейцарії 1815. р.); неутральний безпартійний в спорі, безсторонний; неутральність, неутралітет невмішування у спір або війну між двома суперниками або воюючими.

- негатів *лат.* первісний фотографічний образ на склі; негативний від'ємний, відмовний; неґація [за]перечення, відмова.
- Неґр *фр. Мури.*
- неґліж[é] *фр.* хатня, рання або нічна одіж.
- неґоціяція *лат.* умова, ведення переговорів.
- неґус *анс.* титул абісинського короля.
- недискретний *фр.* що не вмів додержати тайни.
- недиспозиція *лат.* недомагання, злий настрої.
- нейтральний *див. нестральний.*
- некомплетний *лат.* неповний.
- некрольоґ *гр.* звістка про життя небіщика; некропіль цвинтар[ище].
- нектар *гр.* напитек грецьких богів, що давав їм безсмертність; медовий сок.
- нелеґальний *лат.* неправний, заборонений з політичних причин.
- Немезида *гр. міт.* богиня справедливости й мести.
- неморальний *лат.* противний законам моралі, зіпсутий.
- ненії *лат.* похоронні плачі.
- нео- *гр. в злож.* ново-; неоліт час, коли чоловік уживав гладжених камінних знарядів; неольоґізм нове, досі невживане слово; неоплятонізм філосо. школа з 3.—6. ст. по Хр., основана на поглядах Плятона і східних містиків; неофіт новохрещенець, ново-навернений.
- непотизм *лат.* підпирання родичів і свояків в одержуванню місць.

- нептун** *од ім. лат. бога моря* назва планети, що 17 разів більша від землі; **нептунізм** погляд, що земля витворилась з морської води.
- нерви** *лат.* дуже тоненькі м'ясні ниточки в людському та звіринному тілі, які кермують його рухом і переводять вражіння зовнішнього світа до мозку; **нервовий, нерв[оз]ний** приналежний до нервів, **вражливий, дражливий.**
- Неро** *лат.* римський царь з 1. ст. по Хр., відомий із жорстокости.
- нетто** *іт.* чиста вага товару без опакowania; **чистий дохід.**
- нефрит** *гр.* твердий зелений або сірий камінь.
- нехта** *див. нафта.*
- нецесёр** *фр.* скриночка або коробка з жіночими приборами.
- ніжа** *фр.* кімната без вікон, вглублення в стіні, закутина.
- нівеляція** *фр.* зрівнання ґрунту, оцінка різниці позему; **ніво** позем, [у]ровень.
- нігілізм** *лат.* світогляд, що старається все усунути; в Росії в 60-их роках 19. ст. соціальний рух проти старих форм життя, пізніше загальною протидержавний напрям.
- нізам[і]** *тур.* турецьке стале військо.
- нікель** *нім.* сріблесто-білий метал, **витоплюваний з нікеліну.**
- нікотін[а]** *лат.* отруя в листках тютюну.
- німб** *лат.* авреоля.
- німфа** *гр.* старогр. півбогиня, русалка; **німфоманія** ненаситна пристрасть у жінок.

- нірвана *інд.* в буддизмі відірвання душі від усього земського, спокій душі.
- ніт, ніт[а] *нім.* металевий цв'ях, що споює два кусні металю.
- нітрогліцерин[а] *лат.* вибухова матерія, яку одержується, коли стрільну бавовну розпустити в етері.
- н. н. з *лат.* *nescio* помен не знаю назвища, замість назвища.
- нобілітувати *лат.* надавати дворянство.
- новатор *лат.* чоловік, що впроваджує нові річі або погляди.
- новеля *лат.* коротке оповідання, що малює тільки одну життєву подію; додаток до закона.
- новіціят *лат.* час проби й науки в монастирі.
- ноктурн[о] *іт.* музичний твір в чутливім і сумнім настрою.
- ноль *див.* нуля.
- номáди *гр.* кочовки.
- номенклятура *лат.* спис назвищ і імен; збірка назв з обсягу якої небудь науки.
- но́мер *див.* номер.
- номінальний *лат.* з імені; номінація іменовання, призначення до якогось уряду.
- номоканон *гр.* збірка церковних постанов.
- но́на *лат.* дев'ятий тон у гору від основного; но́ни п'ятий день кожного місяця з виїмком березня, травня, червня й жовтня, коли вони припадали на смого; но́ній прилад до міряння малих величин.
- нонпарель *фр.* черенки на 6 пунктів.

- норд *нім.* північний, горішний вітер.
- норма *лат.* правило, зразок; нормальний 1. правильний, зразковий; 2. прямовісний; н. школа *гал.* народня школа.
- ностальгія *гр.* туга за рідним краєм.
- нострифікація *лат.* признання чужого докторського титулу й диплому.
- но́та *лат.* увага; музичний знак; (купецький) рахунок; банковий білет; урядове письмо одної держави до другої; н. бене вважай, замітка.
- нота́блі *фр.* найвизначніші члени громади або держави.
- нота́р *лат.* заприсяжений урядовець, що ладить умови між приватними особами.
- нота́тка *лат.* замітка, записник; нота́ція догана; ноти́фікація повідомлення одної держави другою про які небудь заходи; ното́ричний загально знаний, явний.
- ноя́бр, нове́мбер *лат.* листопад, падолист.
- ну́ль, ну́ля *лат.* знак 0, zero; ніщо.
- ну́мер *лат.* число; нумера́ція числення, лічба; означування ряду предметів числами.
- нумізма́тика *гр.* наука про старинні гроші й медалі, їх опис.
- ну́нцій *лат.* папський посол; нунціа́тура уряд нунція.
- ну́та *лат.* нота, мелодія.
- нута́ція *лат.* колибання земської осі під впливом притягання сонця й місяця.
- ню́та *див. ніт.*
- нюя́нс *фр.* відтінь (тої самої краски), невелика різниця.

О.

- о *при числах у горі з правого боку* степень (4^о тепла); $\frac{0}{100}$ зн. відсоток.
- оа́за, оа́зіс *гр.* родюча земля серед пустині.
- обд́укція *лат.* оглядини тіла мерця судово-лікарською комісією.
- обез'я́на *мос. з тур. зоол.* Simia малпа.
- обелі́ск *гр.* високий, чотиригранний, остро закінчений стовп з каменя або металю.
- обер- *нім. у злож.* старший, вищий над; оберлі́хт горішна частина вікна в окремих рямцях; освітлювання хати через скляну стелю; оберля́йтнант поручик; оберпрокурóр старший прокурор св. синоду; оберст полковник.
- об'є́кт *лат.* предмет; об'є́ктів скло далековида або мікроскопа, звернене в сторону предмета, який оглядаємо; об'є́ктивний безсторонній, річевий.
- облі́гація *лат.* кредитовий папір, виставлений на ствердження довгу.
- обля́та *лат.* акт, дослівно вписаний в урядові книги.
- обо́ль *гр.* старогр. гріш вартости 4 коп.
- обсерва́тор *лат.* глядач; обсервато́рія будинок, в яким робляться розсліди неба і звід; обсерва́ція догляд, розслід, помічання.
- обсиді́ян *лат. мін. ісл.* агат.
- обскура́нт *лат.* ворог просвіти, назадник; обскуранти́зм змагання проти просвіти й знання; обску́рний поганий, підлий.

- обструкція *лат.* недуга жолудка; уживання всяких способів для припинення якоїсь ухвали.
- обсценний *фр.* безстидний, сороміцький.
- обцас *нім.* зап'яток, закаблук.
- обценьєн *нім.* кліщі.
- обшліг', обшліг'и *нім.* вилоги.
- овальний *лат.* подовгастий, в виді яйця; овація у Римлян св'яточне повитання; *взагалі* публичне привітання або віддання чести.
- овер'ян *лат. бот.* чортове ребро, одхасник, стоян.
- ода *гр.* велична пісня.
- одаліска *тур.* невірлиця-красавиця; любка, в гаремі султана.
- одекольон *фр.* кольонська вода.
- одисея *од ім. гр. короля Одисея* довга подорож з перепонами.
- одонтольогія *гр. мед.* наука про зуби.
- одор *лат.* немила воня.
- озон *гр.* відміна кисня.
- оказія *лат.* нагода, привід.
- окаріна *іт.* рід дутого інструменту з глини.
- океан *гр. від ім. бога моря О.* велике море; океанографія наука про океани.
- обо, оба *тур.* вага = 3 фунтам.
- оковіта з *лат.* aqua vitae сильна горівка.
- оксаміт *нім.* рід матерії, бархат.
- оксімора *гр.* вдатна небилеця.
- оксід *гр.* окись, сполучення кисня з якимось металем; ржа.

- оксія** *гр.* надстрочний знак у церковно-слав'янських книгах.
- окта́в** *лат.* вісімковий формат книжки; **окта́ва** осьмий тон в гору; вісім тонів гами; найнижчий чоловічий голос; **октаго́н** осьмикутник; **октае́дер** осьмистінник; **окте́т** музичний твір на 8 голосів або інструментів; **октої́х** *ц.-сл.* осьмогласник.
- октруа́** *фр.* дозвіл, заведення закону з гори без ухвали.
- октя́брь** *ц.-сл.* жовтень.
- окулі́ст** *лат.* лікарь од очних недуг; **окулі́стика** наука про недуги очей; **окуля́р[и]** скла на лихі очі; **окуля́ція** щеплення, очкування.
- окульти́зм** *фр.* наука про тайні сили природи.
- окуна́ція** *лат.* захоплення, обсадження військом.
- окциде́нт** *лат.* захід; західна Європа.
- олеа́ндер** *лат.* деревце *Nerium oleander*.
- оліга́рхія** *гр.* панування кількох знатних і багатих родин, можновладство.
- олігоце́н** *гр. геол.* друга з черги верства землі третичної епохи.
- олі́мп** *гр.* гора в Тесалії, мешкання богів; **олімпі́йський спокі́й** надлюдський спокі́й; **олімпі́йда** протяг чотирьох літ, час між олімпі́йськими ігрищами.
- олово, о́ливо** *есп. мін.* рід плавного металю.
- омброме́тер** *гр.* прилад до міряння скількості опаду.

- омéга *гр.* остання буква грецької азбуки.
 óмен *лат.* віщий знак, ворожба.
 омлét *фр.* легуміна в яєць.
 óмнібус *лат.* карита для більше осіб.
 омофóр *гр.* архієрейський нараменник; по-
 кров.
 она́гр *гр. зоол.* дикий осел.
 онані́зм *гр.* самонасильство, мастурбація.
 ондуля́ція *лат.* фальовання (волосся).
 óникс *гр.* рід каменя, відміна хальцедону.
 онома́стікон *гр.* словник власних імен; оно-
 матоноéя наслідування звуків у природі.
 онтоге́нія *гр.* наука про розвиток одиниці;
 онтольо́гія наука про призначення чоло-
 віка.
 она́ль *лат.* дорогий камінь молочної краски.
 óнат *євр.* ігумен деяких лат. монастирів.
 óпера *іт.* музична драма; будинок під оперу.
 оперáтор *лат.* лікар, що виконує операцію;
 опера́ція ділання; підприємство; краєння
 людського тіла з лічничою метою.
 оперéт[к]а *іт.* (мала) опера лекшого змісту.
 опі́нія *лат.* осуд, гадка, думка загалу.
 опі́ян *лат.* отруя, що міститься в опіюмі,
 цеб то в соці незрілих маківок.
 оплáток *лат.* крохмальний платок (на ліки).
 опозі́ція *лат.* опір; противна партія; опо-
 нéнт противник у розмові.
 опортуні́зм *лат.* угодова політика, що при-
 стосовується до обставин; опортуні́ст уго-
 довець.
 онóс[с]ум *ам.* рід американського звіряти.

оптик *гр.* той, хто виробляє й продає оптичні прилади (окуляри); **оптика** наука про світло.

оптимати *лат.* багаті знатного роду у Римлян; **оптимізм** погляд, що все на світі йде до кращого; оцінка річей з найкращого боку; **оптиміст** прихильник оптимістичного світогляду.

оракул *лат.* пророчня, ворожба.

орангутан *мал.* малпа *Pithecus satyrus*.

оранжерія *фр.* парник, теплиця до переходування полудневих деревець і рослин; **оранжовий** помаранчевий, жовто-червоний.

орар *гр.* діяконська перев'язка на лівому плечу.

оратор *лат.* промовець, речник; **ораторія** спів релігійного змісту в супроводі музики; **орація** промова, бесіда.

орбіта *лат.* 1. дорога обігу якого небудь небесного тіла; 2. очна яміна.

орган *гр.* прилад, знаряд (голосовий); частина тіла, що виконує якусь чинність; урядовець; часопись; **орган[и]** музичний духовий інструмент; **організатор** впорядчик; **організація** устрій, уклад, внутрішня будова; лучення людей для одної мети в спілку чи громаду; товариство; **організм** устрій тіла, уклад; **органічний** живий, живого походження.

оргія *гр.* старогрецькі обходи в честь божка Бакха; бенкети, розпусні пирі, гульня.

орда *тат.* татарське плем'я; череда.

- орден** *фр.* брацтво; монаший закон; почесна відзнака; **ордер** приказ на письмі; **орден.**
- ордінарія** *лат.* додаток у збіжжу службі і сільським служачим; **ордінарний** звичайний, дійсний (професор); **простий**; **ордінат** властитель майорату; **ордінация** висв'ячення на св'ященика; лікарська порада; закон у справі поступовання у всіляких справах (виборчих).
- оригінал** *лат.* первовзір, первотвір, первопись, зразок; правдива, первісна рукопись; **чудак**; **оригінальний** новий, відмінний від дотеперішнього, самостійний, свіжий в обробленню; **чудний**.
- оребл** *див. авреоля.*
- орієнт** *лат.* схід; **орієнталіст** знавець мов і історії орієнтальних, східніх народів; **орієнтуватися** відшукувати сторони світа, найти дорогу (з нових обставинах), розпізнаватися.
- оріктогнозія, оріктольогія** *гр. мін.* наука про мінерали.
- оріон** *лат.* громада зізд „косарі“.
- оркан** *інд.* сильна буря.
- орлеан** *фр.* темно-червона краска; рід тканини.
- орнамент** *лат.* прикраса; **орнаментика** прикрашування орнаментами; **орнат** ризи, фелон латинських св'ящеників.
- орнітольогія** *гр.* наука про птахи.
- орогнозія, орольогія** *гр.* науки про гори; **орографія** описування гір.

ортографія *гр.* правопис[ь]; ортодокс право-
вірний, православний; ортопедія лічення
неправильностей тіла (у калік).

орхестр[а], оркестра *гр.* місце в театрі для
музики; музик[ант]и.

оршада *фр.* напій з мікдалів, цукру й во-
ди.

оса[в]ул *тур.* заступник і генеральний ад'ю-
тант гетьмана.

осанна *свр.* витай! ратуї нас.

Османи *тур.* Турки.

осмій *гр.* металъ у п'ятиновій руді; осмоза
взаїмна виміна течій через поровату пере-
пону *фіз.*; осрам аліаж осму й вольфра-
му.

остентація *лат.* показування невдоволення.

остеольогія *гр.* наука про кости (чоловіка).

остерія *ит.* гостинниця.

остракізм *гр.* черепковий суд у старинних
Атенах, що усував з краю надто впливо-
вих горожан.

осциляція *лат.* хвилювання, хитання.

отель *див.* готель.

отольогія *гр. мед.* наука про вухо.

отоман[к]а *тур.* низька канапа; отомансь-
кий турецький (держава).

офензива *лат.* зачіпка, напад, наступ.

оферта *лат.* услів'я, пропозиція умови (ку-
пна).

офіцер *фр.* начальник військового відділу.

офіцина *лат.* бічна частина дому, флігель;
робітня; офіційний лічничий.

офіціозний *лат.* півурядовий, під впливом правительства; офіціал св'ященик, якому віддано судові справи; урядовець ордену; урядовець (при пошті, суді); офіціаліст приватний служачий; офіціальний урядовий; сухий; офіціант помічник в уряді.

офтальмія *гр. мед.* запалення очей; офтальмологія наука про око.

охльократія *гр.* панування черні, товпи.

охра *гр.* відміна лімоніту, жовта мінеральна краска.

оцет *лат.* кисле вино, уксус.

оштрафувати *нім.* наложити кару, покарати.

II.

павза *лат.* перестанок; *муз.* знаки, коли і як довго не треба грати або співати.

павільон *фр.* малий будинок при більшому дворі; будинок на виставках.

павіян *нім. зоол.* рід малпи *Simius*.

павперізм *лат.* загальне з'убожіння народу.

пагіна *лат.* сторона книжки; пагінація нумерування сторін.

пагода *інд.* індійський храм.

падишах *перс.* титул турецького султана й перського короля.

паж *фр.* молодий дворянин на послугі у високих панів (королів), чура; вихованець пажеського корпусу.

пайдольогія *гр.* наука про дітей.

- пайлювати *нім.* вимірювати глибіню води.
 паба *нім.* 1. скриня; 2. морська свинка; па-
 кер носильщик; павет посилка, пакунок.
 пакт *лат.* угода, умова.
 паламарь *гр.* церківник, церковний прислу-
 жник.
 пала́та *фр.* великий двір; державна рада.
 пала́ш *рум.* меч, шабля.
 палеографія *гр.* наука про відчитування й
 розпізнавання старинних рукописів і на-
 писів.
 палеозоїчний *гр.* приналежний до найдав-
 ніших часів існування живин на світі; па-
 леоліт найстарша частина камінної епохи,
 коли люде не знали ще гладженого ка-
 міня; палеонтологія наука про передісто-
 ричні ества, що доховалися в скаменіло-
 стях.
 пале́стра *гр.* місце руханки й борбництва у
 Греків і Римлян; судовики в давній Польщі.
 пале́та *фр. див. палітра.*
 пале́тологія *гр.* наука про походження й
 старовину людського роду й його племен.
 палімпсест *гр.* стара рукопись на пергаміні,
 з якого стерто перед тим давнішу руко-
 пись.
 палінгэнеза *гр.* відродження.
 палінодія *гр.* пісня на новий голос; вірш.
 паліса́да *фр.* острокіл, огорожа з остроко-
 лу.
 палісандро́ве дере́во півд.-ам. дерево темної
 краски, з якого роблять всілякі гарні рі-
 чі.

- палітра *фр.* малярська дощинка для розроблювання фарб.
- паліятів[а] *гр.* хвилево успокоюючий лік або спосіб.
- паломник *ц.-сл. з лат.* богомолець, прочанин.
- паллядій *гр.* мін. металь, подібний до плятні; пал[л]яд-ія або -ієм статуя богині Паллас Атени в Трої; охорона, прибіжище.
- палядін *іт.* знатний лицарь з дружини Карла Великого, взагалі знатний лицарь.
- палянкін *пор.* легкі, креті носилки для людей.
- паляталізація *гр. грам.* м'ягчення (шелестівок); палятальний зм'ягчення, піднебінний.
- палятін 1. *лат.* високий надворний титул у давніх часах, намісник краю, палятінату; 2. *фр.* футряний ковнір.
- пальма *лат.* дерево Palma; пальмета прикраса у виді пальмового листа.
- пальнітація *лат.* биття серця.
- пальтот *фр.* мужеська накидка, верхня одіж.
- пампаса *есп.* південно-американські степи.
- памфлет *анс.* з'їдливе письмо образливого змісту.
- пан- *гр. в злож.* все-, змагання злучитися в одну цілість або державу, (пангерманізм, паніслямізм, панславізм).
- паніама *ам. від ім. сер.-ам. держави П.* капелюх з листя панамської рослини; велике обманство (від фр. процесу в 1888. р.)
- панахида *гр.* богослуження за померших.

- панаце́й *гр. мед.* спосіб на всі недуги.
- панда́н *фр.* поняття [або предмет] відповідаюче другому.
- панде́кти *гр.* Юстиніановий збірник римського права з 6. ст. по Хр.
- панду́р *мад.* угорське піше військо в 18. ст.; жандарм; двірська служба.
- панегі́рик *гр.* надмірна похвала в промові або віршах.
- пане́ль *фр.* деревляне оббиття стіни; хідник.
- па́ніка, пані́чний страх *од ім. гр. бога Пана* переполох, наглий страх.
- панікаді́ло *гр.* великий свічник або павук у церкві.
- панопті́он *гр.* збірка всіляких цікавих і дивних річей та осіб; панора́ма образ, на якому видно цілу околицю; вистава образів; великий вид.
- пансіо́н *фр.* приватне виховавче заведення, в якому живуть учні; хата з харчем; пансіо́нер учень пансіонату.
- пантальо́ни *фр.* штани, шаравари, спідні.
- пантеї́зм *гр.* погляд, що природа, це бог, боготворення природи; пантео́н велика св'ятиня в Атенах; місце присвячене пам'яті славних людей.
- панте́ра *гр.* хижа звірюка з роду тигрів.
- пантогра́ф *гр.* прилад до докладного відрисовування всяких рисунків.
- пантомі́ма *гр.* передача гадок рухами, миги; п'єса, де актори рухами тіла виявляють свої гадки й почування.

пантофель *нім.* виступець, патинок.

пану́ргі *гр.* злобний.

па́нцир, панцер *нім.* кольчуга, броня, бляха, що покриває лицарську зброю або боки пароплавів, які тому називаємо панцирниками, броненосцями.

па́па *гр.* голова римської церкви.

папафія *ц.-сл. з гр.* рід покриття на голову для св'ящеників.

папіе-маше́ *фр.* паперова маса.

папільоти́ *фр.* паперові закрутки до волосся.

папіно́вий котел *од ім. француза Папена (1681)* залізний, щільно замкнений котел, в якому при високім теплі розварюється кости.

папіро́с[ка] *фр.* цигарка; папірус *гр.* староег. папір з кори і листків рослини тоїж назви.

папі́ст *гр.* приклонник папізму, католик.

па́п[к]а *нім.* картон, тека.

па́прика *мад.* еспанський перець.

пацу́га *див. попугай.*

па́ра *тур.* турецький гріш = $\frac{1}{2}$ коп.

пара́боля *гр. рет.* порівнання, притча, образова мова; *геом.* рід кривої лінії.

парава́н *фр.* пересувна штучна стінка, заслона; покривка.

парагра́ф *гр.* малий розділ, артикул, знак §.

пара́д[а] *фр.* виставність; св'яточний виступ або одяг; перегляд війська.

парадо́кс *гр.* незвичайний, або дивовижний погляд.

- паразіт *гр.* галапас, чужоїд, рослина або живина, що живе коштом чужих організмів.
- паралелізм *гр.* рівнолежність; паралель *геом.* рівнобіжна лінія; порівняння; паралельний рівнолежний; паралельограм рівнобіжник, чотирикутник, якого боки парами рівні й рівнобіжні.
- параліж або параліз[а] *гр.* підвій, затрата чуття й руху в поодиноких частинах тіла; апоплексія; паралітик спаралізована людина; паралізувати *обр.* перепиняти що небудь; відіймати (ноги).
- параліпоменон *гр.* пропуск, пізніщі додатки; частина старого завіта.
- паралікс[а] *гр. геом.* кут, під яким видно нашу землю або цілу сонішну дорогу з якоїсь мнньої дороги.
- паранет *фр.* поручча, бвльця.
- парасоль *гр.* охоронний прилад од дощу або сонця.
- парастас *гр.* богослуження за померших.
- парафін[а] *фр.* товщ з брунатного вугілля, вживаний до виробу свічок, земляний віск.
- парафія *гр.* парохія.
- парафраза *гр.* представлення тої самої річі мнньшими словами, перерібка [особливо *муз.*].
- парвеній *фр.* простий чоловік, що доробився великого маєтку, з Івана — пан, доробкевич.
- пард *лат.* пантера.
- пардон *фр.* даровання (життя на війні); даруйте, вибачайте!

- пар-екселянс *фр.* [par excellence] в цілім значінні цього слова.
- паремейник *гр.* церковна книжка з виїмками із св. Письма.
- парентеза *гр.* вставлене речення; скобки, лапки.
- парере *ит.* осуд знавців.
- парестезія *гр.* хороблива зміна чуття.
- парі *ит.* в рівній вартости, сто за сто, *див.* аль-парі; парі *фр.* заклад.
- парікма́хер *нім.* фризієр, голяр.
- парітёт *фр.* рівність, однаковість.
- паріяси *інд.* упосліджене плем'я в Індіях, *звідси* угнетені, упосліджені народи.
- парк *анс.* більший сад до гуляння; місце до переховування військових знарядів.
- паркёт *фр.* тафльована підлога, підлога, зложена з деревляних кісток у взірці; місця в театрі на долині проти сцени.
- Парки *лат.* богині людської долі.
- парлямент *фр.* збори народніх представників для полагоджування державних справ і ухвалювання законів; парламентарізм спосіб правління при помочі парламенту; парламентар[іст] посол, посередник; парльоар кімната для прийому гостей.
- пармезан *од ит. м.* Парма пармський сир.
- Парнас *гр.* гора присв'ячена музам; *звідси* п. все, присв'ячене красним штукам.
- пародія *гр.* глумливе наслідування або смішна перерібка поважного твору; невдатне наслідування.

- пароксизм *гр.* сильний напад якоїсь недуги.
- пароль *фр.* знак, гасло, умовлене слово.
- парономазія *гр.* слова, що однаково звучать, а мають різне значіння (літ і лід).
- па́рох *гр.* св'ященик церковної громади, па-ро́хії.
- парс про тóто *лат.* частина замість ціло-сти.
- парсу́на *лат.* див. персона.
- партёр *фр.* долішна частина дому під повер-хом; долішні місця театру.
- партёс *нім.* з *ит.* ноти.
- партиза́н *фр.* член партії; охотник військо-вого відділу, що нападає нагло або на вла-сну руку на ворога.
- партикуляри́зм *лат.-фр.* змагання до відо-кремлення; партикуля́рний частинний, від-окремлений; партиту́ра зіставлення нот на всі голоси й інструменти; па́ртія частина, відділ, ватага; політична організація, сто-ронництво; корисне подружжя; роля в те-атрі; одна гра в карти; партнё́р товариш гри.
- парфо́рс *фр.* [paʁ foʁs] нашійник для дре-совання псів; примусом.
- парфу́ма або перфу́ма *фр.* пахощі, пахншло, духи.
- парце́ля *фр.* частка ґрунту, місце під будову; парцеля́ція поділ більшого об'єму ґрунту на частки; парціа́льний частинний.
- парча́ *тур.* золотом або сріблом ткани ма-терія.

пас *фр.* крок у танці; тіснина; перепустка; пасаж критий коридор; *муз.* ряд тонів, які треба скоро виконати; пасажір подорожний.

пасаман *нім.* обшиття, гальон, позумент.

пасати *лат.* вітрв, що віють правильно із сходу в південних краях.

пасів[а] *лат.* довги; пасівний довжний, нечинний, недіяльний, слабий.

пасія *лат.* 1. пристрасть, сильний наклін, гнів; 2. історія мук Ісуса Христа.

пасіанс *фр.* укладання всіляких штук і фігур з карт.

пасквіль *іт.* памфлет, клевета, зловна прикладка.

паспарту *фр.* паперові рямці на образ.

паспорт *фр.* посвідка на побут або виїзд, пас, білет.

паста *ром.* тісто; масть; настель барвистий олівець; настет сіканина з всілякого м'яса, особливо з дробу й звірини; настілька кулька, шарик (з ліком).

пастор *лат.* протестантський св'ященик; пасторал жезл; пасторальна теологія наука про душпастирську діяльність св'ященика.

пасувати *лат.-нім.* відповідати чому, годитися; в грі складати карти.

пасха *євр.* Великдень; пасхалія таблиця для означення днів пасхи і св'ят на кілька літ.

пат *іт.* при грі в шахи таке положення, коли грач не може рушитися з фігурами.

патéнт *фр. див. диплом*, свідоцтво; охоронна посвідка для винаходів; патентований управлений, з патентом.

пáтер *лат.* батько; св'ященик; патерів *гр.* життя св'ятих.

патетичний *гр.* захоплюючий, з чуттям і запалом, зворушливий.

патіна *лат.* зеленуватий осад на старинних бронзових грошах, пам'ятниках і різьбах; (золотий) таріль, на якому лежить причастя підчас богослуження.

патольогічний *гр.* хоробливий, змінений недугою; патольогія наука про недуги; пáтос запал, пристрасне зворушення.

патрét *див. портрет.*

патримоніальний *лат.* приналежний до дідизни, батьківський.

патрістика, патрольогія *лат.* наука про життя, науки та твори церковних отців.

патріцій *лат.* член старинного римського роду; патріціят загальний патріціїв.

патріот *гр.* людина, що гаряче любить свій край; патріотизм гаряча любов рідного краю.

патріярх *гр.* праотець людського роду; голова грецької церкви; голова родини у старшій віці; патріярхальний опертий на влади найстаршого в родині або на старих звичаях; патріярхат такий устрій суспільний, де батьки мають власть над родом; власть і округа патріярха.

патрón *лат.* 1. св'ятий опікун, покровитель, оборонець; 2. взірць до малювання стін;

ладунок, набій; патронат право власителів (більших) посілостей вибирати св'ященників на парохії; патронаташ шкура на торбинка на набої до стріляння.

патруль *фр.* [patrouille] військова або поліційна сторожа.

патуа *фр.* [patois] говір, наріччя.

пацифізм *лат.* стремління до міжнародного мира; пацифікація заведення мира, упокоєння; Пацифічний Океан Тихий або Спокійний Океан.

пацієнт *лат.* хорий в опіці лікаря.

пахтувати *нім.* арендувати, наймати.

пачулі *кит.* рослина *Pogostemon Patschouly* з пахучими листками, з яких виробляють пахощі.

паша *перс. скор. з падишах див. баша*; пашалік край під владою паші.

пашквіль *іт. див. пасквіль.*

паштет *див. пастет.*

паяц *іт.* [bajazzo] сміхун, кумедник, блазень.

пеан *гр.* похвальна пісня (з нагоди побіди), гимн.

пегаз *гр. міт. крилатий кінь; обр. поетичний запал; рід риби, сарган.*

педагог *гр.* виховник, учитель; педагогіка або педагогія наука про виховування.

педаль [ь] *лат.* ступир, прилад при фортеп'яні для скріплення й ослаблення звуків.

педант *фр.* чоловік, що придержується форм.

педель *лат.* університетський сторож.

педерастія *гр.* неприродний потяг мушчини до мушчини.

- педіятрія *гр. мед.* наука про лікування діточих недуг.
- пезета *есп.* еспанський гріш вартости фраяка.
- пейсаж, пейзаж *фр.* краєвид.
- пекуніярний *лат.* грошевий.
- пелеріна *фр.* накидка без рукавів.
- пелікан *лат. зоол.* птиця *Pelicanus apostotalis*, баба птиця.
- пелягра *гр.* рід прокази, викликаної уживанням зіпсутої кукурудзи.
- пемза *лат.* мінерал, що вживається до гладження камінів і металів.
- пемікан *ам.* консервоване м'ясо *ам.* бізонів.
- пенале *лат.* кара, пеня.
- Пенати *див. Дяри.*
- пэнзель *нім.* кисть, щіточка.
- пэнзум *лат.* завдання, визначена робота.
- пенітенція *лат.* кара, покута; пенітенційрій дім поправи.
- пенс, пенні *анг.* англійська дрібна монета.
- пенсіона́т *фр. див. пансіон*; пэнсія стала платня; вислуженина.
- пенснэ *фр.* [pінсе-пез] окуляри з ручкою.
- пентагон *гр.* п'ятикутник; пентаедр п'ятистінник; пентаметр п'ятистоповий вірш; пентатэвх п'ять книжок Мойсея: книги Битія, Исход, Левіт, Царствій, Второзаконіє; пентикостія п'ятидесятниця.
- пен'юар *фр.* [реігноіг] довгий жіночий кафтан, якого вживається при чесанню.
- пеніта *есп.* рід тканини.

пепсин *гр.* складова частина жолудкового соку.

пер *фр.* [pair], *анс.* [peer] член вищої палати (в Англії).

пергамен *лат.* добре виправлена бараняча шкура, вживається до переплету, давніше вживалася до писання.

перегрінація *лат.* вандрівка в чужі краї; **перегріни** назва чужинців у старім Римі.

перігел *лат.* місце земської дороги, з якого найблище до сонця; **перігей** місце дороги місяця, звідки найблище до землі.

перікардій *гр.* серцевий мішок.

перікопи *гр.* виїмки з св'ятого письма.

периметер *гр.* обруч, об'єм.

період[а] *гр.* обіг; протяг часу, по яким вертає тесаме явище; доба (в письменстві); місячне; **періодичний** повертаючий правильно що якийсь час.

періне́тія *гр.* нагла переміна, рішучий зворот; розв'язка в драмі.

перістіль *гр.* коридор аб передсінок, окружений колюмнами.

періф́ерія *гр.* обвід, круг, околиця.

періфра́за *гр.* опис предмету або поняття иншими словами.

перка́ль *перс.* рід тканини, ситець, коленкор.

пе́рла *гр.* жемчуг; **перлому́т** з *нім.* блискуча середна поволока деяких черепах, перлова матиця.

перлюстра́ція *лат.* (тайний) перегляд листів.

- перманенція** *лат.* сталість, безпереривність.
- пермська формація** *геол.* верстви між формацією вугля й тріяс.
- пермутація** *лат.* переміна, переставка.
- перон** *фр.* місце перед залізничим двірцем, куди заїздять і стають поїзди.
- перпендикулярний** *лат.* прямов[исн]ий, сторчовий.
- перпетуум мобіле** *лат.* [perpetuum mobile] прилад, який раз введений в рух, мав би вічно порушатися без докладу сил ізо вні.
- персвазія** *лат. гал.* рада.
- персона** *лат.* осо а; **персонал** усі особи, заняті нпр. в однім уряді; **персональний** особовий, особистий; **персоніфікація** уособлення.
- перспектіва** *лат.* прозір, наука про рисовання предметів так, як вони представляються в дійсности; вигляд; надія.
- пертрактація** *лат.* умова, переговори.
- пертурбація** *лат.* замішання, переворот; неправильність руху планет.
- перука** *фр. гал.* причіска, штучне волосся на голову.
- перфект** *лат. грам.* час минулий доконаний; **перфекція** велика вправа, досконалість.
- перфідія** *лат.* віроломність, зрадливість.
- перфорація** *лат.* передіравлення діркування.
- перцепція** *лат.* спостереження, свідоме вражіння; дохід.
- песимізм** *лат.* наука й світогляд, що все на світі зле й нещасливе; **песиміст** людина,

що бере все з найгіршого боку й не сподіється нічого доброго.

петарда *фр.* прилад з порохом до розсаджування мурів то що.

петент *лат.* прохач; петиція прохання на письмі.

петіт *фр.* рід дрібного друку [як цей].

петрефакт *лат.* скаменілість; петрифікація каменіння; петрографія наука про скаменілості; петролей нафта, гас.

пех *нім.* брак щастя, невдача.

педесталь *фр.* підвищення, на якому стоїть стовп або статуя.

п'еса *фр.* музична або театральна штука.

півонія *лат.* рослина *Paeonia officinalis*.

пігмей *гр.* чоловік малого росту, карлик.

пігмент *лат.* фарба в крові, що надає краску шкірі й волоссю.

піджак *анс.* короткий сюртук.

підмінувати *фр.* підложити міни, захитати.

пієтізм *лат.* побожність, поважання, що граничить з обожанням.

пік *фр.* чорний значок у формі списи в картах; піка 1. списа; 2. також піке рід тканини; пікантий приперчений; побуджуючий змісли, неприличний; пікенір вояк озброєний пікою; пікет[а] 1. чата; 2. гра в карти.

пієнік *анс.* спільний пир, гулянка (за місто).

пікольо *ит.* 1. малий флет; 2. малий послугач (у ресторані).

- пілюля, пилюля, *гал.* пігулка *нім.* аптична горошинка, лічничка маса в формі шарика для лекшого проковтнення.
- пілястр[а] *іт.* буд. чотирокутна колюмна при стіні.
- пільбни *гр.* буд. високі стовпи перед входом до єгипетських св'ятинь.
- пільот *фр.* моряк, що впроваджує кораблі до пристані; провідник літака.
- піми *самосд.* чоботи з оленячої шкіри.
- пінакотека *гр.* галерія образів.
- пін'вія *лат.* морська птиця *Artinodytes*.
- пінія *лат.* іт. дерево подібне до нашої сосни.
- пінт[а] *анс.* міра течій у Англії, Франції, Еспанії і т. д. = від $\frac{1}{2}$ л. до літри.
- пінцёт *фр.* легкі кліщики.
- пінчер *анс.* порода маленьких псів із довгим волоссям.
- піон *іт.* хлопець у шахах; піонір вояк у технічному відділі; передовець.
- піна *фр.* люлька; міра плинів, приблизно до літри; прилад до спускання плинів з бочок.
- пінермэнт *лат.* м'ятка.
- піраміда *гр.* гостро стятий стовп; великі єгипетські пам'ятники у формі піраміди.
- пірат *фр.* морський розбійник ушкал.
- піре *фр.* замішка із гороху, картопель і т. д.
- піріт *гр.* мін. двосірчак заліза.
- пірнач *ор.* булава, відзнака полковника.
- піроксиліна *гр.* рід вибухової матерії; піро-

- льобі́я**, **піротехні́ка** наука про штучні огні;
піросфе́ра огняно-плинне нутро землі.
піруе́т *фр.* фігура в танці, викрутас.
пістоле́т, **пісто́ля** *фр.* мала, ручна рушниця,
 револьвер.
пісто́н *фр.* металевий прилад з запальною
 масою.
піччіка́то *іт.* [pizzicato] гра на смичковім
 інструменті при допомозі щипання пальцем.
піяно *іт. див. п'яно.*
плане́та, **плани́да** *гр.* небесне тіло, що відбу-
 ває дорогу довкола постійного сонця (зе-
 млі); **плане́тник** *див. люнатик.*
плашко́д мостова барка.
плебе́йці *лат.* міщане, прості люде; **плебіс-
 ціт** постанова загалу, всенародне голосу-
 вання; **плебс** простий народ, *згірдливо* тов-
 па.
плеврі́т *гр.* запалення олегочної, **плев́ри.**
плед *анс.* грубий, вовняний коц у крати.
пленарний *лат.* загальний.
плене́р *фр.* [plein air] малюнок у повному
 світлі.
пленіпо́тент *лат.* уповноважений, повновла-
 сник у маєткових справах більших посі-
 дачів.
плéну́м *лат.* загал, усі.
плеона́зм *гр.* уживання багато лишніх слів.
плея́да *гр.* група зізд квочка, волосожар.
плі́нтус *гр.* лиштва при стінах.
пліоце́н *гр. геоль.* наймолодші верстви землі
 в т. зв. третичному часі.

- пліс *або* плюш *фр.* шовкова тканина на взір оксаміту; плісувати гладити жіночі спідниці в рівнобіжні закладки [пліси], рисувати (спідниці).
- плювіометер *лат.* прилад до міряння дощу.
- плюралізм *лат.* більшість; плюс більше; знак додавання +.
- плютократія *гр.* панування гроша; верства багачів.
- плютонізм *од ім. гр. бога підземного світа геол.* теорія, що скали витворилися через охолодження огненної маси.
- плярґа *лат. гал.* кара, нещастя.
- плярґіят *лат.* літературна крадіж.
- плярзма *гр.* жива матерія, клітина.
- пляркат *фр. див. афіш*; пляркета медаль.
- плярн *лат.* рисунок якогось місця або річі, розмір; гадка, проект; плярніґльоб рисунок земської кулі на одній площі; плярніметрія частина геометрії, що займається лініями й плоскими фігурами.
- плярнктон *гр.* верхня верства води в морі до 200 м глибини.
- плярнтатор *фр.* властитель плярнтації, цеб то великого простору землі, справленого під управу промислових рослин (цукрової трощі); плярнти насипи, обсаджені деревами; плярнтувати зрівнувати землю, садити рослини.
- плярсте[и]рь, плярстир *нім.* наліпка, скибка.
- плярстика *гр.* різьба; плярстичний вироблений з твердого матеріялу; (образ), що вірно віддає предмет; тілесний, виразистий.

плястрон *фр.* нагрудник (з бляхи).

платан *лат.* *Platanus* рід букового дерева.

платіна *есп. мін.* тяжкий металъ сріблесто-білої краски.

плато *фр.* [*plateau*] високоровень, височина.

платонічний *гр.* після науки філософа Платона, ідеальний (любов).

платформа *фр.* плоский дах; підвищення; місце перед двірцем; отворена частина залізного воза; програма.

платфон *фр.* повала, стеля, малюнок або різьба на повалі.

пляц *нім.* площа, місце, майдан; пляцкарта білет на нумероване місце в залізничному вагоні.

пльомба *фр.* печатка з олова, причеплена до товарів; маса, яку вкладається до дір'явих зубів; пльомбувати печатати або затикати пльомбою.

пневма *гр.* дух, вітер; пневматика наука про рухи воздуха й газів; пневматичний воздушний (помпа, стрільба); п. почта що пересилає листи проводами при помочі згущеного воздуха; пневмонія *мед.* недуга легких.

подагра *гр. мед.* гостець у ногах.

подест[а] *іт.* посадник міста в Італії.

подіум, подій *лат.* підвищення для глядачів, сцена.

подометер *гр.* прилад для помірів пройденої дороги.

поезія *гр.* штука писати віршом; викликування гарних образів відповідними словами;

вірш, пісня; мрія; поема більший віршований епічний твір, малюючий життя народу або його части; поетика наука про поезію й віршування; поетичний ідеально гарний, образований, що викликає гарне враження, віршовий.

поза *фр.* постава; прибраний вигляд.

позитів *лат.* фотографічний образ, викликаний на папері; позитивізм напрямок філософії, поставлений О. Контом, що все покладає на досвіді; позитивний дійсний, певний; додатний (число); позиція становище, розклад.

позумент *див. пасаман.*

полеміка *гр.* письменний спір в якійсь справі.

полента *іт.* італійська страва з мамалиги, масла й сира.

поліандрія *гр.* така форма подружжя, що жінка має кількох чоловіків; полігамія множенство.

полігльот *гр.* чоловік, що знає багато мов.

полігон *гр.* багатокутник; поліграфія штука писати тайним письмом.

поліклініка *гр.* міська клініка, шпиталь.

полікратія *гр.* многовластя.

поліп *гр.* звіря, що має багато ніг; *мед.* нарість (у носі).

полірувати *фр.* вигладжувати й додавати блиску; образувати.

поліс *фр.*, поліца *іт.* посвідка забезпечення.

полісмен *анг.* поліцай.

політеїзм *гр.* віра в багато богів.

політехніка *гр.* вища технічна школа.

політик *гр.* знавець або діяч політики; посол, дипломат; зручний чоловік; **політика** наука про державу; всі публичні й суспільні справи; знання звичаїв і зручність у поведенню; **політикánство** поверхове ведення політики; **політичний** приналежний до публичних справ, суспільний; тактовний, обережний.

політура *фр.* спосіб вигладжування дерева, як до поліровання, оглада.

поліфонічний *гр. муз.* в кількох голосах.

поліхромія *гр.* ріжнобарвність, мальовання ріжними красками.

поліція *гр.* уряд, що дбає про публичний лад і безпеченство; **поліціант**, **поліцай** урядовець або стражник поліції.

поблюс *нім. з гр.* бігун.

полюція *лат.* мимовільний вплив людського насіння у сні.

поляризація *лат.* зміна прикмет сонічного світла при переході через деякі непрозорі тіла; **полярний** бігуновий, північний (звізда, медвідь).

полька *поль.* рід кругового танцю; **польонез** *фр.* танець—хоровід і музика до нього.

помáда *фр.* масть (на волосся).

померáнець, *гал.* помарáнча *ит.* дерево *Citrus aurantium* і його овоч жовто-червонявої краски, апельсин.

помідор *фр. бот.* рослина *Zycopersicum esculentum* баклажан, томат.

- помольогія *гр.* наука про овочеві дерева.
- помпа *гр.* через *нім.* 1. прилад до набирання води і вьнших течій або газів; 2. виставність, пишність.
- помпадур *фр.* ручна торбинка.
- помпієр *фр.* член огневої сторожі.
- помпён *фр.* шовкова або шкуряна галка для прькраси (одягів).
- пони *анс.* кінь малої породи.
- понсё *фр.* червоний (рожа).
- понтіфесе *лат.* римський св'ященик; церковний достойник (папа); понтіфікат достойнство папи.
- понтон *фр.* довгий і плоский човен, на якому кладуть міст; понтонєри воьки заправлені до ставлення мостів на ріці
- пончо *есп.* рід плаща з отвором на голову.
- понугай, *гал.* папуга *ар.* різнобарвна птиця Psittacus.
- популяризувати *лат.* робити зрозумілим для кожного; популярний загально знаний і люблений; зрозумілий, народній.
- понуррі *фр.* [ротроуггі] *муз.* музичний твір, зложений із ріжних мельодій.
- порнографія *гр.* неморальні, сороміцькі річі.
- порт *лат.* пристань.
- портал *лат.* буд. входова брама до якоїсь великої будівлі.
- портвайн *порт.* вино з порт. города Оporto.

- портепé, портупéя** *фр.* кутасик при офіцерській шаблі, перевісь.
- пóртер** *анс.* рід міцного й густого пива.
- пóртик** *лат.* склеплений притвір на стовпах.
- порті́ер** *фр.* придверник; **порті́ера** придверна занавіса.
- портмонé** *фр.* гаманець на гроші.
- пóрто** *іт.* поштова оплата (за листи).
- портрét** *фр.* подобизна людини, мальований або рисований патрет.
- портсигáр** *фр.* цигарниця.
- портуля́к[а]** *лат.* рослина *Portulaca oleracea*, сосонка, блошки.
- портфéль** *фр.* [portefeuille] обгортка [тека] на ділові папері або векслі; уряд міністра.
- порфíр** *гр.* рід мінерала; **порфíра** мантія, багрянниця; **порфíрорóдний** царського роду.
- порцелáна** *лат.* білий мінерал, з якого робиться всіляку посуду, фарфор.
- пóрція** *лат.* частина; пайка (їди).
- посéсія** *лат.* посілість; аренда; **посéсор** державець, арендар.
- пост** *нім.* вартівник, сторожа, станиця; місце, становище.
- постамéнт, постумéнт** *лат.* педесталь.
- пóсте-рестáнте** *фр.* напис на листах або посылках на знак, що посылка має лежати на поchtі аж до часу, поки хто зголосить ся.
- постеру́нок** *гал. див. пост.*
- постіля** *лат.* книжка проповідей.

постуля́т *лат.* бажання, домагання; гадка, якої не можна заперечити.

поташ *фр.* луг.

потентат *лат.* богатир, вельможа; потенція свла, могутність; потенціяльна сила утаєна, недіяльна сила.

пóчта, по́шта *лат.-фр.* уряд, що переймає листи, гроші й посилки й висилає їх на місце призначення; почталіон почтарь; почт-ма́йстер начальник пошти.

прагма́тика *лат.* діловодство, службові приписи; прагматичний представлений у причинному зв'язку (історія); п. сáнкція порядок дідичення в австрійській цісарській родині.

пра́ктика *лат.-гр.* вправа, вживання, проба; практикáнт той, що приучується до чогось, практикує; практи́чний вправний, досвідний, корисний.

пра́лат *лат.* духовний достойник, ігумен.

прас, прáска *нім.* залізко; прáса знаряд до викликування натиску, друкарська машина.

пребéнда *лат.* парохія у латинників.

предестина́ція *лат.* призначення.

предика́т *лат.* 1. *грам.* присудок; 2. титул.

преекзистéнція *лат.* віра в існування душі перед уродженням чоловіка.

презéнт *фр.* з *лат.* дарунок, гостинець; презéнта надання парохії; презента́ція представлення, показування; презéнція присутність (на засіданню).

- презерватів[а] *анг.* охоронний спосіб.
- президент *лат.* голова (республіки), провідник (зборів); президія провід головодство.
- прейс-курант *нім.-фр.* спис ція, цінник.
- преісторічний *лат.* передісторичний.
- преконізація *лат.* св'яточне висв'ячення на єпископа
- прелат *див. пралат.*
- прелег'єнт *лат.* той, хто має прелекцію, цеб то виклад або відчит.
- прелімінар *лат.* зіставлення наперед доходів і розходів; вступні переговори (мира).
- прелюдія *лат.* початок більшого музикального твору, пригрівка.
- премієр *фр.* голова ради міністрів, президент міністрів; премієра перша виставка штуки в театрі.
- преміса *лат.* подія [факт], з якої через розумовання доходимо до якогось висновку.
- премія *лат.* нагорода; безплатний додаток до часописей; оплата при обезпеченню або грі в льото.
- пренумерата *лат.* передплата (часописі).
- препаранда *лат.* підготовна школа; препарат штучно приладжений виріб; препаратія приготування (до науки в школі або до читання чужих письменників).
- препозіція *лат. грам.* приіменик.
- прерія *фр.* великий північно-американський степ.

- прероґатива *лат.* право першенства, право робити щось такого, що другому не дозволено
- преса *лат. через фр.* друкарська машина; всі часописі разом, дневникарство.
- пресвітер *гр.* св'ященк; пресвітеріянци протестантська секта в Англії.
- пресія *лат.* тиснення, натиск, примус.
- прескрипція *лат.* задавнення.
- престідіґітатор *фр.* чародій, дурисвіт, кугляр; претіж *перв.* дурисвітство, блахман; повага, сила (якоїсь держави).
- престо *іт. муз.* скоро, швидко.
- пресумція *лат.* здогад, підозріння.
- претекст *лат.* покривка, вид, позір.
- претендент *лат.* той, що має право до чогось (престола), старається о щось; претендувати домагатися, убігатися о що; претенсія, претензія домагання, право до чогось, позов.
- претор *лат.* римський урядовець, начальник війська; преторіане прибічна сторожа римських володарів.
- префект *лат.-фр.* начальник уряду й поліції у Франції, посадник, намісник; настоятель (бурси); префектура департамент, уряд; чин префекта.
- преферанс *фр.* гра в карти на 3 особі.
- префікс *лат. грам.* приставка.
- прецеденс, прецедент *лат.* подія, що може бути взірцем, як треба поступати в подібнім випадку, приклад.

- прецель** *нім.* бублик, обарінок.
- прецізія** *лат.* докладність, точність.
- преюди́кат**, **преюди́кація** *лат.* упередне рішення; засуд, що має вартість як зразок для дальших подібних справ.
- прива́тний** *лат.* неурядовий, довірочний.
- привіле́й** або **привіле́гія** *лат.* право першенства, яке надається якійсь особі, товариству або громаді.
- при́зма** *гр.* тіло, ограничене рівними площами, якого грани й основні площі рівнобіжні.
- прима́р** *лат.* начальний лікар у шпиталі; **прі́мас** перший єпископ у краю.
- примі́тивний** *лат.* первісний, простий, звичайний.
- принц** *нім.* князь, княжа, царевич, королевич; **принце́са** жінка або донька князя.
- принци́п** *лат.* основне поняття, основа, правило; **принципа́л** настоятель, службодавець; **принципіа́льний** початковий, основний, засадний.
- прі́з** *фр.* нагорода; здобич; щипта.
- прі́ма** *лат.* перший основний голос; найліпший сорт; перша кляса (гімназії); **прімадо́нна** *іт.* перша співачка в театрі; **прімі́ція** перша Служба Божа нововисв'яченого св'ященника; **прімоге́ніту́ра** право первородства.
- пріо́р** *лат.* ігумен, архимандрит.
- прі́ямель** *нім.* з *лат.* форма німецької народньої дидактичної поезії XIV—XVI вв.
- проба** *нім.* з *лат.* зразок, спит; **пробабілі́зм** правдоподібність.

- проблём[а]** *гр.* завдання, що має бути розв'язане; загадка, наукове питання; **проблематичний** загадковий, непевний.
- провенієнція** *лат.* походження, початок.
- провідєнція** *лат.* провидіння.
- провізія** *лат.* припаси поживи; купецький опуст; **провізор** повновласник, аптикарський помічник; **провізорічний** тимчасовий; **провізорія** 1. тимчасовий розпорядок; 2. *гал.* позов за порушення в посіданню.
- провінціоналізм** *лат.* вираз уживаний тільки в одній місцевості; **провінціональний** краєвий, не-столичний; **провінція** частина краю в протиставленню до столиці.
- провіянт** *лат.* пожива, харчі (для війська).
- провока́тор** *лат. агент-пр.*; **провока́ція** зачіпка, визов, дражнення.
- прогібітивний** *лат.* охоронний, такий, що спинює або недопускає; **прогібіціоністи** політична партія в Злучених Державах північної Америки, що домагалася між иньшим заборони піянства й виборчого права для жінок.
- прогімназія** *гр.* підготовча школа до гімназії; низша гімназія.
- прогнатізм** *гр.* лице з сильно висуненими щоками.
- прогно́за** *гр.* вгадування наперед (погоди, недуги); **прогно́стик** знак, віщовання, ворожба.
- програ́ма** *гр.* короткий начерк, порядок (концерту), виклад (політичних) поглядів.

прогрес *лат.* поступ, розвиток; **прогресивний** поступовий; **прогресіст** поступовий чоловік, член поступової партії; **прогресія** поступ, черга, порядок.

продукт *лат.* плід, овоч, виріб; чин; *мат.* добуток; **продуктивний** пожиточний, корисний; **видатний**, **влідний**; **продукція** вироблювання; **представлення**; **продуцент** виробник, витворець, фабрикант.

проєкт *лат.* плян, начерк, намір; **проєктіль** з *фр.* знаряд, гарматна куля; **проєкція** мет, представлення якогось тіла на площині; **прожектор**, **проєктор** електричний прилад до кидання світла на віддаль.

проза *лат.* звичайна, невіршована мова; дійсність, буденність; **прозаїк** письменник, що пише прозою; **буденний**, без фантазії.

прозектор *лат.* лікар, що виготовляє препарати з трупів; **прозекторія** відділ, на якому медики вчаться практично анатомії

прозеліт *гр.* ново навернений.

прозодія *лат.* наука про розмір складів при віршованню.

прозопопéя *гр.* гоетична фігура, уособлення.

прокімен *гр.* стих із Давидових псалмів, що читається перед Апостолом і Євангелієм.

проклямація *лат.* поклик, відозва до загалу.

проконсул[ь] *лат.* у Римлян вислужений консуль; заступник консуля.

прокруст *гр.* мучитель.

прокура *лат.* повновласть у веденню підприємства; **прокуратор** *або* **прокурор** судовий урядовець, що наглядає над вірним пристосованням і виконанням законів; **прокураторія** *гал.* уряд, що боронить публичної власности; **прокуріст** повновласник торговельної спілки.

пролеґомена *лат.* вступні пояснення.

пролетар *лат.* людина без майна, зарібник; **нуждарь**; **пролетаріят** робітницьквій стан, зарібники.

пролябе *лат. мед.* випад органів (кишок) із їхнього природного положення.

прольбі *гр.* вступне слово до деяких драматичних творів, вступ; церковна книга із короткими виїмками й життями св'ятих.

прольонґата *лат.* продовження, проволока.

променбрія *лат.* пропам'ятне письмо.

променада *лат.* прохід і місце проходів.

проме́са *фр.* квіт на виплату, довжний скрипт.

прометейський *од ім. гр. героя Прометей* величній, могучий.

промілле *лат.* десята частина відсотків.

промо́ція *лат.* надання титулу доктора.

промульґація *лат.* публичне проголошення закону.

проно́мен *лат. грам.* заіменик.

пронунціяція *лат.* спосіб вимовлювання;

пронунчіяме́нто *есп.* проголошення повстання.

пропа́ганда *лат.* ширення нових гадок; духовний уряд у Римі для ширення като-

лицької віри [congregatio de propaganda fide].

пропедевтика *гр.* вступні пояснення для кожної науки.

процелёр *лат.* прилад, що гонить уперед корабель або літак.

пропілєї *гр.* передсінок грецьких св'ятинь.

пропінація *лат. гал.* право вишинку й місце продажі гарячих напоїв, шинок.

пропозіція *лат.* внесення; поставлення свого бажання; пропонент внескодавець; пропонувати ставити внесення, представляти.

пропорціональний *лат.* розмірний, рівномірний, відносний; пропорція відношення, розмір.

проректор *лат.* заступник ректора.

просектор *лат. див. прозектор.*

проскомідія *гр.* перша частина богослуження, де приготовляються дари.

проскрибувати *лат.* виймати зпід права, кидати опалу, проганяти з краю за кару.

пробскура, просфора *гр.* квасний пшеничний хліб до богослуження.

проспект *лат.* довга, широка й рівна вулиця; плян нового підприємства; оголошення про появу нового твору.

проститутка *лат.* публична дівчина, повія; проститутція розпуста для зарібку.

протагоніст *гр.* перший актор у старогрецькій драмі.

протегувати *фр.* попірати, виріжнювати; протезе піклованець; протектор охоронець, опікун; протекторат опікунча власть одної

держави над другою; протекція допомога, підпора, охорона.

протест *лат.* спротив[лення], застереження; протестант християнин, що не признає зверхности папи.

протодіякон *гр.* перший діякон; протосерей старший св'ященик.

протокол *фр.* писемне ствердження про відбуття якоїсь урядової чинности, звідомлення з засідання, опис нарад.

протомедик *гр.* начальний, старший лікар.

протонотарь *гр.* секретарь папської канцелярії.

протоцюзма *гр.* зародок.

протонон, протопресвітер *гр. протосерей.*

прототип *гр.* первовзір, основний тип.

протуберанції *лат.* сонішні проміні, які можна бачити при затьмінню сонця.

профан *лат.* необзнайомлений з чимось; простий; світський чоловік; профанація образа св'ятих почувань.

професіональний *лат.* заводовий; професія стан, звання, ремесло, промисл, фах.

професор *лат.* учитель у середніх і вищих школах; професура учительський стан, місце професора.

профет *гр.* пророк, віщун.

профілякса *гр.* охоронні способи перед недугами.

профіль *фр.* вид або рисунок лица з боку; перекрій.

профіт *фр.* зиск, дохід, користь.

- профос *лат.* через *нім.* військовий слуга.
- процедура *лат.* поступовання; судові приписи, як поступати при розправах.
- процэнт *лат.* відсоток.
- процэс *лат.* проява, судова справа, позов; процэсія церковний похід з хоругвами й образами.
- прудерія *фр.* неприродна або удавана соромливість.
- прунэля *фр.* рід тонкої матерії.
- псалом *гр.* одна із 150 пісень Давида у псалтирі; псалмодія пісня по середині між співом і говоренням.
- псевдо- *гр.* фальшивий; псевдонім приbrane ім'я письменника або актора.
- псіхе *гр.* душа; псіхічний душевний; псіхіятрія наука про умові забурення; псіхоба умова недуга; псіхольобі людина, що займається псіхольобією, цебто наукою про душу; псіхопатія умова недуга.
- псіхромéтер *гр.* прилад до міряння вогкості у повітрі.
- П. Т. *лат.* скор. з *pleno titulo* вживається в написах і відозвах замість вичислювання всіх титулів.
- птерозавр *гр.* велика літаюча ящірка з передісторичних часів.
- публіка або публіка *лат.* народ; загал, глядачі, слухачі; публічний загальний, прилюдний; публікація оголошення; публіцист дневникарь; публіцистиба умілість писати до часописей, *журналістика.*

- пуделко, пудерко, пудло *нім. через поль.* коробка, кошелець, скринка.
- пудель *нім.* порода псів з гарним великим волоссям.
- пудінг *анг.* страва приладжена із рижу, булок, яєць, масла, цинамону й цитринових скірок.
- пудра, пудер *фр.* білило на лице із пахучої рижової мучки.
- пукля, пукель *серм. через поль.* звиток волосся.
- пуля, пультка *фр.* одна гра в карти, партія; ставка при грі в гроші.
- пулярда *фр.* годована курка.
- пулярес *лат. гал.* мошонка, карман, калитка.
- пуль *анг. див. картель.*
- пульверизувати *лат.* терти на порошок.
- пуль[ні]т, пулітр *лат.* скісна підставка під книжки, ноти то що.
- пульс *лат.* биття крові в жилах, живчик.
- пу́ма *див. кугуар.*
- пумекс *див. немза.*
- пункт *лат.* точка, kropka; *геом.* границя або кінець лінії; одна гадка, речення; артикул; пунктації спис перших условин умови; пунктуальний докладний, точний; пунктувати точкувати.
- пу́нца *фр.* ціха, значок на золотих або срібних предметах на знак, що зроблені з щирого золота або срібла; пу́нцовий або пу́нцовий ясно червоний.

- пунш *або* пунч *анс.* напйток зроблений з руму, цукру, чаю, цитрини й води.
- пупіль *лат.* вихованець.
- пурізм *лат.* стремління до чистоти обичаїв, пересадне усунання чужих слів з мови;
- пуріст чоловік, що дбає про чистоту мови й обичаїв; пуританин член англіканської релігійної секти; надзвичайно чесний чоловік; пурифікація чищення.
- пурпюра *лат.* багор, сильно червона краска; дорогоцінна матерія, забарвлена пурпурою, кармазин; червоний одяг ознака високого церковного достоїнства.
- пўшта *мад.* угорський степ.
- п'яніно *іт.* рід малого фортеп'яна: п'яніст цей, що грає на фортеп'яні; п'яно *муз.* тихо.
- п'ястер *іт.* есп. і тур. гріш, усякої вартости.

Р.

- Р [R] *при степенях зимна й тепла скор*
Реомір.
- рабат *фр.* скидка, опуст при куплі краму; рабата вилоги військових мундирів; рабатка мала грядка на цвіти.
- рабин, рабві *свр.* жидівський св'ященик.
- рабулістика *лат.* накручування статей закона на власну користь, крутіїство.
- равендўк *гол.* груба парусина.
- равт *анс.* велика вечірня забава, переважно без танців.

- рагу́ *фр.* рід м'ясної страви в сосі.
- ра́джа *санс.* індійський князь або король.
- раджд́ари *тат.* на Кавказі селяне на ханських землях.
- радика́л *лат.* чоловік скрайних переконань член радикальної партії; хемічна сполука, що не дається вже далше розложити; *мат.* корінь; радикалізм змагання до рішучої й основної переміни суспільного ладу; радика́льний з коріня, основний, безоглядний.
- раді́рка *лат.* стирка, резинка, гума до витирання письма; ради́рувати стирати, скробати; викликувати образи на металевих плитах при помочі хемічних квасів.
- ра́д[і́й] *лат.* металъ [radium], що видає з себе жєні проміні; промінь; раді́ус промінь, луч кола; радіа́льний в напрямі промінів.
- ра́йна *гол. див. рея.*
- райо́н *фр.* округа, околиця; обсяг (ділання).
- ра́[й]я *ар.* не-магомеданин у Туреччині.
- ра́ка, ра́кі *ор.* арак, на Сході горівка.
- раке́та *іт.* трубка, наповнена порохом, яка підпалена вилітає в гору й там розривається.
- рамада́н або рамаза́н *ар.* дев'ятий місяць, великий піст у магомедан.
- ра́мна *фр.* поручча; підїзд, підвищений доїзд перед великими будинками (театром); край сцени в театрі.
- ра́нг[а] *фр.* чин, степе́нь, кляса, достої́нство, стан, гідність.

- рандеву́ *фр.* [rendez-vous] умовлена стріча.
- ранжувати *фр.* укладати, порядкувати (по зросту).
- рантіє́ *фр. див. рентіє.*
- ранту́х *нім.* загортка на голову, хустка.
- рапідо́ *іт. муз.* дуже швидко; рапідний швидквнй, бистрий.
- рапі́р *фр.* довга й вузька шабля до вправ.
- рапóрт *фр.* службове донесення, звідомлення.
- рапс *нім.* ріпак.
- рапсóд *гр.* вандрівний співак у старинних Греків; рапсодія уривок більшої оповідаючої поеми; музичний твір на народні мотиви.
- раритéт *нім.* рідкість, особливість.
- ра́са *фр.* порода людей, плем'я; расовий з всіма признаками своєї раси; *про звірину* гарний оказ.
- раско́льнік *мос.* старовір.
- ра́стра[ль] *лат.* прилад для рисовання нотних ліній.
- ра́та *лат.* частина виплата належитости.
- рата́фія *іт.* солодка горівка з овочів.
- рати́фікація *лат.* затвердження найвищою властю умови, заключеної між уповноваженими двох держав.
- ра́туш[а] *нім.* городський дім, городська дума.
- ра́фа *нім.* підводна скеля на морі.
- рафіна́да *фр.* чистий цукор; рафіна́ція очищення цукру з примішок; рафіне́рія фабрика, де очищують цукор; рафіно́ваний очищений; зручний, спритний.

рахітіс *гр.* англійська слабкість; кривуха.

раціоналізм *лат.* філософічний напрямок, що опирається тільки на розумі; *в рел.* відкинення всього, що противиться розумові; **раціоналіст** прихильник цього напрямку; **раціональний розумний**, до речі, оправданий; **рація** причина, основа, розумна гадка, слушність; **пайка**.

рація *ар.* напад, рабунок, облава.

рашкёт *іт.* друкарська рямка.

рашкуль *нім.* олівець до рисовання.

рашпіль, **рашпиль** *нім.* великий пильник, шкробачка.

реагєнт, **реактїв** *лат.* хемічна матерія, що викликає якесь означене ділання; **реагувати** протиділати, проявляти якесь ділання; **реакціонер** прихильник старого ладу й противник усякого поступу; **реакція** протиділання, зміна в наслідок ділання; **ворожнеча** до всього нового.

реал *есп.* стара еспанська монета.

реалізація *лат.* переведення в діло, здійснення; **переміна** цінних паперів або рухомого й нерухомого майна на готівку; **реалізм** філософічний напрямок, що опирається на досвіді; *в мистецтві й письменстві* вірне й докладне представлення дійсности; **реалїї** звістки про життя й звичаї старинних народів; **реалїст** прихильник реалізму; **учень** реальної школи, в якій підготовляють до технічних наук; **реальний** дійсний, річевий; **реальність** дійсність; **нерухомий маєток**.

- реасекурація** *лат.* безпека товариства забезпечень у иньшому, подібному товаристві.
- реасумувати** *лат.* збирати в цілість, подавати зміст, брати наново під обради.
- ребелія** *лат.* бунт, повстання, ворохобня.
- ребус** *лат.* відгадування цілих речень при помочі всіляких образків, фігур і написів.
- реванж** *фр.* відплата.
- ревеляція** *лат.* виявлення, викриття.
- реверанс** *фр.* з *лат.* глибокий поклін; **реверенда** довга верхня одіж у католицьких св'ящеників; **реверенція** поважання, пошана.
- реверс** *лат.* посвідка, ствердження зобов'язання власним підписом; **реверсійний** відворотний.
- ревідент** *лат.* контрольор; **ревідувати** або **ревізувати** провірювати; **перешукувати**; **ревідон**, **ревізор** контрольор, урядовець. що переводить ревізії; **ревізія** провірювання; **перепис.**
- ревідикація** *лат.* відібрання, відзискання.
- ревір** *нім.* округа, частина.
- ревія** *фр.* перегляд війська; **рев'ю** огляд, перегляд.
- ревматизм** *гр.* гостець, ломота (в костях).
- ревокація** *лат.* відкликання (закидів).
- революційний** *лат.* скрайний, змагаючий до перевороту; **революціонер** або **революціоніст** приклонник або учасник революції, цебто наглої переміни державного ладу; **револьвер** пістолет на кілька вистрілів.

ре[г]абілітація *лат.* привернення втраченої чести.

ре[г]ал *нім.* полиця на книжки.

ре[г]алії *лат.* відзнаки царської влади, клейноди.

ре[г]ата *іт.* перегони на човнах.

ре[г]енерація *лат.* відродження.

ре[г]ент *лат.* управитель краю в часі недуги, неприсутности або малолітности володаря; *дирігент.*

ре[г]еста *лат.* спис документів з короткими змістами, упорядкований по рокам.

ре[г]імент *лат.* через *нім.* полк.

ре[г]істер або ре[г]еєстр *лат.* спис, показчек; скаля людського голосу; складова частина органів; ре[г]істратор урядовець, що провадить реєстри; ре[г]істрату́ра відділ уряду, де переховуються упорядковані акти.

ре[г]ляме́нт *фр.* збір приписів, *резулямін.*

ре[г]ресі́вний *лат.* поступаючий в зад.

ре[г]ула *лат.* правило, припис; ре[г]уля́мін збір приписів, що подають спосіб поступовання; ре[г]уля́рний правильний, постійний, реєстровий; ре[г]уля́тор прилад, що управильнює рух машини; ре[г]уля́ція управильнення (бігу ріки).

реда́ктор *лат.* впорядчик (часописі або журналу); редакція склад осіб, що пишуть до часописі; спосіб укладу поодиноких творів, статей або збірок; місце, де реда́гується, укладається часопись.

редемпторі́ст *лат.* чернець ордену Спасителя.

- редіф[и] *тур.* тур. оборона краєва.
- редукція *лат.* зменшення, заміна (гривень на шаги); *хем.* переміна руди на чистий метал.
- редут[а] *фр.* 1. шанець, мале укріплення; 2. маскова забава.
- реесконтувати *іт.* відпродувати здисконтвані векслі.
- реєнт *лат.* 1. нотар; 2. дяк.
- реєстр *лат.* див. *регістер*; реєстрів[ан]ий втягнений у спис (козаків).
- режім *фр.* образ життя або (державного) ладу.
- режісёр *фр.* людина, що займається виставкою п'єс.
- резеда *лат.* запашна огородова рослина *Reseda*, хаврашок.
- резерв[а] *фр.* запас, засіб, поклад; запасне військо; поздержність; резервіст вояк запасного війська; резервуар збірник, водобір, саджавка; резервувати заховувати, застерігати (місце).
- резигнація *лат.* зречення; рівнодушність.
- резидєнт *лат.* посол, заступник держави при заграничнім дворі; резидєнція престольний город, столиця, осідок.
- резіна *лат.* гума, кавчук; стирка, радирка.
- резистєнція *лат.* (пасивний) опір.
- резимє, резюмє *фр.* [resumé] коротке зіставлення виводів або гадок (промови), зміст.
- резолютний *лат.* певний себе, рішучий; резолюція рішення якоїсь справи, постанова.

- резон *фр.* причина, слухність, розумність, рація; резонанс відгук, відголос; резонанція *фіз.* співзвучність; резонатор голосник; резонёр балакун, людина, що говорить багато про маловажні річі, мудрак.
- результанта *лат.* вислідна сила; результат вислід, здобуток.
- резурекція *лат.* воскресення; великодня утрєня в католицькій церкві.
- рейд *анс.* пристань для великих кораблів.
- рейс *порт.* гріш вартости більш 2 карб.
- рейтузи *нім.* широкі штани до їзди верхом.
- рейхстаг *нім.* державний сойм у Німеччині.
- рек *нім.* дручок для руханкових вправ, опертий на двох стовпах.
- ребапітуляція *лат.* коротке повторення.
- реквієм *лат.* панихида.
- реквізіти *лат.* всі предмети, потрібні до чогось (виставки); реквізіція домагання помочі, з окрема харчів, грошей і т. д.
- рекліма *лат.* публичне оголошення (в часописах), розголос; реклімація домагання звороту або відшкодування.
- рекогноскувати *лат.* слідити, розпізнавати (особу), оглядати (місцевість), чатувати.
- реколєкція *лат.* духовні вправи перед сповіддю; покута.
- рекомендація *лат.* поручення кого або чого другій особі, раяння, добре поручаюче свідоцтво; рекомендований поручений, заказний (лист).
- рекомпензата *лат.* винагорода втрати, відшкодування.

- реконвалесценція *лат.* виздоровлювання.
 реконесанс *фр.* військові чати.
 реконструкція *лат.* відтворення, віднова.
 рекорд *анс.* найліпший вислід (у скорості).
 рекреація *лат.* відпочинок, відсвіження.
 рекримінація *лат.* взаїмні закиди.
 рекрут *фр.* новобранець; рекрутувати набірати рекрутів, вербувати.
 ректифікація *лат.* спростовання, пояснення.
 ректор *лат.* виборний начальник деяких вищих сил (духовної Академії); ректорат уряд або місце урядовання ректора.
 рекурс *лат.* відклик до вищої влади.
 реле *фр.* помічний ключ при телеграфічному апараті.
 релігія *лат.* прогнання (зі школи).
 релігія *лат.* признавання вищої сили, що панує над світом, віра в Бога.
 рел[і]єф *фр.* випукла різьба, горорізьба.
 реліквії *лат.* тлінні останки, мощі.
 релятивний *лат.* зглядний, залежний; реліція справоздання; відношення, залежність.
 рельси *анс.* залізничі швини, колія.
 реманент *лат.* готівка в касі; залеглість.
 ремарка *фр.* примітка, пояснення.
 ремедіум *лат.* лік; дозволений недоїмок золота чи срібла в грошах.
 ремеса *див.* рімеса.
 ремі *фр.* розігранка; реміз[а] возівня.
 ремінісценція *лат.* спомин.
 ремітент *лат.* власник вексля, особа, якій треба заплатити за вексель.

ремонструвати *лат.* виступати з закидами або збивати чужі, протестувати.

ремонт *фр.* направа; кошт на направу; купно коней для війська.

ремунерація *лат.* винагорода за якусь річ (за научну працю).

рендант *фр.* рахівничий, скарбник.

ренеґат *лат.* перевертень, перекиньчик.

ренесанс *фр.* відродження (в мистецтві) в 15. і 16. ст.; стиль з часів відродження.

ренет[а] *фр.* рід яблук.

реновація *лат.* віднова; продовження.

реноме *фр.* добре ім'я, слава, розголос.

ренонс *фр.* в картах брак карт одної краски.

рента *фр.* чистий дохід з сталого маєтку або з покладного гроша, чинш; рентіє рентовик, людина, що живе з готового гроша.

Рентґеніві лучі невидимі лучі світла, які мають цю прикмету, що переходять через усі непрозорі тіла з виїмком металів і костей.

ренунціяція *лат.* відклик, зречення.

реорґанізація *лат.* перестрій.

реостат *гр.* прилад до міряння опорів.

репарація *лат.* направа.

репартіція *лат.* поділ, розложення.

реперторія *лат.* спис річей; коротеньке представлення якоїсь науки; репертуар *фр.* запас сценічних штук, які виставляється в однім театрі; спис роль одного актора.

репетиція *лат.* повторення, проба; репетієрова рушниця, що за потисненням пружини

- вистрілює більше разів; репетітор особа, що допомагає учням у науці; репетиторія шкільний виклад у скороченню; репетувати повторювати (клясу).
- реплі *фр.* відділи військ для охорони відвороту.
- репліка *фр.* відповідь (у суді на закиди).
- репозиторія *лат.* полицка на книжки.
- репортёр *фр.* новинкар, справознавець.
- репрезентант *лат.* представник, посол; репрезентація заступництво.
- репресалії *лат.* переслідування; репресія гніт, утиск.
- репріз *фр.* відібрання втраченого пароходу; *муз.* повторення головної частини музичного твору.
- репробата *лат.* відкинення при іспиті.
- репродукція *лат.* відтворення (образу).
- репс, ринс *фр.* рід шовкової тканини.
- рептилії *лат.* плазуни; *обр.* нікчемні люде; рептільна преса продажна преса.
- репутація *лат.* добра слава про когось.
- ресконтро *іт.* в бухгалтерії головна книга [Грос-бух]
- рескрипт *лат.* писемний розпорядок вищої влади; рішення папи.
- ресора *фр.* пружини, на які кладеться кіш воза, щоби не тряс.
- ресорт *фр.* обсяг ділання, заняття.
- респект *лат.* поважання, пошана.
- респіратор *лат.* охоронний прилад проти вдихування злого повітря.

респіцієнт *лат. гал.* старший урядовець при фінансовій сторожі.

ре[с]публіка *лат.* такий державний устрій, коли начальна власть спочиває в руках народу, що для управи вибирає президента на означений час.

реставрація *лат.* 1. віднова, відбудова; 2. гостинниця.

рестанція *лат.* остаток довгу, залеглість.

реституція *лат.* зворот, повернення давнього ладу; відновлення процесу.

ресторан, ресторація *фр.* гостинниця.

ресурса *фр.* місце для забав; казино.

ретірада *фр.* зворот в зад, утеча.

рєтор *гр.* учитель красномовства у Греків і Римлян; речник; рєторика наука красномовства; рєторичний красномовний; штучний, нещирий.

рєторсія *лат.* відплата, репресія.

рєторта *лат.* кругляста посуда з широкою вигнутою шийкою.

рєтраншман, рєтраншамєнт *фр.* ошанцовання.

рєтровєрсія *лат.* переклад із мови викладу на чужу; рєтроград противник поступу; рєтроспєксія погляд у минувшину.

рєтур *фр.* назад; рєтурка поворотний білет.

рєтушєр *фр.* рисівник, що рєтушє, цеб то підрисовує, поправляє фотографії.

рефакція *фр.* скидка від тарифної належності за перевіз товарів залізницею.

рефекта́р *лат.* їдальня в монастирі.

реферат *лат.* виклад; справоздання; чинність, що належить до одного урядовця, референта; референда́р у Польщі і Литві високий судейський урядовець; у Німеччині молодий судовик; референду́м всенародне голосування; референці́я *торг.* поручення з боку гарних фірм або інституцій.

рефле́кс *лат.* відбиття світла; рефле́ксія увага, розум, застанова; рефле́ктор угнуте зеркало, що відбиває дуже ясно світло; рефле́кувати опам'ятувати когось; мати на що надію.

рефо́рма *лат.* поправа, переміна; реформато́р людина, що береться до поправи (існуючого ладу); реформа́ція поправа; антипапський рух у 16. ст., що довів до заложення протестантської церкви; реформати́ або реформова́ні прихильники науки Лютра й Кальвіна.

рефра́ктор *лат. фіз. телескоп*; рефра́кція заломлювання світла.

рефре́н *фр.* припів.

рефута́ція *лат.* збиття закидів противника.

реце́дів[а], реци́дів *лат.* поворот, повторення (недуги або злочину).

реце́нзент *лат.* критик, що оцінює вартість якоїсь книжки, образа то що; реце́нзія оцінка (книжки).

реце́піс *лат.* посвідка відібрання (листу); реце́пта лікарський припис на зладження ліку.

- рецес *лат.* у ст. Польщі й Литві умова в справі розділу спадку; проволока.
- реципієнт *лат.* посудина, з якої випомпуємо повітря еживаючи воздушною помпи.
- рецитувати *лат.* говорити з пам'яті; речітатів *ит.* говорені місця пісні.
- ре́я *гол.* щоглова жердь.
- ри́гор *лат.* карність; ри́горо́з строгий іспит для одержання титулу доктора; ри́гороза́нт цей, що здає докторські іспити.
- ридва́н *гр.* дорожна карета, уживана давніше у війні.
- ри́за 1. *ц. сл.* церковні шати; 2. *нім.* міра паперу = 20 лібер.
- рим, ри́фма *нім.* з *гр.* однозвучні закінчення складів вірша; римувати складати вірші.
- ри́нва *нім.* рура, якою спливає вода, жолобець, водотока, стік.
- ри́нський *нім. гал.* стара австрійська монета вартости 2 корон, гульден.
- рис *або* ри́ж *нім.* овоч рослини *Oryza sativa*.
- ри́са *нім.* черта, знак, знам'я.
- риск *фр.*, ри́зико *ит.* непевна або небезпечна проба.
- ритм *гр.* розмір; гармонійне й звучне упорядкування складів; ритміка наука про розмір віршів.
- ри́туал *лат.* збірка церковних приписів; ри́туальний образований.
- ри́фа *див. рафа.*
- рихтувати *нім.* ладити, направляти.

риштак *нім.* канава для спливу води; теслярський прилад.

Рів'єра *іт.* беріг, дальматійське побережжя.
рігодон *фр.* рід веселого танцю у півд. Франції й Італії.

рідикіль *фр.* жіноча ручна торбинка.

рікошет *фр.* відбитий стріл.

рімеса *іт.* заплата належитости готівкою або векселем.

рінг *анс.* див. картель.

ріноплястика *гр.* штука штучної поправки носа; ріноцерос *зоол.* носоріг.

рісторно *іт.* відступлення від умови при обезпеченню [страхованню].

рітардандо, рітенуто *іт.* муз. звільняти.

рітурнел, рітурнеля *іт.* муз. пригравка, що повторяється.

ріф *анс.* див. рафа.

ріцінус *лат.* деревце R., з якого зерен роблять олійок, уживаний в медицині.

роба *фр.* довгий жіночий одяг; зверхній одяг суддів у Франції.

робінія *фр.* рослина R., акація.

рöver *анс.* двоколісниця, біцикль.

род *анс.* англійська й півн.-амер. міра довжини = $5\frac{1}{2}$ ярдам = 5,029 м.

родзінки *фр.* через *нім.* сушений виноград.

рододендрон *гр.* бот. деревце R. з грубим, лискучим листям.

розет[к]а *фр.* прикраса в будівництві в виді рожі; відзнака урядовців; рід ошліфованого діаманту.

- розмарин, розмайран *лат. бот.* деревце *Rosmarinus officinalis*; дикий р. бредулець.
- розоліс *фр.* солоджена горівка.
- робайль *фр.* мішанина скал, черепашок і т. д., вживана в будівництві для прикрас.
- рокобо *іт.* стиль з часів *фр.* короля Людовика XIV.
- ровфор *од м. Р. у Франції* гострий сир з овечого молока.
- ролета *фр. див. стора.*
- роль або роля *фр.* частина штуки, яку грає один актор; становище.
- ром або рум *анс.* спиртовий напиток, зроблений з цукрової трощі.
- роман *фр.* повість; любовна подія; романіст знавець романських мов і літератур, [*фр., провансальської, іт., есп., порт. і рум.*]; романс лірична пісня з музикою; романський стиль спосіб будовання, що визначається головно півокруглими луками й банями; романтизм літературний напрям з кінцем 18. і початком 19. ст., що головну вагу клав на чуття й брав теми з народнього життя; романтик прихильник романтизму.
- ромб *гр.* чотирикутник, що має всі боки рівні, а кути протилежні парами рівні; ромбоїд чотирикутник, що має боки й кути протилежні парами рівні.
- рондель *фр.* кругла кухонна посуда; рондо коло, круг; рід вірша; кругле письмо.
- ростбіф *анс.* печена воловина на англ. спосіб.

рота *нім.* відділ війська, компанія.

ротация *лат.* оборот.

ротмістр *нім.* капітан кінниці.

ротунда *нім.* 1. великий круглий будинок з такою ж вежою; 2. рід жіночої накидки.

рошáда *фр.* в шахах переставлення короля поза вежу.

рояліст *фр.* приклонник панування королівської династії (у Франції).

рояль *фр.* фортеп'яно.

ртуть *тур.-ар.* живе срібло.

рубін *нім.* з *лат.* дорогоцінний камінь червоної краски.

рубрика *лат.* рід мінерала, що пише на червоно; у римських законах і літургічних книгах заголовки, писані червоною краскою; місце між двома лініями; видаток.

рудера *лат.* через поль. знищений будинок.

рудіментарний *лат.* початковий, нерозвинений, первісний.

рулэта *фр.* газардова гра в гроші при помочі кульок і ріжнобарвної рухомої таблички.

руль *нім.* керма корабля.

рульон *фр.* звиток, звій.

румб *анс.* один із 32 штрихів на морському компасі.

рундук *ор.* підвищення (на кораблі), ганок.

руни *нім.* старе германське знакове письмо.

рупія *санс.* індійська й перська срібна монета вартости трохи менше від карб.

руптура *лат.* пропуклина.

рустикальний *лат.* селянський, хліборобський.

ру́та 1. *лат. бот.* рослина *Ruta graveolens*;
2. *фр.* дорога, шлях; руті́на вправа, досвід; рутині́ваний вправний.

ру́фа *анс.* задня частина корабля.

рушт *нім.* залізна сітка в печах.

рясофо́р *гр.* монах, що має першу ступень постриження.

С.

сабайо́н *фр.* рід сосу з яєць і вина.

са́бані *євр. див. ша́бані.*

сабеї́зм *гр.* почитання зізд.

са́вані *гр.* довга сорочка для померших.

сава́ни *єсп.* півн.-амер. степи.

Савао́фт *євр.* Бог сили.

сагайда́к *тат.* прилад до переховування стріл.

сагі́б *ар.* пан

сага́н *тур.* великий кухонний котел.

са́го *мал.* крупа або мучка з деяких родів пальми.

саді́зм *од ім. письменника Са́д.* полове збочення, що виявляється у неприродному збиткованню муштин над жінками.

са́ді *ар.* турецький вандрівний монах.

саза́н *тур.* риба карп [*Surginus carpis*].

сакáда *фр. муз.* нагле потягнення смичком.

сакво́яж *фр.* клунок, саква

са́ккос *гр.* верхня єпископська одіж.

- сáкля *тат.* кавказька землянка, хатчина.
 сакра́льний *лат.* приналежний до св'ятих тайн або обрядів; сакраме́нт церковний образ, св. Тайна.
 сала́та *іт.* рід ярини; рід приправи.
 салда́т *мос. з нім.* вояк, козак.
 сала́на *лат.* жупа, копальня або варня соли; сала́тра сіль з соду або поташу, азотан соду або поташу.
 салаці́ль *лат. хем.* вербовина, рід хемічної сполуки.
 сальфе́тка *іт.* обрусок, скатерть, *серветка*.
 салю́т[о́вання] *фр.* яса, привіт, військове привітання (вистрілом з гармат).
 са́ля *див. зала.*
 салама́ндра *лат.* рід чорної ящірки з жовтими п'ятнами.
 сала́мі *іт.* рід ковбаси.
 са́льва *лат.* з *salve* вітай, збірний вистріл цілого відділу війська в чиюсь честь; сальва́тор спаситель.
 са́льдо *іт.* різниця між тим, кілька хто винен, а кілька йому винні; решта.
 сальмія́к *лат. див. нашатир*.
 сальо́н *фр.* прийомна кімната, гостиння; вистава образів.
 сальо́н[ка] *фр.* жіноча накидка.
 сальта́реля *іт.* іт. народній танець; са́льто мортале небезпечна циркова вправа.
 самаритянин *од м. Самарії обр.* милосерний чоловік.
 са́мум *ар.* гарячий сухий вітер в Арабії і на Сагарі.

- самура́й *яп.* яп. вища княжа верства.
- сан 1. *есп. і порт.* св'ятий; 2. *тур.* чин.
- санато́рія *лат.* лічниче заведення для недужих; сана́ція уздоровлення, поправа.
- сані́вінік *лат.* гарячий, веселий і жвавий чоловік.
- сандáли *гр.* обув'я, що складається з підошви й ременців.
- сандара́к *гр.* 1. живиця; 2. *реальсар.*
- санджа́к *тур.* хоругов з кінським хвостом; край, повіт.
- саніта́рний *лат.* здоровний, приналежний до удержання здоровля й охорони перед недугами.
- санкільо́т[и] *фр.* голодранець, назва народньої партії в часах французької революції.
- са́нкт[ус] *лат.* св'ятий; са́нкція потвердження (закона) найвищою власти.
- санскри́т *інд.* мова старих Індусів.
- са́нта, са́нте *есп.* св'ята, св'яте.
- са́нті- *фр.* при мірах див. *центі-*; са́нтім сотня частина франка.
- сантіме́нт *лат.-фр.* чуття, вражіння, вражливість; са́нтіменталі́зм літературний напрям, що визначається надзвичайною чутливістю; са́нтіментáльний чутливий, чужий, вражливий.
- сане́р *фр.* вояк, призначений до сипання шанців, копання ровів і інших технічних робіт.
- сап'я́н див. сафіян.
- сараба́нда *есп.* еспанський танець з музикою й співом.

- сарафа́н *перс.* верхня довга одіж без рукавів, зашнурована з переду.
- сарде́ля *фр.* риба *Engraulis engrasicholus*;
сардинка *від острова Сардинія* рибка *Clupea sardina*.
- сардоні́чний *гр.* злісно-глумливий.
- сарка́зм *гр.* з'їдлива посмішка, глумливість.
- сарко́ма *гр.* м'ясна нарість на тілі.
- саркофа́г *гр.* величавий камінний гробовець на взір домовини.
- сатана́ *євр.* чорт, біс, злий дух, диявол; сатані́зм почитання зла; ненависть до людей.
- сателі́т *гр.* прибійник, зізда, що безнастанно кружить довкола своєї планети; *обр.* невідступний товариш.
- сатин[а] *фр.* пружкована матерія, подібна до атласу; сатино́вий гладкий, блискучий (папір).
- сати́р *гр. від ім. гр. лісовика зоол.* 1. рід гімалайських бажантів; 2. рід мотилів; *бот.* рослина *Orchis mascula*, попові яйця; сати́ра літературний твір із гострими кпинами на людські хиби з тим, щоб їх поправити.
- сатисфа́кція *лат.* відшкодовання, перепросини; вдоволення, радість.
- сатра́п *перс. через гр.* староперський намісник; людина, що має велику владу і силу; *тиран*.
- сатура́ція *лат.* насичення, нейтралізація, відвапнення.

- сату́рн *од ім. рим. бога планета сонішної системи; хем. олово; сатурналії народні ігрища в честь бога Сатурна.*
- сафі́р *гр. рід дорогоцінного каміня.*
- сафі́чний вірш *од ім. гр. поетки Сафо грецька форма вірша, що складається з трьох одинацятискладових і одного п'ятискладового вірша.*
- сафлю́р *лат. бот. рослина Carthamus tinctorius, крокіс, світлуха.*
- саф'я́н або сап'я́н *тур. рід дуже гарно вправленої червоної шкіри.*
- сахара́т *лат. сполука цукру [са́хару] з в'ящими тілами; сахарин солодке тіло зі смоли, 300 разів солодше від цукру; сахароза рослинний цукор; сахароме́тер прилад до мірювання скількості цукру.*
- саше́[тка] *фр. торб'янка або скриньочка; подушечка, напущена пахощами.*
- сва́стика *інд. символічний, подібний до хреста знак, що складається якби із 4 людських ніг, що виходять з одного, спільного центра.*
- све́тер або сві́тер *анг. [sweater] плетений вовняний кафтан для забезпечення від поту.*
- сві́та, сві́та *фр. дружина, почет.*
- сеа́нс *фр. засідання, сходни.*
- се́гмент *лат. мат. викрій, відтинок кола.*
- се́грега́ція *лат. відділення, поділ по відмінам.*
- седе́ць *фр. лист паперу, зложений в шіснацятєро на 32 сторінки, шіснацятка, 16°.*

седіль *фр.* у фр. правописі значок , (gagçon).

седімент *лат.* осад землі.

сезон *фр.* [saison] пора року, означений час.

сеід *ор.* пан, князь.

сейсмограф, сейсмоскоп *гр.* прилад до міряння землетрусів; сейсмологія наука про землетруси.

секанс або секанта *лат. геом.* січна, лінія, що перетинає обвід кола в двох точках.

секатура *лат.* дрочення, переслідування.

секвенс *лат.* другий з черги, дальший; секвенція порядок (тонів).

секвестр *лат.* омертвілий кусник кости; секвестр[ація] примусовий заєм маєтку довжника в користь держави або приватного вірителя.

се́кко *ит. мал.* спосіб малювати стінні образи на сухім ґрунті.

секрёт *лат.* тайна; секретарь писарь; секретаріят уряд і канцелярія писаря; секретний тайний, довірочний; секрécія виділення людських соків железами.

се́кста *лат.* шестий тон; шеста кляса в школі; секстант астрономічний прилад до обчислювання положення (корабля на морі); секстет музичний твір на 6 інструментів або голосів; секстіна вірш, що складається з 6 віршів по 11 складів, при чім римується вірші перший з третім, другий з четвертим і п'ятий з шестим.

сексуалізм *лат.* полове життя; сексуальний половий.

- сект *ит.* міцне еспанське вино з сушеного винограду; шампан.
- сékта *лат.* єресь, релігійне товариство людей, що відбігають у дечому від головної релігії; секта́нт, секта́рь єретик; сектантство наклін до творення сект, вузькоглядна партійність.
- сéктор *лат. мат.* витинок кола.
- секуляриза́ція *лат.* висвободження зпід духовної власти і віддання під світську.
- секунда *лат.* шістьдесята частина мінути; другий з черги тон; друга струна скрипки; друга кляса в школі; секундánt свідок при поединку; секундár другий лікар у шпиталі; секундоге́ніту́ра право другого сина до спадщини.
- сékція *лат.* 1. краєння (тіла); 2. відділ якогось товариства, уряду або збору.
- селядо́н *фр.* любовник, джигун, бабій.
- селедино́вий *лат.* блідо-зеленявий.
- селéкта *лат.* вибір; селéкція (половий) добір.
- селені́т *гр.* гіпс; селеногра́фія опис місяця.
- селéра *фр. бот.* рослина *Arium graveolens*, сельдерей.
- сéльтерська вода *від ім. города Сельтерс у Прусії* рід природної мінеральної води.
- селямлі́к *тур.* св'яточний похід султана в мечет у св'ято байраму, коли султан приймає своїх достойників.
- семазіо́льогія *гр.* наука про значіння слів.
- семафо́р *гр.* знаковий, надморський телеграф; прилад на залізницях, що дає залізничним

- поїздам знаки, чи можна в'їздити на станцію.
- семéст[е]р *лат.* піврік, піврічна наука у вищих школах.
- семінар[ія] *лат.* школа на народніх вчителів; духовна середня школа або заведення для студентів теології; наукове заведення.
- семіольогія, семіотика *гр. мед.* наука про познаки недуг.
- сémпре *іт. муз.* стало, все таксамо.
- сенát *лат.* у старинних Римлян найвища державна рада; найвища судова й адміністраційна власть; найвища університетська рада; сенáтор член сенату.
- сéнега *ам.* лічничка ростина *Polygala senega.*
- сéнес *ар.* листки дерева *Cassia senna,* вживані на очищення.
- сенешаль *фр.* найстарший достойник у давній Франції й Англії.
- сéніор *лат.* найстарший член роду; предсідатель брацтва; сеніорát уряд сеніора, право старшини.
- сенс *лат.* змисл, рація; сенсáція велике вражіння, зворушення, подив; сенсуалізм наука про вражливість змислів.
- сен[т] *фр.* св'ятий, св'ята.
- сентéнція *лат.* вирок суду; гадка, основна думка, що містить якусь науку.
- сентімент *див. сантимент.*
- сентя́бр *ц.-сл.* вересень.
- сепаратізм *лат.* бажання і стремління позбутися чужого пановання й стати неза-

- лежним; сепаратний окремий; сепаратор *центрифуза*; сепарація розділ; правний розділ у подружжю.
- сепія *гр.* брунатна фарба із міхура атраментової риби *Sepia officinalis*.
- септемвірат *лат.* заряд семи людей; септёт музичний твір на сім інструментів або голосів.
- септика *гр. мед.* гниття.
- септіма *лат.* семий тон з черги; сема кляса в школі.
- сер *анс.* пан, титул англ. дворянина.
- сера[й]ль *перс.* султанська палата.
- сераскі[р] *тур.* титул тур. міністра війни.
- серафім *євр.* вищий ангельський чин.
- сервантка *фр.* ошклена шафка на всілякі дрібнички та прикраси; сервета салфетка, обрус, скатертъ; сервіс ціла столова застава.
- сервілізм *лат.* підлещування або понижування перед вищим або сильнішим задля страху або користи.
- сервітут *лат.* повинність, право користуватися чужою власністю.
- сердар або сірдар *перс.* вожд, намісник.
- серенада *ит.* нічний спів або музика під вікнами любки або особи, якій хочемо зробити честь.
- сержант *фр.* підофіцер.
- серіозно *лат.* поважно, на правду, справді.
- серія *лат.* ряд, порядок; один відділ більшої цілості; процентові державні білети.

серкль *фр.* двірський прийом.

серотерапія *лат.-гр.* лічення при помочі встрикування сѣрум, цеб то сировиці.

серпентін *лат.* мінерал зеленавої краски; серпентіна дорога з великими закрутами; крива шаблюка.

сертук *фр. див. сюртук.*

сесія *лат.* засідання, нарада; час тривку нарад (парляменту, суду).

сестерцій *лат.* староримська монета = $\frac{1}{4}$ денара.

сецесіонізм *лат.* літературний напрям, що зважає більш на дивний настрій і форму, ніж на зміст; сецесіоніст той, що зробив сецесію цеб то відділився від чогось, усунувся; приклонник сецесіонізму.

сибаріт *гр.* чоловік, що любить жити у розкошах.

сивілля *лат.* ворожка.

сигара *есп.* скручені листки тютюну.

сигна́л *фр.* умовлений знак на віддаль, гасло; сигналіза́ція давання умовлених знаків; сигнату́ра знак на книжці або на яким иньшій предметі; сигне́т перстень з камінем, на якому вирізані перші букви або герб, уживаний замість печатки.

сидеріт *лат.* залізна руда, зложена з окису заліза і двокису вугля.

Сизифова праця *від ім. гр. короля Сизифа* трудна, безхосенна праця.

сикофа́нт *гр.* донощик.

силю́рська формація *геол.* одна з найстарших верстов т. зв. палеозойського віку.

сіляба *лат.* склад.

сильвѣт[к]а *фр.* див. сілюет.

сильвін *н.-лат. мін.* потасовий хльорак.

сильоїзм *гр.* внесок, заключення.

симбіоза *гр.* співжиття двох або більше рости-
нних чи звіринних відмін.

символ[ізм] *гр.* знак, ознака; образове пред-
ставлення якоїсь річі; символічний обра-
зовий; загадковий.

симетрія *гр.* рівн[омірн]ість, правильність; по-
дібність двох половин тої самої річі; симе-
тричний рівномірний, правильний, подіб-
ний в обох половинах.

сим[м]ахіа *гр.* у старих Греків воєнний офе-
зивний союз.

симонія *лат.* св'ятокупство.

симпатія *гр.* прихильність, спочуття, любов,
потяг.

симпозіон *гр.* грецький бенкет.

симптом *гр.* признака, ознака (недуги); сим-
птоматичний знаменний, з певними призна-
ками.

симуляція *лат.* удавання, вигадка.

симфонія *гр.* музичний твір на оркестру.

синагога *гр.* біжниця, школа.

синаксар *гр.* життя св'ятих.

синапізм *лат.* пластир з гірчиці.

сіндик *гр.* правний заступник у маєткових
справах; синдикат спілка торговців або
промисловців для попирання спільних справ.

синедріон *гр.* засідання ради; жидівський суд.

- синéкдоха** *гр.* уживання частини на означення цілості.
- синеку́ра** *лат.* легка й добре платна посада.
- синéль** *фр.* шнурок, сплетений із кількох ниток.
- сінкoна** *гр. муз.* перенесення наголосу з наголошеної ноти на ненаголошену; *грам.* випад голосівки між двома шелестівками.
- синктеті́зм** *гр.* мішанина різних незгідних наук, особливо в теології й філософії.
- синóд** *гр.* збори духовних; **синóдик** поминальниця; **синаодічний** від одного нового місяця до другого.
- синоні́м** *гр.* слова того самого значіння (шлях — дорога); **синоні́міка** пояснення синонімів.
- сінóпсис** *гр.* збірка матеріалів, що відносяться до того самого предмету; **сінóптічний** звідний (літопись); **сінта́гма** синопсис; головна частина старогрецької драми.
- сінтакса** *гр. грам.* складня.
- сінтéза** *гр.* поступовання в розумованню від подробиць до загалу; сполука.
- сінхроні́зм** *гр.* рівночасність.
- сирéна** *гр.* корабельна трубка, свиставка.
- сіроп** *ар.* цукор розварений з водою.
- систém[а]** *гр.* [ук]лад, уміле упорядкування, уложення приналежних до себе або подібних річей в одну цілість; **системáтика** спосіб укладання (в ботаніці).

- сифіліс *гр.* заразлива полова недуга, пранці;
сифілітик **хворий на сифіліса.**
- сифон *гр.* трубка до переливання води при
помочі газів.
- сієрра *есп.* гірський хребет.
- сієста *іт.* полудневий відпочинок.
- сікспенс *анс.* срібний англійський гріш вар-
тості шести пенсів або пів шилінга.
- сілікат *лат.* крем'яна сіль; сіліцій кремнь.
- сілос *есп.* консервування через зиму зелено-
го корму для худоби.
- сілюет, сілуєт або сільвєта *фр.* образ схоп-
лений з тіни, яку кидає особа; начерк ха-
рактеристики якоїсь особи.
- сільф[ід]и *гр.* по середновічним повірям духи
повітря.
- сінкел *гр.* у східній церкві назва духовників
і монахів в оточенню єпископа.
- сінто[ізм] первісна релігія Японців.
- сінус *лат. мат.* встава; пряма лінія, пове-
дена з точки обводу кола нормально до я-
когось иньшого луча.
- сіньор, -а *іт.* пан, пані.
- сіонізм *євр.* змагання Жидів до народної окре-
мішности і заложення держави в Палести-
ні.
- сірбокко *іт.* сухий, гарячий вітер в південно-
східній Італії.
- скабінат *лат.* суд присяглих.
- скабіоза *лат. бот.* Scabiosa arvensis, хри-
стова паличка, наголоваток.
- скавт *ам.* пластун.

ска́ля *ит.* міра, поділка; степені; *муз.* об'єм голосу, всі тони, які може видати голос.

скальд *серм.* старо-скандинавський кобзарь.

скальн *анс.* шкура з волоссям, вирізана з голови вбитого ворога; скальпель гострий лікарський ніж.

скаммоній *лат.* сок із коріння рослини *Scopolulus scammonia*, що вживається як лік на очищення.

скандал *лат.* згіршення, бешкет.

скандинавізм *ск.* напрям, змагаючий до політичного об'єднання скандинавських держав.

скандувати *лат.* читати вірші, назначуючи притиском довші склади.

скарабей *лат.* чорний хрущ, якому Єгиптяне віддавали Божу честь.

скарифікація *лат.* нарізи, пороблені лікарським ножиком на людським тілі.

скарлятіна або шкарлятіна *лат. мед.* горляна недуга, краєуха.

скарпа *фр.* підмуровання або насип, що підпирає стіну; внутрішня збіч рова.

скат *фр.* рід гри в карти.

сквер *анс.* невеликий міський сад серед більшої площі.

скелет *гр.* кістяк.

скептицизм *гр.* філософія, що не признає нічого певного; скептичний недовірчивий, неймовірний.

скерцандо *ит.* жартом, весело; скерцо легкий і веселий музичний твір.

скінія *гр.* переносний храм Мойсея.

скиц[е]тр *гр.* жезл, булава.

скицидър *перс.* терпентина.

скит *гр.* пустельня, монастир.

скі сканд. лещета, совги.

скіоптікон *гр.* чарівний ліхтарь, прилад, що кидає побільшені образи на розвішене полотно.

скіц *див.* шкіц, ескіз.

склероза *гр. мед.* ствердіння тканок артерій, серця, мозку; склерітіс ствердіння роговиці в оці.

скблії *гр.* старогрецькі ліричні веселі пісні.
скомплікований *лат.* замотаний.

скомпонувати *лат.* зложити, створити.

скомпрімований, скондензований *лат.* згущений.

скомпромітувати *див.* компромітувати.

сконсолідований *лат.* злучений.

сконстатувати *лат.* ствердити.

сконстернований *лат.* змішаний, збитий з пантелику.

сконто *іт. торг.* зворот частини заплаченого проценту, коли платиться перед реченцем.

сконфузити *лат.* засоромити.

скорбут *див.* шкорбут.

скорпіон, скорпіня *гр.* їдовитий павук.

скраб *анс.* австралійський хащ.

скри *серм.* збірник постанов ганзейських купців у Новгороді.

скриба *лат.* у Римлян писарь; скрипт пись-

мо, рукопись, манускрипт; (довжна) посвідка; скриптор титул старшого урядовця в бібліотеці; скриптура зшиток.

скристалізований *гр.* скріплий в стару форму, виразний, ясний.

скрѳули *лат.* жовни, золотуха.

скрупул *лат.* 1. сумнів; 2. одиниця аптикарської ваги; скрупулянтний дуже точний, совісний.

скрутінія *лат.* обчислення голосів при голосованню й проголошення висліді виборів.

скудо *іт.* італійська монета в 5 лір.

скультор *лат.* різьбарь, сницарь; скульптура різьбарство, сницарство.

скумбрія *гр.* чорноморський селедець *Scomber scombrus*.

скунк[с] *анс. зоол.* *Merphitis varians* півн.-амер. вонючка.

скуштина *серб.* сербський соїм.

славіст знавець і дослідник слав'янських мов і літератур; слав'янофіл приклонник слав'янського єднання.

слейд *ск.* [slöjd] наука зручності.

смарагд *див.* *ш.марасд*.

смїрна *від тур. м.* *Смірни* рід кадила.

смобкін' *анс.* короткий мужеський сюртук з великими вилогами з переду.

сморцандо *іт.* *туз.* що раз тихше.

сноб *анс.* чоловік, що вдає пана, зарозумілець.

собор *ц.-слав.* головна церков; збори цер-

- ковних достоїнників; зібраніє болгарський сойм.
- сод *фр.* білий, м'ягкий металъ; сода хемічна сполука, подібна до кухонної соли.
- содаліс *лат.* член релігійного товариства.
- содомія *від м. Содома в Палестині* полові зносини із звірятами, Содомський гріх.
- солєнізѧнт *лат.* людина, що св'яткує свої іменини або уродини.
- солєцізм *гр. рет.* неправильний з граматичного боку зворот мови.
- солідарність *лат.* порозуміння, взаїмна згода, порука або поміч; солідний певний, статочний, основний.
- соліст *іт.* співак або музикант, що сам співає або грає.
- солітєр *фр.* велика глиста, що живе нераз у кишках чоловіка або звірят.
- солтис *пол.* в давній Польщі сільський суддя.
- солярний *лат.* сонішний.
- соль *іт.* п'ята нота в гамі; *фр. су*, перуанська срібна монета вартости коло 5 франків.
- сольвєнт *лат.* виплатний.
- сольд *іт. іт.* гріш, $\frac{1}{20}$ частина ліри.
- сольо *іт.* сам один; музична композиція на один голос або інструмент.
- сольстіція *лат.* зворот сонця, перемога (зима 21. грудня, літня 21. червня).
- сольфатара *іт.* отвір нечинного вулькана.
- сольфеджіо *іт.* початкові вокальні вправи в читанню нот без слів.

- соматольогія *гр.* наука про людське тіло.
- сомна[м]булізм *лат.* сновидання, *люнатизм.*
- сонант *лат. грам.* голосівка.
- соната *ит.* музичний твір, зложений із 3 або 4 частин; сонатіна мала соната.
- сонда *фр.* зонда.
- сонет *ит.* форма вірша, зложена з двох чотировіршових і двох 3-віршових строф, кожний вірш по 14, 3 або 1 і складів.
- соноре *ит. муз.* звучно.
- сопран *ит.* високий жіночий голос.
- сорбет *ар.* напитек з овочів, пукру і цитронового соку.
- сорго *інд. бот.* рост. *Sorghum Pers.*, рід збіжевої трави.
- сордіна або сордіка *ит. муз. див. сурдина.*
- сорт *фр.* рід, відміна; сортімент склад або вибір товарів (книжок) на продаж; сортувати ділити по відмінам, порядкувати, добирати.
- сос *фр.* підливка, приправа до м'яса.
- состенуто *ит. муз.* здержуючи тони, без поспіху.
- сотёр *гр.* спаситель.
- сотія *фр.* рід сатиричної й алегоричної комедії у французькій літературі XV—XVI ст.
- сотто во́че *ит. муз.* півголосом, стиха.
- софа *ар.* рід канапи.
- софізм *гр.* вислід, опертий на хибнім заложенню й виведений при допомозі натягнених доказів; викрут; софіст приклонник софістичної філософії, софістики; крутий.

- со́фта *тур.* турецький монах.
- социні́йне приклонники протестантської релігії Фавста Социна.
- соціо́льо́гія *лат.* наука про підставу, уклад і розвій громадського життя; соціяліза́ція усупільнення; соціялі́зм наука про такий лад на землі, коли всі будуть рівні й матимуть однакові права; соціялі́ст приклонник соціялізму; соція́льний громадянський, суспільний; с. демократи соціялісти, що кладуть головну вагу на робітниче питання; с.-революціонери соціялісти, що думають здійснити свою програму оружним повстанням.
- со́я *лат. бот.* рост. Soja з родини бобів.
- спа́гі *тур.* турецька кіннота; французька поліція в Альжирі.
- спа́зма *гр.* корч, перелоги, завійня.
- спа́ржа *лат. див. шпараси.*
- спартакі́сти від ім. Спартака члени німецької комуністичної партії.
- спарта́нський від гр. м. Спарти суворих обичаїв.
- спа́ція *нім.* черенка без букви, відступ між словами й стрічками в друку.
- спеді́тор *іт. див. експедитор.*
- спекта́кль *фр.* виставка (в театрі); спекта́тор глядач.
- спектр *лат.* ряд семи красок дуги: червона, помаранчева, жовта, зелена, синя, темно-синя, фіолетна; спектра́льна аналіза пізнавання із спектра даного тіла, з чого воно

- складається; **спектрометр**, **спектроскоп** прилад, яким довершується с.-у аналізу.
- спекулятивний** *лат.* дослідний, розумовий (філософія); **спекуляція** розслідування при помочі розумовання; вигляди на добрий вислід (у підприємстві), оперті на обрахунку правдоподібних обставин.
- спелюнка** *лат.* нора, шинок.
- спенсер** *анс.* жакет.
- сперма** *гр.* насіння, зародок; **сперматозоа** дрібні звірятка, що живуть у насінню або зародку; **сперматологія** наука про зародки.
- специфікація** *лат.* поодиноке вчислювання або поіменне виписування; **специфічний** питомий (тягар); **спеціаліст** фаховець; **спеціальный** особливий, питомий, окремий, відповідний.
- спікер** *анс.* президент англ. палати громад.
- спікет** *ит.* рід невеликого п'янїна.
- спіральний** *лат.* слимакуватий, шрубуватий.
- спірант** *лат.* грам. протиснена шелестівка.
- спірітизм** *лат.* наука про духів; **спірітуалізм** філософічний напрям, що вчить про духову істоту Бога; віра в духів; **спірітуальный** духовий; **спірт** або **спірітус** дуже легко запальний плин, алькоголь; **спіртметрія** методи для виміру скількості алькоголю в напїтках (горівках).
- спленальгія** *гр.* мед. недуга селезінки.
- сплін** *анс.* нервова недуга, що проявляється пригнобленням і злим настроєм.

- сплянхнольоґія *гр.* наука про внутренности (утроби, жолудок і т. д.).
- споблія *лат.* воєнна здобич.
- спондэй *гр.* віршова стопа, зложена з двох довгих складів [— —]
- спонтанічний *лат.* з власного нахлону, добровільний.
- спорадічний *від гр. островів Спорадів* поодинокий, віддільний, розкинений, окремий.
- спорко *іт. торг. див. брутто.*
- спорт *анс.* всілякі гри й забави, що виробляють силу й зручність.
- сприт *фр.* зручність.
- спудей ученень визчих братських шкіл у Києві.
- стабілізація *лат.* усталення, затвердження в урядованню.
- ставроліт *гр. мін. рід сранату.*
- ставропціґія *гр.* монастир, залежний впрост од патріярха; інститут, залежний од митрополита з правом самоуправи; ставроско́н поляризаційний прилад для кристалнооптичних помірів; ставрофоб носителі хреста при реліґійних обходах.
- стадія *гр.* грецька міра довжини около 125 кроків; *також* стадій *гр.* місце перегонів; стан (хвороби); якийсь протяг часу.
- стак[к]ато *іт. муз.* уривано.
- сталягіміт *гр.* стіжковатий осад з вапна на споді печери; сталяктіт такий самий осад, звисаючий соплями з повали печер.
- стамет, естаміна *фр.* рід тканини.

- стампіл[і]я *фр.* печатка з вирізаним підписом.
- станіоль *ит.* тоненька бляшка з цини або цинофолії до обвивання.
- ста́нда, станс *ит.* форма поезії, що складається з вісьмох віршів, октава.
- ста́нція *лат.* перестанок (залізниця); *гал.* кімната; місце, де приймають учнів на хату й харч.
- ста́пель *нім.* поміст, з якого спускають новий корабель на море.
- старт *анг.* місце, звідки зачинають коні бігти при перегонах.
- ста́тів *лат.* підставка в виді триніжка.
- ста́тика *гр.* наука про рівновагу тіл.
- ста́тір *гр.* назва всіляких старогр. монет.
- ста́тіст *лат.* німа особа на сцені; політик, дипломат; ста́тістика наука про державу; обчислювання, перепись людности; ста́тічний в рівновазі, в спокою.
- ста́тус *лат.* положення, стан.
- ста́ту́т *лат.* устав (товариства), збірка постанов, правило.
- ста́ту́ра *лат.* постава, постать; ста́туя зроблена (з глини, з дерева) постать, фігура.
- ста́ція *лат. див. станція;* заведення для дослідів.
- стеа́рін[а] *гр.* товста матерія, що міститься в лою.
- стеа́тіт *гр. мін.* відміна лояка.
- сте́гно́за *гр. мед.* хоробливе звуження (жил).
- сте́мпель *нім.* прилад до відтискування печаток та відбивання монет; марка з відзнакою держави, знак; підпора.

стенографія *гр.* скорочене письмо, скоропись.
стенторовий голос *од ім. гр. героя зпід Трої*
Стентора дуже сильний голос.

стереографія *гр.* рисовання на одній площі;
стереометрія наука про обчислювання об-
єму та поверхні твердих тіл; стереоскоп
прилад, яким можна бачити обома очима
два образи як один; стереотип сталє від-
лите письмо на металевій плиті.

стерилізація *лат.* заходи, яких уживається
для знищення бактерій.

стерлінг *анс. див. штерлінс.*

стернальгія *гр. мед.* біль грудної кости.

стетограф *гр.* прилад до зазначування рисун-
ком віддихових рухів; стетоскоп слухавка,
лікарський прилад до обслукування відди-
ху хорих.

стехіометрія *гр.* наука про відношення скіль-
кости й ваги, в яких лучаться з собою ті-
ла хемічно.

сти́гма *гр.* знак, п'ятно, уколення, рана.

стиль *гр.* рильце, яким колись писано на та-
бличках, покритих воском; спосіб писання
кожного письменника; прикмети будівлі у
ріжних народів; означення часу; стилійний
або стилівий правильно й гарно написа-
ний або збудований; стилізація спосіб укла-
дання гадок на письмі; стиліст письменник,
що гарно пише; стилістика наука про пра-
вильний уклад гадок на письмі; наука про
стиль.

сти́па *лат.* пир, бенкет; комашня.

- стипендія *лат.* грошева замога, яку дається учням з окремих фундацій.
- стих *гр.* вірш; стихарь богослужбний одяг; стихійний живловий; стихіра церковна св'яточна пісня; етіхія елемент, живло.
- стімер *анс.* парохід.
- стімул *лат.* заохота, принука.
- стоа *гр.* ганок зі стовпами; стоїк приклонник філософії Зенона, який вчив, що треба зносити, що доля дає; стоїчний сталий, твердий, незворушений.
- стола *лат.* рід жіночого одягу у Римлян.
- стоп *анс.* стати, задержатися.
- сто́ра *анс.* віконна занавіса, яку можна підносити або спускати.
- сто́рно *іт.* в касовій книжці поправлення невластиво вписаної позиції.
- сто́рті́нг *шв.* норвежський сойм.
- страбізм *гр.* виз, косоокість.
- страйк *анс.* забастовка, змова робітників покинути роботу, щоби вибороти кращі умови праці.
- странгуліція *лат.* удушення через повішення.
- стратег *гр.* у Греків полководець; стратегічний військовий, важний з військового погляду; стратегія наука про воєнну штуку.
- стратифікація *гр. сеол.* уклад верстов землі.
- стра́ца *іт.* купецька підручна книжка, де по черзі записуються доходи й розходи.
- стрéфа *нім.* полоса (землі або моря), зона.
- стрихнін[а] *гр.* дуже сильна отруя.
- стрихувати *нім.* вирівнувати міру; скалічити ногу о ногу.

- стріт** *анс.* [street] вулиця.
- стробоскоп** *гр.* прилад, в яким обертається ряд образків так, що це виглядає як рухи одного тіла.
- стронцій** *гр.* металічна основа стронціянової землі або стронціяну.
- строфа** *гр.* ряд віршів, що містять якусь скінчену гадку, стрічки; строфувати ганити.
- струдель** *нім.* рід печива, вертуни.
- структура** *лат.* будова, спосіб будовання, устрій.
- струмент** *див. інструмент.*
- струсь, стравс** *лат.* птиця *Struthio camelus*, відома із пишних пер.
- студент** *лат.* учень, особливо вищої школи;
- студія** науковий дослід, праця написана на підставі основних дослідів; начерк образу.
- су** *фр.* дрібна монета, $\frac{1}{20}$ франка, 5 сант.
- суб-** *лат. у злож.* нищий, під-; субальтєри підчинений, нищий урядовець.
- субарктічний** *лат.* підбігуновий.
- субвенція** *лат.* грошева підпомога.
- субдіякон** *лат.* перший стєпень св'ячення на св'ященика.
- суб'єкт** *лат. грам.* підмет; особа; помічник (у крамниці); суб'єктивний особистий; суб'єктивність оцінювання поглядів і поступків після власних вражінь.
- сублімат** *лат.* хемічна мішанина живого срібла з хльором, хльорак ртути.
- субльобатор** *лат.* піднаємець (хати).

- субмісія *лат.* старання о державну позичку з тим, щоб її відступити під ліпшими умовами.
- субординація *лат.* підвладність, послух.
- суботники *євр.* розкольники, що постять у суботу.
- субрётка *фр.* зручна покоївка; роля служниці на сцені.
- субсидія *лат.* поміч, (грошева) допомога.
- субскрибувати *лат.* підписуватися на що, зобов'язуватися купити або замовити (часопись).
- субстанція *лат.* самостійна істота, єство.
- субститут *лат.* заступник; субституція назначення заступника спадкоємця.
- субстрат *лат.* підстава, даний випадок.
- субсумувати *лат.* підпорядковувати.
- субтільний або субтельний *лат.* ніжний, делікатний, докладний в подробицях.
- суверен *фр.* зверхник, незалежний; суверенність зверхня власть, незалежність держави або пануючого.
- суг[г]ерувати *лат.* піддавати гадку; суг[г]естія піддавання гадок загіпнотизованим, цеб то штучно приспанім особам.
- суїта *фр.* [suite] музична композиція, трохи лекша й свобідніща від симфонії.
- сукман[а] *тур.* вовняна верхня одіж, свита.
- сукцесійний *лат.* дідичний, спадковий; с. війна війна за спадщину; сукцесія спадщина.
- суліма, сулема *лат.* див. *сублімат.*
- султан *ар.* титул східних володарів.

сульфат *лат.* сірчан; сульфід сірчень, сірчак.

сума *лат.* збірне число; величина, яку одержуємо через додавання кількох величин; кількість гроша; богослуження в лат. церкві; сумаричний узагальнений, скорочений.

сумит *лат.* кошт, наклад (книжки), видаток.

сундук *тур.* скриня, скринка.

суніти *ар.* правовірні магомедане, що признають устні перекази про Магомеда, т. зв. Сунну.

суп *фр.* росіл, юшка, зупа.

супе *фр.* [souper] вечеря.

супер- *лат.* в злож. над; суперарбітер суддя; суперінтендент у протестантів начальник церковної округи; суперіор настоятель монастиря; супертара те, що потручується з ваги товару понад тару наслідком злого опакування; суперфосфат штучний навіз.

суплемент *лат.* доповнення, додаток; суплемент помічник, заступник учителя.

супліка *лат.* подання, просьба на письмі.

супонувати *лат.* догадуватися, припускати.

супрематія *лат.* перевага, провід.

сургуч *есп.* ляк до печатання.

сурдіна *фр.* прилад до ослаблення звучности музичних інструментів.

сурдут *фр. гал. див. сюртук.*

сурник *гр. мінія.*

сурня *тат.* 1. муз. голосна труба; 2. хем. також сурник антимон.

сур[р]огат *лат.* домішка до правдивого товару иньших гірших складників.

- суспендувати *лат.* здержувати в сповнюванню обов'язків; суспензорія опаска до піддержування.
- сустентація *лат.* поміч; опора; пожива.
- сутана *іт.* ряса католицьких св'ящеників.
- сутенер *фр.* любовник на удержанню розпусної жінки.
- сутерени або сутеріни *фр.* мешкання в пивниці.
- суфікс *лат. грам.* наросток (коріня).
- суфіт *іт.* повала, стеля.
- суфлер *фр.* особа, що підповідає в театрі грачам на сцені.
- суфлет *фр.* страва з битих яєць і тертих яблук.
- суфраган *лат.* помічник єпископа.
- суфражіст[ка] або суфражіетка *лат.-фр.* приклонниця виборчого права для жінок.
- сфалерит *гр.* руда цинку, сірчак цинку.
- сфера *гр.* небозвід; обшир землі, верства; круг думок або людей; сферометер прилад до міряння малих частинок довготи; сферика наука про кулю; сферичний кулястий; сфероїд приплащена куля.
- сфінкс *гр.* єгипетський символ мудрости, потвора з лицем і грудьми жінки, а з тілом і ногами льва.
- сфорцандо *іт. муз.* що раз сильніше, з притиском.
- сфрагістика *гр.* наука про старі печатки й відзнаки.
- схема *гр.* вигляд, зразок; фігура; схематичний зроблений по якійсь схемі, зразковий.

схизма *гр.* відлом; непризнавання папи, православ'я; **схизматик** православний.

схолія *лат.* коротке пояснення слів у старинних письменників, **схоліястів**; **схольярх** начальник вищої школи; **схольстик** учений, що займається **схольстиквою**, цеб то середновічною філософією, яка оцінювала все з релігійного становища; крилошанин.

сцена *гр.* підвищене місце в театрі, де дають виставки; місце, де щось діється; **ява**; **подія**, **сварка**; **сценерія** вигляд сцени; **сценічний** **придатний** на сцену.

сцісія *лат.* спір, перепалка.

сюжет *фр.* предмет, головна гадка, основа, тема.

сюрпріз[а] *фр.* несподівана приємність.

сюртук *фр.* верхня мужеська одіж.

Т.

табак *од м.* *Табако* тютюн; **табака** тютюневий порошок до нюхання; **табакерка**, **табатірка** ріжок.

табеля *нім.* спис, зіставлення, таблиця.

табес *лат.* сухоти хрестового стрижіня.

табін *фр. з перс.* рід шовкової матерії.

таблётка *фр.* табличка; **табльо** образ, малюнок; спис; смішний випадок; **табль-дот** [table d'hôte] обід у гостинниці при спільнім столі.

табу *інд.* предмет або особа, якої по віру-

ванням деяких племен (в Австралії) не вільно дотикати.

табуля *лат.* таблиця, спис, виказ; спис усіх земельних посіlostей, *гіпотeka*; **табулярний** вписаний до табулі, земельний; **табулятура** збірка правил віршування німецьких мінезенгерів.

табурет *фр.* стільчик без поручча.

таверна *іт.* гостинниця, корчма, шинок.

тавматольогія *гр.* наука про чуда.

тавро *гр.* знам'я, клеймо.

тавтольогія *гр.* непотрібне повторювання поняття кількома словами.

таган *гр.* триніжок для варення на огні.

таель *анс.* китайська монета її вага.

тайга *сиб.* густий, непролазний шпильковий ліс у Сибірі.

тайстра *нім.* гуц. торба.

тайфун *кит.* гострий, гарячий і сильний вітер на китайському й япанському морі.

такелаж *гол.* кораблева снасть, чайма.

такса *гр.* стала ціна, належитість; **таксація** оцінка.

такт *лат.* 1. муз. поділ мелодії на короткі часті, рівні що до часу; 2. уміле поведення з людьми.

тактика *гр.* штука як вести війну; поступовання в якомусь випадку; **тактичний**, **тактовний** уложений по тактиці.

талак *ор.* розвід у Магомедан.

талан *тур.* щастя, доля; *ветер.* сибірська пошесть у коней.

талáнт *лат.* 1. велика здатність, хист; 2. грошева одиниця у старшинних Греків і Римлян.

талізмáн *ар.* чародійське средство (від нещастя).

талі́р[ка] *див. тарі́л[ка].*

та́ліс *євр.* одяг, який вживають Жиди підчас ранішньої молитви.

та́лія *фр.* 1. стан (тіла), постава; міра в пасі; станик; 2. колода карт.

талму́д *євр.* книжка, в якій зібрано все жидівське релігійне знання.

тало́н *фр.* відривна книжечка, відтинок.

та́лір *лат.-нім.* довга св'яточна одіж (деяких урядовців), ряса; давніщий гріш.

талък *нім. мін.* лояк, що складається з магну, кремового квасу й одробини води.

та́льман *шв.* предсідатель швед. сойму.

та́льмі *фр.* рід позолочуваного мосяжу.

та́ма *нім.* гребля; перешкода.

тамбо́р, тамбу́р *фр.* 1. бубон, барабан; барабанщик; 2. окремий спосіб вишивання; **тамбу́рін[о]** *іт.* малий ручний барабан з дзвіночками.

та́мга *тат.* рід мита в давній Росії.

та́мбж́ня *перс.* через моск. митниця.

та́мне́т *фр.* старий французький танець.

та́мпо́н *фр.* скруток вати або чистого полотна до стримування крові.

там-там *кит.* рід барабана у південно-азійських народів.

тан *кит.* вага = 60^{1/2} кг.; *яп.* міра поверхні

= 10 а; танан на сході міра поверхні ріжної величини, нпр. в Хиві = $\frac{1}{3}$ десятина, в Бухарі $\frac{3}{8}$ дес.

танатофобія *гр.* страх перед смертю.

танґ *яп. див. тан*; танґа або тєнґа *тат.* срібна монета в середущій Азії (Монголії), вартости 40 шайв.

танґенс, танґєнта *лат.* стична лінія, що дотикає обвід кола в одній точці.

тандем *анс.* ровер з двома сидженнями.

тандіта *іт.* лихий виріб або товар.

таннін *фр.* гарбник з галясівок.

танталеві муки *від ім. гр. короля Т.* страшні, невиносимі муки.

тантієма *фр.* дохід або зиск з підприємства, який виплачується робітникам і урядовцям того підприємства; платня авторам від театральних вистав.

танцмайстер *нім.* учитель танців.

танєта *нім.* (паперове) обиття на стіну.

танір *фр.* звіря подібне до осла, з видовженим носом.

танірувати *фр.* бурити й кучерявити волосся гребінцем.

таніцер *нім.* обивач, декоратор.

тара *іт.* вага упаковки товару.

тарақан *тур. зоол.* комаха *Blatta orientalis*.

таран *гр.* у старинних часах прилад до розбивання мурів.

тарантас *мос.* критий повіз.

тарантєля *іт.* їдовитий павук *Aranea tarantula*; дуже швидкий неаполітанський танець.

та́рдо *іт. муз.* пово́лі.

та́ріф[а] *ор.* спис, ці́нник, приписана платня.

та́рілка, та́ріль *нім.* рід посуду, миска.

та́рлятан *фр.* тонка, легка й рідка тканина з бавовни.

та́ро́к *іт.* рід гри в карти.

та́ртан *іт.* невеликі човна.

та́ртар *гр.* підземний світ, пекло.

та́стер *нім.* прилад до замикання електричного току.

тасувати, тахлювати *фр.* мішати (карти).

татуувати *полін.* робити на тілі нестерті рисунки при помочі наколювання.

та́фля *нім.* плита, шибя.

та́фт[а] *перс.* гладкий і тонкий шовк, кита́йка.

тахі́граф *гр.* скоропис; тахо́метр прилад до міряння швидкості.

та́ца або та́ця *нім.* підставка, піднос.

та́шка *нім.* торбинка.

теа́т[е]р *гр.* будинок на вистави; місце, де щось діється; теа́тральний приналежний до театру; штучний.

те́за або те́зіс *гр.* твердження, гадка.

теї́зм *гр.* віра в Бога; теї́ст віруючий в Бога.

теї́на *лат.* гірка отрійлива матерія, що міститься в листю чаю.

те́ка *лат. портфель.*

те́кноні́мія *гр.* звичай називати батька по імені сина.

те́ст *лат.* основа письма або мови; власні слова автора; слова або пояснення до музики або малюнків.

текстильний *фр.* ткацький.

тектоніка *гр.* наука будівництва; наука про будову земської кори.

тектюра *лат.* окладинка, картон.

телеграма *гр.* звістка переслана телеграфом, приладом, що передає відомости при допомозі електрики, що біжить по дротах; **телеологія** наука про останню мету чоловіка й світа; **телепатія** прочуття, ділання або відчужування на віддаль; **телескоп** прилад, при якого помочі далекі предмети (звізди) видаються нам близькими; **телефон** прилад до пересилання голосу на віддаль.

телига *тур.* віз, мажа.

телиур *лат.* рід металю; **телиурій** прилад для наглядного пояснення руху землі довкола осі й сонця та місяця довкола землі.

тема *гр.* головна думка твору; зміст; завдання; *муз.* мотив.

тембр *фр.* окремий характер звуків.

темляк *тат.* пояс, на яким висить шабля, китиця; перепаска (на хору руку); уздочка.

темперамент *лат.* вдача чоловіка; запал, жива вдача; **температура** ступень тепла або холоду; **темперувати** лагодити (біль); **стругати** (олівець).

темно *ит.* ступень скорости (співу), міра часу; **темпоральний** часовий.

тєнгя *тат.* гріш різної вартости (в Бухарі 57 шаг.).

тенденція *лат.* змагання викликати бажаний наслідок, наперед поставлена гадка, напрям.

- тѣндер** *анг.* запасовий корабель; вагон при залізничій машині на вуголь і дрова.
- тѣнніс** *анг.* гра м'ячем; *див.* лян-т.
- тѣнор** 1. *лат.* основа (промови); 2. *іт.* найвищий мужеський голос.
- тенуто** *іт.* муз. протяжно.
- теоґнозія** *гр.* признавання бога; **теоґонія** наука про повстання богів.
- теодоліт** *гр.* прилад до міряння висоти небесних тіл.
- теократія** *гр.* пановання св'ящеників; **теольогія** богословіє.
- теорба[н]** *див.* торбан.
- теорема** *гр.* твердження; **теоретик** людина, що знає що небудь в теорії, а не з досвіду; **теоретичний** научний, не випрактикований; **теорія** наукове пізнання річі, науковий погляд.
- теософія** *гр.* признавання вищих сил.
- терако́та** *іт.* палена глина.
- терапéвтика** або **тера́пія** *гр.* штука лічення.
- тераса** *фр.* насип з землі; поверхня, що спадає сходами; плоский дах.
- тератольогія** *гр.* наука про дивні вроди.
- терезі** *тур.* важки, ваги.
- тѣрем** *тур.* палата.
- терѣн** *фр.* обшир землі; поле до ділання.
- територія** *лат.* простір землі, країна.
- тѣрма** *гр.* тепле джерело.
- тѣрмін** *лат.* реченець, означений час; судовий день; слово, що вживається в науці або техніці на означення головних понять;

- термінольо́гія збір слів уживаних в якій науці; термінувати відбивати практику у майстра.
- термі́т *лат. зоол.* велика біла мурашка.
- термоме́тер *гр.* тепломір; термоско́п прилад, що показує теплоту.
- те́рно *іт.* три числа, що разом виграють на лотерії.
- терпенти́на *лат.* плинна живиця всіляких шпилькових дерев.
- теро́р *лат.* насильство, пострах; терорі́зм правління, оперте на постраху й насильстві; терорі́ст приклонник терору.
- терце́т *лат.-іт.* спів або музика на три голоси або інструменти; терці́на поезія, зложена з трьох 11-искладних віршів, з яких середній римується з першим і третім дальшої поезії; те́рція третій тон з черги; тре́тя кляса в школі; $\frac{1}{60}$ секунди; рід друкарських черенок.
- тестаме́нт *лат.* завіщання, заповіт; завіт.
- те́танос *гр.* недуга, що об'являється корчами м'яснів.
- тетра́дка *мос. з гр.* зшиток.
- тетрае́дер *гр.* тіло о чотирьох углах; тетрае́дрит руда міді; тетрае́дон чотирокутник; тетральо́гія вистава, зложена з 4 театральних штук одного автора; тетраме́тер чотиростоповий вірш; тетра́рхія пановання чотирьох; тетрахо́рд чотирострунний інструмент.
- те́хніка *гр.* наука про всілякі виробы, будови й промисли (інжінерію, будівництво, бу-

дову машин, поправу ґрунтів); вправа; технічний приналежний до техніки, дотикаючий зверхної сторони якоїсь штуки або ремесла; технольо́гія наука про перероблювання сирових матеріалів і про промислові машини та знаряди.

тигель *нім.* посуда до топлення металів.

тиґр *лат.* хижий звір *Felis tigris* з родини котів.

тимі́йм *гр.* кадило.

тимі́ян *лат.* рослина *Thymus*, материнка.

тимпа́н *гр.* великий бляшаний музичний інструмент, таламбас; цимбали.

тинк *нім.* виправа з вапна й піску.

тинету́ра *лат.* лікарство в плиннім стані.

тип *гр.* образ, вигляд; зразок; знам'я, характер; людина, річ або явище, що мають ті самі прикмети, що й иньші люде, річі або явища того самого роду; **типи́к** книжка з церковними приписами; **типовий**, **типі́чний** з усіми прикметами свого роду; **типо́граф** друкарь; **типо́графія** друкарська штука; друкарня; **типольо́гія** наука про типи.

тира́да *фр.* довга промова, особливо виголошена з пересадою.

тира́ж *фр.* виграна в льото, тягнення.

тирالی́ер *фр.* стрілець у так званому розвиненому ряді.

тира́н *гр.* самовладець (у ст. Греків); самовладна людина; **тира́нія** деспотизм, насильне й жорстоке панування.

тита́н *гр.* 1. великан; 2. *мін.* рід металю.

- тітла** *лат.* скорочення; **тітул** назва, напись, заголовок; **право до чогось**; **титулярний** почесний, тільки з титулом, але без власти; **титулятура** форма титулювання.
- тиф** *гр.* сильна гарячкова недуга, дурнох.
- тіфтик** *тур.* рід бавовняної матерії.
- тікет** *анс.* посвідка, карта вступу, білет.
- тімбр** *фр. див. тембр.*
- тімократія** *гр.* панування багачів.
- тімгел-тангел** *нім.* кофейня або гостинниця з легкими дівчатами.
- тір** *фр.* смола, деготь.
- тірбушон** *фр.* прилад до витягання корків з пляшок, коркотяг, коркач.
- тіун** *тат.* княжий слуга; суддя.
- тіяра** *гр.* шапка перських королів; корона єпископа або папи.
- тоалета** *фр. див. туалети.*
- то[а]ст** *анс.* застільна промова з бажаннями.
- тога** *лат.* довга верхня одіж Римлян.
- ток** *фр.* жіноча шапочка, прилягаюча до голови.
- токай** *мад.* солодке угорське вино.
- токсикольогія** *гр.* наука про отруї.
- толеранція** *лат.* терпимість (релігійна), врозумілість.
- том** *гр.* поодинокі книжка більшого твору.
- томагавк** *анс.* військовий топірець Індіян північної Америки.
- томбак** *мал.* мішанина міді, цинку й цини.
- тómболя** *іт.* публична гра в льото.
- тон** *гр.* голос, звук; спосіб мови; добрий т.

добре поведення в товаристві; тонація перехід тонів в якимсь музичнім творі.

тонзура лат. виголений кружок на вершку голови у латинських св'ящеників.

тонака гр. основний або головний тон.

тон[и]а фр.-анс. корабельна вага = 1000 кільогр., 2240 анг. фунгам, 2000 ам. фунтам, 62 пудам; тон[и]аж об'єм корабля в тонах, поємність.

тоназ гр. дорогоцінний камінь жовтої краски.

тонічний гр. місцевий; топографія докладний опис місцевости.

тора евр. св'яті Мойсееві книги у Жидів.

торахс гр. грудна клітка.

торбаш іт. рід музичного інструмента.

тореадор есп. їздець, що бере участь у боротьбі з биками; тореро такий же піхотянець.

торіси анс. анг. консервативна партія.

торнадо есп. страшна буря під рівником.

торністра нім. військова торба на плечі.

торнедо есп. рід морської риби; морська міна.

торс іт. погруддя, стан без голови, рук і ніг.

торт нім. з лат. тісто з всіляких солодоців і присмаків.

тортура лат. муки, прилади до мучення.

торф нім. матеріял із перегнутих рослин і землі, болотшина, ропша.

тост див. тоаст.

тоталізатор лат. рід лютерії при перегонах.

- тотемізм *інд.* інд. віра, що наказує поважати звірята, від яких мають походити люде.
- траб *іт.* біг коня труськом.
- траб'ант *іт.* див. драбант.
- трав'єре *лат.* поперечниця.
- травертін *іт.* кристальний вапняк.
- трав'єстія *іт.* перерібка поважної річі на веселу.
- травматичний *гр.* приналежний до рани.
- траг'едія *гр.* драматичний твір дуже поважного й глибокого змісту; траг'іком'едія траг'едія з смішними подробицями й веселим закінченням; траг'ічний страшний, сумний.
- традиція *лат.* переказ, звичка з давніх часів; традуціонізм гадка, що душа з родичів переходить на діти.
- тракт, трахт *лат.* бита дорога, шлях; трактат (міжнародний) договір; наукова розвідка; трактір[ня] гостинниця; трактувати обговорювати що; гостити.
- трамбувати *нім.* вбивати землю.
- трамвай *анс.* (кінна або електрична) залізниця в місті.
- тран *нім.* жир витоплений із тюленя, риб'ячий товщ.
- транафіль *бот.* рожа *Rosa centifolia*; трандахил боз.
- транзіт[о] *іт.* перевіз товарів з одної держави до другої через третю.
- транс *анс.* сонний стан медія, екстаза.
- транс- *лат.* у злож. пере-, поза; трансакція угода; трансверсальний поперечний.

транскрипція *лат.* переписання слів буквами другої мови; перерібка музичного твору.

транслятор *лат.* перекладчик.

трансльокація *лат.* переміщення (війська).

трансмісія *лат.* перенесення (сили при помочі зубатих коліс, поясів то що).

транспарант або транспарент *фр. з лат.* підкладка з зазначеними лініями, раштра; освітлений образ або напис.

транспірація *лат.* піт.

транспозиція *лат.* переміна музичної композиції з одного тону на другий.

транспóрт *фр. з лат.* перенос; перевіз (крану).

трансформація *лат.* переміна.

трансцендентальний *лат.* поза границями людського пізнання.

транше́[я] *фр.* рів для охорони від стрілів, окіп.

трап *гол.* сходи (на човнах).

трапéз *гр.* чотирокутник з двома рівнобіжними боками; трапеза [пре]стіл; трапезоїд неправильний чотирокутник.

тра́са *фр.* вимірена дорога.

тра́та *іт.* вексель, виставлений на другу особу до покриття через третю.

тра́ур *нім.* через *мос.* жалоба.

траф *нім.* випадок.

трафарéт *див. шаблон.*

трафі́ка *фр.* продаж тютюну.

трафні́й *євр. див. трефній.*

трахі́т *гр. сеол.* рід мінерала.

- трахо́ма *гр.* єгипетське запалення очей.
- тред-уніон *анс.* спілки робітників у Англії.
- трель *іт. муз.* скоре повторювання двох тонів, тріллер.
- тре́ма *іт.* дрожання голосу зі страху перед публичним виступом; тремоля́ндо *муз.* з дрожанням.
- трембі́та *рум.* довга гуцульська труба.
- трен 1. *гр.* жалібна пісня; 2. *фр.* кінець (сукні); військовий багаж, обоз.
- тре́нзель[ка] *нім.* узд[ечк]а.
- тре́нувати *фр.* вправляти.
- трепа́нація *гр.* операція черепа.
- трест *анс.* [trust] союз усіх великих підприємців одної якоїсь галузи промислу для знищення конкуренції.
- тресувати *анс.* прмучувати звірята.
- треф *фр.* в карт. жолудь, жир; трéфити кучерявити волосся.
- трéфний *євр.* недозволеній до їди.
- триб *нім.* спосіб (життя); зубате колесо.
- трибу́н *лат.* оборонець народу за римських часів; трибу́на підвищення, з якого говорять промовці; трибуна́л суд, загальні судіїв, призначених до судження якоїсь справи.
- трибу́т *лат.* данина, податок, гарач.
- трибушо́н *фр.* див. тірбушон.
- триві́яльний *лат.* звичайний, простий.
- триго́нометрія *гр. геом.* наука про зв'язок між боками й кутами трикутника.
- тризна *ц.-сл.* поминальний обід.
- триліо́н *лат.* мільон біліонів, цеб то 1 з 18 нулями; трильо́гія повість або драма, зло-

жена з трьох частин; тріпліка відповідь на відповідь; тріптик образ, що складається з трьох крил; тритеїзм віра в трійцю.

трихіна *гр.* хробачок у свинячій м'ясі.

трідуум *лат.* протяг трьох днів; трієннія тріліття.

тріко́ або тріко́ти *фр.* тканина, роблена на спосіб панчіх.

тріко́льор *лат.* (відзнака) з трьох красок.

трімо́, трюмо́ *фр.* велике зеркало аж до повали.

тріо́ *іт.* музичний твір на 3 інструменти або голоси; тріолет форма поезії, що складається з 8 віршів, з яких перший повторюється по третім, а перший і другий по шестім; тріо́ля сполука трьох тонів.

тріумві́р *лат.* один з трьох начальників Риму з часів т. зв. тріумвірату.

тріумф́ *лат.* урочистий в'їзд побідника, радість з побіди.

тріянгу́ляція *лат.* поміри землі при помочі трикутників.

тріяс́ *гр.* найстарша доба середньої епохи землі т. зв. мезозойської.

трої́льодіт *гр.* мешканець печер.

трока́р *фр.* ніж, який вбивається в тіло, щоб випустити звідтам кров або гниль.

тромбо́н *гр.* труба.

трои́ *гр.* престіл; знак влади.

троп́ *гр. рет.* образний зворот.

тропа́рь *гр.* церковна пісня в честь св'ятого.

тропі́к *гр.* зворотник; тропіка́льний, тропічний під рівником; гарячий.

- тротуа́р *фр.* пішоход, хідник.
- трофе́й *гр.* здобич, знак побіди.
- трохе́й *гр.* віршова стопа, зложена з довгого й короткого складу [1 ∪].
- трубаду́р *фр.* півд.-фр. поет любови; труве́р півн.-фр. співак і поет у давнину.
- тру́па *нім.* театральна дружина.
- тру́фель, тру́фля *фр.* гриб *Tuber cibarium*.
- трухан *нім.* индик.
- туале́т[а] *фр.* стіл і прибори до вбирания; одяг, стрій.
- ту́ба *лат.* рід духового інструменту.
- тубе́ркул, туберкулю́за *лат.* сухоти.
- тужу́рок *фр.* рід плаща.
- туз *нім. ас.*; ту́зин дванацять штук.
- тулумба́с *тур.* барабан, літаври.
- тульпа́н, туліпа́н *лат.* рослина *Tulipa*.
- ту́мба *іт.* стовпець при брамі або хіднику, придвірок.
- ту́мулюс *лат.* могила над гробом, курган.
- туму́льт *лат.* натовп, метушня, заколот.
- ту́ндра *фін.* багнясті, порослі мохом степи на півночі.
- туне́ль *анс.* підземна дорога.
- ту́ніка *лат.* у Римлян коротка одіж з короткими рукавами.
- ту́ра *фр.* круг, оборот (при танці); дорога.
- турба́н *тур.* завій.
- турба́ція *лат.* неспокій, клопіт, журба.
- турбі́на *лат.* водне колесо, що порушує машини.
- тури́ст *фр.* подорожний.

туркус *гр.* рід дорогого каменя синявої краси.

турмалін *іт.* рід мінералу.

турне́ *фр.* об'їздка; турнір лицарські боеві ігрища в давніх часах, герець; турніора рід підкладки.

турня *нім.* вежа.

турф, терф *анс.* місце перегонів.

туф *нім. сеол.* відміна опалю.

туфля *нім. пантофель.*

туш *фр.* 1. чорна краска; 2. наприскова купіль; музичний привіт в часі тосту.

тук *гол.* зв'язка.

тюлень *мос.* морський пес.

тюль *фр.* легка сіткована тканина.

тютіон *тур.* рослина *Nicotiana glauca*, якої листя уживають до куреня.

У.

убіка́ція *лат.* приміщення.

увертюра або уверту́ра *фр.* вступ до опери.

удоме́тер *гр.* дощомір.

узурпа́тор *лат.* самозванець.

укартувати *лат. гал.* уложити в тайні.

у́ксус *гр.* оцет.

ула́н *нів.-тур.* кінний вояк.

уле́ма *тур.* Магомеданин, що покінчив духовну школу.

улу́с *тат.* татарська оселя, табор.

у́льстер *нім.* рід плаща.

- ультіма́т[ум] *лат.* останнє слово перед зірванням зносин або wypowiedженням війни.
- у́льтра- *лат.* понад, поза, над міру; ультрамарі́н темно-синя краска; ультрамонтані́зм наука про необмежену владу папи.
- у́мбра *лат.* 1. відміна залізної руди, якої вживається як брунатної краски; 2. дашок коло лампи.
- ундуля́ція *лат.* фальшовання, дрожання.
- універса́л *лат.* гетьманський лист до загалу; універсалі́зм змагання пізнати все; універса́льний загальний, придатний до всього, всевітній; університе́т найвища школа для всіх областей знання.
- унізо́но *іт. муз.* всі голоси разом.
- уніка́т *лат.* одиноке в своїм роді; велика рідкість.
- уніфіка́ція *лат.* сполука; уніфо́рм[а] одіж по приписаній формі.
- у́нія *лат.* союз; поєднання православної церкви з римським престолом у 1595. р.; уні[я]́т приклонник унії.
- унтер *нім. в злож.* низчий, молодший (унтер-офі́цер).
- у́нція *лат.* староримська вага або міра довжини; аптикарська вага = $\frac{1}{12}$ фунта = 25 грамів; унці́яльні букви великі, початкові букви.
- ура́н *гр.* планета; рід важкого металю; ура́ногра́фія наука про небо.
- урба́р *лат.* списе властителів ґрунту, що зобов'язані платити чинш.

- ургене *лат.* пригадка.
 урémія *гр.* затроєння мочію; урéтер мочовід;
 урiна сеч, моч, щини.
 ўрльóн *нім.* відпустка.
 ўрна *лат.* у старинних посуда на попiл спаленого тіла, збанок з вузькою шийкою.
 утензілії *лат.* прибори (до писання); утилізація вживання; утилітарізм, утилітарність користоловність.
 урòльóгія *гр.* наука про моч.
 утерус *лат.* матиця.
 утóпія *гр.* уроєння, нездійснима мрія.
 утраквізм *лат.* такий порядок, де на рівні вживається двох мов; утраквіст що приймає причастя під обома видами.
 ушкál, ушкўйник *ор.* річний розбійник.

Ф.

- фаблió *фр.* веселе оповідання.
 фáбра *нім.* чорнило з сажі й воску.
 фáбрика *лат.* заведення для виробу предметів із сирівців; завод; фабрикáнт власник фабрики; фабрикáт виріб.
 фáбула *лат.* основа (повісти), сюжет.
 фáвна від ім. *гр.* лісовика Ф. загал звірят, звірність.
 фаворiт *фр.* 1. коханець; 2. бакембарди.
 фагóт *iт.* музичний духовий інструмент.
 фаєрвєрк *нім.* штучні вогні; фаєрверкер під-офіцер артилерії.

- фаєтoн *од ім. гр. бога сонця* легкий повіз.
 фaзa, фaзіс *гр.* зміна (місяця), квартира.
 фазан *гр.* зоол. пtiця *Phasianus colchicus*.
 фaйка *нім.* люлька.
 фaйний *нім. гал.* гарний.
 фaкір *інд.* магомеданський монах, чародій.
 фaкля, фaкель *нім.* смолоскип, походня.
 фaксімілe *лат.* знімка з рукописи, подоби-
 зна.
 фaкт *лат.* подія, дійсний фaкт; фaктічний
 дійсний, певний; фaктор чинник, причина;
 посередник; фaкторія торговельна оселя в
 чужім краю зі складами товарів; фaктотум
 повновласник для всяких послуг; фaктурa
 рахунок для покупня зі списом побраних
 товарів.
 факультeт *лат.* один із виділів університету.
 фaкція *лат.* політична партія, що заступає
 приватні інтереси.
 фaлатати *мад.* дерти на кусні.
 фaлд[а] *нім.* рубець, пола, збірки.
 фaляніга *гр.* у Греків військо в боевому строї;
обр. ряд, велика сила.
 фaльбана *фр.* нашивка довкола сукні.
 фaльсeт, фaльцeт *іт.* голос „з голови“;
 фaльсифікaт підроблена річ.
 фaльц *нім.* заруб, закладка; фaльцувати за-
 гинати (бляху); складати більші аркуші па-
 перу відповідно до величини книжки.
 фaльча *рум.* міра поверхні = 2 моргам.
 фaльш *нім.* обман, неправда, підроблення;
муз. недобрый тон.
 фaма *лат.* чутка, поговор.

- фамілія *лат.* родина; родове прізвище; фаміліярний якби дома, простий, якби свояк.
- фамулюс *лат.* слуга.
- фана *нім.* хоругов, прапор.
- фанабєрія *нім.* удавання, аросанція.
- фанала *фр.* див. флянеля.
- фанатик *лат.* загорілець.
- фанданіо *есп.* еспанський національний танець з супроводом гітари й кастаністів.
- фанєрка *див.* форнір.
- фант *нім.* застав, заклад.
- фантазія *гр.* уява, мрія, химера, видумка; фантасмагорія привид; фантастичний видуманий, дивовижний; фантом привид, марево; лікарський модель.
- фантя *нім.* гуц. одіж, лахман.
- фанфара *фр.* рід труби; фанфарон хвалько.
- фара *нім.* парохіяльний костел.
- фараон *євр.* назва стар. королів у Єгипті; фара[о] рід гри в карти.
- фарба *нім.* краска.
- фарватер *гол.* догідна дорога для кораблів, течія.
- фарисєї *євр.* старожидівська секта, що звертала увагу лише на заховання форм; фарисейський облудний, фальшивий.
- фарма *анс.* хутір, хазяйство в Америці.
- фармазон *фр.* масон.
- фармакологія *гр.* наука про ліки і про їх силу та ділання; фармакопєя спис і опис ліків, виданий державою; фармацєвт аптикар; фармація наука про роблення ліків.

- ф́арс[а] *фр.* жарт, смішна штука.
 фарту́х *нім.* запаска, попередниця.
 ф́арфур *гр.* рід глини, порцеляна.
 фарш *фр.* начинка, потрібка.
 ф́асад[а] *фр.* причілок, чоло.
 ф́асія *лат. гал.* обрахунок доходу для податкових властей.
 ф́аска *нім.* бочілка.
 ф́асон *фр.* форма, взір, стрій.
 ф́асцібул *лат. гал.* в'язка актів.
 ф́асцина́ція *лат.* очаровання.
 ф́ата́ *ісл.* жіноче накриття на голову.
 ф́ата моргі́ана *лат.* воздушна мана; ф́аталі́зм віра в призначення; ф́ата́льний нещасливий, зловіщий.
 ф́аті́га *фр.* труд.
 ф́атум *лат.* доля, нещастя.
 фах *нім.* звання, ремесло, царина.
 фаце́ція *лат.-фр.* анекдота.
 фаці́ята *іт.* причілок, піддашша.
 ф́аші́яна *фр.* в'язка пруття на кашиці, тарас.
 ф́а́йнс *фр.* рід глини, з якої роблять посуду.
 ф́е́бра, ф́і́бра *лат. мед.* пропасниця.
 ф́евда́л *див. феодал.*
 ф́евра́ль *лат.* лютий.
 ф́едералі́зм *лат.* політичний напрям, змагаючий до союзу держав або країв; ф́едеративний, ф́едераційний союзний; ф́едера́ція спілка, союз (держав).
 ф́е́рія *фр.* театральна штука з чудовими декорациями, чудесними появами й частими переминами.
 фез[а] *див. фес[к]а.*

- фе[ї]летон *фр.* [feuilleton] відділ часописі, призначений для гарного письменства і статей про питання дня.
- фелляг *ор.* єгипетський селянин.
- фелон *гр.* св'ященнича верхня одіж.
- фельдмаршал *нім.* найвищий військовий чин; фельдфелбел найстарший підофіцер; фельдцайгмайстер найстарший генерал артилерії; фельдшер, фелчер, фелшал лікарський помічник, цирулик.
- фемінізм *лат.* змагання жінок [феміністок] до рівноправности.
- фенік *нім.* сотна частина марки.
- фенікс *гр.* казочний птах, що відроджувався з власного попелу.
- феноль *див.* карболь.
- феномен *гр.* явище, поява, чудо.
- феодал *лат.* середновічний поміщик, васал, ленник; феодалізм середновічний устрій, після якого монарх розділював землю вельможам, дідичам.
- феральний *лат.* зловіщий.
- фелбел *нім.* рід газардової гри в карти.
- фелвальтер *нім.* управитель (лісів).
- фелезія *тур.* верхня одіж.
- фелії *нім.* вакація.
- фелма *анс.* *див.* фарма.
- фелмент *лат.* бактерії, що викликають киснення, ферментацію.
- фелмуар *фр.* застібка при намисті.
- фелнамбук дерево *Caesalpinia*, з якого роблять жовту краску.

- фертичний *нім.* звинний, рухливий.
 фёршал *нім. див. фельдчер.*
 фёс[к]а, фез *тур.* червона шапочка.
 фёстин *фр.* св'яточна забава.
 фёстон *фр.* сірлянда.
 фётва *тур.* судовий вирок.
 фётиш *пор.* зачарований предмет, ідол; фетишизм обожання фетишів.
 фехтуватися *нім.* вправлятися в орудуванню шаблею.
 фёя *фр.* чарівниця, русалка.
 филліти мінерали рослинного походження.
 фінік *гр.* пальма *Phoenix dactylifera* й овоч з неї.
 фйорд *дан. seos.* морський залив між високими берегами.
 фібра *лат.* волокнина, жилка.
 фібула *лат.* спинка, пряжка, застібка.
 фіґа *лат.* смоква, дерево *Ficus carica* й овоч з него.
 фіґаро *фр.* верхній короткий кафтаник, який носять пані поверх суконь.
 фіґель *нім.* справка, збитки.
 фіґура *лат.* образ, рисунок; постава, стан; постать, статуя; фіґуральний образований; фіґурант людина, особливо актор на показ.
 фідеікоміс *фр. майорат.*
 фізик *гр.* знавець фізики, науки про сили природи; *гал.* окружний лікарь; фізічний природний, тілесний; фізіо[ґ]номіка наука про те, як угадувати з лиця характер і вдачу чоловіка; фізіо[ґ]номія вираз лиця; фізіоґрафія опис природи (краю); фізіо-

кратія пановання природи; фізіологія наука про внутрішні чинности людського або звіринного тіла.

фіктивний, фікційний *лат.* видуманий; фікція вигадка.

філє *фр.* 1. кружево; 2. полядвиця.

філігран *фр.* виріб з тонкого золотого дроту; водний знак на папері; філіграновий ніжний, дрібний.

філіжанка *тур.* склянка.

філіпіка *гр.* гостра промова або стаття проти кого.

філістер *гр.* вузкоглядний, буденний чоловік.

філія *лат.* відділ головного товариства або підприємства.

філялєт *гр.* правдолюб.

філянтронія *гр.* любов людей, добродійність.

фільварок *нім.* хутір, ферма.

фільгармонія *гр.* заведення для плекання музики.

фільм *анс.* желатинова болонка, вживана до фотографії або кінематографії.

фільогенія *гр.* наука про походження роду.

фільозєля *фр.* шовкові нитки.

фільоксєра *гр. зоол.* шкідлива комаха, що псує виноградну лозу.

фільольогія *гр.* наука про мови й літератури взагалі; філософ мудрець, учений, що займається філософією, цеб то наукою про причини, цілі та закони людського життя та природи; учень філософічного факультету.

фільтр[а] *лат.* апарат для проціджування.

Фільц *нім.* повсть.

Фінал *ім.* закінчення.

Фіанси *фр.* грошеві засоби держави; Фіансіст знавець грошевих справ, багач; Фіансівий скарбовий, грошевий.

Фінгувати *лат.* видумувати, підробляти.

Фінезія *фр.* вишуканий дотеп, хитрість.

Фінни, Фінна хвороба решетина, вугор.

Фінта *ім.* підступ.

Фіолет *нім.* краска фіялки [Viola].

Фіоля *гр.* видута плящинка з вузькою шийкою.

Фіранка *нім. гал.* заслона, занавіса.

Фірма *лат.* назва (підприємства).

Фірмамэнт *лат.* небозвід.

Фірман *тур.* приказ султана; *нім.* візник.

Фісгармонія *гр.* рід малих органів.

Фіскалізм *лат.* система накладання великих податків; Фіскальний скарбовий; Фіск[ус] державний скарб.

Фістула *лат.* 1. рана; 2. фальсет.

Фітіль *ор.* гніт, люнт.

Фітографія *гр.* описування ростян.

Фінбій *нім.* рід горішної щоки кита.

Фіякр *фр.* візник; віз до винайму.

Фіяско *ім.* невдача.

Флэгма *гр.* харкотиння; млявість; Флэгматик повільна людина.

Флейта, Флет *фр.* рід музичного інструменту.

Флєксія *лат. грам.* відміна; Флєксүра *сеол.* загиб землі.

Флігель *нім.* крило дому, офіцини; Флігель-ад'ютант прибічний ад'ютант (цісаря).

- флінта, флінта *нім.* рушниця.
флірт *анс.* залицянка.
флюїд *лат.* плин.
флюксія, флюс *лат.* пухлина на яснах з болю зубів.
флюктуація *лат.* хвилювання, переміна.
флюор *лат.* хемічний первень з групи металоїдів; флюоресценція прикмета деяких тіл, мінитися до світла й світити притягненим світлом; флюорит мінерал, вапковий флюорак.
фляг[а] *нім.* з *лат.* хоругов, стяг; флягелянти приклонники середновічної секти, що бичувалися за покуту.
фляж[е]олёт *фр.* рід флета; наслідування голосу флета на скрипці.
флякон *фр.* рід скляної або фарфурової пляшки.
флямінго *лат. зоол.* порода водної птиці.
флянель[я] *фр.* легка вовняна матерія.
флянг, флянка *фр.* бік, крило війська.
флянца *нім.* росада.
фльор, фльорес *нім.* жалібний стрій.
фльора *лат.* рослинність, загаль цвітів якоїсь околиці; фльорен гульден; фльорес крива лінія, уживана в рисунках; фльорет рід шовкової матерії.
фльота, флот *нім.* усі кораблі держави, більше число воєнних або торговельних кораблів; флотіл[і]я мала фльота.
фо[й]є *фр.* [foyer] великі входові сїни в театрі.

- фо́ка** *лат. зоол.* морське теля.
- фо́кус** *лат.* огнище; (магічна) штука, збитки.
- фо́ліо** *іт.* одна сторона в касовій книжці; книжка величини великого аркуша паперу, f^o; **фо́ліянт** і **фо́ліял** велика й груба книжка, рукопись аркушевого формату.
- фо́люш** *лат.* валюша, машина до збивання вовняних матерій.
- фо́льк[е]ті́нг** *дан.* палата послів у Данії.
- фо́лькльо́р** *анс.* народня устна словесність; наука про устну словесність.
- фо́н** *фр.* тло, поле, підклад, основа.
- фо́нарь** *гр.* свічник, ліхтарня.
- фо́нд** *фр.* основний капітал, гроші, які можна зужити на якусь ціль.
- фо́не́тика** *гр. грам.* наука про звуки; спосіб писати слова так, як вимовляються; **фоно́гра́ф** прилад, що записує, а потім вірно віддає кожний звук і голос.
- фо́нта́н[на]** *фр.* водограй, водотриск.
- фо́ра** *іт.* ще раз, повторити.
- фо́ре́йтор** *нім.* їздець на першім кони при їзді четвернею.
- фо́рзац** *нім.* папір між окладинкою й книжкою.
- фо́рма** *лат.* вигляд предмету, взір, крій; спосіб; звичай, правило; **фо́рмалі́зм** і **фо́рмалі́стика** спосіб звертати найбільшу увагу на форму; **фо́рмалі́н[а]** муравельна їдь; **фо́рмалі́ний** зверхній, згідний з фо́рмою; **фо́рмалі́ність** приписи поступовання; **фо́рма́т** величина, розмір (книжки); **фо́рма́ція** уклад

верстов землі; **формуляр** взір; *лат.* правило, як розв'язувати завдання того самого роду; *хем.* склад; **формуляр** взір, припис, як вповнювати якесь письмо.

Форналь *нім.* конюх, візник.

Форнір *іт.* наліпки з тоншого й дорожшого дерева на столярські вироби з звичайного дерева.

Форпост *нім.* передня сторожа.

Форса *фр.* сила, напір; **форсовний** дуже скорий, томлячий (марш).

Форт *фр.* укріплена частина твердині.

Форте *іт.* голосно, сильно; **фортеп'ян** музичний інструмент.

Фортифікація *лат.* укріплення.

Фортуна *лат.* ласкава доля, багатство.

Форум *лат.* площа, ринок у Римі, майдан.

Форцандо *іт.* з натиском на однім тоні або акорді.

Форшляг *нім.* мала й коротка нота перед довшою.

Форшпан *нім. гал.* підвода.

Форштевен *гол.* носовий бік корабля.

Форшус *нім.* гроші виплачені наперед, завдаток.

Фоса *лат.* рів, перекоп; **фосилії** скаменілости викопані з землі.

Фосфат *гр.* фосфорова сіль; **фосфор** жовтий мінерал, що сам світить у темноті; **фосфоресценція** прикмети фосфору й інших тіл світити в темноті.

Фота *тур.* через *рум.* обпинка, обгортка.

Фотбаль *анс.* забава в копаного м'яча, копанка.

Фотель *фр.* крісло з поруччам.

Фотографія *гр.* відтворювання вірних образів при помочі світла; **фотометер** прилад до міряння сили світла; **фотоп'лястікон** збірка образів, що пересуваються перед очима при помочі приладу й дають цілість; **фотосфера** світляна атмосфера сонця; **фототіпіння** або **фотограф'юра** образ відбитий на мідяній плиті і видрукований.

Фрагмент *лат.* уривок, частина.

Фраза *гр.* думка висловлена словами, зворот; частина мелодії; **фразеологія** прикмети зворотів мови; **фразівання** *муз.* виріжнювання гадок.

Фрайтер *нім. див. єфрейтор.*

Фрак *фр.* парадний мужеський одяг з витягнутими полами з переду.

Фракція *лат.* частина, відломок; мала політична партія.

Фрамуга *под.* нижка.

Франк *фр.* срібний гріш у Франції, Бельгії і Швайцарії вартости 50 шагів.

Франко *іт.* оплачено.

Франсе *фр.* французька полька.

Франт *нім.* джигун, фігляр.

Фратер *лат.* братчик, монах; **фратернізувати** брататися.

Фрахт *нім.* перевіз товарів, спис товарів, їх вага й оплата за перевіз, ладунок.

Фрашка *іт.* дрібниця; дотепний віршик.

- фреблівка *нім.* захоронка і школа для малих дітей.
- фреґат[а] *фр.* легкий воєнний корабель з трьома маштами.
- фрэйліна *нім.* через мос. надворна панна.
- фреквентация *лат.* відвідування, бування;
фреkwенція участь, (живий) рух.
- френетичний *фр.* гарячий, бурливий (оплески).
- фрэнзель, фрэнзля *нім.* обшивка.
- френольогія *гр.* наука про те, як із форми лиця й черепа відгадувати вдачу людини.
- фрэск[o], фрэски *іт.* малюнок на свіжій тинку.
- фрізієр *фр.* голяр; фризувати чесати й курчавити волосся; фризюра зачіска.
- фрікассé *фр.* потравка.
- фрбнда *фр.* злука противників, невдоволення з чогось (державного ладу).
- фронт *фр.* перед, чоло; фронтон передня сторона будинку в горі.
- фрукт *лат.* овоч, плід.
- фўга 1. *іт.* музична композиція, де тасама мелодія повторюється по черзі на кількох інструментах або кількома голосами; 2. *нім.* дерево з зарубами до споювання.
- фудўлія *тур. гуц.* гордість.
- фўзія *лат.* 1. рушниця; 2. союз, злука.
- фуляр *фр.* рід тонкої шовкової матерії.
- фўма *фр.* гордість, пиha.
- фумуар *фр.* файкарня.
- фундамент *лат.* основа, ґрунт; фундамен-

- тальний основний; фундатор основатель;
 фундація, фундуш фонд.
- Функція лат. (урядова) чинність, виконування чинности.
- Фунт нім. вага = $1/2$ kg; ф. штерлінгів англійський гріш вартости 8 карб.
- Фураж фр. пожива для коней, обрік; фуражка плоска шапочка з дашком або без нього; фуражувати старатися о пашу для коней; фургон критий пакунковий віз; фурієр доставець харчів у війську.
- Фурія лат. люта жінка; шал, божевілля; фуріят божевільний; фурор запал, гнів.
- Фурункул лат. чиряк.
- Фус[и], фюзель нім. осад, відпадки.
- Фут англ. стопа, міра довжини.
- Футерал, футляр нім. покровець, скриночка.
- Футрина нім. одвірок; футро кожух.
- Футуризм лат. новий напрям в мистецтві, використовуючий первісні, звичайні форми, примітивізм.
- Фуфайка іт. коротка тепла одіж.
- Фушер нім. лихий ремісник.
- Фуяра, флойра альб. гал. сопілка.

X.

- хабарь, хабарá ар. лапове, кубан.
- хабета тур. шкапа.
- хавтур[а], хаштур[а] гр. побори св'ящеників у натурі, книш; поминки.
- халабуда жид.-нім. шалаш; крита бричка.
- халат ар. довга верхня одіж.

халва́ *тур.* терті горіхи з медом.

халі́ф *див. каліф.*

хальканті́т *гр.* вітріоль міді; халькографі́я різьблення на міді; халькопірі́т руда міді, зложена з міді, заліза й сірки.

хальцедо́н *гр. мін.* рід кварцу.

хам *од ім. сина Ноя* простий чоловік.

хамелео́н *гр.* ящірка *Lacerta chameleon*, що міниться всілякими красками; *обр.* чоловік слабого характеру.

хан *тат.* титул монгольських князів.

ха́ндра *нім. гіпохондрія.*

ханжа́ *ар.* чоловік, що прикидається побожним.

хабс *гр.* змішання елементів, з яких повстав світ; нелад.

характе́р *гр.* признака; стан, титул, вдача, спосіб думання й поступовання; характеризо́вання надавання лицу всілякого вигляду відповідно до ролі, яку грається; характері́стика зіставлення й оцінка важніших признак; характе́рник чарівник.

харалу́г *перс.* криця, сталь.

харате́йний *лат.* писаний на пергамені; ха́ртія грамота, рукопись на пергамені; закон.

харці́з[ник], харцизі́йка *тур.* розбійник.

хе́мія, хі́мія *гр.* наука про склад простих тіл, їх сполуки та розділювання.

хе́рес *есп.* рід еспанського вина.

херуви́м *євр.* ангельський чин.

химе́ра *гр.* потвора; мрія, примха; хіморода примха, каприз; чари.

хілія́да *гр.* тисячка.

- хінін[а] *ам.* лік проти гарячки із кори хінового дерева.
- хіра́гра *гр.* гостець у руці; хірома́нтія вороження з руки; хірото́нія рукоположення; хіру́ргія наука про лікарські операції.
- хіто́н *гр.* рід сорочки у ст. Греків.
- хламі́да *гр.* рід широкого плаща; хламідник волоцюга.
- хльо́р *гр.* жовтавий газ; хльорі́т *мін.* алюмінієво-магновий крем'ян, рід лосняка; хльорóза блідниця; хльорофі́л від чого листя зелене; хльорофо́рм теч, уживана лікарями до усиплювання.
- хóджа *перс.* пан.
- холéра, холéра *лат.* заразлива недуга, що проявляється блювотою й корчами; холері́на легка холера; холері́чний темперамент—гаряча й нападиста вдача.
- хо́р *гр.* збірний спів; місце в церкві, де співає хор; хо́рал поважна хорова (церковна) пісня.
- хо́рда *гр.* струна лука або музичного інструмента.
- хорéвтика *гр.* наука про танці.
- хорéй *гр. див. трохей.*
- хо́ри *гр.* галерія (для хору); хорі́ст співак у хорі.
- хорогі́фія *гр.* опис краю.
- хрестомáтія *гр.* збірка виїмків всіляких писателів.
- хризолі́т *гр.* рід дорогого каміня; хризопра́с зеленава відміна хальцедону; хризостóм золотоустий.

христіянин *гр.* ісповідник релігії Христа.

хрія *гр. рет.* писемне завдання.

хром *гр. хем.* жовто-червонявий металъ; хро-
матика наука про краски, світла та тіни;
хроматичний барвний; *муз.* скаля, що йде
по півтонам; хромолітографія відбивання
красками на кам'яній плиті.

хроніка *гр.* літопись; хронічний постійний,
упертий (недуга); хронограф, хроніст літо-
писець; хронографія опис подій; хронольо-
гічний упорядкований по часі; хронольо-
гія наука про числення часу; хронометер,
хроноскоп дуже докладний годинник.

хрусталь *див. кристаль.*

хуліган *анс.* волоцюга, погромщик.

Ц.

Ц [С] *скор.* із Цельзія.

цадик *свр.* провідник хасидів.

цайт *нім. гал.* рід матерії.

цаль *нім.* міра довжини = $\frac{1}{12}$ стопи.

царина *рум. з лат.* поле.

цванцігер *нім. гал.* сороковець, гріш.

цвікер *нім.* очиці, очки.

цедувати *лат.* відступати (право дідицтва).

цедулка *іт.* записка.

цезаренапізм *од ім. рим.* Ц. получения нап-
ської і світської власти в одній руці.

цезура *лат.* перестанок серед вірша, пере-
січка.

це[й]хгавз *нім. див. арсенал.*

целѣбра *лат.* торжественна відправа в костелі; целібат стан безженства.

целюльбза *лат.* матерія, з якої утворені стіни рослинних клітин; целюльоїд тверда маса, мішанина камфори й стрільної бавовни.

целіорик *лат. див. цирулик.*

цемент *лат.* мішанина вапна, піску, шутру й води, тинк.

ценз *лат.* високість маєтку, що дає право вибору; цензор оціночний суддя; урядовець, що переглядає рукописі й книжки, чи не містять чого проти законів; цензура оцінка; уряд, де оцінюють книжки й рукописі.

цент *лат.* стара австрійська монета = 2 сотикам.

центавр *див. кентавр*; центаврія *див. центурія.*

центі- *лат. в злож.* $\frac{1}{100}$; центіграм [cg] $\frac{1}{100}$ грама; центілітер [cl] $\frac{1}{100}$ літра; центіметр [cm] $\frac{1}{100}$ метра; центіфолія рід рожі; це[н]тнер сотнар, 100—140 фунтів.

центр *лат.* осередок, середина; партія поміркованих; централізація сполучення чого (власти) в однім місці або в одній руці; центральний осередній, головний; центріпетальна сила сила притягання; центріфугальна с. відосередня сила; центрофуга машина, що послугується відосередною силою (відділює сметану від молока).

центуріон *лат.* сотник; центурія римська

- сотня; рим. лан = 200 моргам; рід рослини *Erythraea centaureum* L.
- цера *лат.* через *пол.* краска лиця; церата непромакальне полотно, напущене лякером.
- цёрбер *лат.* див. кербер.
- цереалії від ім. рим. богині Церери збіжжя.
- церебральний *лат.* мозковий.
- церемонія *лат.* звичай; св'яточний обряд; звичайність; формальність; церемоніял усі церемонії разом.
- цертифікат *лат.* свідоцтво (вислуження).
- цесія *лат.* відступлення (права дідицтва).
- цех *нім.* товариство ремісників одного фаху; цеха фабричний знак, знам'я.
- цехін *ар.* золота монета в ст. Італії.
- цешка *нім.* староукр. знак, щоб ставитися до суду.
- цибу́х *тур.* довга трубка до курення.
- цивілізація *лат.* стан просвіти, розвиток суспільности; цивіліст, цивільний світський, громадянин.
- цига́ро *есп.* див. *cigara*.
- цизелювати *фр.* різьбити долітцем металі.
- цика́да *лат.* пільний коник; цика́та смажена скірка з померанца, цитрини або гарбуза.
- цикль *гр.* кол[ес]о; протяг часу; кілька оповідань, що творить цілість; цикльоїда лінія, яку описує точка обводу кола, коли воно котиться по прямій лінії; цикльон вихор.
- цикльон *гр.* міт. великан з одним оком.
- цибо́рія *лат.* рослина *Cichorium*, петрові ба-

- тоги, з якої паленого коріня роблять домішку до кави.
- цику́та *лат. бот.* болиголов, бех.
- цилі́ндер *лат.* валець; високий капелюх.
- цимба́ли *гр.* музичний інструмент, на яким грається молотками по струнах.
- циме́лії *лат.* дорогоцінності, клейноди.
- ціна́ *нім. мін.* рід металю.
- цинамо́н *лат.* Сіппатомит, якої кори вживається як приправи до страв, кориця.
- ці́нгель *нім. гал.* язичок у рушниці.
- ці́нік *гр.* приклонник цинізму, філософії Антістена, що не звертає увагу на мораль; безстыдник.
- цинк *нім.* білий металъ, твердий від цини;
- цинкогра́фія переносення рисунку на цинк для виготовлення плит до відбивання; цинко́тин образ відбитий з цинкової плити.
- цинóбра *лат.* кіновар.
- цинфо́лія *нім.* станіоль.
- ці́прис *див.* кипарис.
- цирк *лат.* у Римлян місце для змагань, перегонів і т. д.; круглий будинок, де показують усілякі штуки; ці́ркул округа; ці́ркуль прилад до рисовання кола й міряння ліній; циркуля́р обіжник, розпорядок; циркуля́рний окружний; циркуля́ція круження (крови).
- цирогра́ф *гр.* власноручний запис.
- цір[оч]ка́ *пол.* рід мережки.
- циру́лик, целю́рик *лат.* голяр, фершал.
- цисте́рна *лат.* штучний збірник води.

цитаде́ль, цитаде́ля *іт.* оборонний замок серед міста.

цита́т *лат.* місце наведене з творів якогось автора.

ці́тра *гр.* рід музичного інструменту.

цитри́н *лат.* жовтавий мінерал; цитри́на дерево з родини померанців, овоч цитрини.

ци́фербля́т *нім.* передна сторона годинника, де уміщені цифри й вказівки; ци́фра число.

ці́цero *лат.* рід друкарських черенок, більший від петіту й корпуса.

ція́н *гр.* рід мінералу; ція́нкалі хемічна сполука ціяну з потасом, отруя.

ціо́кіл *лат.* долішня частина стіни або пам'ятника, випущена вперед.

цу́г *нім.* шестерня; залізничий поїзд; відділ війська; протяг; цу́глі поводи, важки.

цукáт *іт.* див. *циката*.

цію́па *лат.-поль.* в'язниця, темниця; мала кімнатка.

цію́ра *ор.* див. *чура*.

Ч.

чаба́н *тат.* пастух від овець.

чабра́к *тур.* див. *чапрак*.

чаву́н [*ор.?*] лите залізо.

чага́р[ник] *перс.* місце поросле корчами.

ча́й *кит.* висушене листя чайного дерева.

ча́йка *тур.* водна птиця *Vanellus cristatus*; козацький човен.

ча[к]лувати *мад.* циганити; чарувати; чаклу́н, чаклі́й чарівник.

- чако *мад.* рід військової шапки.
 чалий *тур.* сивий, бурий.
 чалма *тур.* завій, турбан.
 чамайдан *ор. див. чемодан.*
 чамара, чемерка, чниарка, чумарка *перс.* рід зверхнього одягу, рід капоти, куртина.
 чамбул *тат.* відділ (Татар); напад.
 чапрак, чабрак *тур.* покривало під сідло.
 чардаш *мад.* мад. національний танець.
 чаус або чауш *тур.* слуга.
 чек *анс.* грошевий переказ власника грошей, на який банк виплачує гроші.
 чекан *тур.* стара зброя похожа на молоток; чеканити вибивати знам'я, бити гроші.
 чекман, чекмінь *тур.* верхня міщанська або козацька одіж.
 чекуша *тур.* рід деревляного молотка, яким б'ють рибу.
 чельо *іт. див. віоля.*
 чембір, чимбір *рум.* рід крайки у Гуцулів і Бойків.
 чемір, чемір *мад.* біль жолудка; рід кінської недуги.
 чемодан, чамайдан *ор.* скринка, куферок.
 чентезімо *іт.* сотик, $\frac{1}{100}$ міри.
 чепрага *рум. гуц.* застібка.
 чердак, чардак *тур.* балькон.
 черкасин *од ім. Черкаси або Черкеси* рід вовняної матерії; черкеська рід верхньої одежі.
 чертог *перс.-тур.* леговище; кімната, двір.
 чесуча *кит.* рід матерії з сирого шовку.
 четія-мінея *ц.-слав.* збірка житій св'ятих.

- чижма́к *тур.* звичайний черевик; чиже́мки,
 чи́жми *гал.* черевички.
 чимба́рка, чина́рка *див.* чамара.
 чинга́л *див.* кінжал.
 чинш *лат.* через *нім.* арендна оплата; чин-
 шови́к арендарь, державець.
 чи́кош *мад.* пастух од коней.
 чи́нелі *ит.* муз. тарілки.
 чи́чероне *ит.* провідник.
 чоколя́да *фр.* *див.* шоколад.
 чубу́к *тур.* *див.* цибух.
 чу́га *ор.* верхня вовняна одіж гірняків.
 чугу́н *див.* чавун.
 чума́ *перс.* морова зараза.
 чу́ра, цю́ра, джу́ра *ор.* військовий товариш.

Ш.

- ша́бас або ша́баш *євр.* субота.
 ша́бля *нім.* меч.
 шабльо́н *фр.* взір, зразок, по якому рисують;
 шабльо́новий виконаний по старим зразкам,
 звичайний.
 ша́йба *нім.* підкладка між колесом і віссю;
гал. мета до стріляння.
 ша́йка *тур.* 1. посуда; 2. ватага, банда.
 шайта́н *тат.* злий дух.
 шака́л[ь] *ар.* хижа звірюка з родини псів.
 шала́с, шала́ш *мад.* колиба, буда, курінь.
 шалві́я, шальві́я, шавлі́я *лат. бот.* рослина
Salvia offic.
 шалі́вка, шальо́вка *нім.* тонка дощинка (до
 оббивання стін).

- шалон *фр.* 1. також шальон рід матерії, одяг з неї; 2. ешалон.
- шалюна *гол.* більший човен.
- шаль *перс.* рід довгої хустки.
- шалька *нім.* тарілка (при вазі), таріль.
- шаман *тат.* чарівник; шаманізм релігія, що опирається на всіляких чарах і віруваннях у духи.
- шамбелін *фр.* двірський титул.
- шамовий *фр.* попелясто-жовтий.
- шамот *фр.* огнетревала глинка.
- шампан *од фр. округи Шампань* рід мусуючого вина.
- шампіньон *фр. бот.* *Agaricus campestris*, печериця.
- шампіон *фр.* борець, дужаник.
- шанець *нім.* окіп, вал.
- шанкер *фр.* мужеська полова недуга.
- шанс[а] *фр.* можливий випадок, вигляди.
- шансонетка *фр.* співачка веселих пісень.
- шантаж *фр.* вимушення (грошей).
- шаплік *нім.* невисока, широка бочілка без накривки.
- шапобляк *фр.* складаний канелюх.
- шарабан *фр.* повіз з лавочками.
- шаравари *тур.* широкі штани.
- шараґи *нім.* віщалка.
- шарада *фр.* загадка, в якій із опису поодиноких складів відгадується ціле слово.
- шарафан *див. сарафан.*
- шарварок *нім. гал.* обов'язкова робота при направі доріг.

- шарж *фр.* пересада (в гри); шаржа уряд, становище; напад кінного війська; легка вовняно-шовкова матерія.
- шаріят *ар.* магомеданські церковні закони.
- шарлятан *фр.* дурисвіт.
- шарльотка *фр.* страва з яблук, печених у крухрім тісті.
- шарманка *фр.* прилад до грання, катеринка; шармант[ський] ввічливий супроти жінок.
- шарпії *фр.* льняні торочки до обв'язування ран.
- шартрєс *фр.* рід лікєру.
- шарф[а] *фр.* перепаска, пояс.
- шатін *фр.* людина з темним волоссям.
- шатрò *мад.* намет.
- ша́фа, ша́хва *нім.* висока скриня, шкап; ша-фа́р ключник.
- шафір *див. сафір.*
- шафòт *фр. див. ешафот.*
- шафлік *див. шаплик.*
- шафран *ар.* рослина *Crocus sativus*, якої овочів уживають як приправу, фарбу або лік.
- шафувати *нім.* марнувати, розтрачувати.
- шах *перс.* титул перського короля; вираз у гри в шахи на знак, що король або королева противника можуть бути взяті; ша́хи або ша́хмати рід гри на 64 білих і чорних полях шахівниці при помочі фігур.
- шахрай *євр.* обманець.
- ша́хта *нім.* яма (в копальні), закіп, шиб.
- шва́ґер *нім.* дівер, шурин.
- швадрòн[а] *див. ескадрона.*

- шварц *нім.* смаровило, мазь, вакса.
 швейцар, швайцар *нім.* придверник.
 швіндель *нім.* крутіїство, нечиста справа.
 шволежéри *фр.* легка *фр.* кавалерія.
 шéвіот *анс.* рід вовняної матерії.
 шеврó *фр.* тонка козяча або теляча шкура.
 шедéвр *фр.* [chef d'oeuvге] архитвір.
 шейк, шейх *ар.* начальник *ар.* племені.
 шéляг, шéлюг *нім.* старий дрібний гріш.
 шéльвах, шільдвах *нім.* вартовий.
 шéльма *нім.* хитрун, пройдисвіт.
 шематізм *гр.* спис урядів і урядовців.
 шéріф *ар.* емір.
 шéртінг *анс.* рід матерії.
 шеф *фр.* начальник (уряду, полку).
 шéхтер *євр.* жидівський різник.
 шиб *нім.* шахта; шіба скло в вікні.
 шик *фр.* зручність, добрий смак в убиранню
 (хати).
 шикáна *фр.* докучання.
 шикувати *нім.* ладити, укладати в ряд.
 шильд *нім.* вивіска.
 шімпанс рід малпи.
 ші́на *нім.* окова, залізнична рельса.
 шинéля *фр.* плащ.
 шінка *нім.* 1. венровина; 2. дощечка, котрою
 перекладають нитки в основі.
 шинóк *нім.* коршма.
 ші́фра *фр.* тайне письмо.
 ші́хта *нім.* верства (землі); зміна робітників
 у рудокопах.
 шишáк *мад.* шолом, каск.

шіїти магомеданська секта, що відкидає *сун-ну*.

шілініґ *анс.* $\frac{1}{12}$ пенса = 50 коп.

шільдкрёт *нім.* черепашина.

шіроекко *іт.* див. сірокко.

шіффер *нім. мін.* лупак, лупець.

шіфкарта *нім.* карта їзди кораблем.

шіфон *фр.* виріб з тонкого полотна; шіфонёрка скриночка для жіночих дрібничок.

шкап, шкаф *нім.* шафа.

шкаплір *нім.* образець до ношення на шиї.

шкарлат *перс.* червона краска, багрець; шкарлятіна *див.* скарлятина.

шкатула *лат.* через *пол.* скринка з вічком.

шкелёт *див.* скелет.

шкіпер *нім.* начальник корабля.

шкіц *іт.* начерк, *див.* ескіз.

шконтр *іт.* перевірка рахунків по книгам.

шкóрбут *анс.* рід недуги, гнилець.

шкúпа, шкут *анс.* рід байдака.

шлейф, *гал.* шлеп *нім.* довший кінець сукні за ву, хвіст; шлэйка підтяжка; шлей або шлія посторонки, при упряжі.

шлем *нім. карт.* коли хто візьме всі взятки.

шлендріяя *нім.* старий навик, нездарність.

шліфи *нім.* офіцерські відзнаки на раменах; шліфувати точити, гострити.

шлюза *нім.* застава або тама в ріці для задержування й спускання води.

шлюп *анс.* трьохмаштовий корабель; шлюпка *фр.*, шалюпа *гал.* більший човен.

шлягбавм *нім.* рогатка, застава.

шлям *нім.* намул, болото.

- шля́па *нім.* через мос. шапка.
 шля́рка *нім.* морщена нашивка.
 шляфрѐк *нім.* ранній одяг.
 шля́хта *пол.* з *серм.* дворянство.
 шмара́гд *гр.* дорогий камінь зеленої краски.
 шмельц *нім.* скливо; перетоплення металю.
 шмізѐтка *фр.* попередка.
 шмі́нка *нім.* товста фарба до грімовання.
 шмі́ргель *нім.* мін. відміна корунда.
 шму́кляр *нім.* пасаманник.
 шнѐльцу́г *нім.* поспішний поїзд.
 шніцель *нім.* сікане м'ясо.
 шні́т *нім.* утинок, кусник.
 шовіні́ст *фр.* загорілець, нетерпимий супроти чужого.
 шод[о́] *фр.* вино гріте з яйцями й цукром.
 шок *фр.* (нервовий) удар.
 шоколя́д[а] *фр.* маса зроблена з какаоового порошку, цукру та коріння; напій з шоколяду.
 шомпол *нім.* набивач при гарматах.
 шоса́, шосе́ *фр.* мурована дорога.
 шофѐр *фр.* справник самоходу.
 шпа́гат *іт.* тонкий шнурок.
 шпа́да, шпа́га *лат.-нім.* тупа шабля.
 шпалѐра, шпалі́р *фр.* обій, клеєнка; два ряди (людей або дерев).
 шпальта *нім.* стовпець (газети).
 шпа́нґа *нім.* застібка, спряжка, кайданки.
 шпа́ра *нім.* щілина.
 шпараґи *лат.* ярина *Asparagus officinalis*, спаржа, заячий холодок.

- шпаркаса *нім.* щаднича каса, щадниця; шпарувати 1. щадити; 2. замазувати глиною стіну.
- шпат *нім.* 1. рід мінералу; 2. кінська недуга.
- шпація *нім.* *див.* спація.
- шпигна́р *перс.* скипідар, скопитар.
- шпиг[у́н], шпіо́н *нім.* тайний донощик.
- шпілька *нім.* затичка, булавка.
- шпита́ль *нім.* лічниця, лазарет.
- шпик *нім.* сало; мозок.
- шпінат *нім.* огородова рослина *Spinacea ole-gasea*.
- шпіц *нім.* гострий кінець.
- шпон *нім.* тоненька металева штабка, яку вкладається між черенки або рядки.
- шпбра *нім.* острога.
- шпорт *див.* спорт.
- шпри́х[а] *нім.* спиця.
- шпри́ца *нім.* стрикавка, бризколка, сикавка.
- шпу́ля, шпу́лька *нім.* цівка на нитки.
- шпунт *нім.* 1. чіп, кілок; 2. *пунш*.
- шрапне́ль *анс.* гарматній знаряд, наповнений кулями.
- шриф́т *нім.* друкарські черенки, друк.
- шпрі́т *нім.* олов'яні кульки, дріб.
- шру́б[а] *нім.* валок з вирізаним рівцем до закручування.
- штаб *нім.* військова управа; шта́ба дручок із металю; штабскапіта́н військовий чин між поручиком і капітаном.
- шалю́га *нім.* держак.
- штальмайстер *нім.* придвірний чин.
- шта́мбух *нім.* пам'ятник, альбом.

- штáмна нім. праса; штампувати вибивати
штéмпель або стéмпель.
- штáнга нім. жердка, прут з металю.
- штандáрт нім. знам'я, фляга.
- штат нім. *етат*; штáти держави; штатс-
секрétарь міністер у Німців, в Англії і Аме-
риці.
- штафét[а] фр. див. *естафета*.
- штахéти іт. частокіл.
- штеляжі фр. полиці.
- штéмпель див. *стемпель*.
- штéрлініг анс. див. *фунт штерлінсів*.
- штиблéти фр. черевики.
- шти́гар, штéйгер нім. старший ямар.
- штилét іт. короткий обосічний ніж, кинжал.
- штиль, штиб нім. див. *стиль*.
- штифт нім. 1. цв'яшок; 2. (військове) заведен-
ня.
- штих нім. вістря; стебен; ритовина.
- што́кфіш нім. сушене м'ясо морської риби.
- што́льня нім. хідник у рудокопах.
- штон анс. бляшка уживана до плачення при
грі в карти.
- што́пор гол. коркотяг, *тірбушон*.
- што́ра фр. див. *стора*.
- шторм, штурма анс. сильна буря на морі.
- шtos нім. удар (в картах).
- штоф нім. матерія.
- штраф, штрап нім. кара, пеня.
- штрих нім. тонка черта, лінія, риса.
- штудérний нім. хитрий, штучний.
- шту́ка нім. рід, предмет; міра; музичний або
театральний твір; мистецтво; хитрість; шту-

- катерія, штукату́ра прикраса з гіпсу й вапна (на повалах).
- штунда *нім.* релігійна секта на Україні, зближена до протестантизму.
- штурм *нім.* приступ (на твердиню).
- штурман *анс.* керманіч корабля.
- шту́ц[ер] *нім.* коротка рушниця.
- шугай *слов.* любко, парубок.
- шу́лер *нім.* нечесний грач.
- шунас *нім. гал.* примусова висилка до місця приналежності.
- шуства́л, шустелі́на *нім.* запаска, білизна.
- шу́тер *нім.* рінь, пісок.
- шудля́да *нім.* скринка до всування.
- шубо́н рід верхньої одежі.
- шхе́ри, шке́ри *шв.* малі острови коло берегів Скандинавії і Фінляндії.

Ю.

- ювелі́р *нім.* золотник.
- ювиле́й, юбиле́й *лат.* роковини; ювиля́т людина, що обходить (25. або 50-літній) ювиле́й.
- юдаї́зм *лат.* жидівська віра; Юде́й Жид, Єврей; юдофі́л приятель Жидів; юдофо́б ворог Жидів.
- юлія́нський календа́р заведений Юлієм Цезаром і вживаний ще у східній церкві.
- юмор *анс. через мос. див. гумор.*
- юна́к *срб.* молодець, удалець.

- юнкер *нім.* учень військової школи; пруський дворянин.
- юнона *від ім. гр. богині Ю.* назва одної планети.
- юпітер *од ім. гр. бога Ю.* найбільша планета нашої сонячної системи.
- юшка *фр.* верхня одіж.
- юрайська формація *лат.* назва покладів землі з т. зв. другої епохи.
- юридичний *лат.* правничий; юрисдикція судівництво, обсяг ділання суду; юрист[а] правник.
- юрта *монс.* шалаш, шатро.
- юстиція *лат.* судівництво, справедливість.
- юхт[а] *гол.* рід шкури.

Я.

- ягуар *ам. зоол.* тигр.
- якобінн *фр.* скрайні члени революційного клубу з часів великої революції.
- як *монс.* рід тибетанського бика.
- ямб *лат.* віршова стопа, зложена з короткого й довгого складу [— —].
- ямщик *тур.* візник, почталіон.
- январь *гр.* січень.
- яничари *тур.* турецькі вояки, виховувані з полонених християнських дітей; зрадники.
- янтарь *лит.* бурштин.
- ярд *анс.* англійська міра довжини.

ярлік *тат.* 1. указ хана; 2. паперова наліпка (на книжці) з написсю.

ярмўлка, ярмўрка *євр.* жидівська шапочка.

ясір *тур.* полон, неволя.

ясмін *див. жасмин.*

яспис *гр.* дорогоцінний камінь.

ятаган *тур.* широкий ніж.

яхонт *ар.* якинт, дорогоцінний камінь.

яхт[а] *анс.* легкий проходовий корабель.

Спис важніщих джерел.

Крім словарів чужих мов (нпр. малярської, німецької, новогрецької й румунської) і енциклопедій (Брокгавза-Ефрона й Маєра) використано ще такі джерела:

Arct M. Słownikzek wyrazów obcych. Варшава 1905.

Bernecker E. Slavisches etymologisches Wörterbuch. Lfg. 1—5.

Блаттнер К. Карманный словарь русскаго и нѣмецкаго языковъ. Ч. I.—II. Берлін—Петербург 1911.

Brückner A. Cywilizacya i język. Варшава 1901.

Бѣлолистовъ В. Полный русско-нѣмецкій словарь. Київ [1909].

Heyse I. Fremdwörterbuch. 15. вид. Липськ 1901.

Heyse—O. Lyon. Allgemeines verdeutschendes und erklär. Fremdwörterbuch. 19. вид. Гановер-Липськ 1910.

Гіряк Ю. Начерк мінеральної її хемії для середніх шкіл. Львів 1912.

Голоскевич Г. Український правописний словничок з короткими правилами правопису. Вид. 3. Київ 1918.

Грінченко Б. Словарь української мови. 4 томи. У Київі 1907—1909.

Даль В. Толковый словарь живаго велико-русскаго языка. 2. вид. 4 томи. С.-Петербург 1880.

Доманицький В. Словарик. У Київі 1906.

Дубровський В. Словник Українсько-московський. 6. вид. У Київі [1918].

Duden. Rechtschreibung der deutschen Sprache und der Fremdwörter, bearb. von Wölfind und Schmidt. 9. вид. Липськ-Відень 1915.

Düsel F. Verdeutschungen. Wörterbuch fürs tägliche Leben. 4. вид. Відень 1917.

Желеховский Е. Малорусско-німецкий словарь. 2 томи. Львів 1886—1888.

Калитовский О. Географія для середних шкіл. 2. вид. Львів 1912.

Karłowicz J. Słownik gwar polskich. 5 томів. Краків 1900—1907.

Kluge F. Etymolog. Wörterbuch der deutschen Sprache. 5. вид. Штрасбург 1894.

Єміцикевич В. Рукописний словар до К. Непоса.

Єміцикевич і Спілка. Німецько-український словар. Чернівці 1912.

Köhler F. Fremdwörterbuch. Вид. Рекляма, Липськ.

Korbut G. Wyrazy niemieckie w języku polskim (Prace filologiczne 1893, 345—560).

Левицький В. Фізика для висших клас середних шкіл. У Львові 1912.

Linde S. Słownik języka polskiego. 2. вид. 6 томів. Львів 1854—1860.

Майдановъ Т. і І. Рыбаковъ Новый карм. словарь иностранных словъ. Одесса 1907.

Макарушка О. Словар укр. виразів з мов туркских. (Записки Наук. Товар. ім. Шевченка, V, 1905, 1—14).

Matzenauer A. Cizi slova ve slovanskych řečech. Берно 1870.

Miklosich F. Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen (Denkschriften d. k. Akad. der Wiss. Wien.) Phil. hist. Cl. XV, 1867, 73—140).

Miklosich F. Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen (там же, XXXIV, XXXV, XXXVII, XXXVIII, 1884—1890)

Miklosich F. Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. Відень 1886.

Miklosich F. Über die Wanderungen der Rumunen (Denkschriften d. k. Ak. d. Wiss. XXX, 1880).

Огоновский I. Словар до Гомерової Одисеї і Іліяди. У Львові 1900.

Павловскій И. И. Русско-нѣмецкій словарь. 3. вид. Рига-Лицеськ 1900.

Правописъ, Руська, зі словарцем. У Львові 1904.

Pusçariu S. Etymolog. Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Гайдельберг 1905.

Сальо Л. С. Nepotis Liber de excell. du-cibus. 2. вид. Львів 1907.

Сімович В. Практична граматика української мови. Раштат 1918.

Словарь иностранныхъ словъ. Москва, Ситін, 1909.

Словарь иностранныхъ словъ. Изд. И. Жиркова. Москва 1909.

Słownik języka polskiego ułożony pod red. I. Karłowicza. 2 томи. Варшава 1900—1902.

Steindorf. Kriegstaschenbuch. Ein Handlexikon über den Weltkrieg. Липськ-Берлін 1916.

Стоцкий-Гартнер. Граматика української мови. 3. вид. Відень 1914.

Tiktin H. Dicționar român-germ. 2 томи. Букарешт 1903.

Уманець і Спілка. Українсько-російський словар. 2 томи. Львів.

Фасмер М. Греко-славянскіе этюды. III. Греческія заимствованія въ русскомъ языкѣ (Сборникъ отд. рус. языка и слов. Имп. Акад. Наукъ, т. LXXXVI). Петербург 1900.

Хомик А. Загальна географія. ч I. Київ 1918.

Чудиновъ А. Справочный словарь. Ореогр. этимол. и толковый русск. литер. языка. Петербург 1901.

Schotensack H. Französisch-etymol. Wörterbuch. Гайдельберг 1890.

Спис скорочень.

- авс.* австралійський.
альб. з альбанської мови.
ам. з американських мов.
анат. анатомія.
анг. з англійської мови.
ар. з арабської мови.
бібл. біблійний.
бот. ботаніка.
бр. з бразилійської мови.
б.-рус. з білоруського.
буд. будівництво.
ветер. ветеринарія.
вір. вірування.
вим. вимовляй.
гал. галицький.
гебр. з гебрайського.
гол. з голяндського.
гот. з готентотського.
гр. з грецького.
грам. граматика.
гуц. гуцульське слово.
геог. географія.
геоль. геольогія.
геом. геометрія.
герм. з германських мов.
дан. з данського.
- д. зн.* даліше значіння.
див. диви.
діял. в діялектах.
досл. дослівно.
есп. з еспанського.
євр. з єврейського.
єг. з єгипетського.
жид. з жидівського.
злож. в зложеннях.
знач. у значінню.
зооль. зоольогія.
ім. ім'я.
інд. з індійських мов.
ірон. іронічно.
ісл. з ісландського.
іт. з італійського.
кавк. з кавказьких мов.
кар. з караїбського.
карт. пригрі в карти.
кат. католицький.
кел. з кельтійського.
кит. з китайського.
лат. з латинського.
лит. з литовського.
м. місто.
мад. з мадярського.
мал. з маляйських мов.
мал. малярство.
мат. математика.

мед. медицина.
мек. з мексиканського.
м. и. між иньшим.
мін. мінеральогія.
міт. мітольогія.
монг. з монгольських мов.
моск. з московського.
муз. музика.
н. гр. новогрецький.
нім. з німецького.
н. лат. новолатинський.
обр. образиво.
ор. з орієнтальних мов.
перв. первісно.
перс. з перського.
півд. південний.
півн. північний.
полін. з полінезійських мов.
поль. з польського.
порт. з португальського.
рел. релігія.
рет. реторика.
рим. римський.
ром. з романських мов.
рум. з румунського.
самоед. з самоедського го.

санс. з санскриту.
св. св'ятий.
сер. середній.
сиб. з сибірських мов.
сир. з сирійського.
ск. з скандинавських мов.
скор. скорочено.
слав. з слав'янського.
с.-лат. середнолатинський.
слов. з словацького.
срб. з сербського.
ст. старий, старинний.
тат. з татарського.
торг. торгівля.
тур. з турецького.
укр. український.
фіз. фізика.
філ. філософія.
фін. з фінського.
фр. з французького.
халд. з халдейського.
хем. хемія.
ц.-слав. з церковно-слав'янського.
чес. з чеського.
шв. зі шведського.
шк. зі шкотського.
яп. з японського.